

145732

Bâli Çelebi ve Divanı (2b-35a)

İnceleme-Metin

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Yüksek Lisans Tezi

145732

BETÜL SİNAN

Boğaziçi Üniversitesi

2004

Bâlî Çelebi and His *Divan* (2b-35a)

Critical Edition-Textual Analysis

Thesis submitted to the

Institute of Social Sciences

in partial satisfaction of the requirements for the degree of

Master of Arts

in

Turkish Language and Literature

by

Betül Sinan

Boğaziçi University

2004

Supervisor

Prof. Dr. Günay Kut

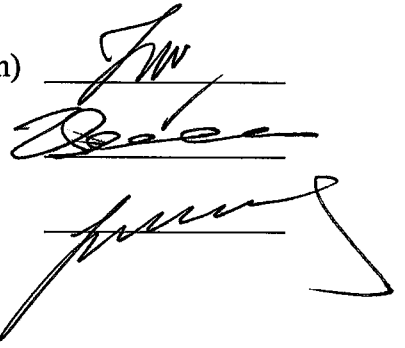
The thesis of Betül Sinan

is approved by:

Assoc. Prof. Zehra Toska (Committe Chairperson)

Assist. Prof. Zeynep Sabuncu

Dr. Tülay Gençtürk Demircioğlu

September 2004

ÖN SÖZ

Edirne Darülhadişi mütevellisi olan Bâlî Çelebi, 16. yüzyılda yaşamış bir şairdir. Divanında yer alan dibacede belirttiğine göre I. Selim ve III. Murad devirleri arasında yaşayan ve eserini ömrünün ileriki dönemlerinde tertipleyen şair hakkında *Kınalı-zâde Tezkiresi*'nden başka hiçbir kaynakta malûmat yoktur. Şiirlerinin, 16. yüzyılın ilk çeyreğinde ölen ve tezkirelerde Rumelili olduğu söylenen bir başka Bâlî'nin şiirleriyle karıştırıldığı gözlemlenen Edirneli Bâlî Çelebi ve divanı üzerine daha önce hiçbir çalışma yapılmamıştır.

Bu çalışmada *Bâlî Çelebi Divanı*'nın, İstanbul Üniversitesi Ktp. TY. 3496'da ve Yapı Kredi Sermet Çiftler Araştırma Ktp. Y-1080'de kayıtlı bulunan yazma nüshaları kullanılmıştır. Her ikisinin de aynı müstensih tarafından kaleme alındığı anlaşılan bu nüshalardan ilkinde bazı varakların kayıp olması sonucu on sekiz gazel eksiktir. Ancak bu yazma, şiir başlıkları içermesi ve Y nüshasında bulunan pek çok hatayı düzeltmesi açısından oldukça önemlidir. Başka koldan gelen bir nüshanın görülmesi sonucu Ü'de yapılan bu düzetmeler ve bazı eklemeler, her ne kadar aynı müstensihin elinden çıksalar da Y ile Ü arasında nüsha farklarını doğurmuştur. Bu nedenle *Bâlî Çelebi Divanı* üzerine yapılan bu çalışma bir edisyon kritik hüviyeti kazanmıştır.

Metnin tespit ve tahlili esnasında değerli fikirleriyle çalışmayı yönlendiren hocam Prof. Dr. Günay Kut'a, özellikle metin tespitinde yardımlarını esirgemeyen Doç. Dr. Zehra Toska'ya, Y nüshasına ulaşmamı sağlayan Prof. Dr. Cihan Okuyucu'ya, tezi bilgisayara geçirme aşamasındaki yardımlarından ötürü sevgili babam Sn. M. Ali Sinan'a, canım anneme ve bana destek olan tüm arkadaşlarıma teşekkür ederim.

ABSTRACT

Bâlî Çelebi and his *Divan* (2b-35a)

by

Betül Sinan

The aim of this work is to bring into light Bâlî Çelebi, about whom the information is very limited in resources, and his *Divan*. To achieve this goal, the life of the poet is tried to be enlightened as much as possible, and the text of the *Divan*, his only work for the time being, is established and analyzed in frames of its form, content and style.

This research can be divided into two main sections: analysis and text of the *Divan*. In the analysis part, firstly other poets, especially Rumelili Bâlî who, in some resources is confused with Edirneli Bâlî Çelebi, are presented. Afterwards the life, literary personality, literary view and works of Edirneli Bâlî Çelebi who constitutes the main theme of this thesis, are examined. Under the heading of ‘Etkiler’ (Influences), Bâlî’s *nazîres* and the poems of the poets for whom he wrote *nazîres* are analyzed.

As a result of this former part of the analysis part, it is found out that Bâlî Çelebi lived in the 16th century, during the era of Selim the first and Murad the third. He worked as a *kethüda* for Kemal Paşa-zâde, one of the Sheik ul-Islams of the era. After serving for a sheik of a tariqa for thirty five years he started writing poetry on the request of this sheik, and he wrote his *Divan* when he was *mütevelli* of Edirne

Darülhadisi. Although on the prose *dibace* of the *Divan* the poet mentioned that he had four works except his *Divan*, none of them exists today.

In the latter part of the analysis, *The Divan of Bâli Çelebi* is examined in terms of the characteristics of its form, such as versification, meter, rhyme, and *redif*. Moreover, the religious, historical, mythological and social elements of the *Divan*, in other words its content, is examined. Lastly, in the section of stile, the characteristics of its language, proverbs, idioms and its various figures of speech are studied. Furthermore, sample verses for each of these elements are given.

In the conclusion part, information provided from these analyses are evaluated. After describing the copies and the methods for establishing of the text, the text of Bâli Çelebi's *Divan* is given. At the end of this work, an index for analysis part as well as the index for proper nouns, proverbs and phrases of *The Divan of Bâli Çelebi* are appended.

ÖZET

Bâlî Çelebi ve Divanı (2b-35a)

Betül Sinan

Bu çalışmanın amacı, hakkında kaynaklarda fazla bilgi bulunmayan Bâlî Çelebi ile divanını edebiyat dünyasına tanıtmaktır. Bunun için şairin hayatı mümkün olduğunca aydınlatılmaya çalışılmış ve elde bulunan tek eseri olan divanı tespit edilerek şekil, muhteva ve üslûp özellikleri açısından incelenmiştir.

Araştırma temel olarak inceleme ve divanın metni olmak üzere iki ana bölüme ayrılabilir. İnceleme kısmında ilk olarak Bâlî ismindeki diğer şairler, özellikle Edirneli Bâlî Çelebi ile karıştırıldığı gözlemlenen Rumelili Bâlî üzerinde durulmuş, daha sonra tezin konusunu teşkil eden Edirneli Bâlî Çelebi'nin hayatı, edebî kişiliği, sanat anlayışı ve eserleri incelenmiştir. 'Etkiler' başlığı altında ise Bâlî'nin nazireleri ve nazire söylediği şairlerin şiirleri irdelenmiştir.

Tüm bu incelemeler sonucunda Bâlî'nin 16. yüzyılda I. Selim ve III. Murad devirleri arasında yaşadığı, bir süre dönemin şeyhülslâmlarından Kemal Paşa-zâde'nin kethüdalığını yaptığı, bir tarikat şeyhinin yanında otuz beş yıl hizmet ettikten sonra aynı şeyhin isteği üzerine şiir yazmaya başladığı ve Edirne Darülhadişi mütevellisi iken divanını tertiplediği anlaşılmaktadır. Şair, divanının mensur dibacesinde divanından başka dört eseri daha olduğunu söylese de bunlar bugün elimizde mevcut değildir.

İnceleme kısmının ikinci bölümünde *Bâlî Çelebi Divanı* nazım şekilleri, vezin, kafiye ve redif gibi şekilsel özellikleri; içerdiği dinî, tarihî, mitolojik ve sosyal hayata dair unsurlar, bir başka deyişle muhteva özellikleri ve son olarak da dil ve anlatım hususiyetleri ile atasözleri, deyimler ve edebî sanatların kullanılışları üzerinde yoğunlaşan üslûp özellikleri açısından incelenmiş ve *Divan*'dan, tüm bu unsurların kullanılışlarını örnekleyen beyitler sunulmuştur.

Sonuç kısmında, yapılan incelemeler sonunda elde edilen bilgiler sıralanmış ve bir değerlendirme yapılmıştır. Nüsha tavsifi ve metnin tespitinde izlenen yolun anlatıldığı bölümlerden sonra divanın metni sunulmuştur. Çalışmanın sonuna inceleme kısmı indeksi ile *Bâlî Çelebi Divanı*'nda geçen özel isimler ile atasözleri ve deyimlerin indeksi eklenmiştir.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	iv
ABSTRACT.....	v
ÖZET.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR.....	xi
1. BÂLÎ ÇELEBÎ'NİN HAYATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ	
1.1. Giriş.....	1
1.2. Edirneli Bâlî Çelebi'nin Hayatı.....	15
1.3. Bâlî Çelebi'nin Edebî Kişiliği ve Sanat Anlayışı.....	18
1.4. Bâlî Çelebi'nin Eserleri.....	23
1.5. Etkiler.....	24
2. BÂLÎ ÇELEBÎ'NİN DİVANI	
2.1. Şekilsel Özellikler.....	34
2.1.1. Nazım Şekilleri.....	34
2.1.2. Vezin.....	41
2.1.3. Kafiye ve Redif.....	44
2.2. Muhteva Özellikleri.....	47
2.2.1. Dinî Unsurlar.....	47
2.2.1.1. Allah.....	47
2.2.1.2. Ayet ve Hadisler.....	47
2.2.1.3. Peygamberler ve Dinî Şahsiyetler.....	48
2.2.2. Tarihi ve Mitolojik Unsurlar.....	53
2.2.3. Sosyal Hayat.....	57
2.3. Üslûp.....	61
2.3.1. Dil ve Anlatım Özellikleri.....	63
2.3.2. Atasözleri ve Deyimler.....	68
2.3.3. Edebî Sanatlar.....	70
3. SONUÇ.....	80
4. NÜSHA TAVSİFLERİ.....	83
4.1. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi-3496(Ü).....	83
4.2. Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi-1080(Y).....	86
4.3. Nüsha Değerlendirmesi.....	88
5. METİN TESPİTİYLE İLGİLİ HUSUSLAR-TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ.....	95
6. TRANSKRİPSİYONLU METİN.....	98

7. BİBLİYOGRAFYA.....	209
8.İNDEKSLER.....	217
8.1. İnceleme Kısmı İndeksi.....	217
8.2. Bâlî Divanı’nda Atasözü ve Deyimler İndeksi.....	221
8.3. Bâlî Divanı’nda Özel Adlar İndeksi.....	228
9. METNİN ASLI.....	230
9.1. Y Nüshası	
9.2. Ü Nüshası	

KISALTMALAR

a.g.e.	adı geçen eser
AÜDTCF	Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
bkz.	bakınız
böl.	bölüm
bs.	baskı
c.	cilt
EF	Edebiyat Fakültesi
G	gazel
h	hicrî
Haz.	hazırlayan
Hz.	Hazret-i
İÜ	İstanbul Üniversitesi
K	kaside
Ktp	Kütüphane(si)
Mc.	mecmua
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
Mz.	manzum
N	na't
no.	numara
öl.	ölüm(ü)
TDEA	Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi
TDK	Türk Dil Kurumu
TDV	Türk Diyanet Vakfı
TTK	Türk Tarih Kurumu
TY.	Türkçe yazmalar
Ü	İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY. 3496 nüshası
v	varak
v.d.	ve diğerleri
Y	Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Y-1080 nüshası
YKY	Yapı Kredi Yayınları
y.y.	yayın evi yok
t.y.	tarih yok

1. BÂLÎ ÇELEBÎ'NİN HAYATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

1.1. Giriş

Bu tezin konusunu teşkil eden, 16. yüzyılda yaşamış ve Edirne Darülhadisî mütevellisi olan Bâlî Çelebi araştırılırken, kaynaklarda pek çok farklı Bâlî ile karşılaşıldı. Her ne kadar bu Bâlî'lerin çoğu farklı zaman ve mekânlarda yaşamış olsalar da şüpheyi yer vermemek ve karışıklıkları gidermek amacıyla her biri üzerinde tek tek duruldu. Edirneli Bâlî'nin hayatı ve edebî kişiliğinin doğru tespit edilebilmesi için, onun diğerlerinden ayırt edilmesinin gerekli olduğu düşünüldüğünden, Edirneli Bâlî Çelebi'nin hayatı incelenmeden önce, bu kısımda Bâlî adındaki kişiler, özellikle şairler hakkında muhtasar da olsa, bilgi verilmesine lüzum görüldü.

Taranan kaynaklardan Sadettin Nüzhet Ergun'un *Türk Şairleri* adlı eseri ile Dergâh Yayınları'nın *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* sekiz ayrı Bâlî'ye yer vermeleri açısından önemlidir. Mehmet Nâil Tuman da *Tuhfe-i Nâilî*'sinde Bâlî ismindeki dört ayrı kişiden söz eder. Bu eserlerde bahsi geçen Bâlî'ler şunlardır:¹

¹ *Türk Şairleri*, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* ve *Tuhfe-i Nâilî* de adları zikredilmeyen ancak diğer kaynaklarda karşılaşılan Bâlî ismindeki kişiler, bu kısımda ele alınmamıştır. Zira bunların çoğunun şair kimliği bulunmamaktadır. Tarih boyunca yaşamış ve kaynaklara geçmiş tüm Bâlî'leri incelemek bu tezin maksadının dışındadır. Ancak bu kişiler hakkında da bilgi edinmek için şu kaynaklara bakılabilir: Süleymaniye Kütüphanesi'nde '*Bâlî*' başlığı altında kayıtlı yazmalar, Mehmed Süreyya'nın *Sicill-i Osmanî* adlı eseri, Nev'i-zâde Atâyî'nin *Hadâiku'l-Hakâik fi-Tekmilati's-Sakâik*'i, Mecdî'nin *Hadâiku's-Sakâik*'i, Bursalı Mehmed Tahir'in *Osmanlı Müellifleri* adlı eseri, *Sadikî Tezkiresi*, Selahattin Yıldırım'ın *Edirne Dârulhadisi ve Müderrisleri* adlı eseri ile *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatında İsimler Sözlüğü*.

1-Bâlî (Muğlalı): 15. yüzyılda, Menteşe yöresinde yaşamış şairin hayatı hakkında tezkirelerde herhangi bir bilgiye rastlanmamaktadır. Ancak elde İÜ Ktp. TY. 2303 numarada kayıtlı *Bahr-i Nasâyih* adlı bir eseri mevcuttur. 1466'da (h.871) Fatih'in Menteşe yöresine gönderdiği sancak beylerinden Mahmud Bey'e sunulan ve manzum-mensur bir tercüme olan eser, 79 varaktan ve 15 babdan oluşmaktadır.²

2-Bâlî (Taci-zâde): *Tuhfe-i Nâilî*'de adı geçen Bâlî, Taci-zâde Cafer Çelebi'nin oğludur. Mahlası 'Caferî'dir. Müderrislik yapmıştır. *Sicill-i Osmanî*'ye göre aynı zamanda şair olan Bâlî, afyona olan bağımlılığı yüzünden 1534/35'te (h.941) vefat etmiştir.³ Tuman bu tarihi 1538/39 (h.945) olarak verir.⁴

3-Bâlî (Sofyalı): 16. yüzyılda yaşayan ve Halvetiye tarikatı şeyhlerinden olan Bâlî, Usturumca'da doğmuş, Sofya ve İstanbul'da eğitim görmüş, 1553'te (h.960) Sofya'da vefat etmiştir. Ömrünün büyük bölümünü Sofya'da geçirdiğinden 'Sofyalı Bâlî' olarak anıldığı gibi tarikat şeyhi olduğu için 'Şeyh Bâlî' olarak da anılır. Devrinde büyük bir şöhreti olan Bâlî, Kanuni Sultan Süleyman'ın iltifatına da mazhar olmuştur. Âlimliğinin yanı sıra şair kimliği de bulunan Bâlî'nin eserleri şunlardır: *Makâmât*, *Merâtibü'n-Nefs*, *Risâle-i Etvâr-ı Seb'a*, *Risâle-i Etvâr-ı S-Sâlikîn*, *Terceme-i Kıssa-i İbrâhîm*, *Şerh-i Fusûsu'l-Hikem*, *Etvâr-ı Sitte*, *Risâle-i Kazâ vü Kader*, *Mecmuatü'n-Nesâyih*, *Manzûme-i Vâridât*, *Şerh-i Hadîs-i Kudsfî-i Küntü Kenzen*.

² S. N. Ergun, "Bâlî (Bahr-i Nasâyih sahibi)", *Türk Şairleri*, c.2. (İstanbul: Bozkurt Basımevi, 1936), s.734-735; "Bâlî" (Muğlalı), *TDEA*, c.1., Haz. Ezel Erverdi v.d. (İstanbul, Dergâh, 1977), s.305.

³ bkz. Mehmed Süreyya, "Bâlî Çelebi (Tâczâde)", *Sicill-i Osmanî-Osmanlı Ünlüleri*, c.2., Haz. Nuri Akbayer (İstanbul: Türk Tarih Vakfı Yayınları, 1996), s.356.

⁴ Mehmet Nâil Tuman, "Bâlî veya Ca'ferî" ve "Ca'ferî", *Tuhfe-i Nâilî*, c.1., Haz. Cemal Kurnaz ve Mustafa Tatçı (Ankara: Bizim Büro, 2001), s.86. ve 149.

Şairin ayrıca çeşitli mecmualarda mektupları ile şiirlerine de rastlanmaktadır. S. N. Ergun, *Türk Şairleri*'nde, Sofyalı Bâlî'nin manzumelerinden birini örnek olarak sunar.⁵

4-Bâlî (Sarhoş): 16. yüzyılın önemli mutasavvıf ve şairlerinden olan Sarhoş Bâlî'nin asıl adı Bâlî İlhamî Efendi, mahlası ise 'Cevherî'dir.⁶ Tire'de doğan şairin babası Kadı Birgili-zâde Muslihiddin Efendi, II. Bayezid'in oğlu Ahmed'in hocalarındandır. Bâlî, gençliğinde eğlenceye düşkün olduğundan 'Sarhoş' lâkabıyla anılmış; ancak daha sonraları yaptıklarından pişman olup tasavvufa meyletmiştir. O kadar ki memurluğu terk edip dönemin ünlü Halvetî şeyhlerinden Ramazan Efendi'ye intisap eden Bâlî, ileriki dönemlerde Kurşunlu Dergâhı şeyhi olur. Döneminin önemli şahsiyetlerinden olan Sarhoş Bâlî 1572 (h.980) yılında vefat etmiştir. Şu an için elde, bazı mecmualarda bulunan şiirlerinden ve Âşık Çelebi'nin tezkiresinde verdiği örneklerden başka eseri mevcut değildir. S. N. Ergun, Bâlî'nin tarikat neşesiyle ve mutasavvıf şairler tarzında birtakım ilâhiler yazmış olması ihtimalinden bahseder.⁷

⁵ S. N. Ergun, "Bâlî (Sofyalı)", *a.g.e.*, s.737-739; ayrıca bkz. "Bâlî (Sofyalı)", *TDEA*, s.305-306; Mehmet Nâil Tuman, "Bâlî" (Sofyalı, Şeyh Bâlî), *a.g.e.*, s.86; Mehmed Süreyya, "Bâlî Efendi" (Sofyalı), *a.g.e.*, s.356-357.

⁶ *TDEA*'nın, Sarhoş Bâlî'nin mahlasını 'Cevrî' olarak göstermesi sanırız ki bir yanlışlık sonucudur. Nâil Tuman da eserinde 'Cevherî' mahlasının aslında Kadı Uzun Bâlî'ye ait olduğunu belirtir; ama Uzun Bâlî hakkında hiçbir malûmat vermez. Ayrıca Âşık Çelebi'nin *Meşâirü's-Şuarâ*'da 'Cevherî' başlığı altında bahsettiği kişi Sarhoş Bâlî'dir. bkz. 'Âşık Çelebi, *Meşâ'ir üş-Şu'arâ*, Haz. Meredith-Owens (London: Messrs. Luzac and Company Ltd., 1971), v.69a.

⁷ S. N. Ergun, "Cevherî (Sarhoş Bâlî, Mutasavvıf)", *a.g.e.*, c.3., s.1046-1048; "Bâlî (Sarhoş)", *TDEA*, s.306; Mehmet Nâil Tuman, "Bâlî" (Sarhoş, Şeyh Bâlî), *a.g.e.*, s.86-87; Mehmed Süreyya, "Bâlî İlhamî Efendi (Sarhoş)", *a.g.e.*, s.357.

5-Bâlî (Saz Şairi): S. N. Ergun'un, 17. yüzyılda yaşadığını tahmin ettiği Âşık Bâlî'nin hayatı hakkında elde hiçbir bilgi yoktur. Ergun, Millet Ktp. 751 numarada kayıtlı bir mecmuada bulunan, Bâlî'ye ait türküyü eserinde nakletmektedir.⁸

6-Bâlî (Bosnalı): *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, *Türk Şairleri*'nde ismi zikredilmeyen Bosnalı Bâlî'nin asıl adının Abdullah olduğunu belirtir. Bosnalı Bâlî İstanbul kadılığı ve Anadolu kazaskerliği yapmış, görevinden azledildikten sonra 1684'te (h.1095) ölmüştür. Aynı ansiklopedide Bâlî'nin Divan şairi olduğu ve şiirlerinin bulunduğu kaydedilmekte ve bu bilginin kaynağı olarak *Sicill-i Osmanî* gösterilmektedir; ancak adı geçen eserde bu tarz bir bilgiye rastlanmamıştır.⁹

7-Bâlî (İşkodralı): 19. yüzyılda yaşamış Divan şairi Bâlî hakkında elde Ali Emirî'nin *İşkodra Şairleri* adlı eserinde verdiği bilgilerden başka malûmat yoktur. Buna göre Bâlî, Ülgün kasabası ümerasından ve 19. yüzyıl şuarasındandır. II. Abdülhamid'in ölümüne dört beyitli bir manzume düşürmüştür. Bu, onun 1902'de (h.1320) hayatta olduğunu göstermektedir. Ali Emirî, "dört beyte yedi tarih derc eyle(yen)" bu şairin haylice maharetli olduğunu belirtir. Bu manzume *Türk Şairleri*'nde verilmiştir.¹⁰

8-Bâlî (İbn Bâlî): Yalnızca *Türk Şairleri*'nde adı geçen İbn Bâlî hakkında S. N. Ergun, *Hikmet-nâme* sahibi olduğunu söyler ve daha geniş bilgi için '*İbn Bâlî*' maddesine yönlendirir. Ancak yazar, eserini tamamlayamadığı için bu kişi hakkında başka bilgi verememiştir.¹¹

⁸ S. N. Ergun, "Bâlî (Saz Şairi)", *a.g.e.*, s.737; "Bâlî" (Âşık), *TDEA*, s.305.

⁹ "Bâlî (Bosnalı)", *TDEA*, s.305; Mehmed Süreyya, "Bâlî Efendi" (Bosnalı), *a.g.e.*, s. 357.

¹⁰ S. N. Ergun, "Bâlî (İşkodralı)", *a.g.e.*, s.736; "Bâlî (İşkodralı)", *TDEA*, s.305.

¹¹ S. N. Ergun, "Bâlî (Hikmetnâme sahibi)", *a.g.e.*, s.735.

9-Bâî (Rumelili): 16. yüzyılda yaşamış bir Divan şairidir. Rumeli’de tımar sahibi olduğu ve Sultan I. Selim döneminde, Mısır seferi esnasında öldüğü bilinen Bâî’nin ismi pek çok tezkirede zikredilmektedir. Rumelili Bâî’nin şiirlerinin, bu tezin konusu olan Edirneli Bâî’ninkilerle karıştırıldığı gözlemlendiğinden, baştan beri gözetilen kronolojik sıralamaya uyulmayarak bu şair üzerinde daha ayrıntılı durma gereği duyulmuştur.

Rumelili Bâî’den bahseden ilk tezkire 1546’da (h.953) yazılan *Latîfî Tezkiresi*’dir.

Latîfî, Bâî hakkında şunları söyler:

Bâî rahmetu’llâhi ‘aleyh: Rûmilinde erbâb-ı tîmârdan ve aşhâb-ı nazm u eş’ârdan
 Kalkandelen nâm diyârdandır. Niteki dimişdür: Beyt:

Yine tîr ü tûfege sîne siper eyleyeyin
 Beni gönder varayın ok gibi Kalkandelen’e

Sultân Selîm Hân tâbe şerâhu devrinde naql itdi. Diyâr-ı ‘Arab ve Şâm ve Haleb
 fetî olunduğı târîhlerde zîbâ târîhler dimişdür. ‘Sultân Selîm şüvey şüvey’ târîhi
 anuî târîhlerindendir. Qabûle qâbil nâzûk eş’arı ve hoş-âyende güftarı vardır. Bu
 maîla° anuî eş’ârındandır:

Maîla°:

Ne luîf itdûñ baîa qahr-ile gırrâlanmadan gayrı
 Güzeller şâhı neñ gördük temâşâlanmadan gayrı

Şîr:

Qâmetüñ banındağı hâlûñ degüldür ey meh-rû¹²
 Sitâredür ki olupdur hilâle hem-pehlû

Şabâ cemende alup nûkheti külâleñden
 Didi ki sünbüle sende emânet olsun bu

Diyâr-ı dilden eger eylese güzer tîrûñ

¹²

Dizenin vezni bozuktur ve anlam çözülememektedir.

Di lutf idüp cigere uğrasun kemân-ebrû¹³

Ahdî de, tezkiresi *Gülşen-i Şuarâ*'da şöyle der:

Bâlî: Rûmilinde Gevgeli Kösteriye¹⁴ nâm şehirdendür. Ehl-i tîmârdandur. Rûz u şeb mülâzemet-i erbâb-ı dîvân ve hüdmet-i a'câyân idüp ma'rifet-i cüz'iyeyi tekmi'l ve zebân-ı Fûrsî taḥṣîl itmeden ḥâlî degüldür. Egerçi sāyir ehl-i nazm gibi meşhûr olmamışdur ammâ kelimât-ı şeker-bârı ḥalâvetden berî degüldür. Beyne'n -nâs egerçi şüretâ evzâ ° u eṭvâr-ile şu'arâya mütâbeheti yokdur. Hemân Rûmili delûlilerine beñzerdi. Ekşer-i eş'ârı maḥlaş[ı] gibi şîrîn ve rengîn vâkı° olmuşdur.

Beyt:

Dilâ şanma meh-i bedri ihâṭa eylemiş hâle
Kemend-i mîhrini ṭakmış o mâh-ı çârdeh sâla

Dil esrâr-ı leb-i la'lûñle ser-gerdân ü ḥayrândur
Şanasın bir megesdür kim ırâqdan ṭolaşur bala

Şekerdür vaşf-ı la'l-i yâr Bâlî ney-şeker ḥâmeñ
Ġidâ vir ḳand-i ġüftârı lebinden ṭüṭî-i bala¹⁵

S. N. Ergun, verilen bu bilgilere dayanarak, Ahdî'nin şairi hayatta gösterdiğini ve bunun her halde yanlış olduğunu söyler.¹⁶ Ancak yazarın Ahdî'nin bu ifadelerinden, Bâlî'nin hayattaymış gibi gösterildiği sonucuna nasıl vardığı bilinmemektedir.

¹³ Latîfî, *Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*, Haz. Rıdvan Canım (Ankara: Ankara Kültür Merkezi Başkanlığı, 2000), s.185-186.

¹⁴ S. N. Ergun, Ahdî'nin كولى كوسترىه şeklinde yazdığı şehri 'Kesriye' olarak okumuş ve bu şairi 'Kesriyeli Bâlî' olarak isimlendirmiştir. Kesriye, Yunanistan'da eski bir Osmanlı kaza merkezidir. Adı Yunanca 'kunduzların yaşadığı yer' demek olan 'Kostaria'dan gelir. Daha geniş bilgi için bkz. Machiel Kiel, "Kesriye", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.25. (Ankara: TDV, 2002), s.311-312.

¹⁵ Ahdî, *Gülşen-i Şuarâ*, İÜ Ktp. TY. no. 2604, v.67b-68a.

¹⁶ S. N. Ergun, "Bâlî (Kesriyeli)", *a.g.e.*, s.737.

Rumelili Bâî'den bahseden en eski üçüncü kaynak 1585'te (h.993) Kınalı-zâde Hasan Çelebi tarafından kaleme alınan tezkiredir. Burada Bâî hakkında şu ifadeler yer almaktadır:

Bâî: Rûmilinden erbâb-ı tîmârdandır. Merhûm Sultân Selîm-i kadîm devrinde cānını cānib-i Hakk'a teslim itmişdür. Kâtib-i vilâyet-i kudret havâş -ı milket-i belâgat-i mezbûra hâşıl kayd itmegin ol tîmârdan dil -i bîmârı haylî mahşûl almışdur. Ve sihâm-ı lutf-ı kelâmı hedef-i kabûl-i hâş ve °amma mevşûl olmuşdur. Bu bir iki eş°âr anuñdur:

Ne lutf itdüñ baña qahr-ile gırrâlanmadan gayrı
Güzeller şâhı neñ gördük¹⁷ temâşâlanmadan gayrı

Bâguñ gülî vü sünbûlî serv ü benefşesi
Yarı gelür diyü kodılar gözci nergisi

Aldı haber şabâdan ü döndi göz eyledi
Ya°nî gelür o gözleri âhü kestüñ sesi

Müştak-îmiş benefşe ki pâyufa yüz süre
Miskîñüñ oyımış çemen içinde sekmesi

Bâî nice halâş ola kaplân-ı °ışkdan
Çün kim irişdi tenden öte cāna pençesi¹⁸

Hasan Çelebi'nin örnek olarak verdiği ilk beyit *Latîff Tezkiresi*'nde de bulunur ve bunun Rumelili Bâî'ye ait olduğuna şüphe yoktur. Ancak naklettiği diğer dört beytin Rumelili Bâî'ye mi yoksa Edirneli Bâî'ye mi ait olduğu müphemdir. Zira bu beyitler, Edirneli Bâî'ye ait olduğunu bildiğimiz elimizdeki divanda da mevcuttur.¹⁹

S. N. Ergun da bu durumu fark ederek *Türk Şairleri*'nde tartışır. Ona göre gazel ya

¹⁷ Metinde bu kelime *gördüñ* şeklinde yazılmıştır.

¹⁸ Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü's-Şuarâ*, Haz. İbrahim Kutluk (Ankara: TTK, 1978), s.209.

¹⁹ bkz. *Edirneli Bâî Çelebi Divanı* (Tezin sonundaki asıl metin) Ü v.47a, Y v.51a.

gerçekten Rumelili Bâî'ye aittir ve Edirneli Bâî'nin divanına yanlışlıkla girmiştir ya da Hasan Çelebi Edirneli Bâî'den haberdar olmadığı için bu gazeli de Rumelili Bâî'ye isnad etmiştir. S. N. Ergun'a göre ikinci ihtimal daha kuvvetlidir. Çünkü Hasan Çelebi'den önce Bâî'den söz eden kaynaklarda bu gazel yoktur; dolayısıyla böyle bir karıştırma da söz konusu değildir.²⁰

Ancak Hasan Çelebi'nin Edirneli Bâî'den haberdar olmadığı söylenemez. Zira İÜ Ktp. TY. 1737'de kayıtlı *Hasan Çelebi Tezkiresi*'nde iki ayrı Bâî'den bahsedilmektedir ki bunlardan biri Rumelili, diğeri Edirneli Bâî'dir. S. N. Ergun büyük ihtimalle, gördüğü tezkire nüshasına sadece Rumelili Bâî'nin alınmasından yola çıkarak bu sonuca varmıştır. Zira tarafımızca Süleymaniye Kütüphanesi'nde yapılan araştırmada da tezkirenin farklı nüshaları incelenmiş ve Edirneli Bâî'den bahsedilmediği görülmüştür. Ayrıca İbrahim Kutluk'un *Kınalı-zâde Tezkiresi* üzerine yaptığı çalışmada Edirneli Bâî'ye yer veren İÜ nüshasından başka kullandığı Topkapı ve Revan yazmalarında da yalnızca Rumelili Bâî'ye yer verilmektedir.²¹

Her ne olursa olsun, Kınalı-zâde Hasan Çelebi'nin, bir şekilde, iki Bâî'nin şiirlerini birbirine karıştırdığı söylenebilir. Burada şu da belirtilmelidir ki; Hasan Çelebi, Rumelili Bâî'yi anlatıp şiirlerinden örnekler verdikten sonra yeni bir '*Bâî*' başlığı altında Edirneli Bâî'yi birkaç cümleyle anlatır ve "Zübde-i kelîmâtı bu ebyâtdur" diyerek onun şiirinden örnek vereceğini belirtir. Ancak metinde hiçbir örnek verilmemiştir. Bu durum da Hasan Çelebi'nin bir karışıklık yapmış olabileceğinin ya da aklının karışıklığının işareti olabilir.

²⁰ S. N. Ergun, "Bâî (Edirneli)", *a.g.e.*, s.735.

²¹ Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *a.g.e.*, s.210.

Rumelili Bâî'den bahseden bir diğer kaynak da *Beyânî Tezkiresi*'dir:

Bâî Beg: Rûmilinde erbâb-ı tîmârdandır. Sulţân Selîm-i kâdîm devrindedür. Bu ebyât-ı meşhûr anuîdur:

Bâğuñ gûli vü sünbûli serv ü benefşesi
Yârı gelür diyü qodılar gözci nergisi

Aldı haber şabâdan ü döndi göz eyledi
Ya'nî gelür o gözleri âhû kesûfî sesi

Müştaş-ımiş benefşe ki pâyüfia yüz süre
Miskînûfî oyımış çemen içinde sekmesi

Bâî nice halâş ola kaplân-ı ıışkdan
Çün kim irişdi tenden öte câna pençesi²²

Riyâzu's-Suarâ'da da Riyâzî şunları söyler:

Bâî: Rûmilindendür. Erbâb-ı tîmârdandır. Sulţân Selîm-i kâdîm devrinde fevt olmuşdur. Bu ebyât anuîdur. Nazm:

Bâğuñ gûli vü nergisi²³ serv ü benefşesi
Yârı gelür diyü qodılar gözci nergisi

Aldı haber şabâdan ü döndi göz eyledi
Ya'nî gelür o gözleri âhû kesûfî sesi

Bâî nice halâş ola kaplân-ı ıışkdan
Çün kim irişdi tenden öte câna pençesi²⁴

Bu şekilde Hasan Çelebi'den sonra, elimizdeki *Edirneli Bâî Divanı*'nda da mevcut olan gazelin Rumelili Bâî'ye isnad edildiği görülmektedir.

²² Beyânî Mustafa bin Carullah, *Tezkiretü's-Suarâ*, Haz. İbrahim Kutluk (Ankara: TTK, 1997), s.44.

²³ Hasan Çelebi ve Beyânî'de *sünbûli* olarak geçen kelime Riyâzî'de *nergisi*dir.

²⁴ Muhammed Riyâzî, *Riyâzu's-Suarâ*, c.1., Nuruosmaniye no. 3724, v.40b.

Mehmed Tevfik tarafından yazılan *Kafî-i Şuarâ*'da ise Rumelili Bâlî hakkında şu bilgiler verilir:

Bâlî: Rûmîlî ahâlisinden ve erbâb-ı tîmârdan olup aşhâb-ı nazm u eş'ârdan olduğu cihetle tettebbu^c olunan tezkirelerde tercüme-i hâli bir satırdan 'ibâret olarak görülmüş ve tafşîl-i ahvâline dest-res olunamamıştır. Şu kadar ki Hasan Çelebi ile Riyâzî mûmâ ileyhüñ Sultân Selîm 'asrında vefât eyledigini yazmışlarsa da Sultân Selîm-i evvel mi yoksa şânî mi hattâ burasını bile taşrîh itmemişlerdir.

Mûmâ ileyhüñ bu kadarlık olsun tercüme-i hâlini bi'l-cümle tezkirelerüñ tahtî kendüsünüñ 'aşrı şu'arâ-yı meşhûresinden olduğunu taşrîh eylediginden biz daî tercüme-i hâlini bu kadarca mecmû'aya nakl eyledik. Bir beyit âşâr-ı şî'riyyesindendir:

Ne lutf itdüñ baña qahr-ile gırrâlanmadan gayrı
Güzeller şâhı neñ²⁵ gördük temâşâlanmadan gayrı²⁶

Mehmed Tevfik, her ne kadar Hasan Çelebi ve Riyâzî'nin, Bâlî'nin hangi Selim döneminde yaşadığını belirtmediğini söylese de her iki tezkirede de şairin "Sultân Selîm-i kadîm" devrinde öldüğü söylenmektedir.

Tuhfe-i Nâilî'de de: "Rûmilîlî Bâlî, erbâb-ı tîmârdur. Sultân Selîm-i evvel devrinde vefât itdi." denilir ve ardından şu beyitlere yer verilir:

Ne lutf itdüñ baña qahr-ile gırrâlanmadan gayrı
Güzeller şâhı neñ gördük temâşâlanmadan gayrı

Bâlî nice halâş ola kaplân-ı 'ışkdan
Çün kim irişdi tenden öte câna pençesi

Dilâ şanma meh-i bedri ihâta eylemiş hâle

²⁵ Eserde bu kelime نى şeklinde yazılmıştır.

²⁶ Mehmed Tevfik, *Kafî-i Şuarâ* (İstanbul: y.y., 1873), s.58-59.

Kemend-i mihriñi taķmıř o m h-ı ķ rdeh s la

B gu  g li v  s nb li serv   benef esi
Y rı gel r diy  kodılar g zci nergisi²⁷

S. N. Ergun, Millet Ktp. Mz. Mec. no. 563'te kayıtlı bir manzum mecmuada, Hasan  elebi'nin tezkiresinde d rt beyti yazılı olan gazelin beşinci beytini bulduğunu belirtir²⁸ ki bu mecmua tarafımızdan da g r lm şt r. Ancak Edirneli B l 'ye ait elimizdeki divanın Y n shasında bu gazelin tamamı zaten mevcuttur.²⁹ *Edirneli B l  Divanı*'nın bir başka n shası olan   yazması ise sadece Hasan  elebi'nin verdiği d rt beyti i ermekte, Y n shası ile 563 numaralı mecmuada bulunan beyti kaydetmemektedir. Belirtilmesi gereken diğer bir nokta da tez kapsamında incelemiş olduğumuz Y n shasında bu gazelin makta beytinin yanında bir varyantın kayıtlı olduğudur. *Kınalı-z de Tezkiresi*'nden itibaren:

B l  nice  al ş ola  apl n-ı  ış dan
  n kim irişdi tenden  te c na pen esi

şeklinde yazılan bu beyit, Edirneli B l 'ye ait divanın   ve Y n shalarında:

B l  nice  al ş ola  apl n-ı  ış dan
Ge di der n-ı dilden anu  c na pen esi

olarak yazılmıştır. Ancak Y n shasında m stensih sonradan, farklı bir m rekkeple beytin yanına, "  n kim irişdi tenden  te c na pen esi" varyantını kaydeder. *Edirneli B l  Divanı*'nın eldeki iki n shasından   n shasında d zeltme ve eklemelerin

²⁷ Mehmet N il Tuman, "B l " (Rumelili), *a.g.e.*, s.87.

²⁸ bkz. S. N. Ergun, "B l  (Kesriyeli)", *a.g.e.*, s.737.

²⁹ Gazelin d rd nc  beytini teşkil eden bu beyit ş yledir:

Ey H zr-d l şeker-leb   ey  eşme-i  ay t
Z lf-i nig ra uyma  aranlı dur  tesi

yapıldığı ve Y nüshasında bundan başka hiçbir ekleme ya da düzeltmenin yapılmadığı göz önüne alındığında Y’de bulunan, Ü’de bulunmayan bu varyant hayli ilginçtir. Bu bize müstensihinin sonradan, tezkirecilerin gördüğü ile aynı koldan gelen bir divanı gördüğünü düşündürmektedir. Ancak bu divanın hangi Bâî’ye ait olduğu, ne yazık ki, bilinmemektedir.

S. N. Ergun eserinde ayrıca *Pervane Bey Mecmuası* ve kaynağını belirtmediği bir mecmuadan aldığı üç gazelle, Rumelili Bâî’nin şiirine örnekler verir. Bu örneklerden hiçbiri bizim elimizdeki divanda mevcut olmamakla beraber, S. N. Ergun’un kaynağını vermediği mecmuadan aldığı gazel, Y nüshasında 22b’de, Ü’de ise 22a’da bulunan ve “*Nazîre-i Hayâlî*” olarak adlandırılan yirmi altıncı gazele çok benzemektedir. Üçü de *mef‘û lû fâ‘i lâ tû me fâ‘î lû fâ‘i lûn* vezninde yazılan bu gazellerin matla beyitleri şöyledir:

Hayâlî

Başım diyâr-ı gamda belâ kûhsarıdır

İki gözüm bi‘aynihi anın pınarıdır (G88)³⁰

Rumelili Bâî

Sular ki yerde sürünür eşgim punarıdır

Encüm ki gökte görünür âhım şîrârıdır³¹

Edirneli Bâî

Şahrâ-yı ışk-ı sîne başum kûhsarıdır

Her yâre kanlu şu ile başlu bîñarıdır (G26)

³⁰ Hayâlî, *Hayâlî Divanı*, Haz. Ali Nihat Tarlan (Ankara: Akçağ, 1992). Beyit bu eserden, hiçbir değişiklik yapılmadan, olduğu gibi alınmıştır.

³¹ S. N. Ergun, “Bâî (Kesriyeli)”, *a.g.e.*, s.737. Bu beyit bu kitaptan aynen alınmıştır.

Edirneli Bâî ve Hayâlî'nin gazelleri tamamen aynı kafiye kelimelerinden oluşur: *kûhsârıdur, bîñarıdur, hîşârıdur, tâcdârıdur, yâdigârıdur* ve *âbdârıdur*. Rumelili Bâî'nin gazelinde ise *kûhsârıdur* ve *hîşârıdur*'un yerine *şirârıdur* ve *şehriyârıdur* kelimeleri bulunur. Diğer kelimeler Hayâlî ve Edirneli Bâî'nin kullandıklarıyla aynıdır. Bu üç gazelin anlam ve hayal dünyaları da çok yakındır. Bu benzerlikler, önce Hayâlî'nin Rumelili Bâî'ye bir nazire yazdığını, sonra Edirneli Bâî'nin de Hayâlî'nin naziresine nazire yazdığını, en azından bir ihtimal olarak, düşündürmektedir. Zira Hayâlî, Mısır seferi esnasında vefat eden -ki bu 1516 (h.922) tarihine denk gelmektedir- Rumelili Bâî'den çok sonra, 1556/57 (h.964) yılında vefat etmiştir.

Adları aynı olan, aynı coğrafi mekânda yaşayan ve her ikisi de -biri yaşamının sonunda, diğeri başında olsa da- Yavuz Sultan Selim dönemini gören bu iki şairin şiirlerinin tezkirelerce karıştırıldığı anlaşılmaktadır. Rumelili Bâî'nin divanının şu an için elde mevcut olmaması, karışıklıkların giderilmesini ve şüpheli noktaların aydınlatılmasını engellemektedir. S. N. Ergun, Rumelili Bâî ile ilgili bibliyografyasında çeşitli mecmua ve tezkirelerin yanı sıra *Divan*'ı da vermiş; ancak bunun Rumelili Bâî'ye mi, yoksa Edirneli Bâî'ye mi ait olduğunu ve eseri nerede gördüğünü belirtmemiştir. Ancak biz elinde Rumelili Bâî'ye ait bir divan olsaydı yazarın bunu belirteceğini düşünmekteyiz.

Bütün bu Bâî'lerin yanı sıra Osman Nuri Peremeci de *Edirne Tarihi* adlı eserinde '*Edirneli Bâî*' başlığı altında bir Bâî'den bahseder. Hıbrî'nin *Enîsü'l- Müsâmirîn*'inde de andığı bu Bâî 1616'da (h.1025) Edirne'de vefat eden bir Darülhadis müderrisidir ve bu tezin konusu olan Edirneli Bâî ile bir ilgisi yoktur. Zira divanını

incelemiş olduğumuz Edirneli Bâî'nin en geç 1594 (h.1003) tarihinde öldüğü düşünülmektedir. Ayrıca bu tezin konusunu teşkil eden Edirneli Bâî, Darülhadis müderrisi değil mütevellisidir. Üstelik Peremeci'nin de belirttiği gibi Hıbrî *Enîsü'l-Müsâmirîn*'de Edirne'de ölmüş olan müderrislerin adını yazarken Bâî adlı bir zattan bahsediyorsa da bu zatın şiir söylediğini yazmaz.³² Tüm bunlara rağmen Peremeci, S. N. Ergun'un '*Edirneli Bâî*' başlığı altında bahsettiği Bâî'nin Hıbrî'nin sözünü ettiği müderris ile aynı kişi olduğunu düşünmüş ve Edirneli Bâî'nin şiirlerini bu müderrise isnad etmiştir.

Başlangıçtan Bugüne Edirne Şairleri kitabının yazarı Rıdvan Canım da Darülhadis mütevellisi Edirneli Bâî Çelebi'yi Edirne'de müderrislik yapan bir başka Bâî ile karıştırmış ve eserinde Bâî Çelebi'nin Edirne'de Sultan Selim Medresesi'nde müderrislik yaptığını belirtmiştir.³³ Yazarın kaynakçasına bakıldığında bu bilgiyi Nev'i-zâde Atâyî'nin *Hadâiku'l-Hakâik fi-Tekmileti's-Şakâik* adlı eserinden edindiği anlaşılmaktadır. Ancak sözü edilen eserin ilgili sayfalarına bakıldığında (s.134-135) Atâyî'nin bahsettiği Bâî'nin, Edirneli Bâî Çelebi olmadığı görülür. Zira Uzun Bâî olarak anılan bu Bâî, Edirne Darülhadisi müderrisidir ve 1588/89'da (h.977) Çorlu menziline vefat etmiştir. Üstelik Atâyî, Uzun Bâî'nin şiir yazdığına dair bir bilgi de vermez.³⁴ Biz, Atâyî'nin Uzun Bâî ile ilgili olarak Edirne Darülhadisi'nde çalıştığını ve -Edirneli Bâî gibi- Şeyhülislâm Kemâl Paşa-zâde'nin yanında bulunduğunu söylemesi üzerine Rıdvan Canım'ın Uzun Bâî ile Edirneli Bâî'yi karıştırdığını düşünmekteyiz.

³² Osman Nuri Peremeci, *Edirne Tarihi* (İstanbul: Edirne ve Yöresi Eski Eserleri Sevenler Kurumu, 1939), s.234-235.

³³ Rıdvan Canım, *Başlangıçtan Bugüne Edirne Şairleri* (Ankara: Akçağ, 1995), s.205.

³⁴ Daha geniş bilgi için bkz. Nev'i-zâde Atâyî, *Hadâiku'l-Hakâik fi-Tekmileti's-Şakâik*, Haz. Abdülkadir Özcan (İstanbul: Çağrı, 1989), s.134-135.

1.2. Edirneli Bâî Çelebi'nin Hayatı

Edirne'de Darülhadis mütevelliliği yapan Bâî Çelebi'den bahseden tek tezkire Kınalı-zâde Hasan Çelebi'nin *Tezkiretü's-Şuarâ*'sıdır. Ancak bu tezkirenin bazı nüshaları da Bâî Çelebi'yi kaydetmez. Kınalı-zâde, Bâî hakkında şunları söylemektedir:

Bâî: Edirne'de Dârü'l-hadîş mütevellîsi olmuştur. Niçe zamândur ki hıdmet -i tevliyetde kâdir oldukça tahşîl-i emvâl-i ma'rifetde yek-dil ve yek-rüy ve eş'ârına hadd ü gâyet yok şâ'ir-i pür-güy. Mükemmel dîvânı ve maşşûl-i Bâî'nüñ zevâyid-i bi-hadd ü kerânı vardır. Zübde-i kelimâtı bu ebyâtdur: ³⁵

Tezkirelerde Edirneli Bâî hakkında malûmat yoksa da divanının mensur dibacesinden şair hakkında bilgi elde edilebilmektedir. Şairin kendi kaleminden çıkan bu beş sayfalık dibace bizim için en güvenilir kaynaktır. Zira bu ön sözde Bâî, hayatı ve eserleriyle ilgili önemli bilgiler verir. Böylece tezkirelerin yer vermediği şairin, hayatı ve edebî kişiliği bu dibace sayesinde aydınlatılabilmektedir. Daha önce bir kısmı S. N. Ergun'un *Türk Şairleri* adlı eserinde alıntılanan ve başka hiçbir çalışmada yer verilmeyen³⁶ bu dibacenin tamamı bu çalışmada okunup incelenmiş ve şairin hayatıyla ilgili olarak şu bilgilere ulaşılmıştır:

Öncelikle divanın 2b yüzünden (Ü nüshasında 1b) başlayan dibacenin en üstünde bulunan "Dîvân-ı Dârü'l-Hadîş Mütevellîsi Bâî Çelebi El -Edirnevî" kaydından

³⁵ Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *a.g.e.*, s.210.

³⁶ Bâî'nin bu mensur dibacesi Tahir Üzgör'ün *Türkçe Divan Dibaceleri* adlı eserinde de incelenmemiştir: Tahir Üzgör, *Türkçe Divan Dibaceleri* (Ankara: Kültür Bakanlığı, 1990). Bunun nedeni Bâî *Divanı*'nın, *İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu*'nda yer almaması ve böylece yazarın gözünden kaçmış olması olabilir.

şairin Darülhadis Medresesi'nde mütevellî³⁷ olarak çalıştığı anlaşılmaktadır. Bâlî, dibaceye giriş yaptıktan sonra “silsile-i ʿulemā-yı ʿizāmdan ve ekrem-i mevālî-i kirāmdan Mecmaʿü'l-bahreyn ve Müftî's-şekāleyn aʿnî Ahmed İbn-i Süleymān eş-şehîr İbn-i Kemāl Paşa”dan bahseder ve onun kethüdalığını³⁸ yaptığını belirtir. Daha sonra Pir Ahmed Dede adındaki bir “seccāde-nişîn” ile ilgili bilgi verir ve ona otuz beş yıl hizmet ettiğini söyler. Bundan sonra Bâlî, şiir yazmaya nasıl başladığına dair menkıbevî özellikler taşıyan bir olay anlatır. Buna göre, intisap ettiği Pir Ahmed Dede İstanbul'a gider ve burada Hüdayi Bey adında bir “mîr-i kelām” ile karşılaşır. Hüdayi Bey, Pir'e manzum bir *Muhabbet-nâme* sunar, o da bu eserin nazire yazması için Edirne'de Darülhadis mütevellisi olan Bâlî Çelebi'ye gönderilmesini ister. Bu arada tüm bu yaşananlar Bâlî'nin kalbine ilham olunur ve Hızır ile buluşarak şiir söylemeye başlar. Aynı hafta Pir Ahmed Dede ile Hüdayi Bey tekrar karşılaştıklarında Pir, Hüdayi Bey'e eserin Edirne'ye gönderilip gönderilmediğini sorar. Hayır, cevabını aldığı esnada Bâlî'nin Hüdayi Bey'in şiirlerine nazire olarak yazıp gönderdiği şiirler Pir Ahmed Dede'nin eline ulaştırılır. Bunun üzerine mecliste bulunan herkes “mest-i bî-hûş ve hayrân-ı medhûş” olur.

Dibacenin sonunda Bâlî Çelebi:

Diyâr-ı İslâm'da ve memâlik-i dârü's-selâm'da “en-nâstü ʿalâ-dîni mülûkihim”
fehvâsınca kâh Selîmî kâh Süleymânî düşüp Sultân Murâd Hân -ı ʿÂdil
Hâzretleri'nüñ devr-i saʿâdet-destgâhlarında dîvân-ı ʿışk [u] maḥabbet ve dâsitân-ı

³⁷ Mütevellî, vakıf işlerini vakfiyye şartları ve şerʿî hükümler dairesinde idare ve rüyet için tayin olunanlar hakkında kullanılır bir tabirdir. Daha geniş bilgi için bkz. M. Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c.2. (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1946), s.640.

³⁸ Kethüda, büyük devlet adamlarıyla zenginlerin işlerini gören insanlar hakkında kullanılan bir tabirdir. Halk arasında ‘kahya’ denirdi. Daha geniş bilgi için bkz. *a.g.e.*, c.1., s.251.

hüsni-i ma'rifet 'âleme iş'âr ve izhâr olunup dört pâdişâh-ı şâhib-kırânûî zamân-ı
 şerîflerinde mevâlî-i 'izâm-ile ve ehlu'llâh-ı kirâmla ittihâd-ı tām idüp diyâr-ı
 Rûm'ûî şu'arâ-yı zû-fünûniyla ve bulegâ-yı dürr-i meknûniyla tâ Necatî'den berü
 gelenlerle müşâhabet ve münâsebet vâkı' olmuşdur.

diyerek ömrü boyunca Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, II. Selim ve III. Murad olmak üzere toplam dört padişahın saltanatını gördüğünü belirtir. Buna göre şairin, Yavuz Sultan Selim'in hükümdarlığı esnasında yani 1512-1520 (h.918-926) yılları arasında dünyaya geldiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla 1534'te (h.940/41) vefat eden Kemâl Paşa-zâde'nin kethüdalığını yaptığı esnada çok genç olmalıdır. Bâî'nin, III. Murad'ın hükümdarlığının sona erdiği 1594'ten (h.1003) önce vefat ettiği anlaşılmaktadır. S. N. Ergun ve Rıdvan Canım'a göre Bâî, dibacesini noktaladığı yukarıdaki ifadelerde Necatî ile görüştüğünü dile getirmektedir. Ancak şairin 1509 (h.914) yılında ölen Necatî ile görüşmesi söz konusu olamaz. Zira Bâî, aynı ifadelerinde dört padişahın zamanında yaşadığını belirtmektedir. Necatî ile görüşebilmesi için şairin Yavuz Sultan Selim döneminden öncesini, yani II. Bayezid devrini de görmüş olması gerekirdi ki şair çok net ifadelerle hangi padişahlar devrinde yaşadığını anlatmaktadır. Ayrıca, şairin Necatî ile görüşmesi 15. yüzyılın sonlarında doğmasını ve bir yüzyıldan fazla yaşamasını gerektirir ki bu mümkün değildir. Biz Bâî'nin bu ifadelerle Necatî'den sonra gelen şairleri, özellikle Necatî ve kendisi gibi Edirneli ya da Rumelili olan şairleri, kastettiğini düşünmekteyiz. Ayrıca Bâî'nin, Necatî'nin yolundan giden ve onun üslûbunu benimseyen şairlerin izini takip ettiğini ifade etmeye çalıştığı da düşünülebilir.

1.3. Bâî Çelebi'nin Edebî Kişiliği ve Sanat Anlayışı

Edirneli Bâî Çelebi'den bahseden tek kaynak olan *Tezkiretü's-Şuarâ*'da Hasan Çelebi, Bâî için; “taḥṣîl-i emvâl-i ma'rifetde yek-dil ve yek-rûy ve eş'ârına ḥadd ü ḡāyet yok şâ'ir-i pür-gûy” ifadelerini kullanır. Divanının mükemmel olduğunu vurgular ve yine çok sayıda şiiri olduğunu söyler.³⁹

S. N. Ergun da *Türk Şairleri*'nde Bâî ve eserleri hakkında: “En çok Bâkî'ye olmak üzere Ahî, Emrî, Hayâlî, Hayretî, Kemâl, Necatî, Selim Han, Şemsî, Zatî gibi şairlere nazireler vücuda getiren Bâî'nin manzumeleri sade ve samimi olmakla beraber muvaffakiyetli eserlerden sayılamaz.”⁴⁰ yorumunu yapar. Ancak yazar, bu yorumunu neye dayanarak yaptığını açıklamamaktadır. Bâî'nin halk deyişlerine, yerel söyleyişlere sıklıkla yer verip, Arapça-Farsça kelimelerden Türkçe kelimeleri tercih etmesi mi yoksa bazı beyitlerde cümle yapısının bozukluğu mu onu bu görüşe itmiştir, bilinmemektedir.⁴¹

Bâî'nin hayatını aydınlatmaya çalışırken olduğu gibi edebî kişiliğini ortaya koyarken de şairin, divanının dibacesinde söyledikleri önemlidir. Zira Bâî bu dibacede kendi şiiriyle ilgili yorumlar yapar. Şair: “Ebyât-ı eş'arum ekşer îhâm ve tecnîs-i temâm olup ebkâr-ı ma'âniyle dîvânım Nigâristân-ı Mânî oldu.” diyerek şiirlerinin cinas ve iham sanatıyla dolu olduğunu vurgular ve söylenmemiş, hatta

³⁹ bkz. *Edirneli Bâî Çelebi'nin Hayatı*, s.15.

⁴⁰ S. N. Ergun, “Bâî (Edirneli)”, *a.g.e.*, s.735.

⁴¹ Bâî'nin bu tarz beyitlerinden örnekler için bkz. *Dil ve Anlatım Özellikleri*, s. 64.

daha önce düşünülmemiş manaları ihtiva eden divanını meşhur Çinli ressamın eserine, *Nigâristan*'a⁴², benzetir. Bâî daha sonra:

Yazılan derd-i ışk için müretteb
Kara bağrundan olmuşdur mürekkebe
Egerçi kim mecâzîdür edâsı
Hakîkîdür ma'ânî muktezâsı

dizeleriyle şiirlerinin mahiyetine açıklık getirir. Buna göre şair, divanını çektiği aşk derdini beyan etmek için tertiplemiş ve mürekkep olarak da bağrının kanını kullanmıştır. Bu ifadelerle Bâî, şiirlerinin âşıkane yönünü vurgular. Ancak okuyucuyu, şiirinin mecazî havasına, edasına aldanmaması konusunda da uyarır ve şiirlerinin hakikî anlamı ihtiva ettiğini belirtir.

Bâî Çelebi, dibacesinde ortaya koyduğu şiir anlayışını divanı içindeki bazı beyitlerle de vurgular. Şair bu beyitlerde, bazen mahlasının da yardımıyla, şiirleriyle ilgili benzetmeler yapar. Bunlardan şairin kendi şiirleri hakkındaki düşüncelerinin yanı sıra mahlasını nasıl yorumladığı da öğrenilmektedir. Buna göre şair hem ismi, hem mahlası olan *Bâî* sözcüğünü 'bal' kelimesiyle ilişkilendirmektedir. O, isminin sevgilisinin dudağının balıyla aynı olduğunu ve bu yüzden şiirlerinin de bal gibi olduğunu söyler:

N'ola ger şehd-i fâyık olsa sözi
Bâî bal-ı lebûfledür adaş (G79/5)

⁴² Mânî ve onun meşhur resim mecmuası *Nigâristan* hakkında daha geniş bilgi için bkz. A. Talât Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*, 4. bs., Haz. Cemal Kurnaz (Ankara, Akçağ, t.y.), s.319.

Bâlî, şiirlerinde sevgilisinin dudağının balını şirin, tatlı sözleriyle anlatarak okuyanların ya da kendi gönlünün ağzına bal çalmaktadır:

Vaşf-ı şehd-i leb-i cân-bağış ile Bâlî yine
Dil-i hayrānumuzuñ ağzına bir bal çaldım (G110/5)⁴³

Vaşf itdi la^cl-i dil-beri şîrîn kelām-ile
Bal çaldı halkuñ ağzına Bâlî gazelleri (G172/5)

Bâlî, şiirlerinin ‘âşıkane’ şiirler olduğunu vurgular:

‘Âşıkāne Bâlî’ nūñ eş^cārî fūrkat-nāmedür
Anuñ-içün her birin bir dil-bere yazar şunar (G64/5)

Şair, bu âşıkane şiirleri aşk ehli okusun diye yazar:

Ehl-i ‘ışk okumağa gūşe-be-gūşe Bâlî
Tāze dīvānumı bir yār-ı dil-ārāma yazam (G119/5)

Bâlî bu şiirlerin eğlenceli ve nükteli yanının da farkındadır ki şöyle söyler:

Eglence oldı ‘āleme Bâlî gazelleri
Erbāb-ı ‘ışka sözleri hep ‘âşıkānedür (G60/5)

Gerçekten de Bâlî’nin gazellerinin pek çoğu okuyanın dudağında bir tebessüm uyandıracak niteliktedir. Aşağıdaki beyitler bu tarz beyitlerden seçilmiş örneklerdir:

Ol hümā şalınduğınca döndi ten şalıncağa

⁴³

Araştırmanın bu kısmında, şairin poetikasını net olarak ortaya koyabilmek için, 35a’dan sonraki varaklarda bulunan ve tez kapsamında okunmayan gazeller de taranarak incelemeye dâhil edilmiştir. Gazel numaraları Y nüshasına göre verilmiştir.

Uçur Allāh'um uçur ol ehl-i ʿışkuñ cānıdur (G59/2)

Ney ki efendi ʿāşıkūña ğayr şanmalar
Doyınca görmedük seni ne bu uşanmalar (G65/1)

Kaçma kenāra gelmeden iy serv-i lāle-ḥadd
Şakınma leblerüñi öperken ışırmazuz (G68/2)

Çift olup yār-ile gezdüm dir-imiş düşde ʿadū
Kodum uyur anı düş daḥı görür tek tırmaz (G73/4)

N'ola ağızından ırağ olanuñ ışırsa gözi
Leblerüñ şeft-ālūsin göz-ile yirler cümle nās (G77/2)

Günde biñ kez depellersin beni ne bunca kışāş
Komazam zülfüñi elden gerek öldür gerek aş (G83/1)

Ancak onun gazelleri eğlenceli olsa da boş sözden ibaret değildir. Çünkü Bālî, sözün değil, mananın peşindedir:

Sāde elfāzı n'ider deyr-i cihānda Bālî
Qalbi mir'āti anuñ şüret-i ma'ânāya bakar (G50/5)

Nüşa-i cāmi' olalı Bālî
Oldı mecmū' ma'āniye mecma' (G87/5)

Hatta şair kendini, mana ülkesinin sultanı, Dârâ'sı, Hüsrev'i olarak görür:

Sözlerüm tâc-ı ser itse n'ola her mîr-i kelām
Kişver-i mülk-i ma'ânide bugün Dārā'yem

Rişte-i şevke dizüp dürre gibi ma'ânâyı
Felek-i nazma bugün mihr-i cihān-ārāyem (G113/3-4)

Bālî bu mülk-i ma'nāda pîr-i kelām olup

Şāhem serīr-i nazma bugün Hüsrevāne ben (G133/5)

Dolayısıyla onun şiirlerini sıradan insanlar anlayamaz:

Cān levḥasına Bālī yazıldı gazellerüñ
Añlayımaz şu kimse kim okur yazar degül (G107/5)

Merd-i bī-ma^cnā ne bilsün sözini Bālī'nüñ
Tarz-ı erbāb-ı ma^cānīdür anuñ her gāzeli (G184/5)

Bu yüzden Bālī, şiirlerinin herkese söylenmemesi, kötü ağızlara düşmemesi gerektiğini vurgular:

Leb[i] vaşfindaki şi^crüñ dime Bālī ğayra
Yaraşur mı eyü söz her dehen-i bed-güfte (G137/5)

Onun şiirleri ancak ona yâr olabilene ve tabii ki padişahlara, büyük devlet adamlarına lâyıktır:

Sözüñe yâr olana söyle cevābı Bālī
^cĀrif ol añlayıgör yâr-ile ağyār nedür (K1/17)

Saña lâyıķ seni medḥ itmege kim kādirdür
Bālī bir ^carz-ı ^cubūdiyyet idüpdür maḥzā (K12/17)

Bālī, her şairin yaptığı gibi şiiri ve şairliği için çeşitli sıfatlar ve benzetmeler kullanır. Bunlarda Divan şairinin kendini övmek için kullandığı benzetmelerin dışına çıkmaz. Örneğin, şiirinin sözün gerçeği olduğunu söyler:

Koyalum lāf [u] güzāfı güzelüm Bālī'nüñ
Şi^cri taḥḫīķ-i kelām-ile sözüñ gerçeğidür (G33/5)

Şiir söyleme kabiliyeti de hiç pas tutmayan saf bir altındır:

Zer gibi âyîne-i kalbümü jeng itmez bu ğam
Tab^c-ı Bâlî hâliş altundur ki tutmaz hîç pās (G77/5)

Divanını ise nazım denizi içinde mana incisiyle yüklü bir gemiye benzetir:

Deryā-yı nazımda dūr-i ma^cnā ile Bâlî
Oldı bu ğazel tarzına mecmū^ca sefine (G155/5)

Bâlî, şiirinin tüm bu özellikleriyle, ardından bir iz, bu âleme bir ses bırakacağının ve yüzyıllar sonra bile anılacağının farkında gibidir:

Âşârı oldı Bâlî'nüñ evşâf-ı hüsni-yâr
İrgürdi °ömr-i şânîye nām u nişân bizi (G183/5)

1.4. Bâlî Çelebi'nin Eserleri

Elimizde bulunan hiçbir kaynak Bâlî Çelebi'nin eserlerinden bahsetmemektedir. Ancak Bâlî'nin kendisi divanının ön sözünde bazı eserlerinden söz eder ki bugün bunların hiçbirisi elimizde mevcut değildir. Dolayısıyla şu an için Bâlî'nin söylediklerinin dışında bir bilgiye ulaşılamamaktadır. Her ne kadar bu eserler elde olmasa da bunların varlığının bilinmesi bile şairin edebî ve ilmî kişiliğinin ortaya konması açısından son derece önemlidir. Bu da divandaki mensur dibacenin önemine işaret eden bir diğer husustur.

Bâlî dibacede, Kemâl Paşa-zâde'nin kethüdalığını yaptığini belirttikten sonra şu bilgiyi verir: “Ol qarâbetle ve tāmme-i münâsebetle mühimmât-ı enām ve lâzıme-i

tām için *Meşrû'ât* nām bir kitābumda fetvā-yı şerīfden niçe biñ mesā'il derc eyledüm.” Böylece Bâlî, Kemâl Paşa-zāde'nin fetvalarını toplayarak kitap haline getirdiğini haber vermektedir.

Bâlî'nin eserleri arasında saydığı ikinci kitap *Gülşen-i Ma'ānī* isimli bir risaledir ki Bâlî bunu “Göñül 'ilminde *Gülşen-i Ma'ānī* nām bir risāle te'lif ve taşnif eyledüm.” sözleriyle belirtir. Şair daha sonra şu beyti söyler:

Göñül 'ilmin şorarsañ ilm-i Hakk'dur
Okımadın okınur bir sebakdur

Bâlî, “'İlm-i tasavvufda dört pāre risāle icād idüp ve cümle-i tevārīh-i Taberī'den ve gayriden *İntihābü't-Tevārīh* nām muhtaşar müfid bir kitāb te'lif eyledüm.” diyerek tasavvufî ve tarihî iki kitabı daha olduğunu belirtir. Böylece şairin *Divan*'ı dışında kaleme aldığı dört eseri daha olduğu anlaşılmaktadır. Bu eserler Bâlî'nin, şairliğinin yanı sıra ilmî ve tasavvufî kimliğinin de olduğunun göstergesidir.

Tüm bu eserleri divanını tertip etmeden önce yazdığı anlaşılan Bâlî'nin, dibacenin sonunda düşürdüğü tarihten, divanını 1577/78 (h.985) yıllarında düzenlediği anlaşılmaktadır. Bu, şairin, divanını hayatının sonlarına doğru, en azından altmış altmış beş yaşlarındayken, tertip ettiğini göstermektedir. Bâlî'nin, divanından sonra başka eserler kaleme alıp almadığı ise meçhûldür.

1.5. Etkiler

Bâlî Çelebi de Divan edebiyatındaki pek çok şair gibi kendinden önceki ve kendi dönemindeki usta şairlerin şiirlerine aynı vezin, kafiye ve redifte, benzer şiirler

yazma geleneğini, yani nazireciliği sürdürmüş bir şairdir.⁴⁴ Örnek aldığı, beğendiği şairlerden ve bunların şiirlerinden mana ve hayal açısından yararlanmıştır. Bâî'nin divanının tümünde nazire söylediği şairler ve nazire şiirlerinin sayısı şu şekilde özetlenebilir:

Bâî'nin Nazire Söylediği Şairler	Nazire Sayısı
Bâkî	20
Necatî	4
Hayâlî	3
Zatî	2
Emrî	2
Ahî	1
Şemsî Paşa	1
Hayretî	1
Sultan Selim Han	1
Taşlıcalı Yahyâ	1
Kemâl	1

Tüm bu verilerden Bâî Çelebi'nin, Bâkî'nin şiirinden etkilenip, en çok ona nazire söylediği anlaşılmaktadır. Daha sonra dibacesinde adını andığı Necatî ve divanı içerisindeki beyitlerde de ismi geçen Hayâlî'ye yazdığı nazireler gelir. Zatî ve Emrî'ye ikişer nazire yazan Bâî, diğer şairlere birer nazire söylemiştir. Bu kısımda, tezin kapsamına alınan 2b-35a varakları arasında bulunan Bâî'nin nazirelerinin ve nazire yazdığı şairlerin matlaları bir arada verilecektir.⁴⁵

⁴⁴ Divan şiirindeki nazire geleneği hakkında daha geniş bilgi edinmek için bkz. M. Fatih Köksal, "Nazire Kavramı ve Klâsik Türk Şiirinde Nazire Yazıcılığı", *Diriözler Armağanı*, Haz. M. F. Köksal ve A. N. Baykoca (Ankara: Bizim Büro, 2003), s.216-290.

⁴⁵ Bâî'nin nazire söylediği şairlerin gazellerinin matlaları şu kitaplardan alınmıştır: Bâkî, *Bâkî Divanı*, Haz. Sabahattin Küçük (Ankara: TDK, 1994); Necatî Beg, *Necatî Beg Divanı*, Haz. Ali Nihat Tarlan (İstanbul: MEB, 1963); Hayâlî, *Hayâlî Divanı*, Haz. Ali Nihat Tarlan (Ankara: Akçağ, 1992); Yahyâ Bey, *Yahyâ Bey Divanı*, Haz. Mehmed Çavuşoğlu (İstanbul: İÜEF, 1977); Zatî, *Zatî Divanı*, c.1-2., Haz. Ali Nihat Tarlan (İstanbul: İÜEF, 1967-1970);

Bâkî

Pür olup devr idicek meclis-i mestânı kadeh
Çarh olur halka-i rindân meh-i tâbânı kadeh (G32)

Bâlî

Yine dolana çeküp meclis-i mestânı kadeh
Tavf-ı meclis harem oldı gül-i handânı kadeh (G18)

Bâkî

Haber-i hecrüñ ile tende dil ü cân ditrer
Esicek bād-ı hazân berg-i dırahtân ditrer (G137)

Bâlî

Teb [ü] tâb-ı ruḥ-ı cānānla dil ü cān ditrer
°Işık bir zelzeledür °aşık-ı nālân ditrer (G37)

Bâkî

Cüy-ı fenâyı halk birer ikişer geçer
Baḥr-i belādan ehl-i tecerrüd yüzer geçer (G134)

Bâlî

Kürkini nāfe günine göre geyer geçer
Baḥr-i fenā Nesīmī'sidür ki yüzer geçer (G41)

Bâkî

Göñül bir rind-i °ālem-süz şūḥ-ı şeh-levend ister
Ki °aşk odına yakmağa dil ü cāndan sipend ister (G143)

Bâlî

Mu°anber kākülünden bu dil-i dīvāne bend ister
Esīr-i °ışık olan zencīr-i zūlfünden kemend ister (G42)

Ahî, *Ahî Divanı*, Haz. Necati Sungur (Ankara: Kültür Bakanlığı, 1994); Emrî, *Emrî Divanı*, Haz. Yekta Saraç (İstanbul: Eren, 2002); Fatih Sultan Mehmed, *Fatih Divanı*, Haz. Saffet Sıtkı (İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi, 1944). Parantez içindeki sayılar gazellerin bu kitaplarda verilen numaralarını işaret etmektedir. Beyitler kaynak kitaplardan hiçbir değişiklik yapılmadan, hazırlayan kişilerin sunduğu şekliyle alınmıştır.

Bâkî

Küyuñ yolında niçe kez ey mihr-i bî-naẓîr
Şeb-rev diyü tütildi giceyle meh-i münîr (G91)

Bâlî

Yanuñda hâle ile eyâ mihr-i bî-naẓîr
Gölge ẓarâmîsine dönüpdür meh-i münîr (G61)

Bâkî

Ėoncalar içre nihân eyleme gül-berg-i terüñ
Ya°nî seyr eyleyelüm sîneñi çöz dügmelerüñ (G277)⁴⁶

Bâlî

N'ola iy merd-i sipihr artar-ise nûr [u] ferüñ
Mihr ü meh iki çerâğîdur elüñde bir erüñ (G96)

Bâkî

Dil-rübâlarla °aceb keşreti var her yoluñ
Geçemez hûblarından göñül İstanbûluñ (G267)⁴⁷

Bâlî

Bende-i muḡbiliyem ehl-i dil-i maḡbûlüñ
Yûsuf-ı ḡüsn-i ḡabûlüñ osa n'ola ḡuluñ (G99)

Necatî

Bir alay oldı perî şîvelü âhû begler
Gözi âhûlaruñ alayına yâhû begler (G67)

Bâlî

Be güzeller be ala gözlüler âhû begler
°İşḡuñuza ṭolu bir cām-ile yâhû begler (G47)

Necatî

⁴⁶ Bu gazel, Bâlî'nin naziresine en çok benzeyen gazel olmakla birlikte Bâlî, naziresini Bâkî'nin bu şiirine yazmamış olabilir.

⁴⁷ Bu gazel de Bâlî'nin naziresine pek benzememekle beraber taranan divanda bundan daha uygun bir gazele rastlanamamıştır.

Ağladur âdemi ğurbet kişi kendin yeñemez
Nitekim haste çeküp nâle kemendin yeñemez (G212)

Bâlî
Göricek yârını ağlar kişi kendin yeñemez
Ser-i zülfe dolaşan nâle kemendin yeñemez (G67)

Hayâlî
Başum diyâr-ı gamda belâ kûhsarıdır
İki gözüm bi'aynihi anın pınarıdır (G88)

Bâlî
Şahrâ-yı ışk-ı sîne başum kûhsarıdur
Her yâre kanlu şu ile başlu bînarıdur (G26)

Hayâlî
Sâkî-i devlet ki her bî-meşrebe saġar sunar
Bana geldikce kadeh câm-ı belâ-perver sunar (G77)

Bâlî
Her kaçan ġam baña zehr-âlûde bir sâġar sunar
Meşrebini gör meyûnî câm-ı şafâ-perver sunar (G64)

Zatî
Bir çakım kavdur diyü ol baġrı taşâ çakdılar
Başuma aġyâr-ı âhen-diller odlar yakdılar (G259)

Bâlî
Kıymetî taş-ile zerrîn-sâz-içün od çakdılar
Micmer-i hüsn-i şalâh-ı şehde ʿûdı yakdılar (G25)

Zatî
Tuysun kâpusına giceler varduġum o yâr
Kandîl-i tâlîʿüm kerem it yâ İlâh uyar (G188)⁴⁸

Bâî

La°l-i nigāra °aşıkı bildi ki āl kıurar
Dil şokmağıyçün ol perī gör ağzumuz arar (G40)

Ahî

Okıaruñ cān almada tīgünle yoldaş oldılar
Sīnelerde kan yalaşdılar karındaş oldılar (G22)

Bâî

Derd-i °ışık ehli ile şunlar ki hāldāş oldılar
Lā-cerem Ferhād Mecnūn-ile adaş oldılar (G54)

Taşlıcalı Yahyâ

Şubh-ı şādık gibi ey gāfil ağardı şaķaluñ
Haberüñ yok seni penbeyle boğazlar ecelüñ (G220)

Bâî

Gerçi yüz aklıgıdur geldi ağardı şaķaluñ
Seni şaķlamak içün penbeye şardı ecelüñ (G100)

Bâî

ķavs-i kızaķ ki emr-ile ķarķa nişān ķeker
Bir pehlevāna döndi iki ķat kemān ķeker (G57)⁴⁹

Bu nazireler Ü nüshasında “*Nazīre-i Bākī, Nazīre-i Hayālī...*” şeklinde başlıklarla belirtilmiştir. Ancak bu nüshada, bazı varakların kayıp olması sonucu on sekiz gazel eksiktir. Y nüshasında bulunan ve Ü’de olmayan bu on sekiz gazelden hangilerinin nazire olduğu, Y nüshasında başlıkların yazılmaması dolayısıyla bilinmemektedir. Ancak tarafımızca Bâî’nin nazire yazdığı şairlerin divanları taranmış ve bu on sekiz

⁴⁹

Bu beyit Bâî’nin Şemsî Paşa’ya söylediği nazirenin matla beytidir. *Şemsî Paşa Divanı*’nın tamamı henüz basılmamıştır. Mehmet Akkaya’nın *Şemsî Paşa: Hayatı, Sanatı ve Divanı’ndan Seçmeler*, (Balıkesir: Alem Basın Yayın, 1995) adlı eserinde de Bâî’nin bu naziresine benzeyen bir şiire rastlanamamıştır. Divanın yazma nüshasına da ulaşamadığı için burada sadece Bâî’nin gazelinin matla beyti verilmiştir.

gazel içinde, nazire olanları mümkün olduğunca tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu tespitte zaman zaman Bâî'nin hangi şaire nazire yazdığı tam olarak anlaşılamamıştır. Zira Bâî, aynı vezin ve uyakta iki farklı şairin yazdığı şiirden herhangi birine nazire söylemiş olabilir. Bu nedenle karşılaştırma olanağı sunmak için aşağıda önce Bâî'nin nazire olduğunu düşündüğümüz gazelleri, sonra da bu şiire benzeyen şiirler verilmiş, kısa kısa açıklamalarla benzerlikler gösterilmeye çalışılmıştır.

Bâî

Görñ pîr-i sipihri şeb-çerâğ-ı dehr uyandurmuş
Yed-i beyzâsına şubhuñ kızıl altını yandurmuş (G80)

Bâkî

Göñül dâğı gamuñla sînede bir şem° uyandurmuş
Çerâğ-ı °aşka bir garrâ kızıl altını yandurmuş (G219)

Her ikisi de *me fâ °î lün me fâ °î lün me fâ °î lün me fâ °î lün* vezniyle yazılmış olan bu gazellerin tüm kafiyesi ve bu kafiyelerin sıralanışı aynıdır. (uyandurmuş / yandurmuş / dolandurmuş / uşandurmuş / şandurmuş / inandurmuş). Bâî, Bâkî'nin kullandığı sözcüklere sıklıkla yer vermiştir. Dolayısıyla şairin bu gazelinin Bâkî'ninkine yazılmış bir nazire olduğuna şüphe yoktur.

Bâî

Kesre fetha olmadı hâl-i °izâruña bu hať
La-cerem her yirde bî-i°râb olur cümle nuķať (G85)

Bâkî

Şahn-ı gülşen mülk-i Bağdâd oldı âb-ı cüy Şať
Yâsemenler şu yüzinde seyr ider mânend-i bať (G222)

Zatî

Süz-ı dilden surh ile yazılmadı evrâķa hať

Ejdehā-veş hāme od şaçdı şirārıdur nuḳaṭ (G618)

Her üç şairin de *fā °i lā tūn fā °i lā tūn fā °i lā tūn fā °i lūn* vezniyle yazdığı bu gazellerde Zatî *haṭ, nuḳaṭ, haṭ, vaṣaṭ, Şaṭ, ğalaṭ* kafiyelerini kullanırken; Bâkî *Şaṭ, baṭ, ğalaṭ, nuḳaṭ, vaṣaṭ* ve *haṭ* kelimeleri ile kafiye yapar. Bâlî de büyük ölçüde aynı kelimeleri kullanmıştır. Bu üç şairin birbirine nazire yazdığı açıktır. Bâlî'nin Zati'ye mi yoksa Bâkî'ye mi nazire yazdığı ilk bakışta anlaşılamamakla beraber Bâkî'nin gazeline “lā hayra illā fi'l-vaṣaṭ” şeklinde geçen Arapça hadisın Bâlî'nin gazeline de yer alması Bâlî'nin, Zati'nin gazeline nazire yazan Bâkî'ye nazire yazdığını düşündürmektedir.

Bâlî

Oldı diş yāreleri gerden-i cānān şaf şaf
Şanki boynına dizer la°l-i Bedehşān şaf şaf (G90)

Bâkî

Müje haylin dizer ol ğamze-i fettān şaf şaf
Güiyā cenge ṭurur nīze-güzārān şaf şaf (G229)

Bâkî'nin pek çok gazeline nazire söyleyen Bâlî, onun ünlü *şaf şaf* redifli şiirine de nazire yazmıştır. Ancak Bâkî'nin gazeli yedi beyitten oluşurken Bâlî beş beyitlik bir gazel söylemiştir.

Bâlî

Yārı arayup demür geydüm ayağa tırveş
Yir yir āhen-bend iderlerse ḳomam şemşirveş (G81)

Emrî

Gevher-i °ışḳuñ dilümde var iken şemşir-veş
Ey kemān-ebrū neden yabana atmak tır-veş (G223)

Bâlî, kendisi gibi Edirneli bir şair olan Emrî'den de etkilenmiş ve ona nazireler yazmıştır. Yukarıda matlaları verilen ve *fâ °i lâ tün fâ °i lâ tün fâ °i lâ tün fâ °i lün* vezniyle yazılan iki gazelin redifleri ortaktır: *şemşîrveş, tîrveş, naḥçîrveş, zencîrveş, zih-gîrveş, Kıtîmîrveş*. Bu gazelle aynı vezinde yazılmış aşağıdaki *beklerüz* redifli gazel de Emrî'ye yazılmış bir nazire olabilir:

Bâlî

Şırça sâ°atdûr ḥabâb-ı eşkûmüz vakt beklerüz

Yâr-ile ḥaşr olmağa rûz-ı kıyâmet beklerüz (G74)

Emrî

Bîşe-i gam şîriyüz deşt-i maḥabbet beklerüz

Ya°nî ahû-çeşmler şaydına fırsat beklerüz (G210)

Bâlî şu gazelini de Zatî ya da Emrî'ye nazire olarak söylemiş olabilir. Zira, Emrî'nin gazeliyle *ḥalâş, İhlâş, aş*; Zatî'nin gazeliyle de *ḥavâş, İhlâş, ḥalâş* kafiyeleleri ortaktır:

Bâlî

Günde biñ kez depellersin beni ne bunca kışâş

Ḳomazam zülfüñi elden gerek öldür gerek aş (G83)

Zatî

Eyle ey şeyḥ °avâm içre beni ehl-i ḥavâşş

Okuyup ol püser ile ideyin şöḥbet-i ḥaşş (G614)

Emrî

Maḥbes-i çâh-ı zekândan göñül olmadı ḥalaş

Muşḥaf-ı ḥüsnine karşı okıdı biñ İhlâş (G244)

Burada şu da belirtilmelidir ki her ne kadar Ü nüshası, gazellerin kime nazire olarak yazıldığına dair başlıklar içerse de şairin aşağıda matlaı verilen gazelinin Avnî'nin aynı redifli gazeline benzemesinden yola çıkılarak müstensih'in tüm başlıkları

yazmadığı sonucuna varılabilir. Bâî'nin ve Avnî'nin şiirlerinde *kākül / sünbül /būlbūl şāḥ şāḥ* kafiye ve redifleri ortaktır:

Bâî

Her seher bād-ı şabādan olsa kākül şāḥ şāḥ
Kendüyi eyler çemen şahnında sünbül şāḥ şāḥ (G21)

Avnî

Gül yüzün üzre ki düşmüş ca°d-ı kākül şāḥ şāḥ
Zînet etmiş bâğ-ı hüsnün tâze sünbül şāḥ şāḥ (G7)

Tüm bu nazirelerin yanı sıra Bâî, divanında bazı şairlerin isimlerine de yer verir. Bu şairlerden biri *Hayâlî*'dir:

Her Ḥayālî okıyan irmez ḥayāle Bāliyā
Eylesün şi°rūñ ḥayālî her sūḥan-dān-ile baḥş (G15/5)

Ünlü Çağatay şairi *Nevayî*'nin adı da şu beyitte *Sultan Hüseyin Baykara* ile birlikte anılır:

Nevāyî bülbüle şunsun yine gül lāle-gün cāmı
Ma°arif mecma°ı ol şeh Ḥüseyin-i Baykara geldi (K18/2)

Divanda, Bâî'nin, her beytinde bir şair hakkındaki görüşünü dile getirdiği bir gazel de mevcuttur. Metinde 47. varakta olduğu için tez kapsamında okunmayan ancak şairin diğer şairlerle etkileşimini gösterdiği için önemli ve bahsedilmeye değer bulunan bu gazel şöyledir:

Medḥ itdi qadd-i yārı *Nihālî* gazelleri
Ḥüsn-i kelām-ı yār *Cemālî* gazelleri

Añlanmadı *Ḥayālî* okumakla her ḥayāl

İrmez hayāl-i yāra *Hayālî* gazelleri

Şi'r-i zülālî ile lebin şormağa anuñ
Bir kez ele gireydi *Vişālî* gazelleri

Ölmek dirilmek ʿāşıkā cānā laṭīfedür
İrmez me'āl-i ʿişkā *Me'ālî* gazelleri

Vaşf itdi la'l-i dil-beri şîrîn kelām-ile
Bal çaldı ḥalkuñ ağızına *Bālî* gazelleri (G172)

2. BÂLÎ ÇELEBÎ'NİN DİVANI

2.1. Şekilsel Özellikler

2.1.1. Nazım Şekilleri

Mürettep olan *Bâlî Çelebi Divanı*'nda mensur bir dibaceden sonra sırasıyla na't, kaside ve gazeller yer alır. Ü nüshasında, dibaceden hemen sonra şairin, divanının yazılışına düşürdüğü bir tarih de vardır.

Bizim incelediğimiz 2b-35a⁵⁰ varakları arasında beş sayfalık dibaceden sonra 1 tarih beyti⁵¹, 3 na't, 20 kaside ve 100⁵² gazel bulunmaktadır. Bu şiirlerin hepsi de Türkçe söylenmiştir.

⁵⁰ Varak numaraları, Ü nüshasındaki bazı varakların kopması ve dolayısıyla Y'de bulunan bazı gazellerin Ü'de olmamasından ötürü, Y nüshasına göre verilmiştir. Ü'ye göre, incelediğimiz kısım 1b-31b varaklarını ihtiva etmektedir.

⁵¹ Y nüshasında bu tarih beyti yoktur.

⁵² 50. dipnotta belirtilen nedenden dolayı Ü nüshasında bu varaklar arasında 82 gazel bulunmaktadır.

Divanın incelemeye alınmayan geri kalan kısmında yani 35b-51b varakları arasında 95⁵³ gazel daha bulunmaktadır. Dolayısıyla *Bâî Divanı* toplam, 1 dibace, 1 tarih beyti, 3 na't, 20 kaside ve 195⁵⁴ gazelden oluşur. Şimdi sırasıyla bu nazım biçimleri incelenecektir.

Bâî;

Nazımdan bişini a'cāduñ ayır
Ola dīvānumuñ tārīhi zāhir

şeklinde söylediği tarihle divanını h.985 tarihinde tertipleğini belirtmektedir. Zira “nazm” sözcüğünü oluşturan harflerin (ن ظ م) ebceddeki karşılıkları olan 50, 900, 40 sayıları toplanıp beş çıkarıldığında 985 tarihi ortaya çıkar. Bunun milâdî takvimdeki karşılığı ise 1577/78'dir.

Divanda bulunan 3 na'ttan biri Hz. Peygamber'i övmek için yazılmıştır. 14 beyitten oluşan ve mesnevi biçiminde yazılan bu övgüden sonra kısa bir mensur açıklama gelir ki şair burada da Hz. Peygamber'i methetmeye devam eder. Bundan sonra gelen 5'er beyitlik ve gazel şeklinde yazılmış 2 na't ise devrin padişahı III. Murad için kaleme alınmıştır.

Divanda yer alan ilk kaside (K1) tasavvufî kavram ve terimlerin yoğunlukta olduğu ve “Kaşîde-i Taşavvuf ki Hâzret-i Hızır 'a.m. Ta'lim Kerde Est” olarak adlandırılan

⁵³ Bu sayı Ü nüshasında 96'dır. Ü'ye sonradan eklendiğini anladığımız bir gazel Y'de bulunmamaktadır.

⁵⁴ Ü nüshasında bu sayı 178'dir.

kasidedir. Bâî bu kasidede tasavvufî kavramların hemen hepsini kullanmıştır. Şair bundan sonra sırasıyla şu olay ve kişiler için kaside yazmıştır:⁵⁵

- Sultan III. Murad Han'ın şehzâdesinin sünnet düğünü (K2): Şair, 37 beyitten müteşekkil bu uzun kasidede III. Murad'ın oğlu ve veliahtı Şehzâde Mehmed'in 29 Mayıs 1582'de (h.990) başlayan ve günlerce süren muhteşem sünnet düğününü anlatmaktadır. At Meydanı'nda yapılan bu düğünde muhtelif esnaf teşkilâtlarından her biri kendi sanatlarına ait eserleri sunmuşlardır. Bâî de bu sünnet düğününü tüm ayrıntılarıyla aktarır.

Burada şu da belirtilmelidir: Bâî düşürdüğü tarih ile divanını h.985'te tertiplediğini belirtmesine rağmen, divanda, bu tarihten beş yıl sonra gerçekleşen bu olaya yazılmış bir kaside bulunmaktadır. Bu durum şairin divanını tertitledikten sonra gözden geçirdiğini ve ona bazı eklemeler yaptığını düşündürmektedir.

- Sultan III. Murad'ın saltanatını tebrik için İran Sefiri'nin İstanbul'a gelişi (K3): İran Sefiri Tokmak Han, beraberinde 250 kişi ve 50 deve yükü hediye ile 4 Mayıs 1575'te (h.984) Üsküdar'a gelir. Rumeli Beylerbeyi Siyavuş Paşa 2500 kişilik bir maiyetle sefiri burada karşılar. Bâî de divanında bu olayı 26 beyitlik bir kasideyle anlatmaktadır.

⁵⁵ Bu kısımda verilen tarihî bilgiler şu kitaplardan edinilmiştir: İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Kronolojisi*, c.2-3. (İstanbul: Türkiye, 1972) ve İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c.3. böl.1. (Ankara: TTK, 1982).

- Sultan II. Selim'in Selimiye Camii'ni yaptırması (K4): Bâî bu kasideyle Mimar Sinan'ın 1571-1574 (h.979-982) yılları arasında yapımını tamamladığı Selimiye Camii'ne övgüde bulunur. Kaside 21 beyitten oluşmaktadır.

- Sultan II. Selim Han'ın derya seferi (K5): 18 beyitten oluşan bu kasidede Bâî, bu dönemde yapılan pek çok deniz seferinden herhangi birine işaret etmiş olabilir. Aynı şekilde Sultan Selim'e yazıldığı anlaşılan ve donanmanın denizde yol alışını anlatan bir başka kaside de 16. kasidedir.

- Çemen Kasidesi (K6): 14. beytinden Sultan II. Selim'e yazıldığı anlaşılan bu kaside adından da anlaşılacağı gibi ilkbaharı anlatmaktadır ve toplam 17 beyitten oluşmaktadır.

- Kıbrıs'ın fethi (K7): Bâî, II. Selim devrinde, 1571 (h.979) yılında fethedilen Kıbrıs Adası için de 17 beyitlik bir kaside söylemiştir.

- Nişancı Paşa için kaside (K8): Bâî'nin yaşadığı devirlerde görev üstlenen nişancılardan hangisine söylendiği bilinmeyen kaside 21 beyitten oluşmaktadır.⁵⁶

- Yenilen İslâm donanması için Sultan II. Selim'e teselli vermek amacıyla yazılan kaside (K9): Bâî bu kasidede, 1571'de (h.979) yapılan ve 'Sıngın Donanma Harbi' de denilen İnebahtı Deniz Savaşı'nda yenilen ordulara ve padişaha teselli vermekte ve "ümitvar" olmaları gerektiğini söylemektedir. Kaside de kendilerine gönderme

⁵⁶ Bâî'nin yaşadığı dönemler olan Yavuz Sultan Selim ve III. Murad devirleri arasında görev yapan nişancılardan hangisine söylendiği bilinmeyen kaside 21 beyitten oluşmaktadır.⁵⁶ Bâî'nin yaşadığı dönemler olan Yavuz Sultan Selim ve III. Murad devirleri arasında görev yapan nişancılardan hangisine söylendiği bilinmeyen kaside 21 beyitten oluşmaktadır. Şair bu kasideyi büyük ihtimalle II. Selim ya da III. Murad devrindeki bir nişancıya yazmıştır.

yapılan iki kaptan-ı derya vardır ki bunlardan biri uzun yıllar boyunca kaptanlık yapmış olan ve Kıbrıs'ın fethinde de donanmaya kumanda eden Piyale Paşa (bkz. beyit no. 3), diğeri ise Müezzîn-zâde Ali Paşa'nın donanmanın başında bulunduğu İnebahtı Donanma Harbi'nde kendi filosuyla yaptığı kahramanca manevralar sayesinde bazı Türk gemilerini kurtaran ve ayrıca Tunus fatihi olan Kılıç Ali Paşa'dır (bkz.beyit no. 5). Bu kaside 19 beyittir.

- Deryadaki Osmanlı donanmasına yazılan kaside (K10): 20 beyitten müteşekkil olan bu kasidede Bâlî, İnebahtı yenilgisinden sonra, İstanbul tersanesinde kısa bir sürede yaptırılan ve Akdeniz seferine çıkan Osmanlı donanmasına övgüler yağdırmaktadır. 1572'de (h.980) gerçekleşen bu sefer bir gösteriş seferidir. Bununla Osmanlı, İnebahtı yenilgisinden etkilenmediğini Roma, İspanya ve Venedik'e göstermek istemiştir. Bâlî de bu kasideyle Osmalı ordusunun düşüncelerine tercümanlık eder.

- Tunus'un fethi ve Kulbend Kalesi'nin alınması (K11): II. Selim döneminde, 1574 (h.982) yılında gerçekleşen bu fetih için Bâlî 21 beyitlik bir kaside söylemiştir. Asıl adı 'Halkulvad' olan ve Tunus'ta bulunan kaleye Avrupalılar 'Goletta' derken halk 'Hulbend' ya da 'Kulbend' demektedir.

- Mehmed Paşa'ya söylenen kaside (K12): Bâlî, bu kasidede Zigetvar Kalesi'nin fethi sırasında vefat eden Kanuni'nin ölümünü ordudan kırk sekiz gün boyunca gizleyerek, askerin motivasyonunu bozmayan Vezir Sokullu Mehmed Paşa'ya övgülerde bulunur. Kaside 18 beyittir.

- Reisülküttab ve ehl-i şer' için yazılan kasideler (K13-K14): Bâî bu kasidelerde dönemin görevlilerini över.
- İran seferi (K15): Bu seferin o dönemlerde yapılan birçok İran seferinden hangisi olduğu bilinmemektedir. Kaside 21 beyitten oluşmaktadır.
- Padişahın avlanması ve Edirne'ye gelişi (K17-K18): Bâî'nin, bu kasideleri hangi padişah için yazdığı bilinmemektedir. II. Selim de III. Murad da saltanatları boyunca pek çok kez Edirne'ye gitmişlerdir.
- Mersiye (K19): Şair, Edirne ahalisinin vebadan ölümü üzerine 9 beyitlik bir mersiye de yazmıştır.
- Hazaniye (K20): Bâî, divanının son kasidesi olarak sonbahar mevsimini anlattığı ve 13 beyitten oluşan bir hazaniyeye yer verir.

Görüldüğü gibi Bâî, divanının 6a-18b varakları arasındaki kasidelerinde döneminin önemli sosyal ve siyasal olaylarına değinmektedir. Şair, bu şekilde 1566-1582 (h.974-990) yılları arasında yaşanan olaylara şiirleriyle ışık tutar. Bu açıdan *Bâî Divanı*, önemli bir tarihî belge niteliği taşır.

Bâî Divanı'nda bulunan gazeller ise genellikle beş beyitten oluşmaktadır. Y nüshasındaki 195 gazelin 191'i 5 beyitten, 3'ü 7 beyitten, birisi ise 4 beyitten müteşekkildir. Ü nüshasında ise 171 tane 5 beyitlik, 4 tane 7 beyitlik, 2 tane 4 beyitlik, 1 tane 6 beyitlik toplam 178 gazel bulunmaktadır. Daha önce de belirtildiği

gibi Ü nüshasındaki bu eksiklik bazı varakların kayıp olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca Ü’de, Y’de yer almayan 7 beyitlik bir gazel vardır. Ü nüshasında bulunan 4 beyitlik gazellerden biri aslında 5 beyittir ve tamamı Y’de mevcuttur; diğerinin de mahlas beyti olmadığı için yarım kalmış olduğu düşünülebilir. Ü’deki 6 beyitlik tek gazelin 5 beyti Y’de de bulunmaktadır. Bu iki nüsha beraber değerlendirildiğinde Bâlf Çelebi’nin; 4 beyitlik 1, 5 beyitlik 190, 6 beyitlik 1, 7 beyitlik 4, toplam 196 gazelinin mevcut olduğu söylenebilir.

Bâlf, nazire söylediği şairlerin şiirlerinin beyit sayısı beşten fazlaysa bunları genellikle beşe indirir. Örneğin; Taşlıcalı Yahyâ’nın gazeli 9 beyitken Bâlf naziresini 5 beyitten oluşturur (G100). Ya da Necatî’nin 6 beyitten oluşan gazeline Bâlf yine 5 beyitlik bir nazire söyler (G45).

Bâlf, Farsça ‘pe’ ve ‘je’ harfleri dışında tüm harflerden gazeller yazmıştır. Şairin diğer bir Farsça harf olan ‘çim’ ile yazdığı bir gazeli bulunmaktadır. *Bâlf Divanı*’nda kafiye olarak kullanılan harflerle ilgili ayrıntılı liste şu şekildedir:

HARF	ŞİİR SAYISI
ا	8
ب	4
ت	2
ث	1
ج	1
چ	1
ح	3
خ	1
د	2
ذ	1
ر	42
ز	10
س	1
ش	5
ص	1
ض	1

ط	1
ظ	1
ع	1
غ	2
ف	1
ق	2
ك	8
ل	9
م	15
ن	11
و	1
هـ	35
ي	25

2.1.2. Vezin

Bâî, divanındaki şiirlerde, genellikle remel bahrinin, *fe^ci lā tūn fe^ci lā tūn fe^ci lā tūn fe^ci lūn* ve muzari bahrinin, *mef^cū lū fā^ci lā tū me fā^cī lū fā^ci lūn* kalıbını kullanır. Şairin yoğun olarak kullandığı bir diğer vezin de yine remel bahrinin, *fā^ci lā tūn fā^ci lā tūn fā^ci lūn* kalıbıdır.

İncelenen na't ve kasideler ile 100 gazelde şairin kullandığı vezinler ve bu vezinlerin kullanılma sıklığı şöyledir:

Bahir	Vezin	Şiir Sayısı
Remel	<i>fe^ci lā tūn fe^ci lā tūn fe^ci lā tūn fe^ci lūn</i>	38 (7K, 31G)
Muzari	<i>mef^cū lū fā^ci lā tū me fā^cī lū fā^ci lūn</i>	37 (2N, 6K, 29G)
Remel	<i>fā^ci lā tūn fā^ci lā tūn fā^ci lā tūn fā^ci lūn</i>	27 (5K, 22G)
Hezec	<i>me fā^cī lūn me fā^cī lūn me fā^cī lūn me fā^cī lūn</i>	9 (2K, 7G)
Cedid	<i>fe^ci lā tūn me fā^ci lūn fe^ci lūn</i>	7 (1N, 6G)
Hezec	<i>mef^cū lū me fā^cī lū me fā^cī lū fe^cū lūn</i>	3 (3G)
Muzari	<i>mef^cū lū fā^ci lā tūn me fā^cī lū fā^ci lā tūn</i>	1 (1G)
Hezec	<i>me fā^cī lūn me fā^cī lūn fe^cū lūn</i>	1 (1G)

Bu vezinlerin şiirlere göre dağılımı ise şöyledir:

fe°i lā tūn fe°i lā tūn fe°i lā tūn fe°i lūn: K1, K2, K10, K12, K16, K20, G4, G5, G6, G13, G14, G16, G17, G18, G20, G28, G33, G37, G46, G47, G50, G53, G56, G67, G69, G71, G73, G82, G83, G86, G90, G91, G92, G93, G96, G99, G100.

mef°ū lū fā°i lā tū me fā°ī lū fā°i lūn: N2, N3, K4, K8, K13, K14, K15, K19, G3, G7, G8, G9, G22, G23, G26, G29, G36, G39, G40, G41, G44, G45, G49, G55, G57, G60, G61, G63, G65, G66, G68, G70, G75, G78, G89, G94, G95.

fā°i lā tūn fā°i lā tūn fā°i lā tūn fā°i lūn: K5, K6, K9, K11, K17, G10, G11, G12, G15, G21, G24, G25, G30, G32, G38, G43, G52, G54, G59, G64, G72, G74, G77, G81, G84, G85, G98.

me fā°ī lūn me fā°ī lūn me fā°ī lūn me fā°ī lūn: K7, K18, G2, G31, G42, G58, G80, G88, G97.

fe°i lā tūn me fā°i lūn fe°i lūn: N1, K3, G19, G27, G48, G79, G87.

mef°ū lū me fā°ī lū me fā°ī lū fe°ū lūn: G51, G62, G76.

mef°ū lū fā°i lā tūn me fā°ī lū fā°i lā tūn: G34.

me fā°ī lūn me fā°ī lūn fe°ū lūn: G35.

Bâlî'nin vezni kullanımı ile ilgili özellikler de şöyle sıralanabilir:

Şair, şiirlerinde imale, zihaf ve ulamalara sıklıkla yer vermektedir:

Ulama:

Dimedin _aflanılan söylemedin _ışidilen
Cân göziyle görülen hâlet-i esrâr nedür (K1/3)

Bâlî felekde şu°le virenler degül nücüm
Pervânelerdür _āhum_ odından yanar geçer (G41/5)

İmale:

Âteş yakalı başına ol meh minārenüñ
Göğüñ geyürdi egnine oddan sitāreler (G44/3)

Gitdi naqd-i hayāt varlıktan
°Ömrümüñ varı ancak ölmem var (G48/2)

Zihaf:

Topıtoludur cümle-i ecnās-ı maḥlūkāt-ile
Her kadirğañ keşti-i Nūḥ-ı Nebī'dür güyyiā (K11/15)

Añılmağ °ömr-i şānīdür āşār-ı hayr-ile
Tā ḥaşr olunca şāhibini yād ider nişān (K8/18)

Yukarıdaki örneklerin bazılarında da görüldüğü gibi şairin aynı dize içinde bu üç unsura başvurduğu da olur:

Menba°-ı luṭf u kerem a°nī Meḥemmed Paşa
Kimse maḥrūm_ola anuñ kereminden ḥāşā (K12/14)

Bâlî hatta bazen vezin gereği aynı kelimede hem ulama, hem zihaf yapabilmektedir:

Gül gül olup kızarur utanmağla goncamuz
Şundukça verd-i nesrīn_ aña Bālī rüy-ı zerd (G23/5)

Divanda pek çok Arapça-Farsça sözcüğün yanı sıra *at, al, kar, od, taş, yaz, ay* gibi

Türkçe sözcüklerin bir buçuk hece değerinde okunduğu görülür:

Lāle gibi cism-i a°dā ġarḫ-ı ḥūn oldı yāhūd
Oddan gönlek geyürdi berḫ-i tīgūñ her sefer (K5/8)

Taşda otlar bitürdügin bahāruñ dır gören
Yine mermerde kalemle sikke(y)i kıazar çemen (K6/7)

Şairin bazı kelimelerin okunuşunu vezne uydurduğu da olur. Örneğin; *hūsūn* kelimesi *hūsūn* (G26/3) olarak okunup bir kısa bir uzun hece oluşturulduğu gibi *çihil-pā* sözcüğü *çihl-pā* (K10/3) olarak okunarak kısa hece yok edilmiştir. Şair *olsun* kelimesini de veznin gerektirdiği yerlerde *osun* (K13/16, G71/5) şeklinde okuyabilmektedir. Bâli, vezin gereği *heşt behişt*’i de tamlamalı olarak yani *heşt-i behişt* olarak okur (G75/4).

Bâli Divanı’nda, zaman zaman vezin icabı, ünlü ile biten bir kelimedenden sonra gelen ünlü ile başlayan sözcüğün ilk harfinin düşürülüp ilk sözcüğe bağlandığı da görülür: V’ey (N1/1), n’ola (N3/2, G45/3), tecrübeyl’öldürmek (G42/3)...

2.1.3. Kafiye ve Redif

Daha önce de belirtildiği gibi Bâli, Farsça ‘pe’ ve ‘je’ harfleri dışındaki tüm harfleri kafiye olarak kullanmıştır. Redife de sıklıkla yer veren şairin na’t, kaside ve gazellerinin kafiye ve redifleri şöyledir:

Şiir	KAFİYE VE REDİF
N1	-ā
N2	-ād ola
N3	-āhumuz
K1	-ār nedür
K2	-ānı
K3	-ānı
K4	-ete
K5	-er sefer
K6	-er çemen
K7	-ānı
K8	-er nişan
K9	-er gibi

K10	-āy
K11	-ā
K12	-ā
K13	-er kalem
K14	-āy-ı şer ^c
K15	-ir
K16	-āna
K17	-er şikār
K18	-ā geldi
K19	-ürdiler
K20	-ār

GAZEL	KAFİYE VE REDİF
1	-ā
2	-ābāsā
3	-uşa
4	-ā
5	-āre baña
6	-tā
7	-ar şitā
8	-aşa
9	-eb
10	-āb
11	-āra bir ben bir ħabab
12	-īb
13	-est
14	-et
15	-ān ile baḥş
16	-āc
17	-iç
18	-ānı kadeḥ
19	-aḥ
20	-āḥ
21	-ül şaḥ şaḥ
22	-ād
23	-erd
24	-āndan leziz
25	-aḥdılar
26	-āridur
27	-ār alınır
28	-īndür
29	-er yiter
30	-ār
31	-er bağlar
32	-āz var
33	-egidür
34	-āyim eyler
35	-er
36	-ār
37	-ān ditrer
38	-āb kendinden gider
39	-ar yürür

40	-arar
41	-er geçer
42	-end ister
43	-er düşer
44	-āreler
45	-āsıdur
46	-çīndür
47	-ū begler
48	-em var
49	-a çıkar
50	-āya bakar
51	-adur
52	-ed çekdiler
53	-ān götürür
54	-aş oldılar
55	-ān açar kapar
56	-usı mıdur
57	-ān çeker
58	-ctdür
59	-ānıdur
60	-ānedür
61	-ir
62	-ıldur
63	-ā çeker
64	-er şunar
65	-anmalar
66	-alar
67	-endin yefimez
68	-irmezüz
69	-āz
70	-ārestüz
71	-üzümüz
72	-ā dimez
73	-urmaz
74	-et beklerüz
75	-ārumuz
76	-ūs gerekmez
77	-ās
78	-iş
79	-aş

80	-andurmuş
81	-irveş
82	-eş
83	-ās
84	-āna arz
85	-aṭ
86	-ādan ḥazz
87	-a ^c
88	-ārdan fāriḡ
89	-er çerāḡ
90	-ān şaf şaf
91	-acac
92	-aḥ
93	-ūruñ
94	-er gerek
95	-āre benlerüñ
96	-erüñ
97	-āra eglendük
98	-end eyledüñ
99	-ülüñ
100	-elüñ

Bâî, divanında genellikle tam ve zengin kafiye yer vermektedir. Kafiyesiz gazelleri de vardır. Bunlarda redif ön plana çıkar. Bazı gazellerinde ise redif kullanmaz. Bâî, en çok Türkçe kelimelerden oluşan redifleri kullanır. Bâî'nin şiirlerindeki rediflerin dağılımı şöyledir:

Türkçe redifler : N2, N3, K1, K2, K3, K7, K10, K12, K13, K21, K22, G5, G25, G26, G27, G28, G29, G31, G32, G33, G34, G37, G38, G39, G41, G42, G43, G44, G45, G46, G47, G48, G49, G50, G51, G52, G53, G54, G55, G56, G57, G58, G59, G60, G62, G63, G64, G65, G66, G67, G68, G70, G71, G72, G73, G74, G75, G76, G80, G91, G93, G94, G95, G96, G97, G98, G99, G100.

Farsça redifler : K9, K11, K20, G2, G21, G81, G89.

Arapça redifler : K16, K17, G18, G24, G84, G86, G88, G90.

Türkçe-Farsça/Arapça redifler : K8, G11, G15.

Redifsiz şiirler : K14, K15, K18, K23, G1, G3, G4, G6, G8, G9, G10, G12, G13, G14, G16, G17, G19, G20, G22, G23, G30, G35, G36, G40, G61, G69, G77, G78, G79, G82, G83, G85, G87, G92.

Bâî'nin zaman zaman göz kafiyesi de yaptığı olur: begidür / dirnegidür / begidür / *yeñidür* / gerçeğidür (G33).

Tüm bunların yanı sıra *Bâî Divanı*'nda, klâsik şiir geleneğinde makbûl sayılmayan, aynı kelimenin aynı şiirde kafiye olarak kullanıldığı görülür. (G33/1-3, G44/1-4, G45/2-4). Hatta şair bunu art arda gelen beyitlerde bile yapmıştır:

Bahırde dalğalık itmemek içün rûzigâr aşlâ
Deñiz mâlikleridür beglerüñ beklerler ʿummânı

Segirdim şaldılar hep baş açık yügrüklik itdiler
At oyuncağı idüp  asker   meyd n-ı  umm n  (K7/13-14)

Bazen de aslında bir hata sayılan ama Divan şairlerinin zaman zaman başvurduğu farklı işlevdeki kelimeleri uyaklamak yoluna gider. Böylece isimle fiili bir kafiye olarak kullanabilir: aş/hal  /hav  ...(G48)

2.2. Muhteva  zellikleri

B  l   elebi'nin divanı, i inde barındırdı ı din , mitolojik ve sosyal hayata ait unsurlar a ısından olduk a zengin ve incelenmeye de er bir divandır. Bu b l mde şairin, t m bu unsurlara divanında ne şekilde yer verdi ine de inilecektir.

2.2.1. Din  Unsurlar

2.2.1.1. Allah

B  l , divanında tevhid ve m nacata yer vermemekle beraber şiirlerinde Allah'ın isim ve sıfatlarını sıklıkla zikretmektedir. Şairin kullandığı "All  h, H d , H   , Yezd n,  l  h, K d r, B   " s zc klerinden en  ok ge enleri 'H d ' ve 'H   'tır. Şair tasavvufila ilgili yazd ğı kasidesinde Allah'ın adını yalnızca s zde anmakla onun ger ekten anla ılamayacağını s yler:

A ladu ı mı hemen All  h demek-ile H   'ı
S  r-ı e  y da olan pertev-i d  d r ned r (K1/5)

2.2.1.2. Ayet ve Hadisler

Bâî, divanı boyunca, dibace, kaside ve gazellerde pek çok ayet ve hadisten iktibaslar yapar. Bu iktibaslarda bazen ayeti olduğu gibi aktarır, bazen bir kısmını verir, bazen de ayet ve hadis metninin arasına başka kelimeler sokar. Bazı durumlarda ise şair iktibas yapmaz; ancak ayet ve hadislere göndermelerde bulunur. *Bâî Divanı*’nda bulunan bu ayet ve hadislerle ilgili açıklamalara metin kısmındaki dipnotlarda yer verildiği için burada sadece birkaç örnek verilmekle yetinilecektir:

Nev-bahâr irdi yine kaldırdı yirden ser çemen

“Keyfe yuhyi’l-^carza ba^cde mevtiḥā” dir her çemen (K6/1)

Bâî, bu beyitte *Kur’ân*’da, Bakara, Nahl, Ankebut gibi pek çok sûrede geçen “(Allah) yeri, ölümünden sonra nasıl diriltiyor?” ifadesine yer verirken, aşağıdaki dizelerde “Hayır ancak ortadadır.” anlamına gelen hadisi zikreder:

Bir hayırdur bilde ḥançer teşneye içürmege

Ehl-i diller didiler “lā ḥayra illā fi’l-vaṣaṭ” (G85/2)

Şu beyitte *Kur’ân-ı Kerîm*’in 112. sûresi olan İhlâs Sûresi’nin adı anılmaktadır:

Gelüñüz ḥâliş ü muḥliş kûl olalum yâra

Ki mücerreb durur envā^c-ı murâda İḥlâş (G83/4)

2.2.1.3. Peygamberler ve Dinî Şahsiyetler

Hiz. Muhammed

Bâî’nin divanının ilk şiiri Hiz. Muhammed’i övmek için yazılmış mesnevi tarzında bir na’ttır. Şair bu na’tta Hiz. Peygamber için, “Resûl-i Emîn, sır-ı Ḥudâ, hümâm-ı kirâm, ehl-i hüdâ, zât-ı bî-çün, ḥüsn-i zât, nûr-ı zât, ebû’l -ervâḥ” gibi

nitelendirmelerde bulunur. Ayrıca Peygamber'in çeşitli mucizelerine göndermeler de yapar. Bu na'ttan sonra gelen kısa mensur kısımda şair yine Hz. Muhammed'i "server-i  alem, d aver-i devr-i  dem, u  l-i g r h-ı  mem, serdar-ı liv  v   alem..." gibi art arda gelen pek  ok sıfatla nitelendirdikten sonra ona duada bulunur.

 air gazellerinde adına yer vermedi i Peygamber'i, kasidelerinde "Mu ammed (K4/1, K9/13, K12/13, K14/3), Mu tafa (K11/1), Fahr-i K yin t (K9/14)" gibi isimlerle anar.

 u beyitte de  air, Hz. Muhammed'in Uhud Sava ı'nda yaralanmasına telmihte bulunmu tur:

Zahmn k oldu U ud cenginde Fahr-i K yin t
 oma  ayret Z 'l-fi  r'ın Hazret-i Haydar gibi (K9/14)

Hz. Yusuf

Hz. Yusuf, divanda ismi en  ok anılan peygamberdir. B l , karde lerinin Hz. Yusuf'a yaptıklarına (G35/2) ve Hz. Yusuf'un k le olarak satılmasına (G99/1) telmihte bulunur.  air bazı beyitlerde Hz. Yusuf ismini 'Mısır, Nil' s zc kleriyle bir arada tenas p sanatı i erisinde kullanmı tır.

Sevgilisinin g zelli ini, Hz. Yusuf'un g zelli iyle  zde le tiren B l , sevgilisine "Y suf-ı   n " şeklinde hitap eder:

 oyurdu h n-ı h sn   B l '(y)i iy Y suf-ı   n 
Cem l   z mre-i  u   a hep ni met  an metd r (G58/5)

Hız. Süleyman

Divanda ismi sık geçen peygamberlerden biri olan Süleyman Peygamber'in, karınca ile olan diyalogu (K1/14), rüzgârlara hükmetmesi (K3/8), döneminde herkesin mutlu olması (K12/10), mescit yaptırırken ruhunu teslim etmesi (K12/11), mührü (K12/12), kuş dilini bilmesi (G76/2) gibi özellikleri Bâlf'nin şiirinde yerini bulur.

Aşağıdaki beyitte sevgilinin ayva tüyleri Süleyman Peygamber'in mührüne benzetilmiştir:

Katı çok güşesi var vefk-i haat-ı cânānuñ
Belki şîrînlîk için mühr-i Süleymân götürür (G53/3)

Hız. Musa

Bâlf Divanı'nda Hız. Musa, asasının ejderhaya dönüşmesi (N1/13, K18/4), Hızır ve Allah ile olan diyalogları (K1/12), Kızıldeniz'i yarıp geçmesi (K11/4) gibi vesilelerle anılır. Şu beyitte Hız. Musa'nın ismi Hız. Meryem'in babası olan İmran ile birlikte geçmektedir:

Yidi başlu bir ejderdür yidi iklim kabzında
Şanasın destine Mūsā-yı °İmrân'dan °aşā geldi (K18/4)

Hız. İsa, Mesih

Hız. İsa, Bâlf Divanı'nda geçtiği beş yerden dördünde (K18/15, G1/1-2, G48/1), nefesiyle ölüleri diriltmesi ile anılır. Bu nedenle 'nefes oğlu' diye nitelendirilir. Bu dört beyitten birinde 'Mesih' sözcüğü kullanılmaktadır (G1/2). Bâlf bir beyitte ise

Hız. İsa'nın dördüncü kat gökte olmasına ve zamanı gelince gökten indirileceğine telmih yapmaktadır:

Küfüre cümle kırılmasını icâb ideyor
Yire indürdi gibi devr-i zamân 'İsâ'yı (K10/8)

Hız. Nuh

Hız. Nuh, divanda Tufan dolayısıyla anılır. Bâî, yalnızca kasidelerinde yer verdiği Nuh Peygamber'i ve gemisini Osmanlı donanması ile özdeşleştirir ve kâfirleri Nuh Tufanı ile yeneceklerini söyler:

Tîr-i bârân idelüm düşmene kan yutduralum
Kâfire Nuh olalum gark idelüm tûfâna (K16/8)

Bâî, bunların yanı sıra divanında; terzilerin piri olması dolayısıyla *Hız. İdris'e* (K6/4), ateşe atılıp yanmaması dolayısıyla *Hız İbrahim'e*⁵⁷ (N1/12), ve Allah'ın kendisine tüm isimleri öğretmesi dolayısıyla *Hız. Âdem'e*⁵⁸ (N1/11) birer beyitle de olsa yer vermektedir.

Bâî'nin, divanında yer verdiği diğer dinî şahsiyetler ise şunlardır:

Hızır

Bâî Divanı 'nda Hızır, bir yerde sevgilinin dudağı ile birlikte kullanılır ki bu Hızır'ın âb-ı hayata ulaşip ölümsüzlüğe kavuşması ve sevgilinin de âşıklarına ölümsüzlük vermesi nedeniyledir:

⁵⁷ Bu beyitte İbrahim değil Halil ismi geçmektedir. Bilindiği gibi Halil, Hız. İbrahim'in sıfatıdır.

⁵⁸ Âdem ismi, beyitte iktibas edilen Bakara Sûresi 'nin 31. ayetinde geçmektedir.

Hemān Hızır-ı lebūñ āb-ı zülālī nūş ider şanma
Niçe dil-teşne(y)i tīgūñ hayāt ābına қandurmış (G80/4)

Bundan başka *Bâlî Divanı*’nda Hızır ismi; ‘ilim (N1/2), esrar (K1/12), hidayet (K16/21)’ sözcükleriyle beraber kullanılır ve Hızır’ın, darda kalanlara yardım etmesi inancı ile Musa Peygamber ile olan yolculuğuna göndermeler yapılır.

Dört Halife

Bâlî Divanı’nda Dört Halife’ye de göndermeler yapılmaktadır. Şair:

Hayālūñle derūn-ı dilde olduk “iz hümā fi’l-ğār”
Biz ol Aşhāb-ı Kehf’üz hālet-ile gāra eglendük (G97/3)

beytinin ilk dizesinde, Kehf Sûresi’nin 9. ayetinden (Onlar -Sevr Dağı’nın tepesindeki- mağaradaydılar.) iktibas yaparak Hz. Peygamber’in Hicret esnasında Hz. Ebû Bekir ile Sevr Mağarası’na gizlenmelerine gönderme yapmaktadır.

Hz. Ömer’in ismi ise divanda iki kez geçer. Şu beyitte Halife Hz. Ömer’in, meşrebini şer’den (adalet, kanun) aldığı vurgulanır:

Meyl itmedi kimesneye şer^c-i Muḥammedî
Meşrebde olsa n’ola °Ömer muḳtedā-yı şer^c (K14/3)

Bâlî aşağıdaki beyitte de Hz. Ömer ve Hz. Osman’ın ismini bir arada kullanır:

A°yānuñ °ālī-şān u ma°ānī nişānısın
°Oşmān-ḫuṭūṭ u şer^c-i niżāma °Ömer-nişān (K8/17)

Hız. Ali'nin ismi de sürekli 'Zülfikâr, tiğ, kılıç' kelimeleriyle anılır. Bilindiği gibi Zülfikâr, Hız. Ali'nin iki dilli kılıcıdır. Şu beyitte, Hız. Muhammed'in: "Ben öldükten sonra Zülfikâr'ı kimseye çekme." şeklindeki vasiyeti üzerine Hız. Ali'nin kılıcını Necef Denizi'ne atması olayına⁵⁹ telmih vardır:

Zü'l-fiķâr'ı kuşana baır-i Necef'den çıkarup
°Alî-i şânî(y)i evvel şalalum °ummāna (K16/5)

Bir beyitte Hız. Ali 'Haydar' lâkabıyla anılır:

Zahmnāk oldu Uğud cenginde Fahr-i Kāyināt
Koma ğayret Zü'l-fiķâr'ın Hızret-i Haydar gibi (K9/14)

Bilâl-i Habeşi

Azatlı köle olan Bilâl-i Habeşi, sesinin güzelliği ve ezan okuyuşuyla meşhurdur. Bâlf de Selimiye Camii için yazdığı kasidede Bilâl'in bu özelliklerine telmihte bulunur:

Bir cum°a oldu şöyle ki cāmi° cevāmi°i
İtsün şalā Bilâl-i Habeş ehl-i tātate (K4/8)

2.2.2. Tarihî ve Mitolojik Unsurlar

Lokman

Hekimlerin piri sayılan Lokman'ın adı, *Bâlf Çelebi Divanı*nda bir kez anılır. Şair, sevgilinin sözünü, şifa vericiliği açısından Lokman ile karşılaştırarak şöyle der:

Her sözün bâb-ı şifâda itdi Lokmân-ile baış

⁵⁹

A. Talât Onay, *a,g,e*, s.60.

İdeli la[°]lûñ hayât [°]ilminde her cān-ile baḥş (G15/1)

İskender

Bâlf Divanı’nda İskender’in adı çok çeşitli sebeplerle anılır. Şair, kasidelerinde, padişahı övmek için ona “İskender-i şānī” olarak hitap ederken, çıktığı seferleri, yaptığı fetih ve yolculukları İskender’inkilere benzetir:

[°]Ālemüñ ḥanı şāh [u] sulṭānı
Zıll-i Yezdān Sikender-i şānī (K3/1)

Baḥr-i ḥūna ġarḳ ide a[°]dāyı tūġ-i ābdār
Her yaña deryāca leşker aḳıt İskender gibi (K9/2)

İskender’in, ülkesine gelen gemileri bir aylık uzaklıktan gösterdiği söylenen aynası da Bâlf’nin şiirlerinde kullanılan bir motiftir. Şu beyitte şair, gönlünü İskender’in aynasına benzetmektedir:

Gösterür āyīne-i [°]ālem-nümā şeklin göñül
Ḳalb-i şāfi kişiyе mir’āt-i İskender şunar (G64/2)

Aşağıdaki beyitte de İskender’in, Ye’cüc ve Me’cüc halkının dışarıya çıkmasını engellemek için yaptığı rivayet edilen sete telmihte bulunur. Bu beyitte sevgilinin ayva tüyü Ye’cüc’e benzetilmiştir:

Çıkdı Ye’cüc-ı ḥaṭı diyü aḳar seyl-i sirişk
Bu şunuñ sedd-i Sikender daḥı bendin yeñemez (G67/3)

Bâlf Divanı’nda İskender ile yaptığı savaşta yenilen, İran’ın Berda vilâyetinin melikesi Kaydāfe’nin adı da bir kez geçer:

N'ola ger ğark-ı h n olursa devr  nde  eh  d   men
Ki her   skender'     a rında bes bir  aydef  geldi (K18/9)

R  stem, Sam, Neriman

 ran'ın  nl  destanı * eh-n  me*'de adı ge en bu kahramanlar, yiğitlik ve yenilmezliĝin sembol d rler. R  stem, Sam'ın oĝlu olan Z  l'in oĝludur. Neriman da Sam'ın babasıdır. B  l   u beytinde d nemin padi ahını ve Osmanlı askerlerini bu  nl  destan kahramanlarına benzetir ve b ylece ordunun g c n  vurgular:

Em  n bulmadı a'    sen  eh-i R  stem-   emden h   
 alarsın S  m-ı k  h-efgenve  a  a her Ner  m  n'ı (K7/10)

 air bu beyitte Neriman'ın 'pehlivan' anlamını da kastederek i am-ı tenas p sanatını kullanır.

Feridun, Key  srev, D  r  , Cem

Hepsi de  ran'ın  nl  padi ahlarından olan bu ki ilerden Feridun'un l  kabı 'Ferruh'tur ve Ferruh, adaletin timsalidir. Key  srev ile D  r    ran'ın Key  niy  n s  l lesindendir. D  r   ihti amın ve zenginliĝin sembol  olarak kullanılır. B  l  de Sokullu Mehmed Pa a'ya yazd ĝı kasidede onun bu   c h  k mdardan bile  st n olduĝunu s  yler:

Her Fer  d  n-fer   Key   srev-i      m bende  
 Ar  -ı d  r  t idemez devlet   ne h    D  r   (K12/9)

Pişdâdiyân sülâlesinden olan Cem de Bâlî'nin şiirlerinde anılan mitolojik şahsiyetlerdendir. Şarabı icat ettiğı söylenen Cem, Divan şiirinde üzerinde yedi hat bulunan kadehi ve meclisleri ile anılır:

°Aks-i teb-hâle-i sâkî gibi meyde görünür
Câm-ı Cem gibi habâb olalıdan bâde-perest (G13/4)

Hüsrev

Bâlî'nin şiirlerinde, İran'ın efsanevî hükümdarlarından biri olan Hüsrev'in kendisinden ziyade atları Gül-gûn ile Şeb-dîz anılır. Bâlî, Divan şiirinin sık kullanılan benzetmelerinden yararlanarak sevgilisinin saçını 'gece' anlamından dolayı Şeb-dîz'e, yanaklarını da 'gül' çağrışımı nedeniyle Gül-gûn'a benzetir.

At şaldı ruhı Gül-gûnına Şeb-dîz saçı
Şeh-süvârum çeküben nâz semendin yefîemez (G67/4)

Yakut

Abbâsî halifesi Musta'sım (1242-1258/h.640-656) zamanında, Türk asıllı ünlü bir saray hattatı olan Yakut (öl.1299/ h.698/99), *Bâlî Divanı* 'nda şöyle anılır:

Yâkût'ı itdi lutf-ile hoş-nâmver kalem
İller niçün ki el ucu ile tutar kalem (K13/15)

Ünlü Aşk Kahramanları

Bâlî'nin divanında *Leyla ile Mecnun*, *Ferhad ile Şirin*, *Mahmud ile Ayaz* ve *Vamık ile Azra* 'nın isimleri de anılır. Şair bu hikâyelere sadece telmihte bulunduğu gibi, zaman zaman aşk ehli ile bu hikâyelerin erkek kahramanlarını da özdeşleştirir:

Derd-i ʿışk ehli ile şunlar ki hâldâş oldılar
Lâ-cerem Ferhâd Mecnûn-ile adaş oldılar (G54/1)

Şanma Ferhâd-ile Mecnûn'dur qarîn-i ʿışk olan
Ol qarında cümle ʿışk ehli qarındaş oldılar (G54/2)

Aşağıdaki beyitte aynı zamanda bir âşık olan şair Ferhad ve Mecnun'un tuttuğu aşk nöbetini devraldığını belirtir:

Nevbetinde geçdi Ferhâd-ile Mecnûn biz dahı
Âhumuz tablıyla der-bend-i maḥabbet beklerüz (G74/4)

Bunların yanı sıra Bâlî, divanında *Karun* (K3/12), *Camasb* (K18/18), *Ashab-ı Khef* (K19/7, G81/5, G97/3) gibi tarihî ve mitolojik unsurlara da yer verir.

2.2.3. Sosyal Hayat

Bâlî'nin şiirleri, döneminin pek çok sosyal olayını, âdet, gelenek, görenek ve inançlarını yansıtmaları açısından önemlidir. Şair, II. Selim ve III. Murad için yazdığı kasidelerle ve gazelleriyle 16. yüzyılın giyim kuşam tarzına, eğlence ve spor anlayışına ve daha pek çok konudaki âdetlerine ışık tutar.

Bâlî'nin divanı, giyim kuşam ile ilgili kavramlar açısından oldukça zengindir. O kadar ki şair bir gazelin her bir beytinde bir, hatta iki giysi ya da kumaş ismine yer verebilmektedir (G5). Divanda *kemha*, *çeşm-i bülbül*, *kürk*, *kaba*, *avare*, *karyağdı*, *hare*, *çatma*, *zer-beft*, *hil'at* isimleri mavi ve siyah renkleriyle birlikte söz konusu edilir:

Bu yalıñ-kat bedenüm sâye durur egnümde
Mâ'î reng-ile yaşum mevci yiter hâre baña (G5/4)

Cāme-i zer-beft idinmiş derme çatmadan rakīb
Yaraşur hil^oat geyürse çüb-ı te'dīb aña şīb (G12/1)

Divanda o dönemin eğlence anlayışını gösteren pek çok beyit de mevcuttur. Özellikle şairin III. Murad'ın oğlu Şehzâde Mehmed'in sünnet töreni için yazdığı kaside (K2) bu bakımdan önemli bir kaynaktır. Bu düğündeki sofralar, içkiler, müzik, cambazlar, oyunlar, nahiller tüm ayrıntılarıyla kasidede anlatılır. Divanda yer alan 59. gazel de bayram eğlencelerine yer vermesi bakımından önemlidir. Bu ikisi ve divanda yer alan diğer şiirlere göre o dönemde eğlence anlayışının bir parçası olan oyunlar şunlardır: *Atlıkarınca, salıncak, dolap, zıll-i hayal, gûy u çevgân, bahçe suvarmak oyunu, tavla, satranç, yüzük saklamak oyunu, kartopu* vb. Şu beyitten de *lâdes* tutuşmanın o dönemde de bir oyun olarak var olduğu anlaşılmaktadır:

Kendümi ben unudup kalmış-idüm aındı nigâr
Aldadı göñlümi aldı dimek-ile yād-est (G13/2)

Bâlî'nin şiirlerinde o dönemin müzik zevkinin izlerini görmek de mümkündür. Şair, beyitlerinde *şeşta, def, kanun, ud, saz, ney, kös, çeng, santur, nefir, tabl, nekâre, tanbur, bozuk, erganûn (org)*, gibi müzik âletlerinin yanı sıra *sünbüle, bûselik, şehnâz, mahûr* gibi makam isimlerini de sayar. Yek-âhenk olarak yazdığı iki gazelinin her bir beytinde bir müzik âletinin ismini anar ve hüsn-i talil sanatının da yardımıyla söz oyunları yapar. Bunlarda; çeng, telli bir saz oluşuyla (G25/2); def, vurmali bir çalgı oluşu ve yuvarlaklığıyla (G25/4) söz konusu edilir. Tanburun ismi 'kulağını burmak'(G93/1) deyiimiyle anılır. Ney, nefesli bir çalgı oluşu, delikleri ve boğumları ile (K1/19, G25/4) zikredilir. Bir beyitte ney nağmeleri; bükük belli, ağlayan âşıkların nâlesi olarak tasvir edilir:

Halka-i meclisi ham kâmetidür ʿuṣṣâkuñ
Nâlesi nağme-i ney dîde-i giryânı kadeḥ (G18/4)

Ney, Mevlevilik ile ilişkisi bakımından da ele alınır:

Ney ki ehl-i nefesle hem-demdür
Nâğmesine semâ^c ider monlâ (G1/4)

Divan'da 'mutrib'sözcüğü yalnızca bir kez geçer:

Mutribâ çeng-ile kânûna iki elle yapış
Bir meşeldür bu ki virmez yalnız el âvâz (G69/2)

Bunların dışında *Bâlî Çelebi Divanı* 'nda çeşitli âdet ve inançlarla ilgili söyleyişlere de rastlanır. Aşağıdaki beyitte şair, tenasüp sanatının da yardımıyla düğün davetiyesinin üzerine balmumu damlatılması âdetine gönderme yapmaktadır:

Bâl mûmı ile Bâlî mehi ne okur şihâb
Mihrüñ yanında düğüne varmaludur nigâr (G36/5)

Şair iyileşmeleri için hastalara muska yazılmasına da değinir:

Emsemle lebûñ eyledi dil-ḥasteye tîmâr
Emrâz-ı ḥaṭuñ yazma durur yâ okımadur (G51/3)

Şu beyitte de kuşu kuş ile avlama âdetinden bahsedilmektedir:

Bâlî bir çeşmi şâh-bâzı sever
Yavri şâhinle çok şikâr alınur (G27/5)

İkisi de aynı gazelden alınan aşağıdaki beyitlerde ise Bâî, eski seyirlere ve camilere mahya takılmasına gönderme yapar:

Ğandilli seyrine geleli mäh-päreler
Āteş kuşandı şevk-ile kâk kâk minäreler (G44/1)

Bâî minäre kendüye meftül-zer dağup
La[°]lîn kânâdîl oldı aña güşväreler (G44/5)

Divanda o dönemdeki kısas âdeti de zikredilir:

Günde biñ kez depellersin beni ne bunca kışâş
Ğomazam zülfüñi elden gerek öldür gerek aş (G83/1)

Bâî Divanı’nda dönemin önemli sporlarından olan okçuluk ve pehlivanlığa da yer verilmiştir:

Her şîve okı düşdügi yirde kıparsa toz
Toz kıparana tîr-i müjeñ kıor birer ziyâd (G22/2)

Ğarâmî çeşmüñ uşşâkı yıkar zülfüñ iner bağlar
Ğörüñ ol turre-i bikr-i ħasen meydânda er bağlar (G31/1)

Edirneli olan Bâî yaşadığı coğrafyayı da şiirlerine yansıtır. Şair Selimiye Camii’nin yapımı için bir kaside yazmakla beraber, gazellerinde de pek çok kez Edirne’nin ismini zikreder:

N’ola gencîne-i ħüsn olsa Edirne Bâî
Ki tılısmı var anuñ şu gibi üç ejderhâ (G4/5)

Şair ayrıca Edirne’de bulunan ve yukarıdaki dizelerde ‘üç ejderha’ olarak adlandırdığı

Tunca, Meriç, Arda nehirlerini de şiirlerinde anmadan edemez:

Tunca Meriç Arda durur cüybārumuz
Deryā-yı telhi kaçreye şaymaz kenārumuz (G75/1)

2.3. Üslûp

Bâli Divanı, içerdği dinî, mitolojik ve sosyal unsurlar yanı sıra üslûp özellikleri açısından da incelenmeye değer bir divandır. Zira eserde, dönemin üslûp özellikleri yanında, şairinin kendine has, ilginç söyleyişi de dikkati çeker. Bâli'nin, S. N. Ergun'un *Türk Şairleri*'nde belirttiği gibi, "sade ve samimi bir üslûbu vardır."⁶⁰ Divanda okuyanı tebessüm ettiren, hatta güldüren beyitler sık sık geçer. Bu beyitlerde Bâli, duygularını tüm samimiyetiyle anlatır gibidir. Bunda şairin, şiirlerinde sık sık atasözü ve deyimlere yer vermesinin de payı büyüktür. Zira bu şekilde duygu ve düşüncelerini kısa, öz, yoğun ve samimi bir şekilde ifade etme olanağı bulur. Ayrıca atasözü ve deyimlerin renkli ve ironik yanları Bâli'nin şiirlerini eğlenceli ve muzip kılmaktadır. Şairin gazel ve kasidelerindeki bu neşeli ve ümitvar hava mersiye ve hazaniyesinde yerini karamsarlığa bırakır. Bâli'nin ayrıca 'hikmetane' denebilecek beyitleri de vardır. Şair bu beyitlerde insan ve dünya gerçeğini güzel ve etkileyici bir şekilde ifade eder:

Añılmak °ömr-i şānīdür āşār-ı hayr-ile
Tā haşr olunca şāhibini yād ider nişān (K8/18)

Teslīm olurken eblehi gör °ömri defterin
Devrān resīde başlasa ol bākīyā çeker (G63/2)

Bu fānīde bekā zevkīni bulduk diyüben Bālī

⁶⁰

Bu alıntı için bkz. *Bâli Çelebi'nin Edebî Kişiliği ve Sanat Anlayışı*, s.18.

Yalan dünyāya kendüsini gerçekler inandurmuş (G80/5)

°Ömür ser-ḥaddine her rüz [u] şeb gitmekdeyüz cānā

Yol ehli şandılar kim ara gitdük ara eglendük (G97/4)

Çoğunlukla sade ve anlaşılır bir dil kullanan şair, zaman zaman çok az kullanılan kelime ve ifadelere yer verir. Bazen de standart dışı bir sentaks yapısı kullanır ve beytin anlaşılmasını zorlaştırır. Şairin bu beyitlerine *Dil ve Anlatım Özellikleri*'nde örnekler verilecektir.

Edirneli bir şair olan Bâî'nin, kendisi gibi Edirneli ya da Rumelili olan şairlerin söyleyişlerine benzer bir söyleyişi benimsediği gözlemlenmektedir. Bâî'nin nazire yazdığı Rumelili şairlerden Necatî, Hayâlî, Emrî de şiirlerini samimi ve canlı bir üslûpla kaleme almışlardır. Ayrıca Bâî de dâhil olmak üzere bu şairlerin hepsi şiirlerinde atasözü ve deyimlere geniş yer ayırırlar. Rumelili şairlerin tüm bu benzerliklerinden yola çıkan araştırmacılar, onların klâsik şiir içindeki yerlerinin farklılığına değinmişlerdir. Cem Dilçin bu konuda; "Rumeli şairlerinin gazellerinde görülen samimilik, ilham zenginliği, lâubâlî ve pervasız eda, yerli özelliklere bağlılık Divan şiirine yeni bir hava getirmiştir."⁶¹ derken Yekta Saraç; "Aslında Edirneli, hatta Rumelili şairlerin geleneğe dayalı divan şiirinde, fazla belirgin olmasa bile ayrı bir üslûp çizgilerinin olduğunu söylememiz mümkündür."⁶² yorumunu yapar.

Bu kısımda *Bâî Divanı*'nın dil ve anlatım özellikleri ile şairin atasözleri, deyimler ve edebî sanatları kullanış biçimi üzerinde durulacaktır:

⁶¹ Cem Dilçin, "Divan Şiirinde Gazel", *Türk Dili: Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, sayı 415-416-417 (1986): 170.

⁶² Yekta Saraç, *a.g.e.*, s.9.

2.3.1. Dil ve Anlatım Özellikleri

Bâlî Divanı’nda yer alan tüm şiirler Türkçe söylenmiştir. Arapça ya da Farsça yazılan hiçbir beyit yoktur; ancak şair bazen Türkçe beyitler içinde Arapça ayet ya da hadislere yer verir. Bâlî, şiirlerinde Arapça-Farsça kelimeleri sıklıkla kullanır; ancak bunlar beytin anlaşılmasını engellemez. Aksine Bâlî’nin şiir dili, genellikle sade, kolay anlaşılır ve zaman zaman konuşma diline yaklaşan bir dildir. Hatta divanda kolayca söylenmiş izlenimini veren beyitler geniş yer kaplar:

Meh oldu tavk-ı hâle ile boynı bağılu kûl
A°dānuñ ola begleri vü bānları esîr (K15/14)

Yine zencîr-ile bağılu getüre a°dāy
Rûm ilinüñ delü divāneleri divāna (K16/17)

Şahn-ı gülzāra yayıldı yine ehl-i °işret
Yine bülbül gül-ile eyledi kûy kûy şohbet (G14/1)

Hüsn-i ruhsār-ile diyār alınur
İki şahidle bir hîşār alınur (G27/1)

Teb [ü] tāb-ı ruh-ı cānānla dil ü cān dîtrer
°Işk bir zelzeledür °aşık-ı nālān dîtrer (G37/1)

Görelî la°lûñ zülālin āb kendinden gider
Düşdi teng vādîlere seyl-āb kendinden gider (G38/1)

Seyyāre şanma °aks-i kanādîli her gice
Sen māhı gökde mûm-ile arar şerāreler (G44/2)

Abdāl-ı °ışka dāğ-ı maḥabbet nişānedür
Şanma güzāf °ışkı ulu āsitānedür (G60/1)

Gözyaşı ḥāke meyl ider āhum feleklere

Turnmaz biri yukaru biri aşağa eker (G63/4)

Bununla beraber bazı durumlarda sentaks bozuklukları beytin anlaşılmasını zorlaştırır. Bunda Bâli'nin Divan şairlerince ok az kullanılan kelimeleri kullanmasının da payı vardır:

Zâr oynı itmemeye şehâ kevkebüm amer
Bâli diler apusını dâyim küşâd ola (N2/5)

Ber-güşe (?) itse zerre adar luşf-ı efseri
Ser-tâc-ı mâh [u] mihr ola zerrîn-külâhumuz (N3/3)

Ecel peymânesi tîrûfle ûn ağız birikdürdi
Tekellûf şundı a°dânuñ amusı tîğûñe cânı (K7/3)

Pâdişâhum âzîler sünnet ri°âyet itdiler
Hikmet-ile şandılar Aşhâb-ı Peyğam-ber gibi (K9/13)

Küfüre cümle ırılmasını icâb ideyor
Yire indürdi gibi devr-i zamân °İsâ'yı (K10/8)

oñ sū-i řannı ter düşüren her sūhanveri
Bâli-i bî-dilûñ azel-i âbdârıdur (G26/5)

°İřķ ser-hânesine kelle geüp baş olanı
Getürür arbı müjeñ tîği şehâ ser-ındır (G46/3)

Te'erruk eyleyüp ehl-i selâmetden selâm almaz
Yürür ol pek güzel °örfine ider °örf izâfetdür (G58/4)

Bâli Divanı 'nda diğer şairlerin divanlarında rastlanmayan ya da nadiren görülen ilgin mazmun ve benzetmelere de yer verilir. Örneğin şair, şu beyitte âhı için *ye!*

mumu ifadesini kullanır ki bu hayli ilginç ve hoş bir benzetmedir. Yel mumu rüzgârda sönmeyen kalın fitilli mumdur⁶³:

Âh eyleyene perde-i nāmūs gerekmez
Yıl mūmı yakān °āşıka fānūs gerekmez (G76/1)

Şu beyitte de şair âhını davula benzetmektedir:

Nevbetinde geçdi Ferhād-ile Mecnūn biz dahı
Âhumuz tablıyla der-bend-i maḥabbet beklerüz (G74/4)

Bâlî, günümüzde kullanılmadığı için bilinmeyen; ancak o dönemde var olduğunu, şairin dizelerinden anladığımız bazı araçlardan da bahseder ki *sırça saat* bunlardan biridir:

Şırça sā°atdür ḥabāb-ı eşkümüz vakt beklerüz
Yār-ile ḥaşr olmağa rüz-ı kıyāmet beklerüz (G74/1)

Divan şiirine özellikle Nedim'den sonra giren; ancak daha önceki şairlerin de az da olsa sözünü ettiği *sarışın güzele* Bâlî'nin divanında da rastlanmaktadır:

Bâlî teşbîh idemez gül yüzüñe ay u günü
Bir siyeh-çerde güzel meh şaruşın ḥüb güneş (G82/5)

Bâlî, bir beyitte de genellikle güneş için kullanılan *murg-ı zerrin-per* ifadesini yıldızlar için kullanarak bir mazmunu kendine göre yorumlamıştır:

Kebg-i sîmîn-bāl-māhı idicek ḥāver şikār
Oldı táb-ı mihre necm-i murg-ı zerrîn-per şikār (K17/1)

⁶³

A. Talât Onay, *a.g.e.*, s.461.

Bâlî, divanında arkaik kelime ve ekleri sıklıkla kullanır. *Yumak*, *arıtmak*, *yavı kılmak*, *seyirdümek*, *yügrüklük*, *karavul*, *tulga*, *bigi* kelimeleri ile *dikmedin*, *öndin*, *koyuban*, *öldürüben*, *sürsevüz*, *toğubanı*, *yişerdür*, *göricek* sözcüklerinde altı çizilen ekler bunlardan yalnızca birkaçıdır. Ayrıca şair bir yerde *suyun* sözcüğünü *sunuñ* şeklinde kullanır:

Çıkdı Ye'cüc-ı hañı diyü aķar seyl-i sirişk
Bu şunuñ sedd-i Sikender dañı bendin yeñemez (G67/3)

15. yüzyıl dil özelliklerinden olan bu kullanımda Bâlî'nin bu gazelinı Necatî'ye nazire olarak kaleme almasının etkisi olmuştur. Zira Necatî de gazelinde kelimeyi bu şekilde kullanır.

Bâlî'nin üslûbunun önemli bir özelliğı de kelimeler üzerinde oynamasıdır. *Vezin* bahsinde de belirtildiğı gibi şair; *rezm*, *hüsñ*, *baħr* sözcüklerini vezne uydurmak için *rezim*, *hüsün*, *baħir* olarak okuduğı gibi *lemâ'ân* ve *çihil-pâ* sözcüklerini *lem'ân* ve *çihl-pa* olarak okur. Özellikle, sözlüklerde *lemâ'ân* şeklinde yer alan kelime divanda geçtiğı her yerde *lem'ân* olarak kullanılmıştır:

Diyâr-ı ğarbı feth itmege mihrüñ tîğ-i lem'ânı
Şafaķdan ķan şaķar mâh-ı nevüñ şemşir-i 'üryânı (K7/1)

Muzaffer ola tîğüñ baħr ü berrde dāyimā şāhum
Şeref burcında lem'ân ide Hāķķ sen mihr-dıraħşānı (K7/17)

Bunun yanı sıra şair, Türkçe olan *olsa* sözcüğünü de vezin gereğı sık sık *osa* şeklinde okur:

Gencîne gibi mār osa n'ola anuñ içi
Bitdüği yirde şu ile ejder yudar qalem (K13/12)

Ayla bir günde toğar şehr-i hüsünde o perî
N'ola hemşehri osa mäh-ile yâr-ı mehveş (G82/4)

Hatta şairin 'osun' redifli bir gazeli bile vardır.⁶⁴ Bu durum şairin yaşadığı Edirne şehrinin ağız özelliklerinden de kaynaklanmaktadır. Zira *Edirne İli Ağızları* adlı kitabında Emin Kalay: "Edirne ili ağızlarında kelime başlarında, orta veya sonunda d, ğ, h, k, l, m, n, r, s, t, v, y, z ünsüzlerinin düştüğünü tespit ettik."⁶⁵ dedikten sonra ortadaki ünsüz düşmesinde, 'l' harfi için; belki>beki, olsun>osun örneklerini verir. Bundan yola çıkılarak, Bâî'nin şiire konuşma dilini soktuğu da söylenebilir.

Bâî sözcükler üzerinde kafiye için de bazı oynamalar yapmaktadır. Şair 'cim' kafiyesiyle yazdığı gazellerden biri olan 16. gazelin 3. beytindeki *şacmak* sözcüğünü *şac* olarak okur.

Bâî, genellikle ikili ve üçlü tamlamalar kullanır. Divanda nadir de olsa dörtlü tamlamaya rastlanmaktadır. Şair bir yerde de altılı tertibe yer verir:

Şadr-ı şiddîk-i şadâkat saña lâyıq ancak
Yâr-ı gâr-ı harem-i sırr-ı serîr-i kübrâ (K12/4)

⁶⁴ Bu gazel, tez kapsamına alınmayan varaklarda bulunmaktadır. Bunun için bkz. Ü v.36a, Y v.40a.

⁶⁵ Emin Kalay, *Edirne İli Ağızları* (Ankara: TDK, 1998), s.52.

Bâlî Divanı’nda Farsça ve Türkçe kelimelerden oluşan galat tamlamalara da rastlanır. Aşağıdaki beyitlerde şair, Türkçe olan *tolu* ve *bol* kelimeleri ile Farsça olan *cām* ve *leb* kelimelerini aynı tamlama içinde kullanmıştır:

Ṭolu-yı cām-ı ʿışkı her kim ki dāyim eyler
Şevk-ile şemʿ-i bezmi meclisde kāyim eyler (G34/1)

N’ola ger şehd-i fāyık olsa sözi
Bālî bal-ı lebûñledür adaş (G79/5)

Bâlî Divanı’nda görülen bir diğer üslûp özelliği de akuzatif ekinin zaman zaman düşmesidir:

Ḥaqq’-dan murād-ı ʿālem olup pâdişāhumuz
Her nā-murāda virdi murādın İlāh’umuz (N3/1)

Şey degüldür bu rakīb alma hisāba elemin
Ölür-ise hiçe şay sen anı laʿnet bir hīç (G17/2)

2.3.2. Atasözü ve Deyimler

Bâlî’nin üslûbunun en belirgin özelliği olan atasözü ve deyimler divanda geniş yer kaplar. Şair, atasözleri ve deyimleri kullanırken, kelimelerin sözlük ve deyim anlamları ile ustaca oynar. Bunları, bazen olduğu gibi kullanır, bazen de vezne uydurmak için kelimelerin yeriyle oynayarak küçük değişiklikler yapar. Bazı durumlarda beytin tamamı âdeta bir atasözü niteliğindedir:

Biñ yaşar bir eyü ad-ile cihānda âdem
Nām-ı bākîsi durur kişiye ʿömr-i şānî (K2/34)

Bâî'nin bir beyit içinde hem atasözü hem deyim kullandığı da olur. Aşağıdaki beyitte şair ikisi de 'kan' ile ilgili bir deyim ve bir atasözü kullanmıştır:

Kaynadı kanı yine yârelerüñ meclisde
Bâliyâ diñ yumasun kan-ile her kanı kadeh (G18/5)

Şair atasözlerini genellikle şiirin içinde hiçbir açıklama yapmadan kullanır. Ancak nadir de olsa aşağıdaki beyitteki gibi “bir meşeldür bu ki” ifadesiyle atasözü söyleyeceğini belirtir:

Muṭribā çeng-ile kânūna iki elle yapış
Bir meşeldür bu ki virmez yalınız el âvâz (G69/2)

Tezin son kısmına, Bâî'nin, divanında kullandığı atasözleri ve deyimlerle ilgili bir indeks ekleneceği için burada bir liste verilmeyecek, sadece birkaç beyit örnek olarak sunulacaktır:

Bir demde kanlar ağladuñ iy dide biñ yaşa
Derd-i ser eksük olmadı her sağ olan başa (G8/1)

Sengīn-dil-i nigāra igen itme i^ctimād
Şakın cihānda sezmedüğüñ taş baş yarar (G40/3)

Nāleye kat kat kuşak kuşanmadı nāy olmayan
Her miyān-besteñ gama bil bağladı şedd çekdiler (G52/3)

Dartalum cevher-ile katı sözüñ
Kopduğı yerde ağır olur taş (G79/2)

Sāgara derd-i derūnını şurāhi ne döker
Şakın iy sākī ki çatlamaya başuñda kabak (G92/2)

2.3.3. Edebî Sanatlar

Tenasüp

Yazı ile ilgili sözcükler:

Olmağa kıl ü kâli haṭṭuñ eşah
Kıl kalem yazdı aña kayd-ı şah (G19/1)

Müzik terimleri ile ilgili sözcükler:

Beni bir büselige iden esîr-i şehnâz
Nağme-i tarz-ı hevâ-baḥşî durur mâhûruñ (G93/2)

Giyim kuşam ile ilgili sözcükler:

Câme-i zer-beft idinmiş derme çatmadan rakîb
Yaraşur hil°at geyürse çüb-ı te'dîb aña şîb (G12/1)

Savaş terimleri ile ilgili sözcükler:

O sipâhî güzeli zümre-i hübuñ begidür
Tuğ-ı zülf-ile livâ-ḳadd-ile begler begidür (G33/1)

Tezat

Var osun zerrece Bâlî'ye tebessüm itdi
Hüsni içinde dehen-i dil-bere yokdur sözüümüz (G71/5)

Şair, bu beyitte sevgilinin ağzının yok denecek kadar küçük olmasına da gönderme yaparak *yok* ve *var* sözcükleri ile tezat sanatı yapar. Aşağıdaki beyitte ise gülen sevgili ile ağlayan âşık arasında karşıtlık söz konusudur:

Ağladur güle güle söyleyişi Bālī'(y)i
Lebinüñ ḥandeleri kimseleri güldürmez (G73/5)

Teşbih

Aşağıdaki beyitlerden ilkinde sevgilinin oku (bakışı) bir kuşa, ikincisinde ise yüzündeki ter bir teroğlanına yani hizmetçiye, uşağa benzetilmiştir:

Gitmez yabana per açuban sīneye konar
Bir murğ durur oḡuñ kim açar iki üç kanad (G22/4)

Bir teroğlanı durur cebhe-i ḥüsnünde °arak
Āb-ı rüy-ile n'ola itse yüz üzre ḥıdmet (G14/3)

Teşbih-i belig

Cānā kemerde āb-ı murād oldu ḥançerüñ
Gözden geçürdi cısr-i dil anı alup murād (G22/3)

Bu beyitte kendi gönlünü köprüye benzeten şair, aşağıdaki beyitte ise sevgilisinin gönlünü taş benzetmektedir:

°Arz itdi Bālī ḥüsnüñi sengin dilüñe āh
Ferhād şanki Şīrīn'i nakş eyledi taş (G8/5)

İstiare

Şair, aşağıdaki dizelerde söz oyunları da yaparak *serv* kelimesini sevgilisine bir hitap şekli olarak kullanır:

Saña a servüm bu med kaşuñı ser-med çekdiler
Ol elif ḳaddüñi ortaya ser-āmed çekdiler (G52/1)

Şu beyitte de *māh-pāreler* ile güzelleri kasteder:

Ḳandilli seyrine geleli māh-pāreler
 Āteş kuşandı şevḳ-ile ḳat ḳat mināreler (G44/1)

Teşhis

Bālî, terzilerin piri olan İdris Peygamber’e telmihte bulunurken aynı zamanda *çemeni* de şekli dolayısıyla iğneye benzetmiş ve onu bir terzi gibi tahayyül ederek kişileştirmiştir. Beyitte *gül* de bayram elbisesi giyen birisi olarak tasvir edilir:

Dikmek-içün ḥulleveş gül ḥil^cat-i nevrüzünü
 Sūzen aldı geldi İdrīs-i Nebī’den her çemen (K6/4)

İham

Zülfüñ ruḥuñda göstereli şekl-i i^ctidāl
 Sünbül-hevāya başladı bu çarḥ-ı lāceverd (G23/2)

Yukarıdaki beyitte *hevā* sözcüğü *sünbül* ile birlikte ‘kapalı hava’ anlamında kullanılırken aynı zamanda kelimenin, ‘Türk müziğinde bir makam, nağme’ anlamı da kastedilmiştir.

İham-ı Tenasüp

Gird-bād-ı āhumuz serv-i hevā-baḥşuñladur
 Ḳadd-i bālā başuma Bālî belā-yı rüzigār (G30/5)

Rüzigār sözcüğü, zaman anlamının yanında *gird-bād* ve *hevā* sözcükleri ile anlam ilgisi kurarak ‘rüzgâr, yel’ anlamını da çağrıştıracak biçimde kullanılmıştır.

Tevriye

Aşağıdaki beyitte Bâlî, *ķanda* sözcüğünün ‘ kan ve nerede’ anlamlarını kullanarak tevriye sanatı yapmıştır:

ķanda ķansun ķand-i la‘lũñ şerbetin nũş itmeyen
Teşne-i dil-ķasteye āb-ı lebũñ bir mā dimez (G72/4)

Kinaye

O perī-rũyı Ĥudā şaklaya dilden gözden
ķorķaram dil degüre Bālī lebine eşķāş (G83/5)

Bâlî, yukarıdaki beyitte aynı zamanda bir deyim olan ‘dil değirmek’ sözünü hem gerçek anlamıyla hem de mecaz anlamıyla kullanarak kinaye yapar. Zira şair, insanların sevgilisini öpmelerini istemediği gibi ona lâf söylemelerini, kötü sözler etmelerini de istememektedir.

İstifham

Aşağıdaki beyitlerde şair soru sorma amacı gütmekten duygularını daha güçlü bir şekilde ifade etmek için sözlerini soru biçiminde söyler:

‘Aşık ķolından āh muķaddem midür ķuşak
ķollayup ince bilũñi ney ki dolanmalar (G65/3)

ķucağında dil-i āşũfte ki cānān götürür
Leb-i cān-baķşına imrense n’ola cān götürür (G53/1)

Tecahül-i ârif

Bâlî, divanında pek çok kez bir gerçeği, bir nükteye dayanarak, bilmiyormuş gibi söyler ve bu şekilde tecahül-i ârif sanatını kullanır:

Verd-i nesrîn mi ki her berg-i hazânı şecerüñ
Naḥl-bend eyledi her şâhını yâ nergiszâr (K20/4)

Kaşlarum bir güzelüñ sâye-i ebrûsı mıdur
°İşk ser-nâmesinüñ başdağı yazısı mıdur (G56/1)

Yan kesici mi ki tîğ-i müje cân naḥdin alur
Ol ḥarâmî gözi yâḥûd gönül uğrusı mıdur (G56/2)

Leff ü neşr

Aşağıdaki beyitte şair, *şaç* ile *âbnūs* (abanoz ağacı) ve *dūde*, *sîne* ile de *âc* (fildişi) ve *isfidâc* (üstübeç) arasında leff ü neşr sanatı yapmaktadır. Bu kavramlar arasında renk benzerliği söz konusudur:

Âbnūs oldı saçuñ sîne beyâzı aña °âc
Yaraşur dūde ile naḥş olıcak isfidâc (G16/1)

Aşağıdaki beyitte de göz, cadıya; gönül, aynaya; yanak da aya tekabül eder:

Gözleri dilde ḥayâl-i ruḥuna düş oldı
İki cādū şanasın âyinede aya bakar (G50/2)

Hüsn-i talil

Haşre dek yollarda iy sengîn-dil olmuş intizâr
Saña mermer şâhî dülbend-ile her ehl-i mezâr (G30/1)

Şair, bu beyitte mezar taşlarının yol kenarlarındaki görünüşünü güzel bir nedene, mezar ehlinin sevgilinin geçişini beklemelerine, dayandırarak hüsn-i talil sanatı yapar. Aşağıda da suyun, vadilerde bir o tarafa bir bu tarafa çarparak akması, sevgilinin dudağının saf suyu karşısında kendinden geçmesine bağlanmaktadır :

Görelî la'luñ zülâlin âb kendinden gider
Düşdi teng vâdîlere seyl-âb kendinden gider (G38/1)

Telmih

Divan şairlerinin sıklıkla başvurduğu telmih sanatının örneklerine *Bâlf Divanı*'nda da rastlanır. Şair şu beyitte, Hz. Musa'nın asasıyla Kızıldeniz'i ikiye bölüp ordularını geçirmesine telmihte bulunur:

°Azm-i deryâ itse °asker n'ola iz göstermeyüp
Bahri Mûsâveş yol eyler eyleyen tîğün °aşâ (K11/4)

Şair bir beyitte de eski masal motiflerinden birine, sevgilisini aramaya çıkan aşığın demir çarık giyip eline demir asa almasına gönderme yapar:

Yârı arayup demür geydüm ayağa tîrveş
Yir yir âhen-bend iderlerse komam şemşîrveş (G81/1)

İrsâl-i mesel

Pâdişâhum bilimez hergiz °adü ihsânufî
Görimez şeb-pereler mihr-i cihân-ârâyı (K10/17)

Bu beyitte şair, ilk dizede söylediği düşünceyi, ikinci dizede verdiği örnekle destekleyerek irsâl-i mesel sanatına başvurmuştur.

İktibas

Şair, aşağıdaki beyitte Enbiyâ Sûresi'nin 30. ayetinden bir iktibas yapmıştır. Bu ifade “Ve her canlı şeyi sudan (yarattık).” anlamına gelmektedir.

Teşne âb-ı hayâtına her şey
“Ve mine'l-mâ'i külle şey'in hayy” (N1/6)

Şu beyitte ise Tevbe Sûresi'nin 40. ayetinden “Onlar (Sevr Dağı'nın tepesindeki) mağaradaydılar.” anlamına gelen bir iktibas yapılmıştır:

Hayâlûñle derûn-ı dilde olduk “iz hümâ fi'l-gâr”
Biz ol Aşhâb-ı Kehf'üz hâlet-ile gâra eglendük (G97/3)

Mübalâğa

Bâlî, özellikle, padişahları övmek için yazdığı kasidelerinde mübalâğa sanatına başvurur:

°Aşık serinden eyledi yollarda püşteler
Beg güci bellü olmak için kor gider nişân (K8/9)

Pehlevândur bir ayağıyla biñ âdem yıkmada
Ağzı kanlu bir dilâverdür okuñ sāgar gibi (K9/7)

İştikak

Bâlî, aşağıdaki beyitte ‘nazar’ kökünden türeyen *enzâr* ve *manzûr* sözcüklerine bir arada yer vermiştir:

Enzâr-ı hüsn-i luţf-ile manzûr idüp şehâ
Bâlî kuluñı mazhar it °ayn-ı °inâyete (K4/20)

Şu beyitte de ‘hulûş’ sözcüğünden türeyen *hālîş*, *muhlîş* ve *İhlâş* sözcükleri birlikte yer alır:

Gelüñüz hālîş ü muhlîş kul olalum yāra
Ki mücerreb durur envā^c-ı murāda İhlâş (G83/4)

Cinas

Gonca mecmū^casını açdı gülistānda şabā
Yaz geldi ğazelüñ Bālî gül evrākına yaz (G69/5)

Bālî, bu beyitte, ‘mevsim’ anlamına gelen *yaz* sözcüğü ile ‘yazmak’ eyleminden emir *yaz*’ı bir arada kullanarak cinas yapmıştır. Aşağıda ise Arapça ‘bir şeye yakın/sahip olmak’ anlamına gelen *ķarīn* sözcüğü ile Türkçe *ķarın* arasında cinas sanatı vardır:

Şanma Ferhād-ile Mecnūn’dur ķarīn-i ıışķ olan
Ol ķarında cümle ıışķ ehli ķarındaş oldılar (G54/2)

Nida

Bālî, Hz. Muhammed’i methetmek için yazdığı na’atına ona *ıy* ve *ve’y* ünlemleri ile seslenerek başlar:

İy Resūl-i Emīn sırr-ı Hūdā
V’ey hūmām-ı kirām ehl-i hūdā (N1/1)

Alliterasyon

Bālî Divanı’nda, ahenkli söyleyişlere ve alliterasyonlara sıklıkla rastlanmaktadır:

Ķaynadı ķanı yine yārelerüñ meclisde

Bāliyā diñ yumasun an-ile her anı ade (G18/5)

Nāleye at at ua uanmadı nāy olmayan
Her miyān-besteñ ama bil baqladı edd ekdiler (G52/3)

Tekrir

air, elif harfinin ebced hesabındaki karılıının bir sayısına tekabül ettiini ve elf'in de bin demek olduunu vurgulayarak sz oyunlarıyla beraber tekrar sanatı da yapar:

Birümüz biñ biñümüz bir dise n'ola ārif
Birdurur lā-büd elif elf raamda elbet (G14/2)

Harf Oyunları

Bālī, divanında harf oyunlarına da sık sık bavurur. Bu, onun üslûbunun önemli özelliklerinden biridir. Örnein, aaıdaki beyitte air, عا لم (ālem) kelimesindeki ع harfinin atılması sonucu geriye الم (elem) kelimesinin kaldıını vurgulayarak beytin anlatımına gzellik katar:

Gidermi ālem-i Leylā'yı ayninden elem almı
Belā-yı ı Mecnūn'ı bu ālemden uandurmı (G80/3)

u beyitte ise Sultan Murad'ın elif boyunun 'merd'i (insanı) 'murad' üzere ettiini vurgular. Bilindii gibi مرد (merd) szcüünün ر (rı) ve د (dal) harfleri arasına  (elif) eklendiğinde kelime مراد (murād) olur.

Bir eh ki dehre nām-ile Sultān Murād ola
Her merde addi ekse elif ber-murād ola (N2/1)

Yine aynı gazelde şair kendini د (dal) gibi bükük belli, padişahı da ل (elif) gibi uzun boylu tasvir eder. Bu durumda padişahın şaire yakın durması, bu iki harfin birleşip دل (ad) sözcüğünü oluşturmasını sağlar. Şair bununla varlığının, ancak padişahın yakınlığı ve lütfuyla anlam kazandığını, namının onun ilgisine bağlı olduğunu anlatmak istemiştir:

Bir kıddi dāl bendeñem iy kāmety elif
Eyle yakın bu kuluñı tā kim bir ad ola (N2/4)

Şu beyitte de şair *deryā* ve *baħr* sözcüklerinin içindeki ‘dal’ ve ‘rı’ harflerini şekilleri bakımından dümen ve kayığa benzetir:

Dāyimā mevcūñ süṭürü düşmene ħarf atmağa
Dāl-ı deryādur dümen zevrakları baħr içre rā (K11/8)

3. SONUÇ

Edirneli Bâî Çelebi, I. Selim-III. Murad dönemleri arasında yaşamış ve Edirne’de Darûlhadis mütevelliliği yapmış bir 16. yüzyıl şairidir. Şiirlerinin bir başka 16. yüzyıl şairi Rumelili Bâî’ninkilerle karıştırıldığı, tezkirelerin *Edirneli Bâî Çelebi Divanı*’nda bulunan gazellerden birini Rumelili Bâî’ye isnad etmelerinden anlaşılmaktadır. *Kınalı-zâde Tezkiresi* dışındaki tezkireler Edirneli Bâî’den bahsetmezler. Kınalı-zâde ise eserinde, birkaç cümleyle şaire yer verir; ancak şiirlerinden örnek vermez. Dolayısıyla dönemin kaynaklarından Bâî ile ilgili yeterli bilgi elde edilememektedir. Tezkirelerde şairin ismine yer verilmemesinden ve divanının az sayıda nüshasının bulunmasından döneminde çok tanınıp okunan bir şair olmadığı anlaşılan Bâî’nin, divanındaki mensur dibacede anlattıkları bu çalışma için dayanak oluşturmuştur. Zira bu dibace, dönemin tezkirelerinden hakkında malûmat alınamayan Bâî’nin hayatı ve edebî kişiliği hakkında kısıtlı da olsa bilgi içeren tek kaynaktır. Böylece bu tez çalışmasıyla, daha önce bir kısmı S. N. Ergun tarafından alıntılanan mensur dibace tamamıyla okunmuş, Bâî’den bahseden birincil ve ikincil kaynaklardaki bilgi yanlışları ve karışıklıklar tespit edilerek mümkün olduğunca düzeltilmeye çalışılmış, bu şekilde 16. yüzyılın usta şairlerinin yanında daha arka plânda kalmış bir şair olan Bâî Çelebi edebiyat dünyasına tanıtılmıştır.

Hasan Çelebi’nin ‘mükemmel’ olarak nitelendirdiği *Bâî Çelebi Divanı* hakkında S. N. Ergun, “muvaaffakiyetli eserlerden sayılamaz.” yorumunu yapar. Ancak yazarın bu yargıya nasıl ulaştığı bilinmemektedir. Biz, belki de S. N. Ergun’un bu yargısı nedeniyle üzerinde hiçbir ilmî çalışma yapılmayan *Bâî Çelebi Divanı*’nı aynı müstensihin elinden çıkan iki nüshadan tespit etmeye çalıştık. Zaman zaman,

müstensihin yaptığı hatalar, şairin yerel ve ilginç kullanımları ya da sentaks bozuklukları beyitlerin anlaşılmasını zorlaştırdı. Ancak şiirlerin renkli ve eğlenceli yanı çalışmanın büyük zevkle yürütülmesine olanak sağladı. Üstelik, *Bâlf Çelebi Divanı* üzerindeki çalışmalarımız yoğunlaştıkça, S. N. Ergun'un eser hakkındaki “muaffakiyetli eserlerden sayılamaz.” hükmünün yeniden gözden geçirilmesi gereken bir yargı olduğuna kanaat getirdik.

Tüm bu incelemeler sonucunda *Bâlf Çelebi Divanı* ile ilgili olarak şunlar söylenebilir: Bâlf'nin, divanındaki şiirleri şairin kendisinin de dibacede belirttiği gibi âşıkane şiirlerdir. Şair, aşk derdini, duygularını oldukça sade ve samimi bir dille aktarır. Bunun için de genellikle atasözü ve deyimlerden yararlanır. Arkaik ve yerel kelimeler, halk deyişleri onun şiirinin önemli özelliklerindendir. Zaman zaman konuşma dilini de kullandığı olur. Aşk derdini neşeli ve eğlenceli bir eda ile dile getiren Bâlf, bazı beyitlerinde hayat ve insan gerçeğini büyük bir ağırbaşlılıkla anlatır. Şairin şiirlerinden döneminin giyim kuşam ve müzik zevkini, spor ve avcılık anlayışını, çeşitli âdet, gelenek ve inançları öğrenmek de mümkündür. Şair özellikle yek-âhenk olarak yazdığı gazellerinde pek çok kumaş çeşidinin yanı sıra müzik, spor, yazı âlet ve terimlerine de yer vermektedir. Bu açıdan Bâlf'nin şiir dili oldukça zengindir. Edirne ili de, mimarisi ve nehirleri ile Bâlf'nin şiirinde yerini bulur. Bu durum, mahallileşme temayülünün bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Şair, ince ve orjinal hayallere ulaşmayı da başarmıştır.

Bâlf Divanı'nın bir diğer özelliği de şairin, Necatî, Hayâlî, Bâkî gibi usta şairlere yazdığı nazirelerdir. Bu nazireler Bâlf'nin ve dönemin şiir zevkini, nazirecilik anlayışını yansıtımları açısından önemlidir.

Bâlî'nin, tüm bu özellikleriyle, kendinden önceki ve kendi dönemindeki Rumelili şairlerin üslûbuna benzer bir üslûp kullandığı söylenebilir. Araştırmacıların da üzerinde durduğu gibi bu, 'lâubalî, samimi, mahallî renklere dayanan ve ilham yönünden zengin' bir üsluptur ki Bâlî'nin şiirlerinde bunların tümünü birden görmek mümkündür. Dolayısıyla 16. yüzyılın arka plânda kalmış şairlerinden olan Bâlî, klâsik şiir geleneğini ince bir çizgiyle de olsa aşan Rumelili şairler zincirinin bir halkası olarak görülebilir.

4. NÜSHA TAVSİFİ

4.1. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi-3496 (Ü):

Etrafı ve sırtı bordo renkli deri, üzeri ebru kâğıt ile kaplı, şirazeli, mıkplepli bir cilt içindedir. 210x135-140x85 mm ölçülerinde, 48 varak, 18 satırdan müteşekkildir. Az aherli, ince, krem kâğıda, divanî hatla, metin siyah, başlıklar ise kırmızı mürekkep kullanılarak yazılmıştır. Her sayfada üç gazel bulunmaktadır. Bu sayı nadiren iki olur. Mensur bir dibace, bir tarih beyti, 3 na't, 20 kaside ve 178 gazel içerir. Reddadesi vardır. Çerçeve yoktur. Su lekeleri bazen okumayı zorlaştırmaktadır.

Nüsha, 1b'de "Dīvān-ı Dārü'l-Hadīs Mütevellisi Bālī Çelebi el-Edirnevî" başlığından sonra bir mensur dibaceyle başlamaktadır. 47b'de,

Künc-i şafâda güşe-nişîn oldı Bālī kim
°İrfân yüzinde seyr ide dünyâ bucağını

beytiyle sona erer.

1b'de başlayan mensur dibace 4a'da sona erer. Tarih beytinden sonra na't ve kasideler başlar ve 17b'deki gazeliyyata kadar devam eder.

1a'nın en üstünde "Dīvān-ı Bālī" yazmaktadır. Başlığın hemen solunda okunamayan bir isim bulunmaktadır. Alt kısımlarda tekrarlı bir Arapça dua vardır. Bunun yanı sıra birtakım hesaplar yapılmıştır. Bu hesapların yanında okunabildiği kadarıyla şunlar yazmaktadır: "[...] el-ḥakīr °Abdu'llāh İbn-i(?) Cemālū'd-dīn [...] Hüseyin[...] ḡufure lehümā". Sayfanın ortasında üzeri çizilmiş bir yazı mevcuttur. En altta yine tekrarlı

dualardan biri bulunur. Bunların yanı sıra bu sayfada iki mühür de bulunmaktadır; ancak birisi okunamayacak kadar siliktir, diğeri ‘Osman’ adına beyzî bir mühürdür. 1b’de mensur dibaceye yandan eklemeler yapılmıştır.

4a’da, Y nüshasından farklı olarak, dibacenin sonunda yer alan bir tarih beyti bulunmaktadır. Bundan şairin, divanını 1577/78’de (h.985) tertipleğiği anlaşılmaktadır.

6a’daki kasidede okunamayan iki kelime daha sonra yan boşluğa tekrar yazılmıştır. 10a’da yan boşluğa “bilmem neyledüm” redifli bir gazel yazılmıştır. Bu gazelin okunabildiği kadarıyla matla beyti şöyledir:

Beni(?) [...] eylemiş ol yāra bilmem neyledüm
Kaşları gīsū kılan dildāra bilmem neyledüm

23a’nın kenarında ‘Cuma namazının 20 rekat oluşunu’ açıklayan bir not bulunmaktadır. 25b, 27b ve 29a’daki bazı beyitlerin üstü çizilip yenisi yazılmıştır.

30a’da 74. gazel olarak görünen gazel Y nüshasındaki 92. gazeldir. Bu durum ve reddadeler bu nüshadaki birkaç varağın kopmuş olduğunu göstermektedir. 30b’ye sonradan yan bir şekilde eklenmiş bir beyit vardır. 39b ve 40a’nın en üstüne yazılmış bazı kelimeler okunamamaktadır.

43a’nın en son gazelinin sonradan eklendiği anlaşılmaktadır. Bu gazel farklı bir mürekkeple yazılmakla beraber diğerklerine göre daha sıkışık ve özensiz yazılmıştır. Zira mahlas beyti sığmayınca müstensih bunu gazelin yanına yazmıştır. Belirtilmesi

gereken bir diğer nokta da sonradan eklenen bu gazelin Y nüshasında bulunmadığıdır.

46a'nın en üst kısmında müstensih oldukça büyük harflerle "Ketebehū el-fakīr °Osmān bin Abdu'llāh" yazarak kimliğini açıklamıştır. *Tuhfe-i Hattâtîn*'de Osman bin Abdullah adıyla kayıtlı iki müstensih bulunmaktadır. *Bâlf Çelebi Divanı*'nın müstensihi bu ikisinden biri olabilir.⁶⁶ Ayrıca bu sayfada da üstü çizilmiş ve yanına yenisi yazılmış bir beyit vardır.

47a'da iki mühür bulunmaktadır. Bunlardan biri 1a'da bulunan beyzî mühürle aynıdır. Diğer oldukça silik bir mühürdür. Okunabildiği kadarıyla mührün üzerinde şunlar yazılıdır: "Hasbiya'llāh [...] el-fakīr °Osmān bin °Abdu'llāh." 47b'de son gazelden sonra başlayan fevaid kısmı 48b'de bitmektedir. 47b'de;

Bīmār olursam dermān idersin
Ābād olursam vīrān idersin

matlalı, 4 beyitten oluşan ve makta beyti bulunmayan "ān idersin" redifli bir nazım parçası bulunur. 48a'da "Ġazel-i Bākī" başlığıyla

Devr-i °adlūñde ümīdüm bu ki hakkāk-i felek
Gevherüñ qadrin ide şafha-i °ālemden hakk

⁶⁶ Daha geniş bilgi için bkz. Müstakīm-zāde Süleyman Sa'deddin, *Tuhfe-i Hattâtîn* (İstanbul: Türk Tarih Encümeni, 1928), s.301.

matlalı bir Bâkî gazeli yer alır.⁶⁷ Bunun hemen altında “Câme-şüy-nâme’den ihrâc ve intihâb olındı” başlığıyla Uzun Firdevsî’nin *Came-şuy-nâme* adlı eserinden bir alıntı yapılmıştır. Bu alıntı 48b’de yan bir şekilde yazılarak devam eder. En altta da ‘gizli mektup yazmak ve bunu okumak için’ yapılması lazım gelenlerden bahseden ilginç ve kısa bir not bulunmaktadır.

4.2. Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Y-1080 (Y):

Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi’ne Cavit Baysun tarafından bağışlanan bu divan; sırtı kahverengi meşin, üstü düz, şirazeli, müklepli bir cilt içindedir. İç kapaklar krem renkli ve düzdür. İç kapakta bazı yazı ve tarihler kayıtlıdır; ancak bunlar kapağın üstünün krem bir kâğıtla kaplanması nedeniyle okunamamaktadır. 205x130-135x85 mm. ebatında, 51 varak, 18 mısradan oluşmuştur. Her sayfaya genellikle üç gazel yazılmıştır. Bazen bir sayfaya iki gazel yazıldığı da olur. Bu nüshada mensur bir dibace, 3 na’t, 20 kaside, 195 gazel bulunmaktadır. Bunlar aharlı, fligranlı, krem kâğıda divanî hatla yazılmıştır. Yazıdan -divanda müstensihin kimliğine dair hiçbir kayıt ya da mühür bulunmasa da- bu nüshanın da Ü nüshasını kaleme alan müstensihin elinden çıktığı anlaşılmaktadır. Reddadesi vardır. Cetvel ve başlık bulunmamaktadır; ancak başlıklar için yer ayrılmıştır. 51. varaktan sonra boş bir yan kâğıt vardır. 2a-4b arasında üst taraflarda kurt yenikleri bulunmaktadır. Ayrıca yer yer, beyitlerin okunmasına engel olmayacak nitelikte küçük su lekeleri vardır.

Mensur bir dibaceyle, “Ser-maṭla^c-i kelāmu’llāh ve tevḳī^c-i refī^c-i ‘ilmu’llāh...” şeklinde başlayan bu nüsha 51b’de;

⁶⁷ Karşılaştırmak için bkz. Sabahattin Küçük, *a.g.e.*, s.269.

Künc-i şafâda gûşe-nişîn oldı Bālî kim
 °İrfân yüzinde seyr ide dünyâ bucağını

beytiyle sona erer.

Bu nüsha daha sonra numaralandırılırken, 1b'ye dikkat edilmemiş ve yanlış numaralandırılmıştır. Nüshanın yan kâğıdı ilk varak olarak gösterilmektedir. Bu nedenle doğru numaralandırılmış diğer nüsha olan Ü nüshası ile aralarında bir varak fark bulunmaktadır. Her iki nüsha da aynı müstensih'in elinden çıktığı ve aynı şekilde düzenlendiği halde Y nüshasının sonradan yanlış numaralandırılması iki nüsha arasında varak farklılığına neden olmuştur. Biz de her ne kadar yanlış da olsa daha sonraki araştırmacılara yardımcı olabilmek maksadıyla bu numaralandırmaya uyduk.

1a'da biri Arapça, biri Türkçe ve biri Farsça olmak üzere üç adet beyit bulunmaktadır. İlk beyit olan Arapça beytin hemen yanında tam olarak okunamayan bir isim vardır. 2a yüzünde çeşitli fevaid ve dualara rastlanmaktadır. "Selâmen kavlen min rabbihim..." şeklinde başlayan dua, bu dualardan yalnızca biridir. Bunun altında iki beyitlik bir gazel parçası vardır. Câmî'ye ait beyitler de mevcuttur. Müstensih doğru bir şekilde "kâğıt adedi-50" şeklinde bir kayıt düşmüştür. Bu kaydın hemen solunda "Dîvân-ı Bālî Efendi el-Edirnevî ol zamânuñ sultân-ı dîvân-ı nazm u nesr(?) idi dirler." yazmaktadır. Bunların dışında tam olarak okunamayan çeşitli isimler de mevcuttur.

Divanda 2a'dan başlayan mensur dibace 5a'da sona erer. Daha sonra na't ve kasideler başlar ve 18b'deki gazeliyyat kısmına kadar devam eder.

16a'da, yan boşluktaki birtakım yazıların sonradan silindiği anlaşılmaktadır. 47a'nın en altına daha koyu bir mürekkeple alıntı bir şiirin üç dizesi yazılmıştır. 50. ve 51. varakların sağ alt kenarlarının tamir gördüğü anlaşılmaktadır. 51a'da farklı bir mürekkeple yazılmış bir varyasyon, ilgili mısraın kenarına yazılmıştır. Bunun dışında kenarlara kaydedilmiş hiçbir ek ya da varyant yoktur. 51b'de yer alan son gazelden sonraki boş kalan kısımlarda yan bir şekilde "sevdüğüm" redifli, kimin olduğu anlaşılamayan bir gazel bulunmaktadır. Bu gazel,

Ak sümbül saçlı bir gül yüzli cāndur sevdüğüm
Goncaveş açılmağuk bir nev-civāndur sevdüğüm

matlıyla başlamaktadır. Müstensih bu gazelde birtakım karalamalar yapmıştır.

4.3. Nüsha Değerlendirmesi

İkisinin de aynı müstensihin elinden çıktığı anlaşılan nüshalardan Ü nüshası, müstensihin mührü ve adı ile kaside ve gazellerin başlıklarını içermesi açısından oldukça önemlidir. Zira Ü nüshasının 46. varagında bulunan "ketebehü el-fakır 'Oşmān bin 'Abdu'llāh" kaydından ve 47. varaktaki mühürlerden en azından müstensihin adı öğrenilebildiği gibi kasidelerin başlıklarından Bâlî Çelebi'nin hangi kişi ve olaylara şiirler yazdığı anlaşılabilmekte; böylece şair ve dönemi hakkında daha geniş bilgiler edinilmektedir. Yine gazeliyyat bölümünde isimlendirilen gazellerden, şairin etkilenip nazireler yazdığı usta şairler anlaşılmaktadır. Bu nedenle Ü nüshası, başlık ve mühür içermeyen Y'ye göre daha bilgilendirici ve yararlı bir nüshadır.

İçerisinde, 2b'deki dibacenin iki satırının üzerinin çizilmesinden başka hiçbir karalama ve 51a'daki 193. gazelin makta beytinin yanına yazılan bir dizelik varyanttan başka hiçbir ekleme bulunmayan Y nüshası, Ü'ye göre oldukça temiz bir nüshadır. Müstensih bu nüshayı yazar yazmaz, hiç kontrol etmeden, başlıkları yazamadan elinden çıkarmış gibidir. Ü nüshasında ise pek çok karalama, değiştirme ve ekleme bulunur. Müstensih, pek çok yerde önce yazdığının üzerini çizer, üstüne ya da yanına yenisini/doğrusunu yazar. Bazı durumlarda ise kelimeleri çizmemiş, kelimeyle oynayarak, bazı harfleri silip ya da ekleyerek, doğrusunu yazmaya çalışmıştır. Ancak müstensihin yaptığı bu müdahale çoğu zaman fark edilir. Örneğin müstensih 21a'daki 22. gazelde yer alan ve önce *uçar* (اوجر) şeklinde yazılan kelimenin و (vav) harfini silmiş ve kelimeyi *açar* (اچر) haline dönüştürmüştür. Bu kelime Y nüshasında *uçar* şeklindedir. 2. kasidenin 14. beytinde de önce *dönüp* şeklinde yazdığı kelimeyi, sonradan yaptığı eklemeye *dönüben*'e çevirir ve böylece hatalı olan vezin düzeltilmiş olur. Bu kelime Y'de *dönüp* şeklindedir. (Ayrıca bkz. K3/9, K11/2).

Müstensihin bu müdahaleleri bazen garip imlâların ortaya çıkmasına neden olur. Örneğin 19. kasidenin 6. beytinde müstensih önce "...اويوني ايله..." (*oyunu ile*) yazar. Bu Y nüshasında da böyle yazılmıştır. Ancak vezni bozan bu kelime grubu Ü nüshasında müstensih tarafından düzeltilmeye çalışılmıştır. Müstensih 'ile'nin 'يله' sini karalar, geriye kalan elifinin sonuna ise 4 getirir. Böylece 'ile' sözcüğe bitleştirilerek vezin düzeltilir. Ancak ortaya şöyle ilginç bir yazım çıkar: اويوني له

Müstensih bazen sadece bir kelimeyi çizip düzeltir (K2/9, K3/8, G19/3, G42/4, G50/1). Bazen bir dizeyi (K13/6) bazense olduğu gibi bir beyti (G47/2-3, G61/4,

G70/3) karalar, yerine yenisini yazar. Bazı durumlarda ise hiçbir karalama yapmadan araya bir kelime (K9/19-Ü, K13/9-YG2/5-Y) ya da bir beyit ekler (K2/9, K13/4, G78⁶⁸/6). Eklenen bu beyitler Y nüshasında genellikle mevcut değildir.

Müstensih bazı durumlarda dize içerisindeki kelimelerin yerini değiştirerek birtakım oynamalar yapar ki bunlar vezin hatalarını düzeltmek maksadını taşır. Örneğin, 8. gazelin 5. beytinin ikinci dizesi önce “*Ferhād şanki naqş eyledi Şîrîn’i taşā*” iken şair *Şîrîn’i* sözcüğünü karalar ve *naqş* sözcüğünün altına tekrar yazar. Y nüshasında da vezni bozuk olarak yer alan bu dize Ü’de bu şekilde müstensih’in ikinci bir müdahalesiyle düzeltilmiş olur (Ayrıca bkz. K2/2).

Ü nüshasında müstensih’in müdahalesinin bir diğer sonucu da takdim (ﻡ) ve tehir (ﺥ) işaretleridir. Nüshada aynı kaside içinde iki farklı yerde takdim ve tehir yapılmıştır. 6a’da bulunan 2. kasidenin 2. ve 3. beyitleri ile 10. ve 11. beyitlerinin yerinin değiştirilmesi gerektiği bu işaretler yardımıyla belirtilir.

Ü’de yapılan tüm bu değişiklikler, müstensih’in, divanı kaleme aldıktan sonra başka bir nüsha gördüğünü göstermektedir. Şu an elimizde olmayan bu nüshanın Ü ve Y’nin kopya edildiği nüshadan farklı bir koldan geldiği, böylece daha doğru ve güvenilir olduğu anlaşılmaktadır. Müstensih’in bu nüshayı Y’yi yazıp elinden çıkardıktan sonra gördüğü düşünülebilir. Zira Ü nüshasında sonradan yapılan düzeltmelerin hiçbiri Y’de yoktur. Büyük ihtimalle müstensih Y’yi elinden çıkarıp

⁶⁸ Bu gazel Y nüshasında 96. gazeldir. Ü nüshasında, daha önce de değinildiği gibi, 74. gazelden sonra on sekiz gazel eksiktir. Bu kısımda nüsha tanıtımı ve değerlendirilmesi yapıldığı için gazel numaraları tezin metin kısmındakine göre değil her nüshanın kendi sıralamasına göre verilmiştir.

Ü'yü yazmaya başlamış ve bu nüshayı tamamladıktan sonra bu diğer nüsha ile karşılaşmıştır.

Ancak daha önce de belirtildiği gibi Y nüshasında 193. gazelin son beytinin ikinci dizesinin yanına yazılan varyant, Ü nüshasında yoktur. Tüm düzeltme ve eklemelerin Ü'de yapıldığı göz önüne alındığında Y'deki varyant hayli ilginçtir. Müstensihin bu varyantı nereden ve nasıl duyduğu meçhûldür.

Özellikle Ü nüshasında dikkati çeken bir diğer nokta da müstensihin zaman zaman kimi sözcük ve tamlamaları harekelemesidir. Bu hareketler Y'de nadiren görülürken Ü'de sıklıkla bulunur (bkz. G13/3, G13/2, G20/4, G25/1, G26/5, G31/4, G34/4, G36/4, G43/4...).

Nüshaların imlâ özellikleri ise şu şekildedir:

Aynı müstensihin elinden çıkan Ü ve Y nüshaları arasında büyük imlâ farklılıkları bulunmamaktadır. Kelimeler her iki nüshada da hemen hemen aynı şekilde yazılmıştır. Anlamı etkilemeyecek imlâ farklılıklarına nadiren rastlanır. Örneğin K8/13'teki *dikdūñ* kelimesi Ü'de ديكك şeklinde yazılırken Y'de 'ي'(ye)siz yani دكدك şeklinde yazılmıştır. Yine K14/6'daki *agırmadı* sözcüğü Ü'de اغرمدى şeklinde yazılırken Y'de اغيرمدى şeklinde غ harfinden sonra ي getirilerek yazılmıştır.

Bunun dışında müstensihin genel olarak noktaları yazmama temayülü vardır. Bu nedenle pek çok yerde kelimeler yanlış yazılmıştır. Ancak müstensihin Ü'yü kaleme alırken daha dikkatli olduğu gözlemlenir. Y'de unutulmuş noktaların çoğu Ü'de

bulunmaktadır. Müstensihin, noktalarını unuttuğu için yanlış yazdığı kelimeler genellikle şunlardır: *deñiz*, *hezār*, *h^vāce*, *Hızır*, *hoş*, *aḥşam*, *haste*, *haft*, *halk*, *hüb*. Bunlarda müstensihin ح ve خ harflerini karıştırmasının da etkisi vardır. Bazı durumlarda ise müstensihin fazladan nokta koyduğu gözlemlenir. Örneğin G12/2'deki *körlüğine* kelimesi Y nüshasında *gözlüğine* olarak, yani ر yerine ز ile yazılmıştır. Ya da ح ve خ'yı karıştırdığı için *Hakk*, *hayrān*, *halka* sözcüklerine fazladan nokta da koyabilmektedir. Bazen de noktanın yerini karıştırarak خ'yı , چ olarak yazar. (bkz. K5/14. Y'de noktasız olarak 'hān' şeklinde yazılan kelime Ü'de 'cān'dır.)

Müstensihin ز ve ذ harflerini de karıştırdığı görülür. *Zülāl* (N1/9), *zevrāk* (K10/11-Y), *zāhid* (G68/1), *zūlf* (G3/2-Ü), *Zāl* (G7/2) kelimelerini ذ ile yazar.

Müstensih س ve ص harflerini de karıştırır ve *sāye* sözcüğünü ص ile yazarken (K4/4, K18/1-Ü), *ṣaḥrā* sözcüğünü س ile yazar. (K17/19, K20/5-Ü) Bunun yanında divanda bazen *çeng* sözcüğü *ceng* şeklinde yazılır (K15/6, G25/2).

Müstensihin genellikle atıf vavları ile vav-ı madûleleri atladığı görülür. Bu nedenle *h^vāce*, (K20/10), *h^vāb* (G3/5), *h^vānende* (K2/18) sözcükleri sık sık yanlış yazılmıştır. Ayrıca *nūr u fer* (N1/3, K8/6), *teb ü tāb* (G36/1), *kevn ü mekān* (K1/8), *rüz u şeb* (K1/8) söz gruplarında araya 'vav' konmadığı gözlemlenmektedir.

Divanın en belirgin imlâ hususiyetlerinden biri de hemze ile yazılan *dā'im*, *dā'imā*, *kā'im*, *kā'ināt*, *fā'ik* sözcüklerinin geçtikleri her yerde *dāyim* (K10/20), *dāyimā* (K6/16, K11/8-20), *kāyim* (K13/10), *kāyināt* (K5/5, K9/14), *fāyık* (G79/5) şeklinde

yazılmasıdır. Ancak müstensih, *mā'il* kelimesini geçtiği tek yerde *ʿ* harfiyle değil *ʾ* (hemze) ile yazmıştır (K8/19). Müstensih ayrıca *ümīd* ve *dīdār* sözcüklerini zaman zaman *ümīz* (K17/8) ve *dīzār* (K6/15) olarak yazar. Hatta Ü nüshasında G36/2'deki *vücūd* sözcüğü de *vücūz* olarak yazılmıştır.

Müstensih bazen izafet kesrelerini *ʿ* ile gösterebilmektedir: K10/11-19, K11/17-Y.

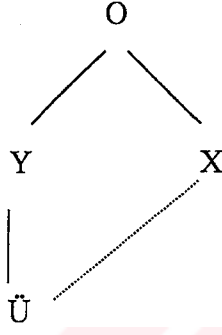
Bazen de izafetleri hem *ʾ* hem de *ʿ* ile gösterir: K11/19-Ü.

Her iki nüshada da eklerin imlâsında farklılıklar görülmektedir. Yardımcı sesin yuvarlak ünlü olarak okunduğu durumlarda müstensih genellikle bu ünlüyü göstermez; ancak zaman zaman gösterdiği de olur (K10/1-iñledelüm, G17/3-Zülfikār'uña). Bununla birlikte müstensih zaman zaman üçüncü tekil şahıs iyelik ekini de yuvarlak ünlü ile gösterir. (G92/2). Müstensih 'ile' edatının yazımında da vezni her zaman göz önünde bulundurmaz. Örneğin veznin 'ile'yi gerektirdiği durumlarda müstensih bu edatı *ʿ*'siz olarak kelimeye bitişik yazabilmektedir (K2/5, G14/1, G62/2). Müstensih birkaç yerde de kendinden önceki kelimeye, *ʿ*'siz bir şekilde bitişik yazdığı 'ile'yi kesre ile harekeleyerek edatın 'ile' şeklinde okunması gerektiğini belirtir (K12/16-Yezdān-ile, G57/2-av-ile).

Sonuç olarak Ü ve Y nüshalarının müstensihi olan Osman bin Abdullah'ın çok dikkatli bir müstensih olmadığı söylenebilir. Osman, pek çok kez noktaları unutmuş, harfleri birbirine karıştırmıştır. Bazı kelimeleri yanlış yazmasından imlâ bilgisinin çok iyi olmadığı da anlaşılır. Ancak müstensih Ü nüshasını yazarken çok daha dikkatli davranmış, Y'de yaptığı imlâ hatalarının bir kısmını Ü'de yapmamıştır. Ü nüshası Y'den, imlâ hususunda daha doğru olmakla birlikte Y nüshasının vezin

hatalarını da düzeltmesi açısından daha yararlı bir nüshadır. Müstensihin sonradan gördüğü bir nüsha yardımıyla Ü'deki yanlışları düzelttiği düşünülmektedir.

Tüm bu değerlendirmelerin ışığında nüshaların akrabalık ilişkileri ile ilgili olarak şöyle bir şema çizilebilir:

5. METİN TESPİTİNDE DİKKAT EDİLEN HUSUSLAR

1. Divan incelemesi kısmında, örnek olarak gösterilen beyitlerin yanında bulunan parantezlerin içinde, şiirin na't, kaside ya da gazel olduğunu belirten kısaltmadan sonra verilen rakamlardan ilki şiir, ikincisi beyit numarasıdır. Gerekli görüldüğü yerlerde bunlardan sonra nüshanın ismi de verilmiştir.
2. *Kur'ân*'dan yapılan alıntılarda sûre isminden sonra verilen rakamlardan ilki sûrenin, ikincisi ayetin numarasıdır.
3. Metinde okunamayan kelimeler [...] şeklinde gösterilmiştir.
4. Metinde eksik bırakılan kısımlar [] içinde tamamlanarak verilmiştir.
5. Metinde anlamsal olarak doğruluğundan emin olunamayan ifade ve beyitlerin yanına parantez içinde soru işareti (?) konmuştur.
6. Veznin bozuk olduğu beyitlerde mümkün olduğunca metin tamiri yapılmış, düzeltilemeyen vezin aksaklıkları dipnotlarda belirtilmiştir.
7. Ü nüshasında, bazı varakların kopması sonucu eksik olan on sekiz gazel dipnotlarda belirtilmiştir.
8. Ayet ve hadisler metinde transkripsiyonlu okunuşuyla ve tırnak içinde verilmiş, anlamları ve kaynakları dipnotlarda belirtilmiştir.
9. İki nüsha arasındaki farklılıklar (varyantlar) dipnotlarda gösterilmiştir.
10. Anlamı etkilemeyen imlâ farklılıkları ve müstensihin sürekli yaptığı yazım yanlışları gösterilmemiştir. Bunlar nüshalarla ilgili değerlendirmede örneklerle ayrıntılı olarak anlatılmıştır.
11. Vav-ı ma'dûleler (◌◌) şeklinde gösterilmiştir.
12. Metinde *-imiş*, *-ise* gibi kendinden önceki kelimeye bitişik yazılan unsurlar, bağlaç olmadıkları sürece araya çizgi konarak yazılmıştır.

13. ‘ile’ edatı kendinden önce gelen kelimeye bitişik yazıldığında vezne göre ‘-le/la’ ya da ‘-ile’ şeklinde okunmuştur.
14. ⁴ ve ۛ harflerinin sonda sesli olarak okunduğu kelimelere eklenen akuzatif ekleri hemze ile gösterildiğinde, araya parantez içinde kaynaştırma harfi ‘ye’ eklenmiştir: *dīde(y)i, Bālī’(y)i...*
15. Çift ünsüzle biten *Hakk, hatt* gibi sözcükler veznin gerektirdiği yerlerde tek ünsüzle okunmuştur.
16. *durur* sözcüğü kendinden önceki kelimeden ayrı yazılmıştır.
17. Müstensihin *dāyim, kāyim, kāyināt...* olarak yazdığı *dā’im, kā’im, kā’ināt...* gibi kelimeler, metinde yazıldığı şekilde okunmuştur.
18. Divanda geçen *dizār* ve *ümiz* kelimeleri *dīdār* ve *ümīd* olarak okunmuştur.
19. Türkçe eklerin yazılışında devrin imlâ özellikleri dikkate alınmıştır.
20. Farsça ve Arapça terkip, ek ve kelimelerin yazımında İsmail Ünver’in ‘Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler’⁶⁹ adlı bildiri-makalesi esas alınmıştır. Ancak bu makaleden farklı olarak; uzun ünlü taşıyan ve aruzda med yapılması beklenen *āsmān, rūzgār, pādšāh* gibi Farsça sözcüklerin ilk hecelerinden sonra Türkçe okunuşa uygun olarak ses türemesi yapılmış ve bu kelimeler *āsumān, rūzigār, pādišāh* olarak okunmuştur.
21. Metni çeviri yazı ile yazarken aşağıdaki tabloda verilen *transkripsiyon sistemi* kullanılmıştır.

69

Bunun için bkz. İsmail Ünver, “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, *AÜDTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Türkoloji Dergisi*, c.11. sayı 1 (1993): 51-89.

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

أ	a, e, '
آ	ā, a
ب	b
پ	p
ت	t
ث	s
ج	c
چ	ç
ح	h
خ	h
د	d
ذ	z
ر	r
ز	z
ژ	j
س	s
ش	ş
ص	ş
ض	z, d
ط	t
ظ	z
ع	c
غ	g
ف	f
ق	k
ك	k, g, ñ
ل	l
م	m
ن	n
و	v, o, ö, u, ü, ū
ه	h
ي	y, ı, i, ī

6. TRANSKRİPSİYONLU METİN

(Ü1b) Dīvān-ı Dārü'l-Ḥadīṣ Mütvellîsi Bālî Çelebi El-Edirnevî

(Y2b) Ser-maṭla^c-i kelāmu'llāh ve tevķi^c-i refi^c-i 'ilmu'llāh a^cnî 'ūnvān-ı dīvān-ı faẓl-ı b'ismillāh ve ser-süre-i kitābu'llāh efẓaltü'd-da^cvāti min-'indi'llāh fātiḥatü'l-kitāb el-ḥamdü li'llāh ṣalavātu'llāh ve selāmühü 'alā-Muḥammedin 'abdiḥi ve Resūliḥi faḥrū'l-enbiyā ve'l-mürselîn “ve mā erselnāke illā raḥmeten l'il-ālemîn”⁷⁰

(5)da^cvāt-ı 'izz ü iḥtirām ve teslīmātü “min külli emrin selām”⁷¹ be-rūḥ-ı çihār-yār-ı 'izām ve ālihî ve aşḥābiḥi'l-kirām “ve's-selāmü 'alā-meni't-teba'î'l-hüdā”⁷² ilā-yevmi'l-ḥaşr ve'l-kıyām [...]”⁷³ hediyye-i şeref-nümün ve 'aṭiyye-i dürr-i hümāyün “ke-emşāli'l-lü'lü'-i'l-meknün”⁷⁴ ki cevāhir-i buleğā-yı zū -fünün ve ma'ārif-i 'avārif-i muḥarrebündür ki “men 'arefe nefseḥü ve fe-ḳad 'arefe Rabbehü”⁷⁵dāyimesi (10)müşāhedātiyla 'ārifün-ı mülk-i mücerredātuñ 'aql-ı evveli ve 'ālem-i müfareḳātuñ ferd-i ekmeli olup gönülde ḥalvet ve keşretde vahdet taḥşiliyle maḳām-ı teḳarrübden temkîn ve tekmîl bulur efẓal-i 'ibādet-i ma'rifetu'llāh ve aḥsen-i tezekkür-i 'lā ilāhe illā'llāh”⁷⁶ [...]”⁷⁷ol Ḥazret-i risālet-penāḥ dāyire-i

⁷⁰ “Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.” (Enbiyâ, 21/107).

⁷¹ “Kadir gecesinde melekler ve ruh, Rabblarinin izni ile her bir emrden iniverir. O gece tan yeri ağırincaya değin bir selamettir.” (Kadir, 97/4-5) ayetlerinden iktibas edilmiş bir bölümdür.

⁷² “Hidayete uyanlara selam olsun.” manasına gelen bu ifadeyi Hz. Peygamber, İslâm'a davet için devlet reislerine yazdığı mektuplarda kullanmıştır. Daha geniş bilgi için bkz. Kâmil Miras, *Sahih-i Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sarîḥ Tercemesi ve Şerhi*, c.1. (Ankara: TTK, 1984), s.17.

⁷³ Ü nüshasında, *hediyye* kelimesinin üzerine yazılmış olan ve okunamayan bu kelime Y'de yoktur.

⁷⁴ “Saklı inci emsâli gibi (pek latiftirler).” (Vâkıa, 56/23).

⁷⁵ “Kendini bilen Rabhini bilir.” manasına gelen ve lafzen olmasa bile mânen sabit olduğu söylenen bir hadistir. Daha geniş bilgi için bkz. Mehmet Yılmaz, *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler* (İstanbul: Enderun, 1992), s.122-123; ayrıca bkz. Ömür Ceylan, *Tasavvufî Şiir Şerhleri* (İstanbul: Kitabevi, 2000), s.149.

⁷⁶ ‘ve zevāhir-i kemālāt-ı muḥarrebündür ol şerāyif-i gencîne-i 'ārifün ve ma'ārif-i 'avārif-i nefice-i “ve mā ḥalektü'l -cinne ve'l-inse illā liya'rifün” taḳdîrin müteẓammındur efẓale

(1)tekrarlarında “lî me^ca’llâhi vaktün lâ yeseunî fihi melekün mekarrabün ve lâ nebiyyün mürselün”⁷⁸ diyü buyurup ve râbıta-i te^carrüflerinde “innî le-ecidü nefese’r-Raḥmāni min kıbeli’l-Yemen”⁷⁹ buyurmuşlardır. Enfās-ı nefisleri fevāyih-i gülzār-ı kelām-ı kādīm (Ü2a) ve revāyih-i ezhār-ı şırāt -ı müstakîmdür. Taşlıye-i (5)cenāb-ı şeref-nişābları fütüh-ı ehlü’l-yakîn va’llāhu “ḥayrū’l-fātiḥin”⁸⁰ ve tesliye-i sa^cadet-intisābları şerāyif-i dürr-i şemîn fe-selāmün leke min aşḥābi’l-yemîn (Y3a) olup netice-i mecma^c-i ‘ilm-i ma^cānî ve feḥvā-yı menba^c-i seb^cü’l-meşānî kılub-ı aşḥāb [u] aḥbāba ve mir’at-i ülü’l-elbāba mün^cakis olup çihār-yār-ı ‘izām rükn-i a^czam-ı dārū’s-selām oldılar. Erbāb-ı ma^cānî vü ma^cārif ü aşḥāb-ı fezāyil ü şerāyif ol (10)mecma^cuñ āşarı ve vāriş-i şeref-nişārıdır. Ol silsile-i ‘ulemā-(y)ı ‘izāmdan ve ekrem-i mevālî-i kirāmdan Mecma^cü’l-baḥreyn ve Müfti’s-şekāleyn a^cnî Ahmed İbn-i Süleymān eş-şehîr İbn-i Kemāl Paşa -zāda’llāhu te^cālā deracātehü ‘alā mā yurīdū ve mā yeşā- ‘ilm-i faẓl-ı ḥaḳāyıkla ve kemālāt-ı deḳāyıkla⁸¹ Seyyid⁸²’den ve Sa^cdü’d-

‘ibādet-i ma^crifetu’llāh ve aḥsen-i tezekkür-i lâ ilāhe illā’llāh men arefa’llāhe fe-ḳad arafe’llāhe.’ Ü nüshasında, bu ibarenin üzeri çizilerek yerine, metinde verilen ve ‘ve ma^cārif-i ‘avārif-i muḳarrebündür ki...’den (satır no. 8) başlayan kısım yazılmıştır. Bununla birlikte Y’de de Ü’de karalanmış olan ‘ve zevāhir-i kemālāt-ı muḳarrebündür...müteẓammındur’ ibaresi karalanmıştır; ama Ü’deki sonradan eklenen kısım Y’de yoktur. Ayrıca Y’de, Ü’de sonradan üzeri çizilmiş olan ‘efzale...feḳad ‘arafe’llāhe’ ifadelerinin üzeri çizilmemiştir.

⁷⁷ Bundan sonraki bir buçuk satırlık kısım okunamamıştır.

⁷⁸ “Benim Allah ile beraber olduğum öyle özel anlarım vardır ki ona en yakın melekler ve hatta diğer nebiler dahi sığmaz.” manasına gelen, sufilerin de sık sık sarf ettiği bir sözdür. Daha geniş bilgi için bkz. Ömür Ceylan, *a.g.e.*, s.149.; Mehmet Yılmaz, *a.g.e.*, s.115-116.

⁷⁹ “Muhakkak ki ben Rahman’ın nefesini Yemen tarafından duyuyorum.” Kimilerince asılsız olduğu söylenen bu hadisin lafzen olmasa bile mânen benzerleri bazı râvilerce rivayet edilmiştir. Daha geniş bilgi için bkz. Ömür Ceylan, *a.g.e.*, s.161.

⁸⁰ “... fatih olanların hayırlısı.” (A’râf, 7/89).

⁸¹ Bu ibarelerle Kemāl Paşa-zāde’nin *Dakayıku’l-Hakayık* adlı eserine gönderme yapıyor olabilir. Daha geniş bilgi için bkz. Yekta Saraç, *Şeyhülislām Kemāl Paşazade: Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri ve Bazı Şiirleri* (İstanbul: Risale, 1995), s.56.

(14) deḳāyıkla: deḳāyıkla Y

⁸² Ali bin Muhammed es-Seyyid el-Şerîf Cürcânî. 1340’ta (h.740) Tâcû’da doğan ve 1413’ta (h.816) ölen Seyyid Cürcânî, yaşadığı döneme kendi damgasını vuran ve sonraki asırlarda bir

(1)dîn⁸³’den anı tercîh itmişlerdür. Yüz yigirmi ‘aded risâle-i ma‘ârifâtı ve ekşer fûnunda taḥrîrâtı ve tefsîri ve sâyir kütüb-i te’lîfâtı bî-ḥadd olduğundan gayri yevmi biñ iki yüz fetvâya cevâb bi’ş-şavâb yazup mecmû‘-ı taḥrîrâtı ‘ömrinüñ her günine bir cüz’ düşdüğü meşhûr ve müte‘ârifdür ve ṭâyife-i cin ba‘z-ı müşkillerin gelüp (5)istiftâ idüp “ḳul üḫiye ileyye neferun mine’l-cinni”⁸⁴ sûresi tefsîrin kendülerden okudukları muḥakḳak ve muḳarrerdür. Eben-an-cedd ḥuḫûr-ı ‘izzetlerinde ḫıdmet ve niçe yıl fetvâ-yı şeriflerin kitâbet idüp muḳbil-âzâdesi a‘nî kethüdâ-zâdesi idüm. Ol ḳarâbetle ve tāmme-i münâsebetle mühimmât-ı enām ve lâzıme-i tām içün *Meşrû‘ât* nām bir kitâbumda fetvâ-yı şerîfden niçe biñ mesâ’il derc eyledüm. Bundan mâ‘adâ (10)maṭla‘-ı dîvân-ı rāzumda ve mübtedâ-(y)ı şâh-beyt-i niyāzumda fihrist-i ser-nüvişt-i kelāmum ve maḫlaş-ı ḫüsn-i ihtirāmum nazm-ı şeref-nizāmı ve ma‘ârif-i kemâlât-intizāmı nev‘an (Ü2b) şudûr ve zuḫûr bulduğı budur kim şehir-i gülşen-âbâd-ı şeref-nihâdda ve melce’-i ḫayrû’l-bilâdda a‘nî maḫmiyye-i Edirne-i sa‘âdet-ittihâdda bir seccâde-nişîn-i miḫrâb-ı ḳuds ü ḫalvet -güzîn ḫānḳāh-ı üns muḳtedâ-yı

otorite olarak etkisini devam ettiren çok yönlü âlimlerden biridir. Kelâm, Arap dili, edebiyat, felsefe, mantık, fıkıh, tasavvuf gibi dinî ve aklî ilimlerin hemen hepsinde eserler vermiş ve bundan ötürü ‘allâme’ ünvanını almıştır. Daha geniş bilgi için bkz. Sadreddin Gümüş, “Cürcânî, Seyyid Şerif”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.8., s.134-136; Kasım Kufralı, “Cürcânî”, *MEB İslâm Ansiklopedisi*, c.3. (İstanbul: MEB, 1963), s.246-247.

⁸³ Sa’deddîn Mes’ûd bin Ömer Teftezânî. 1322’de (h. 722) Horasan’da doğan ve 1394’te (h.797) ölen Teftezânî, belagat, mantık, metafizik, kelâm, fıkıh ve diğer ilimlerde tanınmış bir âlim olup İslâm dünyası medreselerinde okutulan birçok kitabın müellifidir. Daha geniş bilgi için bkz. C. A. Storey, “Teftezânî”, *MEB İslâm Ansiklopedisi*, c.12., s. 118-121.

Seyyid Cürcânî ve Teftezânî birbirleriyle ilmî münazaralarda bulunan iki âlimdir. Bu iki âlimin görüşleri medreselerin ilmî ve fikrî hayatında önemli tesirler meydana getirmiştir. Anadolu, İran, Türkistan ve Hindistan’da yetişen âlimlerden bir kısmının icazetnâmesinin ilmî silsile itibariyle Cürcânî’ye bir kısmının da Teftezânî’ye bağlı olması bu hususiyeti teyit eder. Ayrıca bu ikisinden itibaren İslâm bilginleri uzun süre ‘Cürcânî ekolü’ne veya ‘Teftezânî ekolü’ne bağlanarak iki gruba ayrılmışlardır.

(4) gelüp istiftâ: istiftâ Y

⁸⁴ “Dedi ki: Bana vahyolundu, şüphe yok ki cinden bir taife dinlemiş de demişler ki: Biz olağanüstü güzellikte bir Kur’ân işittik.” (Cin, 72/1) ayetinden iktibas edilmiştir.

(1)enām ve pişvā-yı erbāb-ı kirām şeyhü'l-İslām a^cnī Pīr Aḥmed Dede nām bir ^cazīz-i be-nām var-idi kim sa^cy şafāsında felekler peyk-pūyān ve ^cArafāt du^cāsında melekler lebbeyk-gūyān olup nizām-ı ma^cāş-ı dūnyā ve intizām-ı (Y3b) ma^cād-ı ^cuḡbā anuñ vāsīta-i tedbīr-i ḳavīmīne menūṭ ve rābīta-i taḳdīr-i müstakīmīne merbūṭ olup “ve mā (5)yenṭīḳu ^cani'l-hevā in hüve illā vahyūn yūḥā”⁸⁵ feḥvāsınca peygāmı ilhām-ı ilāhī ve kelāmı vāridāt-ı nā-mütenāhī olup ḥüsn-i ḥālī gōñülde ḥalvet ve keşretde vahdet idi. Ol mürşid-i fāyīḳa hem-dem ve gencīne-i ḥaḳāyīḳa maḥrem olup sūziş-i pertev-i āfitābla ve perveriş-i himmet-i māh-tābla āyīne-şīfat tāb-nāk ve kūdūrāt-ı mā-sivādan derūnum pāk idüp otuz biş yıl bāb-ı ḥıdmetde ^caşāvār istikāmetle ber-ḳarār ve (10)miḥrāb-ı ^cubūdiyyetde seccāde-şīfat yüz yire urup müstaḡraḳ-ı esrār oldum. Göñül ^cilminde *Gülşen-i Ma^cānī* nām bir risāle te'līf ve taşnīf eyledüm. Beyt: “Göñül ^cilmin şorarsañ ilm-i Ḥaḳḳ'dur / Oḳımadın oḳınur bir sebaḳdur” ^cİlm-i taşavvufda dört pāre risāle icād idüp ve cümle-i tevārīḥ-i Ṭaberī'den ve ḡayriden *İntihābü't-Tevārīḥ* nām muḥtaşar müfīd bir kitāb te'līf eyledüm ammā deryā-yı ma^cārifüñ (15)emvāc-ı cüz'ıyyātını edā-(y)ı mecāzla erbāb-ı ^cışḳa ebyāt-ı eş^cārla iş^cār eyledüğüm eşnālarda ol merd-i ma^cnā ve menba^c-i ^cilm-i ledünnī emīn-i seccāde-i ehl-i envār a^cnī Aḥmed Muḥtār Ḥazretleri mecma^cü'l-baḥreyn ve'l-berreyn olan şehr-i Sitanbul'ı teşrīf buyurmuşlar-idi. (Ü3a) Anda aşḫāb-ı şafā ve cumhūr-ı yārān-ı bā-vefā ile ziyāretler içün rüz-ı pençşenbihüñ vaḳt-i ^caşırında Ḥüdāyī Beg nām bir mīr-i (20)kelām ba^cz-ı ebyāt-ı eş^cārla ve nazm-ı dürer-bārla ^cizz-i ḥuzūr-ı fāyīzu'n-nūrlarına duḡūl ve vuşūl buldukda izḥār-ı ma^crifet içün yed-i beyzā-yı şerīflerine

⁸⁵ “Ve hevadan söz söylemez; o başka değil, ancak bir vahiydir, vahyolunur.” (Necm, 53/3-4). Bu ayetlerde Hz. Muhammed'in doğru yoldan sapmadığı ve kendi gönlünden geçenleri söylemediği, her sözünün vahye dayandığı ifade edilir. Daha geniş bilgi için bkz. Mehmet Yılmaz, *a.g.e.*, s.21 ve 172.

(5) peygāmı: peygām Y

(6) ḥüsn-i ḥālī: ḥālī Y

(14) muḥtaşar müfīd: muḥtaşar Y

(1)mānend-i kirāmen kātibīn ser-nāme-i maḥabbeti şunup okındukdan soñra erbāb-ı lā-reybūñ ve gürūh-ı ricāl-i ğaybūñ güzidellerinden birine bunlaruñ ma ʿārifin Edirne’de selāṭīn-i ʿizām mütevellīlerinden⁸⁶ Dārū’l-Ḥadīs-i Şerīf Mütevellīsi olan Bālī Çelebi’ye irsāl ve işāl idūñ nazīresin ʿale’l-fevr bu cānibe göndersünler diyüp ol (5)ķābil-vücūduñ (Y4a) eline virdükde ḥikmetu’l -llāh ve kemālāt-ı kerāmāt-ı ehlu’llāh ile ol sâʿat-i saʿīdde ve ol dem-i ḳadr-i ʿiydde tā Edirne’de ḳalb-i āyīne-mişālümūze bir ḥālet-i nūrānī ve bir keyfiyyet-i esrār-ı Rabbānī münʿakis oldı ki ilā-vakṭi’l-ʿiṣā ḥālet-i vecde ve dāyire-i istiğrāķa düşüp ol ḥālātuñ müşāhedāt -ı iʿcāz-şīʿarında bir ḳulle-i felek-āsānuñ farkında bir bıñar-ı āb-ı ḥayāta ve ser-çeşme-i zülāl- (10)i ḳand-i nebāta varup kenārında ol serdār-ı evtād-ı efrād aʿnī Ḥāzret-i Ḥıẓr-ı zū’l-fu’ād gelüp baña bir ḳaşıde-i manzūm taʿlīm ve tefhīm idüp ve iki pāre mūmyā-(y)ı bahri virüp birisin ḳaşıdeyle ʿazīz-i şāḥib-temeyyüzüñ bāb-ı āsumān-cenāblarına irsāl eyle diyüp fermān-ı şerīflerinden soñra ol ḥālāt -ı mūkerrem refʿ olup devāt-ı nūn ve kilik “ve’l-ḳalemi ve mā yestūrūn”⁸⁷ ile bi’t-temām ḳaşıde(y)i taḥrīr ve taṣṭīr idüp (15)mūmyā ile vāḳıʿ olan ḥālāt-ı meşrūḥı ʿayān ve beyān idüp ʿale’s-seḥer maḥmiyye-i İstanbul’a irsāl eyledüm. Ol heftenūñ yevm-i heftinde aʿnī girü rüz-ı pençşenbihūñ vakṭ-i ʿaşırında müşārun ileyh (Ü3b) Ḥüdāyī Beg emşāl [ü] aḳranla ve gürūh-ı aʿyānla ziyāret-i ehlu’llāha ve maḥzen-i maḥabbetu’llāha varduḳlarında ol serdār-ı erbāb-ı ʿirfān ve muḥtār-ı ehl-i dilān aḥbāba ḥiṭāb-ı müsteṭāb idüp Ḥüdāyī (20)Beg’uñ maʿārif-i sābıķası Edirne’ye irsāl olındı mı diyü tefahḥuş buyurduḳlarında: “Gider ādem bulınmadı.” diyü cevāb bi’s-şavāb ile aşḥāb-ı şafā ol ebyātı ʿayniyle girü ʿazīz-i pāke virüp tekrār okınurken daşradan bir ferd-i āferīde

(1) maḥabbeti: maḥabbet Y

⁸⁶ Ü’ye sayfa kenarına sonradan eklenen *selāṭīn-i ʿizām mütevellīlerinden* ifadesi Y’de yoktur.

(11) baña bir: baña Y

⁸⁷ “Nun ve kaleme ve yazdıkları şeylere and olsun ki.” (Kalem, 68/1).

(18) gürūh: gürü Y. Sondaki ʿ harfinin unutulmasından kaynaklanan bir hatadır.

(1)elinde ceride ile içeri ser-vahtlerine girüp Edirne'den Bālī Çelebi gönderdiler diyüp dest-i şeriflerine (Y4b) şundukda okuñ diyü Hüdâyī Beg'ün elin e virdiler. Ruk'â-i rukyetüñ rüyından niķâb-ı müşk-nâbı ref' olup nazar olındukda kendünün ol on biş beyti bahrinde ve tarzında ve ol kâfiye ile mukaffâ bir nazîre-i 'uzmâ ki yidi (5)mışra'ı kendü mışra'ınuñ 'aynı olup andan Hâzret -i Hızr'ıñ ahvâli ve a kvâli şürûhı bi't-tamâm okındukda ol mecma'-i kübrâda ve 'atiyye-i 'ulyâda mevcûd olanlar bî-vücûd-ı cenâb-ı 'izzete derûnî sücûd idüp ol muhtâr-ı ebrâruñ ve serdâr-ı ehl-i envâruñ nazar-ı iksîr-i te'sîrlerinden mest-i bî-hûş ve hayrân-ı medhûş olup "fe-seķâhüm Rabbühüm şerâben tühürâ"⁸⁸dan hâlet-i sekrânla lâ ya'ķîl olup hâlet-i vecde (10)varup oturur ve tûrur kimesne ķalmadı. Beyt: "Ān rā ki hākrā be-nazar kimyā kuned/Āyā būved ki gūşe-i çeşm nemi kuned" Ba'de zamānin ifāķat bulup mezbûr Hüdâyī Beg menba'-i 'ilmu'llāhda ve maķzar-ı ehlu'llāhda izhār-ı ma'rifetle varlık itdügine nâdim olup "Felemmā afāķa ķale subhāneke tûbtü ileyke ve innā evvelü'l-mü'minîn"⁸⁹ fehvâsınca rüy-ı niyâzı ber-hāk idüp mezkûr ķuşûrâtınuñ 'afvıyçün (15)tazarru'lar eyledi. Ol ķaşîde⁹⁰ dîvānumuñ ibtidāsında tahrîr ve tasîir olınmışdur. Ol merd-i sâhil ve kâmil-i (Ü4a) deryâ-dil bahr-i bî-ķerânlarından temevvûc idüp mevc-i âsumân-rif'âti ve hurûş-ı evc-'azameti bu habâbı şadef-i dürr-i şāhvâr idüp nazîre-i bî-nazîrûñ teklîfi iltifâtıyla ve Hızr -ı zû'l -fu'âduñ ta'limi mukârenetiyle ma'ânî ve ma'ârif müterakķî olup ebyât-ı eş'ârum ekşer ihâm ve tecnîs-i temâm olup (20)ebķâr-ı ma'âniyle dîvānum Nigāristân-ı Mânî oldı. Beyt:"Yazılan derd-i 'ışķ için

(3) rukyetüñ: rakîbün Y

(7) te'sîrlerinden: te'sîrlerinde Y

⁸⁸ "...Ve onlara Rabbleri gâyet temiz bir şurup içirmiştir." (İnsan, 76/21)

⁸⁹ "... (Musa) ayıldığı vakit dedi ki: Seni tenzih ederim, sana tövbe ettim ben iman edenlerin ilkiyim." (A'râf, 7/143).

(14) ol ķaşîde: ķaşîde Y

⁹⁰ Bu kelimenin sonuna Y'de tamlama hemzesi konmuştur; Ü'de ise bu hemze yazılmış fakat daha sonra müstensih tarafından karalanmıştır.

(1)müretteb/ K̄ara baġrumdan olmuşdur m̄rekkeb/ Egerçi kim mecāzīdür edāsī/
 H̄aķīķīdür ma[°]ānī muk̄tezāsī” Diyār-ı İslām’da ve memālik-i dārū’s-selāmda “en-
 nāsū [°]alā-dīni m̄lūkihim”⁹¹ fehvāsınca k̄ah Selīmī k̄ah Süleymānī d̄üşüp Sultān
 Murād H̄ān -i [°]Ādil H̄azretlerinūñ devr-i sa[°]adet-destgāhlarında dīvān-ı [°]ışķ [u]
 (5)maḥabbet (Y5a) ve dāsītān-ı ḥüsn -i ma[°]rifet [°]āleme iş[°]ār ve izhār olunup dört
 pādīşāh-ı şāhib-kırānuñ zamān-ı şerīflerinde mevālī-i [°]izām-ile ve ehlu’llāh-ı kirāmla
 ittiḥād-ı tām idüp diyār-ı Rūm’uñ şu[°]arā-yı zū -fünūniyla ve bulegā-yı d̄ürr-i
 meknūniyla tā Necātī’den berū gelenlerle muşāḥabet ve münāsebet vāķı[°] olmuřdur.

Nazımdan bişini a[°]dāduñ ayır
 Ola dīvānumuñ tārīḥi zāhir

N1

Medḥ-i H̄azret-i Resūl-i Kirām
 fe [°]i lā tūn me fā [°]i lūn fe [°]i lūn
 . . . - / . . . - / . . . -

- 1 İy Resūl-i Emīn sırr-ı H̄udā
 V’ey h̄ümām-ı kirām ehl-i h̄udā
- 2 H̄ızr [°]ilmine vāķıf u dānā
 “Ve [°]allemnāhu min ledūnnā [°]ilmā”⁹²
- 3 Zāt-ı bī-çūna ḳalbidür mir’āt
 Behcet-i nūr [u] ferle ḥüsn-i zāt
- 4 Nūr-ı zāt olduġı cibillīdür

⁹¹ “İnsanlar önderlerinin dini üzerinedir.” *Kütüb-i Sitte*, c.13. Haz. İbrahim Canan (Ankara: Akçağ, 1995), s.426.

(6) zamān-ı şeriflerinde: şeriflerinde Y

⁹² “...Ve ona nezdimizden bir ilim öğretmiştik.” (Kehf, 18/65). Bu mısradaki Hz. Musa’nın Hızır ile yaptığı yolculuğa telmih vardır. Ayrıca mısraın vezni bozuktur.

Göfli türundağı tecellîdür

- 5 Menzili oldı kırb-ı “ev ednâ”⁹³
 ‘İzz ü cāhı “maḳāmen Maḥmūdā”⁹⁴
- Ü4b 6 Teşne āb-ı ḥayātına her şey
 “Ve mine’l-mā’i külle şey’in ḥayy”⁹⁵
- 7 Farḳına sāyebān olalı seḥāb
 Oldı hem-sāye hāleye meḥ-tāb
- 8 Şeb-i Ḳadr olsa n’ola gīsūsı
 Ki hilāl oldı ‘ıyde ebrūsı
- 9 Barmağında zülālî āb-ı ḥayāt
 ‘Ar‘ar-ı ḳāmetinde ḳand-i nebāt
- 10 Ḳāmeti bir elifdür ‘ālemde
 Nefesi ḥüsn-i demdür ādemde
- 11 Sırr-ı lāmda oldı ‘ilm-i Ḥudā
 “Ve ‘alleme Ādeme’l-esmā’e külleḥā”⁹⁶
- 12 İrdi cedd-i⁹⁷ Ḥalîl’e ḥüsn-i nidā
 “Yā nāru ḳünî berden ve selāmen”⁹⁸

⁹³ “Daha yakın oldu.” Bu ifade “Onunla arasındaki mesafe, iki yay kadar ya da daha yakın oldu.” (Necm, 53/9) ayetinden iktibas edilmiştir. Hz. Peygamber’in Miraç’a çıkma olayını anlatır. Daha geniş bilgi için bkz. Mehmet Yılmaz, *a.g.e.*, s.35 ve 45, İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü* (İstanbul: Ötüken, 1999), s.130.

⁹⁴ “Övülmüş makam”. Bu ifade “Rabbin seni bir makam-ı Mahmud’a (övülmüş makama) gönderecektir.” (İsra,17/79) ayetinden bir bölümdür. Bu, Hz. Peygamber’in gelmiş ve gelecek bütün insanlara şefaate edeceği makamdır. Daha geniş bilgi için bkz. Mehmet Yılmaz, *a.g.e.*, s. 119. Ayrıca mısraın vezni bozuktur.

⁹⁵ “Ve her canlı şeyi sudan (yarattık).” (Enbiya, 21/30).

⁹⁶ “Ve Allah bütün eşyanın ismini Âdem’e bildirdi.” (Bakara, 2/31). Ü nüshasında üstünün hafifçe çizildiği görülen bu mısraın vezni bozuktur.

⁹⁷ İzafet kesresi ı ile gösterilmiştir.

⁹⁸ “Ey ateş, (İbrahim’e) serin ve selamet ol!” (Enbiya, 21/69). Hz. İbrahim’in Kral Nemrut tarafından ateşe atılması; ancak ateşin onu yakmaması olayını anlatan ayetten iktibas

Y5b 13 Dikmedin sāyesi cihānda °aşā
Oldı Mūsā elinde ejderhā

14 Aña ervāh-ı enbiyā meddāh
Olduğı içün ol ebū'l-ervāh

(1)Hālā server-i °ālem ve dāver-i devr-i Ādem uşul-i gürüh-ı ümem serdār-ı livā vü
°ālem Ekrem-i mükerrem Aḥmed-i Maḥmūdū'l-ḥāl ve Muḥammed-i Mes°ūdū'l-
me'āl Resūl-i kirdgār ve hümām-ı kām-kārdur ki sırr-ı kelime-i 'lā ilāhe illā'llāh'da
esās-ı lem°a-i Muḥammed Resūlu'llāh ṭālī° ve lāmi°dür. Esmā-(y)ı müsem-mā-(y)ı
(5)ehl-i hüdā “ve °alleme Ādeme'l-esmā'e küllehā”⁹⁹ esrār-ı sülāle-i mele'i'l-a°lā ve
gülāle-i gürüh-ı mu°allā evlād-ı Resūl-i mülkü's-selām ve ālihü'l-kirāmdur ki ser-
maṭla°-i mihr-i °ālem-ārā ve setre-i şadr-ı sidreāsā dururlar. Selām dārū's-selām-ı İlāh
ve a°lām-ı merām-ı kelāmu'llāh ol merāḥū'l-ervāḥa vāşıl ola. Evrād-ı mülk(?) ü
murād-ı simāk ü semek sırr-ı °ulemā-(y)ı °ilmu'llāh ve du°ā-yı¹⁰⁰ ehlu'llāhdur ki
esās-(10) ı devr-i °ālemdür. Edāma'llāhu °ömrehüm ve a°mālehüm.

N2

Na°t-ı Ḥazret-i Sultān Murād Ḥān-ı °Adil
mef°ū lü fā°i lā tü me fā°i lü fā°i lün
-- ./ - - - ./ - - - ./ - - -

1 Bir şeh ki dehre nām-ile Sultān Murād ola
Her merde ḳaddi çekse elif ber-murād ola

edilmiştir. Daha geniş bilgi için bkz. Mehmet Yılmaz, *a.g.e.*, s. 179. Ayrıca mısram vezni hatalıdır.

(4) ṭālī° ve lāmi°dür: lāmi°dür Y / lāmi°dür: lāmi°dür. Ma°lüm olur Y

⁹⁹ “Ve Allah bütün eşyanın ismini Ādem'e bildirdi.” (Bakara, 2/31).

¹⁰⁰ İzafet kesresi Y'de hem ° hem ı ile gösterilirken, Ü'de her ikisi de yazılan harflerden ı sonradan karalanmıştır.

- 2 İrgürdi anı menzil-i maḫṣūda ʿāḳıbet
Tır-i murād her kime kim ḳol ḳanad ola
- 3 Atdukça ʿömri ḳavs-i ḳaderden ziyād oḳın
Her bir ziyādı şöyle ziyād-ber-ziyād ola
- 4 Bir ḳaddi dāl bendeñem iy ḳāmeti elif
Eyle yakın bu ḳulufı tā kim bir ad ola
- 5 Zār oynı itmemege ṣehā kevkebüm ḳamer
Bālī diler ḳapusını dāyım küṣād ola

N3

Naʿt-ı Pādişāh

mef ʿū lū fā ʿi lā tū me fā ʿi lū fā ʿi lūn

---/---/---/---

- Y6a 1 Hāḳḳ’ dan murād-ı ʿālem olup pādişāhumuz
Her nā-murāda virdi murādın İlāh’umuz
- 2 Yol sürsevüz sipihre n’ola keh-keşān gibi
Evc-i semāya irdi ṣehā ṣāh-rāhumuz
- 3 Ber-güşe (?) itse zerre ḳadar luṭf-ı efseri
Ser-tāc-ı māh [u] mihr ola zerrīn-külāhumuz
- 4 Ḳaralanup müsevvede-i ser-nüviştüm āh
Çıḳdı beyāza nāme-i baḥt-ı siyāhumuz
- 5 Ḳalb-i selīme Bālī süleymānīyüz dimez
İren murāda dimediler āh ṣāhumuz¹⁰¹

N2/4 ḳaddi: ḳāmeti Y

N2/5 kevkebüm: gör kim Y

N3/4 çıḳdı: çıḳsun Y

N3/5 Ḳalb: İki Y

[KÂŞÂİD]

1

Kaşîde-i Taşavvuf ki Hâzret-i Hızır °a.m¹⁰² Ta°lîm Kerde Est
 fe °i lâ tûn fe °i lâ tûn fe °i lâ tûn fe °i lûn
 . . . - / . . . - / . . . - / . . . -

- 1 Feylesof-ı dile şor sırr-ile izhâr nedür
 Yâ bu esrârı beyân eyleyen aḥbâr nedür
- 2 İki kez toğubanı bir nefes ile büyüyen
 Pîr iken bâliğ olan merd-i talebkâr nedür
- Ü5b 3 Dimedin aḥlâkıyla söylemedin işidilen
 Cân göziyle görülen ḥâlet-i esrâr nedür
- 4 Nedür eşyâ-yı cevâhir nedür ol cem°ü'l-cem°
 Sende toğar ṭulunur ay-ile gün var nedür
- 5 Aḥlâduñ mı hemen¹⁰³ Allâh demek-ile Ḥaḳḳ'ı
 Sırr-ı eşyâda olan pertev-i dîdâr nedür
- 6 “Men °araf”¹⁰⁴ sırrı ile °âlem-i kübrâya irüp
 Varmadın menzil alan sâlik-i ebrâr nedür
- 7 Bî-nişân menziline nâvek-i müjgânı irüp
 Lâ-mekân seyrin iden çeşm-i güher-bâr nedür
- 8 Egnine kevn [ü] mekânı geyüben ḥıdmet iden
 Rûz [u] şeb uyumayan dîde-i bîdâr nedür

¹⁰¹ Bu beyitte şairin, devirlerinde yaşadığını bildiğimiz padişahlara -Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, II. Selim ve III. Murad- da bir gönderme yaptığı açıktır.

¹⁰² °aleyhi's-selâm.

¹⁰³ Bu kelime metinde *hemân* olarak yazıldığı halde vezin gereği *hemen* şeklinde okunmuştur.

¹⁰⁴ “Men °arefe nefsehü feḳad °arefe Rabbehü (Kendini bilen Rabbi'ni bilir.)” hadisine gönderme yapılmaktadır.

- 9 Merkez-i cümle cihān sırr-ı zamīr-i ʿālem
Mertebe dāyire vü nokṭa vü pergār nedür
- 10 Babaya ata olup atasın oğul idinen
Ölmeden öñdin ölen kāmīl ü dindār nedür¹⁰⁵
- Y6b 11 Bedenüñ yur arıdur şerʿde her āb-ı revān
Yā ḥaḳīkatde seni pāk iden enhār nedür
- 12 Mazḥar-ı ʿilm-i Ḥudā iken o Mūsā-yı¹⁰⁶ Kelīm¹⁰⁷
Hızr anuñ müşkilini ḥall ide esrār nedür
- 13 Mebdeʿ-i kevn [ü] mekân menşeʿ-i mülk-i melekût
Aʿnī mirʾat-i Ḥudā Aḥmed-i Muḥtār nedür
- 14 Remz-i mūr-ile Süleymān ḥaberin söyle bize
Manṭıḳuʾt-Ṭayr okudan Ḥazret-i ʿAṭṭār nedür
- 15 Varlık [u] yoklık [u] hīçlik eyü yatlu neyiki
Ḳadr ḳudret ʿazamet zerre vü miḳdār nedür
- 16 ʿĀrif[e] vaḥdet-i kübrāda nedür mülk-i miṣāl
Seyr iden kevn [ü] mekânı dīl ü dildār nedür
- 17 Sözüñe yār olana söyle cevābı Bālī
ʿĀrif ol añlayıgör yār-ile aḡyār nedür

2

Ḳaṣīde-i Sūrye-i Şeh-zāde-i Ḥazret-i Sulṭān Murād Ḥān-ı ʿĀdil
fe ʿi lā tūn fe ʿi lā tūn fe ʿi lā tūn fe ʿi lūn
...- - / ...- - / ...- - / ...- -

¹⁰⁵ Bu beyitte “Mütü ḳable en temütü (Ölmeden önce ölünüz.)” hadisine gönderme yapılmıştır. Daha geniş bilgi için bkz. Abdülbâki Gölpınarlı, *Tasavvuf'tan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri* (İstanbul: İnkilap ve Aka, 1977), s. 128.

¹⁰⁶ İzafet kesresi hem ı hem de ı ile gösterilmiştir.

¹⁰⁷ Bu dizede Hz. Musa'nın Tur Dağı'nda Allah ile konuşması olayına telmihte bulunulmuştur.

- Ü6a 1 Sâ'at-i sa'd-ile devr itdi görüñ devrânı
Şāduman eyledi °izzetle kamu a'yanı
- 2 Yidi iklîmi yidi adım idüp bād-ı şabā
Dügüne okudı hep memleket-i °Osmānı¹⁰⁸
- 3 Nefha-i şūra dek olmaya o şuruñ mişli
Toldı °ālemlere fermān-ı şeh-i şāhānı¹⁰⁹
- 4 Döşedi şahn-ı çemen ferşine pîrûze bahār
Sāyebān eylediler berg-i gül-i handānı
- 5 Gül şuyıyla şuladı yollarını ebr-i bahār
İtdi cārüb şabā sünbül-ile reyhānı
- 6 Şu'le-i mihr-ile bağlandı her eṭrāfa tınāb
Kırdı gül çetr-i hümāyūnı felek eyvānı
- 7 Her melek baş çıkarup revzen-i mihr ü mehden
Geldi seyr itmege gökden şeref-i insānı
- 8 Ayağı tozı Şıfāhāne durur kuḥl-i şafā
N'ola virürse °Acem başmağına Şirvān'ı
- Y7a 9 Hind'den bûy-ı kıranfûl gibi ḥ^vāce-i cihān
Gönderür mecma°-i °irfāna Bahāristān'ı
- 10 At Meydānı'na ol mārı tılısm oldu dimeñ
Geldi sūra şeh-i mārānla gör ejder ḥānı¹¹⁰

¹⁰⁸ Bu beyit Y nüshasında üç numaralı beyittir. Ü'de ise takdim ve tehir işaretleri ile ikinci beyit olduğu ifade edilir.

2/3 nefha-i şūra dek olmaya : olmaya nefha-i şūra degin Y
¹⁰⁹ Y'de ikinci sırada bulunan bu beyit Ü'deki tehir işareti ile üçüncü beyit olarak okunmuştur.
2/4 gül: gülü Ü

¹¹⁰ Bu beyit her iki nüshada da 11. beyit olarak yer alsa da Ü nüshasındaki takdim işareti ile aslında 10. beyit olduğuna işaret edilmiştir.
2/10 ejder ḥānı: ejderhānı Y

- 11 Cümle erbāb-ı sa^cadet gelüben ta^czīme
İtdiler anda bir ay şenlik-ile dīvānı¹¹¹
- 12 Şadr-ı izzetde karar itdi ağalar begler
Yollu yolınca ri^cayet idüben erkānı
- 13 Keh-keşān çekdi şumatı yine şark [u] garba
Kırş-ı mihr ü meh olursa n'ola anuñ nānı
- 14 Mergzāra dönüp envā^c-ı tıyūr-ile şumat
Çevrilüp eyledi fāvūs orada cevlanı
- 15 Çin'den geldi tüyin düzmek için her nāfe
Kodılar şerbete misk ezmege Tatar Hānı
- 16 Yaptılar cümle deñiz mālîkini şekkerden
N'ola ger şerbete tebdıl ideler ʿummānı
- 17 Her habāb ellerine kāse-i billūr aluban
Şundi her teşne-dile şerbet-i nüş-ı cānı
- 18 Cām-ı mey gibi ayağ üstine geldi her gül
Eyledi servler ilden aşurı seyrānı
- Ü6b 19 Söz [ü] sāza kuşanup kuşağı kat kat neyler
Tutdı h^vānendelige bülbül-i¹¹² hoş-elhānı
- 20 Şem^c-i kâfūruñ ucın kesdiler ol meclisde
Sünnet ehlini kamu itmek-içün nūrānı
- 21 Boyadı barmağı sünnet diyü şanmañ hınnā
Belki sünnet yirinüñ akdı bulaşdı kanı

¹¹¹ Y'de 10. sırada yer alan olan bu beyit, Ü nüshasındaki tehir işareti sebebiyle 11. beyit olarak okunmuştur.

2/14 dönüp: dönüben Y

¹¹² Metinde izafet kesresi ى ile gösterilmiştir.

2/21 belki: بلكى Ü

- 22 La[°]b-bāz-ı felegüñ dirilüp oyuncuları
Her biri bir hüner ile bezedi meydānı
- 23 Dikdi bir maşraba-i zer felegüñ tākına gün
Urmağa kavs-i kuzah tır-i şehāb-ile anı
- 24 Barmağında çevirüp kāse-i çarhı meh-i nev
Kāse-bāz itdi felek şenlik içün devrānı
- 25 Tepsi-i mihr ü meh-ile yine cān-bāz felek
Oynadı döne döne oldı cihān hayrānı
- 26 Mühre-i mihr ü mehi şakladı çün hokka-i çarh
Bağladı şeb gözini halk-ı cihānuñ ānı
- Y7b 27 Vaqt-i ahşam irişüp şem[°]lerin yakdı nücüm
Şeb-çerāğ eylediler anda meh-i tībānı
- 28 Reviş-i dehr hayāl-i zıla beñzer ancak
Halka gösterdüğü eşkālne yok pāyānı
- 29 Māh-tābın gice [°]arzitse n'ola āteş-bāz
Yed-i beyzā şana ser-pençe-i devrān anı
- 30 Āsumānī yanup āhumla hevāyī oldı
Ki gezer yār arayu her delüce meydānı¹¹³
- 31 Gice yirüñ yūzi oddan deñiz olursa n'ola
Her hişāruñ kıvıl adaya döner yanarı
- 32 Āteşüñ gice ile [°]aksi düşicek bahre
Deñiz içindeki yanar ada şandum anı
- 33 Cümle [°]ālem kerem ü lutf-ile rüşen-dil olup

2/28 reviş: düş Y // pāyānı: hadd ü pāyānı Y

2/29 n'ola: n'ola bu Y

Şevk-ile geydi cihân hil^cat-i tâbistânı

- 34 Bîñ yaşar bir eyü ad-ile cihânda âdem
Nâm-ı bâkîsi durur kişiye °ömr-i şânî
- 35 Ber-murâd itdi cihân halkını Sultân Murâd
Her murâdın n'ola virürse Hudâ erzânî
- 36 Hüsn-i ahlâkına °ömr-i gibi yokdur gâyet
Devlet ü °izzetinüñ olmaya hiç pâyânı
- 37 İltifâtını bu Bâlî kuluñuñ eyle ziyâd
Aña °âlî nazaruñ itse n'ola ihsânı

3

Ü7a Kaşide berây-ı Âmeden-i Elçi-i Diyâr-ı °Acem berây-ı Mübârek-bâd-ı
Saltanat-ı Sultân Murâd Hân
fe °i lâ tün me fâ °i lün fe °i lün
... - / ... - / ... -

- 1 °Âlemüñ hânı şah [u] sultânı
Zıll-i Yezdân Sikender-i şânî
- 2 Hüsn-i luğf-ile °adl [ü] dâd eyler
Beñzedi rûz-ı haşre dîvânı
- 3 Ol şehüñ yok durur bir akrânı
Zıll-i Hakk'a olur mı hiç şânî
- 4 °İlm-i hilm ü nizâm-ı şer^ciyle
Emr-i Hakk üzre oldı fermânı
- 5 °İlmini cem^c içün getürdi Hudâ
Devr-i âhirde âl-i °Osmân'ı

3/1 Yezdân: Yezdânî Y

3/4 hilm ü: hilm (atıf vavı unutulmuş) Y

- Y8a 6 Kuhl-i hāk-i reh-i şerīfī için
Şaldı ādem şeh-i Şıfāhānī
- 7 Gül yüzünüñ katında ol şāhuñ
Surh-ser lāle-i beyābānī
- 8 Bād-pādur semendi pādişehūñ
Yıl götürse n'ola Süleymān'ı
- 9 Hāk-i pāy-ı mu'anber-ile şabā
Pür ider nāfe(y)i Tatar Hānı
- 10 N'ola ceyş-i Sikender-i devrān
Gösterürse huruş-ı ʿummānı
- 11 Bād-pālar şabāya baş koşuban
Oldı şehir içi At Meydānı
- 12 Zer ü zīverle bir şükūfe gibi
Māl-ı Kārūn'a batdı ğılmānı
- 13 Alay alay çemen piyādesinūñ
Çekilür ʿasker-i firāvānı
- 14 Her şolağ oldı necm-i ğīsūdār
Alup ortaya māh-ı tābānı
- 15 Şeh-i hüsni-i bahāruñ öñince
Yürüdi servler hırāmānī
- 16 Nahl-bende geyürdi her gülşen
Cāme-i berg-i verd-i handānı
- Ü7b 17 Hüsni-i luṭfi murād-ı ʿālemdür
Cümle halkuñ şeh-i Murād Hānı

3/8 bād-pādur: bād-pālar Y

3/9 mu'anber-ile: mu'anber ise Y

- 18 Tığveş ger gazāya bağlasa bil
Kese ortayı tığ-i bürrānı
- 19 Geye la[°]līn¹¹⁴ kabāyı Kāsımveş
Hūn-ı düşmenle tığ-i °üryānı
- 20 Jeng ola diyü hūn-ile tığı
Korkudan kaçdı düşmenüñ kanı
- 21 Dil uzadur °adūya nīzeleri
Yalanur cenge tığı yalmanı
- 22 Yüregi ağzına gelür topuñ
Od vire diyü tığ-i lem[°]ānı
- 23 Seyl-i hūn-āb-ı āb-ı tığinden
Kopa küffāra Nūḥ Tūfānı
- Y8b 24 Ola mātem-zede kamu küffār
Karalar geye cümle ruhbānı
- 25 Ola °avn-i Hudā mu[°]īni şehūñ
Himmet-i evliyā nıgehbānı
- 26 Olmaya gāyet °ömr ü devletine
Lafzınuñ¹¹⁵ yok niteki pāyānı

4

Kaşīde-i Binā-yı Cāmi[°]-i Şerīf-i Sulṭān Selīm Hān der [...] ¹¹⁶ Edirne
mef[°]ū lū fā[°]i lā tū me fā[°]ī lū fā[°]i lūn

¹¹⁴ Bu kelime metinde *la[°]līn* şeklinde yazılmıştır.

3/21 tığı: tığ Y

¹¹⁵ Bu kelime her ne kadar her iki nüshada *lafzınuñ* şeklinde görüntüyorsa da klâsik şiirin genel düşünce sistemi göz önüne alındığında kelimenin *luṭfinuñ* olarak okunmasının daha doğru olabileceğini düşünmekteyiz. Ancak sonradan gözden geçirilerek pek çok hatanın düzeltildiği Ü nüshasında da kelimenin böyle yazılması bizi kelimeyi metinde olduğu gibi okumaya itti.

¹¹⁶ Bu kelime su lekelerinden dolayı okunamamaktadır.

---/-.../.../---

- 1 Bir cāmi^c itdi Ɛudsveş ol şāh ümmete
Sırr-ı Muḥammed anda geçüpdür imāmete
- 2 N'ola yönelse kıbleye karşı mināreler
Yir yir sütünü serv gibi Ɛalkdı Ɛāmete
- 3 Ɛubbe olupdur aña felek cāmları nücūm
Miḥrābı resmi beñizedi ebvāb-ı raḥmete
- 4 Ol cāmi^c içre şanma ki il sāye şaldılar
Halk arasında tırdı melekler Ɛibādete
- 5 Bir minber itdi şu^cle-i mihr aña Ɛarş-mişāl
Āvāze şaldı hātif-i ğaybī ḥitābete
- Ü8a 6 Eflāke döndi şöyle muṭabbak cevānibi
Ɛavs-i Ɛuzah kemerler atup evc-i rif^cate
- 7 Ɛızz ü şerefle olduğı-çün mahrem-i ḥarem
Envār-ı Ka^cbe anı gelüpdür ziyārete
- 8 Bir cum^ca oldı şöyle ki cāmi^c cevāmi^ci
İtsün şalā Bilāl-i Habeş ehl-i tā^cate
- 9 Ɛurrā vü Ɛilm-i faẓl-ile tıldı cevānibi
İltdiler ehl-i sünneti anda cemā^cate
- 10 Kendin içinde yitirüben ğayb erenleri
Ɛaşḥāb-ı Şuffe eyledi niyyet ikāmete
- 11 Göñlini ğayriden gelenüñ pāk kılmāğa
Ɛāyim nesīm-i feyz-i Hudā anda ḥıdmete
- 12 Mihr ü meh olup aña iki sīm [ü] zer Ɛerāğ¹¹⁷

Pervâne oldu halk-ı cihân şevk ü hâlete .

- 13 Qandîli şandı kırmızı gül nâr-ı şevk-ile
Qûrsîler üzre başladı bûlbûl kıra'ate¹¹⁸
- Y9a 14 Açıldı dört yañasına kutlu kapuları
Mah-ı nev oldu halka o bâb-ı sa'âdete
- 15 Bennâ-yı nesl-i âdem aña şan el urmadı
°Aqlum havâle eyledi mi°mâr-ı kudrete
- 16 Rif'atde oldu tûr-ı tecellî erenlere
Görindi şöyle gün gibi ehl-i velâyete
- 17 İtdi ihâta nûr-ı hidâyet derûnını
Tevhîd ehli irmege keşretde vahdete
- 18 Âb-dest alanlar anda yumaz mâ-sivâya yüz
Şâdırevânı¹¹⁹ beñzedi ol havz-ı cennete
- 19 Oldı muṭâbık ismi müsemmâya sen şehûñ¹²⁰
Qalb-i selîmüñ¹²¹ itdi delâlet selâmete
- 20 Enzâr-ı hüsn-i lutf-ile manzûr idüp şehâ

¹¹⁷ Bu kelime her iki nüshada da *çerâğ* şeklinde yazılmış olmasına rağmen vezin ve anlam gereği *çerâğ* olarak düzeltilmiştir. Ayrıca mısradaki leff ü neşr sanatı göz önünde bulundurularak *sîm* ve *zer* kelimeleri arasına atıf vavı eklenmiştir.

¹¹⁸ Bu beyit Y nüshasında yoktur. Büyük ihtimalle müstensih diğer varâğa geçerken dalgınlıkla beyti atlamıştır.

4/14 halka: halka Y

¹¹⁹ Metinde bu kelime *şâdur-revân* şeklinde yazılsa da kelimenin böyle bir kullanımı olmadığı için yanlıştır.

¹²⁰ Bu beyitte Arapların meşhur sözü "El-esmâ tenzilü mine's-semâi ve mutâbıkan li'l-müsemmâ (İsimler gökten iner, müsemmasına mütâbık olur.)" sözüne gönderme yapılmıştır. Daha geniş bilgi için bkz. A. Talât Onay, *a.g.e.*, s. 311.

¹²¹ "Qalb-i selîm", *Kur'ân*'da Şuarâ Sûresi 89. ayette geçen bir ifadedir. Buna göre mahşer gününde selamete erenler yalnızca şüpheden uzak, tertemiz bir kalbe sahip olanlardır. Daha geniş bilgi için bkz. Mehmet Yılmaz, *a.g.e.*, s.89. Şair burada ayrıca padişahın isminin Selim olmasına da gönderme yapmaktadır.

Bālī kuluñı maẓhar it °ayn-ı °ināyete

- 21 Bir kaşr-ı cennet itdi şanasın ki ādeme
Bünyādı pāyidār ola kala kıyāmete

5

Kaşide berāy-ı Fermān-ı Sefer Hemān der-Cevānib-i Deryā Hāzret-i
Sultān Selīm Hān

fā °i lā tūn fā °i lā tūn fā °i lā tūn fā °i lūn

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- Ü8b 1 Her kaçan emr itse ol şāh-ı zafer-peyker sefer
Cism-i a°dādan hemān rūḥ-ı revān eyler sefer
- 2 Mā-cerā-yı bahri feth itmege İskender gibi
Eyledi deryāya her bir yañadan şular sefer
- 3 “Fī-sebīli’l-lāh”¹²² meşāb olduğu-çün ehl-i ğazā
Emr-i Hāḫḫ’da ba°zı teklīfātı °afv eyler sefer
- 4 Her konak şāh-ı çemen her cāygāh āb u hevā
Yol mübārekdür şehā her kişiye yarar sefer
- 5 Gün gelüp geçmekde vü °ālem konup göçmekdedür
Kāyınātūñ yok muḫīmi cümle bahr ü berr sefer
- 6 Hefte vü eyyāmı bu iklīm-i heftūñ geçmede
Turmayup devr ider eyler aylar yıllar sefer
- 7 Tīg-i āteş-tābuñı gördükde n’ola düşmenūñ
Gözlerine kıt°atūn mine’n-nār¹²³ olursa ger sefer¹²⁴

4/21 itdi: oldı Y

¹²² “Allah yolunda, Allah rızası için” . Bu ifade *Kur’ân*’da sık sık kullanılmaktadır: Bakara, 2/154-190-195; Tevbe, 9/19-20; Nur, 24/22...

5/3 ba°zı: ba°z Y

5/6 eyler: eller Y

- 8 Lāle gibi cism-i a^cdā ğarķ-ı hūn oldu yāhūd
Oddan göñlek geyürdi berķ-i tīgüñ her sefer
- Y9b 9 Rezm içinde şanma zerrīn-tulġa geydi düşmeni
Tīg-i āteş-tāb-ile başına od yakar sefer
- 10 Ķan kaşanursa dem-ā-dem n'ola bu rahş-ı şafaķ
Kim şebüñ Şeb-dīz'i vü Gül-gün-ı mihr ider sefer
- 11 Şeb degüldür her gice şāhum қaravul bekleyen
Hāzır olmışdur ġazāya itmege Ķanber sefer
- 12 Hep sefer ayı durur añlayana māh-ı felek
Şarka ġarba tırmaz eyler hüsrev-i hāver sefer
- 13 Seçdi ilġar itmege gerd-i fütürı bād-ı şubh
Toz қoya düşmen gözine rüzigār ister sefer
- 14 Şāhib-i seyf ü қalem Sultān Selīm Hān¹²⁵-ı cihān
Tırmaz eyler begleri mānend-i İskender sefer
- 15 Her қudūm-i °azm-i rezmüñdür şehā nuşret-beşir
Feth-i hāķāniye lā-büdd hep olur müncerr-sefer
- 16 Çek kılıç süsen gibi dik lāleveş yir yir °alem
Çekdi tīg-i mu°cizātı itdi peyġam-ber sefer

¹²³ “Yolculuk azaptan bir parçadır; her birinizin yiyeceğine, içeceğine, uykusuna mâni olur. Öyleyse işini bitiren, ailesine dönmede acele etsin.” hadisinin başından yapılan bir iktibastır. Ancak şu da belirtilmelidir ki hadisin aslı “ķıķatūn mine'l-°azāb (azaptan bir parça)” olmasına rağmen şair, bunu ‘ateşten bir parça’ anlamına gelecek şekilde değiştirmiştir. Daha geniş bilgi için bkz. *Kütüb-i Sitte*, c.8., s.35.

¹²⁴ Mısraın vezni bozuktur.

5/12 Hep: Her Y

¹²⁵ Bu kelime Y nüshasında *Hān*, Ü’de ise *cān* olarak yazılmıştır. Ancak genelde *Hān-ı cihān* şeklinde bir kullanım yaygın olduğundan bu durumun müstensihin pek sık yaptığı noktaları unutmama ve karıştırma temayülünden kaynaklandığına kanaat getirilmiş ve kelime *Hān* olarak düzeltilmiştir.

- 17 Hāk-i pāyuñ bād-ı şubh-ile aşup yortsa n'ola
İlden ile idegeldi misk-ile °anber sefer
- 18 Himmeti erbāb-ı lā-reybūñ irişüp Bāliyā
Yār ola feth ü zafer itdükçe bu °asker sefer

6

Ü9a

Kaşide-i Çemen

fā °i lā tün fā °i lā tün fā °i lā tün fā °i lün

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Nev-bahār irdi yine kaldırdı yirden ser çemen
“Keyfe yuhyi’l-°arza ba°de mevtiḥā”¹²⁶ dir her çemen
- 2 Nev-bahāruñ °asker-i ezhārını kondurmağa
Kırdı çadır çiçegini oluban mehter çemen
- 3 Jāle şanmañ görinen meydān-ı sebzezārda
Bir yeşil çevgān ü sīmīn-ṭop-ile oynar çemen
- 4 Dikmek-içün ḥulleveş gül ḥil°at-i nevrūzını
Sūzen aldı geldi İdrīs-i Nebī°den her çemen¹²⁷
- 5 Mīr-i mīrān-ı bahār olmuş durur güyā ki ol
İbtidā-i mārtda berfūñ defterin kıpar çemen
- Y10a 6 Nizelerle çıkdılar cümle dilāverler gibi
Rūm ili şeh-bāzıdur kim daķınur teller çemen
- 7 Taşda otlar bitürdügin bahāruñ dir gören

126

“(Allah) yeri, ölümünden sonra nasıl diriltiyor?” Bu ifade *Kur’ân*’da pek çok sûrede geçmektedir: Bakara, 2/164 ve 259; Nahl, 16/65; Ankebut, 29/63... Daha geniş bilgi için bkz. Mehmet Yılmaz, *a.g.e.*, s. 92.

127

Bu beyitte Hz. İdris’in ilk elbise diken kişi olmasına gönderme yapılmıştır. Daha geniş bilgi için bkz. İskender Pala, *a.g.e.*, s.204.

6/6 Nizelerle: Nizeler Y

Yine mermerde kalemle sikke(y)i kıazar çemen

8 Gönceanuñ bir elde şāhı bir elinde gül seper
Şahn-ı gülşende anuñla deste-çüb oynar çemen

9 Tokudukda bir yeşil atlas bu üstād-ı bahār
Kārgāhında eriş argaç anuñ yiter çemen

10 Şāyesiyle her boyı servüñ turur āzādedür
Jāleler başına binmekden düşüpdür ter çemen

11 Sünbül-i gül-būnı bağlar bir kıl-ile bāğda
Rišteveş gülşende her gül-deste(y)i şarar çemen

12 Oldı nergisler mubaşşır şatmağa halka bahār
Simsār-ı jāle(y)i baş üstine tutar çemen

13 Bülbül-i şūrīde(y)i daldan dala kondurdu gül
Gerçi yirden çıkdı ammā olmadı ahkār çemen

14 Pādīşāh-ı gülşen-i ʿālem Selīm Hān-ı cihān
Başduğı yirde kudūminden biter ekşer çemen

15 Görmek olur mıydı şu dīdār-ı yārı dünyede
Ol şehūñ seyrine bāʿiṣ olmasaydı ger çemen

16 Dāyimā tağ üstini bāğ eyleye lūṭfuñ şehā
Sāye-i müjgānuñ itsün dehri ser-tā-ser çemen

17 Berg-i sebz üzre şehā vaşfuñda şīʿr-i Bālīʾ(y)i
Destine alup kalem şām u seher yazar çemen

7

Ü9b

Kaşīde berāy-ı Feth-i Diyār-ı Kıbrūs¹²⁸ der-Zamān-ı Sulṭān Selīm
Hān Ṭābe Şerāhu

me fā °ī lün me fā °ī lün me fā °ī lün me fā °ī lün
 .---/.---/.---/.---

- 1 Diyār-ı ğarbı fetḥ itmege mihrüñ tîġ-i lem°anı
Şafaġdan ƣan şaġar mäh-ı nevüñ şemşîr-i °üryanı
- 2 N'ola cān virse tîġ-i ābdāruñ nüş iden düşmen
Dehān-ı mār zehr-i ƣātil eyler āb-ı nîsānı
- 3 Ecel peymānesi tîrûñle çün ağız birikdürdi
Tekellûf şundi a°dānuñ ƣamusı tîġüñe cānı
- Y10b 4 Mehābet tîġinüñ ƣattāllıġını ğördi rezm içre
°Adūnuñ ölmeden ġayriye hîç ƣalmadı dermānı
- 5 İçürdi āb-ı mergi düşmen-i dil-teşneye tîġüñ
Olaruñ ƣara baġtı ƣātil itdi āb-ı ġayvānı
- 6 Ƙızıl ƣanlarla çok donanması var cism-i a°dānuñ
Bedenden zevraġ-ı hūnîninüñ yok ġadd ü pāyānı
- 7 Alaylar sökmege vü ƣalb-i a°dā yarmaġa şāhum
Ƙuluñuñ cümle āhen-püş olupdur tîġ-i °üryanı
- 8 Zırh-püş olsa n'ola ƣatre ƣatre ƣan-ile °asker
Pelenge döndürür şîr-i dilîri düşmenüñ ƣanı
- 9 Kebāb itmege toġrar tîġ-i āteş-tāb-ile baġrın
°Adūnuñ ġözine şişler şoġarsa ƣañ mı mûjġānı
- 10 Emān bulmadı a°dā sen şeh-i Rüstem-ġaşemden hîç
Şalarsın Sām-ı küh-efġenveş aña her Nerîmān'ı
- 11 Ğubār-ı cism-i a°dā yirlere geġsün diyü şāhum

Şafağdan kan-ile şuladı devrân şahın-ı meydânı

12 Livā-(y)ı mihr-i zerrīnūñ dikildi tāk-ı mīnāda
Ser-ā-ser nīze vü tuğ oldu dehrūñ her neyistānı

13 Baħırde dalğalık itmemek için rūzigār ašlā
Deñiz mālīkleridür beglerūñ beklerler °ummānı

14 Segirdim şaldılar hep baş açuk yügrüklik itdiler
At oyuncagı idüp °askerūñ meydān-ı °ummānı

15 Sögelden barmağın ancak şehā ehl-i şehādetdür
Kimesne başka baş çekmez meger tuğrā-yı sultānı

16 Mübārek-bād için pāy-ı serīr-i °ālem-ārāya
Yine söz gibi cevher şundı Bālī açdı bir kānı

Ü10a 17 Muzaffer ola tīgūñ baħr ü berrde dāyimā šāhum
Şeref burcında lem°ān ide Hākķ sen mihr-dıraħşānı

8

Kaşīde berāy-ı Nişāncı Paşa

mef °ü lü fā °i lā tū me fā °i lü fā °i lün

---/-.../.../.../...

1 Bir sidre-şadr u mihr-mürüvvet kamer-nişān
Kodı cihānda nitekim ehl-i hūner nişān

Y11a 2 Nām u nişānı ile cihān tōldı ser-te-ser
Bā°iş ola añılmağa tā haşr her nişān

3 Bir seyf-i kātī° olmağa varduğı yirde ol
Aħkāma Zü'l-fikār-ı °Alīveş çeker nişān

4 Bir başı ile iki dili olduğı için

Her yirde emr-i şāh-ile çok iş ider nişān

- 5 Tuğralar üzre şanma elifler çeker kalem
Şaf şaf sūtūr alayına sancak çeker nişān
- 6 Anı müşebbek altun ile levha şanmañuz
Göz kulağ oldu ʿāleme iy nāmver nişān
- 7 Çarha yayıldı şanma şerāre nücūm-ile
Tāk-ı sipihre saçdı meger rīg-i zer nişān
- 8 Gül goncası бүрүdi başın berg-i sebz-ile
Lā-büdd başına al olan elbet dağar nişān
- 9 ʿĀşık serinden¹²⁹ eyledi yollarda püşteler
Beg güci bellü olmak için kor gider nişān
- 10 Feryādum aña irmedi ğam baña yakdı dāğ
Āvāz irişmedüğine il od yakar nişān
- 11 Yavı kılan nigārını gözler hayālını
Koynında kişi yitügin ister arar nişān
- 12 Rifʿatde çarha şanma ki yol sürdi keh-keşān
Eflāke ʿaks-i rāh-ı kudūmüñ şalar nişān
- 13 Dikdūñ kalem nişān -ı saʿadetde ok gibi
Menzil atınca okına kişi diker nişān
- 14 Hıdmetde olsa pīre-zen-i dehr ʿaceb midür
Her günde bīkr-i devlete zātuñ ider nişān

129

Bu kelime her iki nüshada da *serinde* olarak yazılmasına rağmen müstensihin noktaları koymama alışkanlığı ve anlam göz önünde bulundurularak böyle bir düzeltme yapılmıştır.

8/11 yitügin: yaturken Y

8/13 nişān: nişā Y. İlk dizedeki *nişān* kelimesinde görülen bu hata basit bir harf unutma hatasıdır.

- Ü10b 15 Tuğra-yı ser-bülendüñe olmağ-ıçün sebîh
Mihr-ile mâhı çarha °Uṭārid yazar nişān
- 16 Bir hoş nişāne ile nişānī olalıdan
Ol bī-nişāndan oldu saña nūr [u] fer nişān
- 17 A°yānuñ °ālī-şān u ma°ānī nişānısın
°Osmān-ḥuṭūṭ u şer°-i nizāma °Ömer-nişān
- 18 Añılmağ °ömr-i şānīdür āşār-ı ḥayr-ile
Tā ḥaşr olunca şāhibini yād ider nişān
- 19 Eylüğe mā'il itdi Ḥudā luṭf-ı ṭab°uñı
Kim luṭf gibi dünyede yokdur yarar-nişān
- Y11b 20 Rūşen-çerāğ idindi meh ü mihri devletüñ
Bālī kuluñı luṭf-ile it mu°teber-nişān
- 21 Üstüñe döne luṭf-ı Ḥudā'dan meh-i şeref
Niteki gökde devr ide bu mihr-i zer-nişān

9

Kaşīde berāy-ı Tesellī-i Sultān Selīm Ḥān ki be-Deryā °Asākir-i İslām
Münhezim Şoden

fā °i lā tūn fā °i lā tūn fā °i lā tūn fā °i lūn

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Tīğ-i zerrīn ile feth it her yiri ḥāver gibi
Murg-ı °ālem şaydın it iy şāh¹³⁰ zerrīn-per gibi
- 2 Baḥr-i ḥūna ğark ide a°dāyı tīğ-i ābdār
Her yaña deryāca leşker akıt İskender gibi
- 3 Necm-i gīsūdār diksūn bir alay bayrağını

130

Metinde *iy şāh* ifadesinin yerine *şehā* kelimesi vardır; ancak kasidenin vezni dikkate alındığında böyle bir düzeltme zorunludur.

Çeksün altun başlu sancagıñ güneş begler gibi

- 4 Haymeler kursun şüküfe lāleler diksün ʿalem
Halka zer tūlga geyürür dijde nīlūfer gibi
- 5 Berg-i gül binsün nesīm-i bād-pāya şubḥ-dem
Şāḥ-ı gülden nīze alsun goncalar ʿarʿar gibi
- 6 Heft peykerdür yanuñda yidi iklīm begleri
Leşker-i encüm-şümāruñ yürüsün Ülker gibi
- 7 Pehlevāndur bir ayağıyla biñ ādem yıkmada
Ağzı kanlu bir dilāverdür oquñ sāgar gibi
- 8 Bir piyāleyle yidi deryāyı nūş eyle şehā
Bir kuluñla niçe ser-keşden ser al server gibi
- Ü11a 9 Kālʿa-i gerdün olursa leşker encümveş üşüp
Mevc-i deryā döge bir yandan dilāverler gibi
- 10 Yürüyiş olsun segirdişsün kenāra dalgalar
Birbirine irmeyüp dokunsalar ʿasker gibi
- 11 Yağalar fānūs-ı billūrīn şuʿā-ı māhdan
Şudağı ʿaks-i hilāli dağalar lenger gibi
- 12 Fitne-i Yeʿcūcveş çıkmamağa daşra ʿadū
Hadd kese deryāda tīgüñ sedd-i İskender gibi
- 13 Pādişāhum gāzīler sūnnet riʿāyet itdiler
Hikmet-ile şandılar Aşḥāb-ı Peygam-ber gibi
- Y12a 14 Zaḥmnāk oldı Uḥud cenginde Fahr-i Kāyināt
Qoma gayret Zü'l-fikār'ın Hāzret-i Haydar gibi

9/3 gīsūdār: د یكسودار Y. Müstensihin dalgınlıkla, art arda gelen *diksün* ve *gīsūdār* sözcüklerini birbirine karıştırdığı açıktır.

9/4 dijde: deryāda Y

- 15 Şāhib-i Beytü'l-Ḥarem'sin şāh-ı ehl-i şer^c ü¹³¹ dīn
Nūr [u] fersin milket-i İslām'a sa^cd-aḥter gibi
- 16 Mihr-i ʿālem ḥükm-i zer-ṭuğrañ-ile ʿünvān bulur
Sikke-şüretdür cihān nāmuñla sīm ü zer gibi
- 17 Vaşf-ı luṭfuñdaki şîr-i ābdārum yazmağa
Şafḥa-i deryāyı emvāc eyledi mıstar gibi
- 18 Ḥākde qalmazsa n'ola kıatreveş Bālī kuluñ
Dest-giri var anuñ sultān-ı baḥr ü berr gibi
- 19 Şubḥ-ı şādıkveş küşāde ola tāli^c dem-be-dem
Feth-ile rūşen-dil ol dāyim şehā ḥāver gibi

10

Kaşide-i Donanma-yı Hümāyūn be-Deryā
fe^ci lā tūn fe^ci lā tūn fe^ci lā tūn fe^ci lūn
...--/...--/...--/...--

- 1 Ra^cdveş na^cre ile iñlede lūm deryāyı
Koparup tozlar esüp şavuralum dūnyāyı
- 2 Top olup düşmenüñ üstine atılmağa şehā
Koyalum her gemiye od şaçar ejderhāyı
- 3 Cümle keştī yūriye düşmene mānend-i neheng
Çihl-pālar ayağ altına ala deryāyı
- 4 Mevc-i deryā aluban egnine āyīne-cebe
Her ḥabābuñ başına geydürelūm tulğayı

131

Atıf vavı, Ü nüshasında üstte gösterilirken Y'de yoktur.

9/19 ol dāyim: ol Y

10/2 ejderhāyı: bir ejderhāyı Y

10/3 ala: alalar Y

- Ü11b 5 °Askerüñ gicesi gündüz gibi olmağa şehā
Şeb-çerāğ idine fānūs-ı felekde ayı
- 6 Gice deryādakini °aks-i kevākib şanmañ
Mümlar yakdı nücüm aramağa a°dāyı
- 7 Berr ü baħrūñ kıuruda yaşıdaki gāzileriyüz
Varalum tīg-i zaferle keselüm gavgāyı
- 8 Kūfüre cümle kırılmasını icāb ideyor
Yire indürdi gibi devr-i zamān °İsā'yı
- 9 Yidi deryāda şehūñ olmağ-içün hükmi revān
Yazdı mihr °aks-i biħāruñ yüzine tuğrayı
- Y12b 10 Her gemi(y)i başı üstinde götürsün emvāc
Zinet-ile şalalum gül gibi donanmayı
- 11 Alalum zevrağ-ı sīmīn-i¹³² hilālī yedege
Aña külek¹³³ idelüm hāle-i şandalsāyı
- 12 Hüsni deryāsı içinde bulalum dünyānuñ
Alalum hāl-i nigār ise de her adayı
- 13 Ser-i hūnīn-i °adūya yine bir reng idelüm
Gösterelüm Kızıl Elma'ya gemi almayı
- 14 Düşmenüñ başını top eyleyelüm meydānda
Şıyalum baş topı ile yine İspānyā'yı
- 15 İdeler hisse cihān mülkini gāzilerümüz

¹³² Metinde izafet kesresi ı ile gösterilmiştir.

¹³³ Bu sözcük Y nüshasında *gerülük* gibi yazılırken Ü'de *gövlük* ya da *gerülük* gibi yazılmıştır. Ancak bu okunuşlar bir anlam taşımadığı gibi vezni de bozmaktadır. Bu nedenle sözcüğün okunuşu 'gemilerin direklerindeki kovaya benzeyen ve etrafında kenarları olan çanaklık' anlamına gelen *külek* olarak değiştirilmiştir.

10/11 idelüm: idenem(?) Y

10/15 cihān mülkini: mülkini Ü

Ola şeh-i Venedik bir kuluñ ednâ payı

- 16 Şalalum her gemi(y)i feth-i Firengistân'a
Başa baş başka hisâr almağa bāştārdāyı
- 17 Pādişāhum bilimez hergiz °adū ihsānuñ
Görimez şeb-pereler mihr-i cihān-ārāyı
- 18 İdelüm zevrak-ı sīmīn-i¹³⁴ hilālī sāgar
İçüp altun gemilerle o mey-i şahbāyı
- 19 Şād ola nuşret-ile Bālī şehinşāh-ı cihān
Gün gibi rūşen ide luṭfī¹³⁵ bütün dünyāyı
- 20 Gün gibi nūr [u] ferūñ ola muḥīṭ-i °ālem
Dāyim eyleye Ḥudā devlet-i bī-hem-tāyı

11

Kaşīde-i Feth-i Tūnūs ve Ḳal°a-i Ḳulbend ber-Yed-i Sinān Paşa der-
Zamān-ı Sultān Selīm Ḥān

fā °i lā tūn fā °i lā tūn fā °i lā tūn fā °i lūn

-. - - / -. - - / -. - - / -. -

- Ü12a 1 İy şeh-i gerdūn-rif°at mazhar-ı °avn-i Ḥudā
Reh-berūñdür rezm içinde mu°cizāt-ı Muşṭafā
- 2 Rezm-i a°dāda °Alī şalsa °aceb mi tīgūñi
Mısr-ı şevket Yūsuf'ı elde sinānuñdur şehā
- 3 °Aks-i meh şanmañ şuda şāhuñ yed-i beyzāsıdur
Dest-būs itsün deñiz mālīkleri dir cā-be-cā

¹³⁴ Metinde izafet kesresi ı ile gösterilmiştir.

¹³⁵ Bu kelime her iki nüshada *luṭf* şeklinde yazılmakla beraber Ü'de akuzatif eki hareke ile gösterilmiştir.

11/2 tīgūñi: tīgūñ Y

- 4 °Azm-i deryā itse °asker n'ola iz göstermeyüp
Bahri Mūsāveş yol eyler eyleyen tīgüñ °aşā
- Y13a 5 Sen şanemden yaña şanma toğrı baş egdi °adū
Gösterür emre çelīpāsı da anuñ şekl-i lā
- 6 Her kenār-ı baħrūñ a°dāsın ğamuñ yakmışdı berr
Tīg-i āteş-tābuñ ire düşmene iki yaķa
- 7 Mürde tābūtı durur a°dāya lā-büdd her kayık
Kim ecel teknesidür düşmen gemisi gūiyā
- 8 Dāyimā mevcūñ sūtūrı düşmene ħarf atmaĝa
Dāl-ı deryādur dümen zevraķları baħr içre rā
- 9 Çalkānup düşmen bulansun başını kaldurmasun
Bahri tūtam dir °adū şā'llāħ anı deryā tūta
- 10 Başdan bāštārdalar ķadri ķadırgasın şıyup
Aldurup düşmen donanmasın diye vā firķatā
- 11 Cümle perkende perākende olup dirilmeye
Bār-ı ğam barçalarıyla ķālyetā ķala yata
- 12 Miħnet eski düşmeni idince pīr-i nā-ħalef
Tālī°-i dūn dūn civān olmak yiter bed-nām aña
- 13 Yā alay baĝladı baħr içre cüyüş-ı māhiyān
°Askerūñ yā °aks-i tīgīdūr ğorindi her yaña
- 14 Beglerūñ kimi ķılıçdur kimisi ķurt oĝlıdur
Gelmeye şīr-i dilīre bir ķetūkçe māvunā
- 15 Tōptoludur cümle-i ecnās-ı maħlūkāt-ile
Her ķadırgañ keştī-i Nūħ-ı Nebī'dür gūiyā

- 16 Her habābı eyledi fānūs-ı billūrīn bihār
°Aks-i encüm gibi yir yir virmege [...] ¹³⁶ ziyā
- 17 Her Selīm Hān feth-i şark u garba itdi himmeti
Āb-ı tīgi қо muhīt-i ¹³⁷ °ālem olsun Bāliyā
- 18 Bir içim şu minnetin çekdürmeyelden tīgüñe
Şuyı mähiler dalup içerse havfuñdan n'ola
- Ü12b 19 °Azm-i dergāh-ı Hudā eyler du°ā-yı ¹³⁸ müstecāb
Himmet it şāhum çıkarur gāziler işin Hāk'a
- 20 Āb-ı rüyı °āleme deryā idelden himmetüñ
Düşmene kan terledür hün-āb-ı eşki dāyimā
- 21 Hoş hevālarla ola şāhum muvāfık rüzigār
°Askerüñ öñine düşsün her şehir peyk-i şabā

12

Kaşide be-Destür-ı A°zam Mehemmed Paşa berāy-ı Tedbīr-i Hıfz
Kerden-i Meyyit-i Pādişāh der-Zigetvār
fe °i lā tün fe °i lā tün fe °i lā tün fe °i lün
...- - / ...- - / ...- - / ...-

- Y13b 1 Rif°atüñ kaşrı durur kubb-e-i tāk-ı mīnā
Şems-i °ālemsin eyā lāyık-ı şadr-ı a°lā
- 2 Zāt-ı pāküñ bir emīn-i himem-i °āliyedür
Hüsni-i luţfuñdan olur luţf-ı Hudā nev-peydā

11/16 bihār: bahār Y // yir yir virmege: virmege yir yir Y
¹³⁶ Ü'de, sonradan eklendiği için okunamayan bu kelime Y'de yoktur.

¹³⁷ Y'de izafet kesresi ı ile gösterilmiştir.

11/18 çekdürmeyelden: çeldürmeyelden Y. Müstensihin kef harfinin keşidesini unutmamasından kaynaklanan bir hatadır.

¹³⁸ Ü'de izafet kesresi hem ı hem de ° harfleriyle gösterilmiştir.

- 3 Fuḳarā göñlini alduñ ele mǎnend-i yetīm
Reh-berüñ oldı du^cā-yı ^culemā vü şuleḫā
- 4 Şadr-ı şıddīḳ-i şadāḳat saña lāyık ancak
Yār-ı ğār-ı ḫarem-i sırr-ı serīr-i kübrā¹³⁹
- 5 Kimse re'yüñsüz iş aşmadı cihānda aşlā
Kimsenüñ hıç kılıcı kesmedi sensüz kaç^cā
- 6 [...] ¹⁴⁰ a^cdāyı kulaḳ çekdi biḫār
Dehre kimse dil uzatmadı meger kim deryā
- 7 Issı şovuk çeker ^cālemde hemān mihr-ile berf
İ^ctidālūñle odı penbeye şardı dünyā
- 8 Töḳunan āyine-i ḳalbūñe yanarsa n'ola
Şırçadan penbe(y)i odlara yaḳar şems-i duḫā
- 9 Her Ferīdün-fer ü Keyḫüsrev-i ^cālem bendeñ
^cArz-ı dārāt idemez devletüñe hıç Dārā
- 10 Aḫsen-i devr-i Süleymān-ı sa^cādetsin kim
Ḳudretüñ Ḳāf'ınuñ ^cuşfūrı durur her ^cAnḳā
- 11 Hicret-i rüh-ı Süleymān'da ki tārīḫ itdūñ
Tutdı āfākı hep ol rāy-ı memālīk-ārā
- 12 Şaḳladı mühr-i Süleymān'ı Ḥaḳ emri ancak
Sen Süleymān'ı dahı şaḳladuñ olup dānā
- Ü13a 13 Devr-i āḫirde sen ol sırr-ı Muḫammed'sin kim
Ḥükm-i şer^cüñle olur dīn-i Muḫammed iḫyā
- 14 Menba^c-ı luṭf u kerem a^cnī Meḫemmed Paşa

¹³⁹ Bu beyitte Hz. Peygamber ile Hz. Ebû Bekir'in hicret esnasında Sevr Mağarası'nda saklanmalarına işaret edilmektedir.

¹⁴⁰ Metinde فو قيه قو يمه şeklinde yazılan kelimeler okunamamıştır.

Kimse mahrûm ola anuñ kereminden hâşâ

- 15 Sürme-i hâk-i rehûñ ehl-i başîret gözine
Farz-ı ʿayn eyledi çekmegi her ehl-i takvâ
- 16 Zıll-i Yezdân-ile hem-sāye olupdur kıddûñ
Yaraşık serv-i saʿâdetsin eyâ bî-hem-tâ
- Y14a 17 Saña lâyıķ seni medh itmege kim kıâdirdür
Bālî bir ʿarz-ı ʿubûdiyyet idüpdür maḥzâ
- 18 Ehl-i tâʿatle kuluñ oldu şenāya meşgûl
İtdi biş vaktde duʿâ itmegi ʿâdet farzâ

13

Kaşide berāy-ı Reʿîs-i Küttâb-ı Erbâb-ı Dīvân

mef ʿû lû fâ ʿi lâ tû me fâ ʿî lû fâ ʿi lûn

---/-.../.../---

- 1 Fihrist-i ser-nüvişti yazup mihr-i zer kalem
Saña getürdi şevķ-ile iy mäh ser kalem
- 2 Çäk itse sînesini kaşidem ʿaceb midür
Ser-nāme-i maḥabbete çok dil döker kalem
- 3 Yazdı ğubâr-ı ḥaṭṭını zülfin alup dile
Nāzıkdür ince dıķķat-ile kıl kıpar kalem
- 4 Ol kıara bağırdini fâş itmege ile
Dāyim devātuñ ağızın arar dil şoķar kalem
- 5 Kıadd-i bülendi olduğı budur boğun boğun
Kuşandı ḥıdmetüñde bir iki kemer kalem
- 6 Diller kıamu bî-nāme-i aʿmāl olursa da
Menşûrı zîr-dest idüben ḥarf atar kalem

- 7 Ḳudret-raḳam dinürse n'ola dest-i ḥaṭṭuḥa
Barmaḳlaruḥı eyledi ol Haḳḳ birer ḳalem
- 8 Barmaḳlaruḥıñ 'aksi ile şandı her gören
Müjgān yirine gözlerümüzde biter ḳalem
- 9 Şoḳulduḡınca yanına yāruḥ devāt-ile
Ḥaḳḳa dil ucı ile virür hep ḥaber ḳalem
- Ü13b 10 Bir ayak üzre ḥıdmete hep ḳāyim olmada
Bilmedi ayaḡına ḳara şu iner ḳalem
- 11 Ḥüsn-i ḥalāvet-ile 'aceb ney-şeker midür
'Alemdede tatlu sözler-ile dil yarar ḳalem
- 12 Gencine gibi mār osa n'ola anuḥ içi
Bitdügi yirde şu ile ejder yudar ḳalem
- 13 Her mü bedende ḳıl ḳalem oldu ki bu felek
Ḥaḳḳuñ vücūdı defterine hep çeker ḳalem
- Y14b 14 Mīm-i midādı şaḳḳ-ı ḳalem alup aḡzına
Dönse şikāfi kāfa dimez kem yazar ḳalem¹⁴¹
- 15 Yāḳūt'ı itdi luṭf-ile ḥoş-nāmver ḳalem
İller niçün ki el ucı ile tutar ḳalem
- 16 Fāş itse n'ola rāz-ı nihānını nāmenüñ
İz gösterür ne yirde kim ayak başar ḳalem
- 17 Dest-i seḥāña olduḡı için muḳārin ol

141

Bu beyit Y nüshasında yoktur, Ü nüshasına da sonradan sayfa kenarına eklenmiştir. Beyitte *kem* kelimesinin yazımıyla ilgili bir söz oyunu olduğu düşünülmektedir. Zira şair *midād* kelimesinin *min*inden sonra *şikāf*'ın *kāf*ına dönmekten bahseder ki *kem* sözcüğünde bu iki harf de mevcuttur.

13/16 Fāş itse n'ola rāz-ı nihānını nāmenüñ: Ehli revişlerinden anuḥ hep ḥaber alır Y. Ü nüshasında da önce bu dize yer almaktayken, daha sonra müstensih tarafından karalanarak altına okumayı oldukça güçleştirecek bir şekilde metinde verilen dize yazılmıştır.

Cömerd olursa tañ mîdur iy pür-hüner kalem

- 18 Vaşf-ı kalemle döndi kalemdāna her satır
Bu şîr-i ter bir āb-ı revāndur yiter kalem
- 19 Şevküñle alsa destine kil-k-i¹⁴² maḥabbeti
Bālî kuluña bende-i muḥliş yazar kalem

14

Kaşîde berāy-ı Mevālî-i Ehl-i Şer°-i Şerîf
mef°ü lü fâ°i lâ tû me fâ°i lü fâ°i lün
---/-.../.../---

- 1 İcrā-yı emr-i şer° için ol muktezā-yı şer°
Bir ehl-i Hakk buldı getürdi berāy-ı şer°
- 2 Koşmadı kimsenün gülünü andelîb-i kuds
Bakmadı Hakk'dan ayruğa ehl-i ğınā-yı şer°
- 3 Meyl itmedi kimesneye şer°-i Muhammedî
Meşrebde olsa n'ola Ömer muktedā-yı şer°
- 4 Dirlerse n'ola yefîdi mürüvvet şer°ati
Şer°ün girü mürüvvetidür ol aṭā-yı şer°
- 5 Dikdi nihāl-i şer°i der-i Hakk'da kâmetün
Güyâ ki tutdı Hâzret-i Mūsâ aşā-yı şer°
- 6 Şem°ün kesildi barmağı şer°ân ağırmadı
Emr-i Hudā'ya müntehîdür mâverā-yı şer°
- Ü14a 7 Ol tîğ-i şer° kesdügi baş girü bitmedi
Kim naşş-ı kâṭi° olma durur iktizā-yı şer°
- 8 Taşın koparsa bir kişi başın yirine kor

Kim āyet ü hadīs-ile oldı binā-yı şer^c

- 9 Hakk'ı edāya nakl-i şihād-ile ümmete
Mürseller oldı şāhid-i rāh-ı hüdā-yı şer^c
- 10 Levh-i sipihre yazsun °Uṭārid sicillūñi
Evc-i felekde derc ola tā her kazā-yı şer^c
- Y15a 11 Şer^cūñ yazılmışında yuyulmuş bulunmadı
Kim mā-hüve'l-hak oldı kazāda edā-yı şer^c
- 12 Virdi şeb-i Berāt'a sa^cadetle hucceti
Kadrūñ şebinde pertev-i nūr-ı ziyā-yı şer^c
- 13 Buldı umūr-ı şer^c-ile kevn ü mekân şeref
Ārā-yı °ālem olsa n'ola cümle rāy-ı şer^c
- 14 Olmaz emīn müdde^cī eyler hıyāneti
Virse yemīni ol hāra(?)¹⁴³ n'ola nızā-yı şer^c
- 15 Halkuñ egerçi manşıbı bir dest-mālidür
Saña olursa n'ola mü'eyyid kazā-yı şer^c
- 16 °Ālemde °ömr ü devletüñe gāyet olmaya
Olmaz cihānda niteki hīç intihā-yı şer^c
- 17 Bālī ki °ilm-i faẓl-ile muhlīş kuluñ durur
Maqbūluñ ola luṭf-ile iy mūntehā-yı şer^c

14/8 Taşın: Taş Y

14/10 sicillūñi: sicillūñ Y // Evc-i felekde: Evc-i sipih-r-i felekde Y

¹⁴³ Bu kelime metinde çok açık olmamakla birlikte °جز gibi yazılmıştır; ancak anlam açısından ilk mısradaki geçen müdde^cī kelimesine karşılık gelecek bir sözcüğe ihtiyaç duyulduğundan, müstensihnin noktaları karıştırmış olabileceği düşünülerek kelime bu şekilde okunmuştur.

mef °ü lü fā °i lā tū me fā °i lü fā °i lün

---./---./---./---

- 1 Tāk-ı sipihre kurdı şehā devletüñ serîr
Lāyık yanufda mäh-ile ger şems ola vezîr
- 2 Aķ sancağını çözdî felek şubh-ı şādıķuñ
°Azm-i sefer ider diyü ol mihr-i bî-naẓîr
- 3 Sîmîn-siper daķındı sipihr üzre mäh-tāb
Zer tulğa geydi başına her encüm-i dilîr
- 4 İtmege rüşen °asker-i encüm-şümāruñı
Dikdi oķaķuñ öñine meh meş°al-i münîr
- Ü14b 5 Zārın şadā-yı bāng-ı ceres şanma düşmenüñ
Çarķı dönüp çalındı meger sâ°at-i ahîr
- 6 İnletdi yine düşmeni şît ü şadā-yı kūs
Meydānda çeng¹⁴⁴-i harbi çalup cümle-i nefîr
- 7 Ceddüñ tabancasını yimişdür şehā °Acem
Beñzer tabanca oķları kim yine sille yir
- 8 Lağm-ile n'ola düşmen atılsa yabanlara
Daşra atar cihānda qabûl olmayanı yir
- Y15b 9 Kurbānuñ olsa zümre-i düşmen °aceb midür
Toķuşduķında çarķa da her [...] ¹⁴⁵-gîr
- 10 Düşmen hişārın almağa toprak sürer şabā
Tozın göge şavursa n'ola bād-ı zemherîr

¹⁴⁴ Metinde *cengi* şeklinde yazılmıştır; ancak anlam gereķi bu şekilde ve izafetli olarak okunmalıdır.

15/7 ceddüñ: haddüñ Y. Müstensihin noktaları koymama t emayülünden kaynaklanan bir hatadır.

¹⁴⁵ Metinde حبش قرد şeklinde yazılan kelimeler vezne ve anlama uygun olarak okunamamıştır.

- 11 Oķuñ n'ola atılsa řehā dūřmen aēzına
Kuluñ gibi ki ıoēēri geēer hıdmetūñde tır
- 12 Her ıopuñ oldu pādīřehūm¹⁴⁶ bir gedik eri
Atar hevāyī ıoplaruñı mihr-i şal^ca-gır
- 13 Tıēūñ du^cā-yı seyfi daķındı ^cadū iēūn
Kāı^c-ı naēarda hālķa beşır oldu hem nezır
- 14 Meh oldu řavķ-ı hāle ile boynı baēlu ķul
A^cdānuñ ola begleri vū bānları eřır
- 15 Baķma ķulın didūēine fıřat eřırıdūr
Dūřmen řehā mūtāba^cat itmez arar zāmır
- 16 İř gōrmiř ulu beglerūñ eski ķuluñ durur
Dōnmez řikārın almadan ^cālemde gūrķ¹⁴⁷-i pır
- 17 Bir řems-i ^cař-ı hūsn-i sa^cādetsin iy řehūm
Olur ^cařırda dūřmenūñ ^cōmri ēūni ķařır
- 18 řaf baēladı sūtūr-ile Bālī ķařıdede
Dizdi hūrūf alayını dūřmen ola habır
- 19 Zıll-i ^cadāletūñde il āsūde-hāl olup
İder du^cā ki pādīřehūm bay eger fakır
- 20 Misk gibi hāk-i pāyuña olur diyū řebīh
Muēber olupdur ^canberūñ ol hāline ^cabır
- 21 Nevrūz-ı rūzuñ ^cıyd-i sa^cıd ola dem-be-dem

15/11 atılsa: eylese Y

¹⁴⁶ Metinde *pādīřāhum* olarak yazılan kelime vezin gereēēi muhaffefi olan *pādīřehūm* ile deēēştirilmiřtir.

¹⁴⁷ Bu kelime metinde كورك şeklinde yazılmıřsa da anlamca *gūrķ* kelimesinin beyte daha uygun olduēu dūřtūnlmūř ve mūtensihin imlā hatası yaptıēına kanaat getirilerek bōyle bir dūzeltme yapılmıřtır. Zira *gūrķ-i pır* ilk mırada geēen *eski ķul* ifadesini karřılamaktadır.

İrgüre Kādre kadrūñi her demde ol Kādīr

16

Ü15a Kaşīde-i Donanma-yı Hümāyūn be-Deryā Refte
fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lūn
...- - / ...- - / ...- - / ...- -

- 1 Āl-ile reng idelūm yine Firengistān'a
Boyayalum Kızıl Elma'yı ser-ā-ser kana
- 2 Yine deryāyı donanma-yile tezyīn idelūm
Mevcler gibi alay gösterelūm °ummāna

- Y16a 3 Yidi deryāyı piyāleyle bugūn nūş idelūm
Üstüh^vān-ı ser-i a^cdāyı idüp peymāne
- 4 Kılıcuñ şalsa °Alīveş n'ola şāhum kapudān
Nāmıdur tīg-i zafer °asker-i bī-pāyāna
 - 5 Zū'l-fikār'ı kuşana baħr-i Necef^{den}¹⁴⁸ çıkarup
°Alī-i şānī(y)i evvel şalalum °ummāna¹⁴⁹
 - 6 Virelūm bāda donanma-yı ħabābı cümle
Kim durur karşı tūran sen şeh-i deryā-şāna
 - 7 Rūzigār-ile yine baş қоşalum deryāda
Raħş-ı şeş-pā gibi zevrak sürelūm meydāna
 - 8 Tīr-i bārān idelūm düşmene kan yutduralum
Kāfire Nūħ olalum ġarķ idelūm tūfāna
 - 9 Tırışup rāh-ı ġazāda idelūm rūħı fedā

¹⁴⁸ Bu kelime metinde *Necen'den* şeklinde yazılmıştır.

¹⁴⁹ Bu beyitte; Hz. Ali'nin, Zülfikār adlı kılıcını, Hz. Muhammed'in "Ben öldükten sonra Zülfikār'ı kimseye çekme." şeklindeki vasiyeti üzerine Necef Denizi'ne attığı söylentisine telmih vardır. Daha geniş bilgi için bkz. A. Talāt Onay, *a.g.e.*, s.60.

Öñ soñ ölüm olıcak kalmayalum bir cāna

- 10 Biz bugün toğubanı bugün ölür gāzilerüz
Ecelümüzle bizi bile toğurdı ana
- 11 Qo hevā vü heves-ile topın atsun düşmen
Rūzigāruñ atacak nesnesi var yabana
- 12 Müdde^ci kendü başını yiyiserdür āhir
Aldı şatdı niçe ser-kelle(y)i bu ser-hāne
- 13 Düşmeni āl-ile māt itmege beydağ virelüm
Haşma gālib olıcak tarh virilür firzāna
- 14 Düşmenüñ gözlerine kurt görünür koyunumuz
Toğuşı toğuşı varur çoçumuz kurbāna
- 15 Kırmızı āteş idüp tulğa diyü bir taşı
Mihr geydürdi ^cadūya ki ölince yana
- 16 Nev-^carūsını ^cadū bürüsün al kanlarla
Baħr ü berr şöyle düğün bayram osun yārāna
- Ü15b 17 Yine zencir-ile bağlu getüre a^cdāyı
Rüm ilinüñ delü dīvāneleri dīvāna
- 18 Hāzret-i Şāh Selīm Hān ki cihān bendesidür
Tācın atar göge kulum dise kankı yana
- 19 Reşk iderse n'ola dārātına Dārā ile Cem
Kulları begdür anuñ begleri var şāhāne
- 20 ^cAskeri mihrveş olalı zer ü zīvere gark
Her sipāhilerinüñ şevketi var mīrāne
- Y16b 21 Luţf-ı erbāb-ı himem Hızr-ı hidāyet Bālī
Bağr-ile berrde mu^cin ola şeh-i devrāna

17

Kaşide berāy-ı Şikār-ı Hazret-i Pādīşāh
 fā °i lā tūn fā °i lā tūn fā °i lā tūn fā °i lūn
 - . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Kebg-i sīmīn-bāl-māhı idicek hāver şikār
 Oldı tāb-ı mihre necm-i murğ-ı zerrīn-per şikār
- 2 Çār gūşe şaydgāhuñ şāhinūñ °Ankā'ya şal
 Kāf° dan Kāf° a cihānı itdi İskender şikār
- 3 İki pervāzilerūñdür mihr ü meh eflākde
 İtmege sī-murğ-ı dehri iy şeh-i kişver şikār
- 4 Başa baş zāğ-ı °adūyı kesmege seyfilerūñ
 Eylesün şeh-bāzlarla °ālemi begler şikār
- 5 Peftereñdür şeb şehā şeh-bāz-ı mihr indirmege
 İdegör minķār-ı māh-ı nevle sa°d-ahter şikār
- 6 Ol hūmā şaydına dām olmaz figān-ı ehl-i °ışķ
 Hāy hūdan vahşet eyler lā-cerem ürker şikār
- 7 Hāzz ider şāhin bakışlum murğ-ı dil şayd itmeden
 Hūsn-i devlet mevsiminde begleri egler şikār
- 8 Bir kolay boğazladı murğ-ı dili şayd eyleyüp
 Tīg-i gāmze dāyimā şeh-bāzveş çalar şikār
- 9 Yār şovuklık itdügince dil ümīd-i vaşl olur
 Karlar yağdukça eyler lā-cerem iller şikār
- 10 Ol tezerv-i¹⁵⁰ şīvekārı habire¹⁵¹ yatur görüp

17/8 murğ-ı dili: murğ-ı dil Y

¹⁵⁰ Metinde izafet kesresi ı ile gösterilmiştir.

¹⁵¹ Metinde *hābire* şeklinde yazılan kelimeye taranan sözlüklerde rastlanamamış ve mana itibariyle kelimenin *habire* olarak okunması gerektiğine kanaat getirilmiştir.

İtmesün kebg-i hırāmum korkaram iller şikār

- Ü16a 11 Cān uçurmasıyla eylerse n'ola ta^clīm-i şayd
Gözi kanlu yavru şahin lā-cerem ister şikār
- 12 Dal toğanıdur nihāl-ḳadd-ile şahin gözlerüñ
Ol soyası kanlu müjgān dem-be-dem umar şikār
- 13 Ehl-i dil yanınca şalınsa n'ola her serv-ḳadd
Lā-cerem şayyād olanlar yanına daḳar şikār
- 14 Yāra sengīn-dil demek göñline ḳatı gelmedi
Taş yatur dinilmeyince lā-cerem ḳalkar şikār
- Y17a 15 Taş tülek şeh-bāz-ı sengīn-dildür ol nev-ḥaṭṭ güzel¹⁵²
Süzülüp şahin gözi ḳaldurmaz ayıklar şikār
- 16 Ol ḡazāl-i vahşı yataḳlandururlar korkaram
Rind-i şahid-bāzlar kim dāyimā arar şikār
- 17 İstemem vahşī ḡazālūme it aḡzı degmesün
Segle avlanmada gerçi pākdür dirler şikār
- 18 Ölmege cānlar virür şeh-bāzuñuñ öñinde kebg
Ḳurb-ı şah-ı izzeti ya^cnī şikār ider şikār
- 19 Ḳanda bulurdı ḳudüm-i şah-ile şahrā şeref
Olmasa izzet-i hümāyūnına bā^cış ger şikār
- 20 Zıll-i Yezdān Ḥazret-i Sulṭān Murād Ḥān-ı cihān
Luṭfi göñül ʿāleminde hep du^cā eyler şikār
- 21 Murḡ-ı ma^cnā şah-bāzıdur şehā Bālī ḳuluñ
Taḫṭa ṭab^c-ı bülend-pervāz-ile iltür şikār

152

Taş tülek ifadesi sözlüklerde bulunamamış ve dizeye bir anlam verilememiştir. Bir önceki dizede *taş yatur* ifadesini yazan müstensih, başka bir sözcük yerine yanlışlıkla *taş* sözcüğünü tekrar yazdığı varsayılabilir.

22 Bir gözi bağılu toğandur haste çeşmüm merdümü
Kuhl-i hāk-i pāy-ı şāhı itmege ister şikār

23 Şaydgāh-ı salṭanatda iy şeh-i gerdün-serīr
Ola şeh-bāz-ı hümāyūna hümā ekşer şikār

18

Kaşīde berāy-ı Āmeden-i Ḥazret-i Pādīşāh be-Edirne
me fā °ī lün me fā °ī lün me fā °ī lün me fā °ī lün
. --- / . --- / . --- / . ---

- 1 Bi-ḥamdi'llāh ki şehre devlet-ile pādīşāh geldi
Hümāveş sāye şalar ḥalka bir zıll-i Ḥudā geldi
- 2 Nevāyī bülbüle şunsun yine gül lāle-gün cāmı
Ma°arīf mecma°ı ol şeh Ḥüseyn-i Baykara geldi
- Ü16b 3 Görinen şu degül neşv [ü] nemā irüp kudüminden
Sevinüp cısr-i Tunca'nuñ gözine bir bükā geldi
- 4 Yidi başlu bir ejderdür yidi iklīm kabzında
Şanasın destine Mūsā-(y)ı °İmrān'dan °aşā geldi
- 5 Göñül murgın şikār itmek-içün şeh-bāz-ı himmetle
Açup bāl u perin fark-ı felekden bir hümā geldi
- 6 Mūsāfir-ḥānedür devlet kapuñ öñinde iy şāhum
Anuñ mihmānıdur ehl-i menāşīb kim konageldi
- Y17b 7 Muḥibb-i şehriyār-ı °ālem olduğumı °arz itdüm
Kaşīdeyle tapuña kıssa-i Şāh u Gedā¹⁵³ geldi
- 8 Ḥayāt-ı Vāmık u °Azrā¹⁵⁴ olaldan luṭf-ı cān-baḥşuñ

153

Taşlıcalı Yahyâ'nın eseridir. Daha geniş bilgi için bkz. A. Talât Onay, *a.g.e.*, s.296.

Demüñden dehr-i dūna tāze bir Mihr ü Vefā¹⁵⁵ geldi

- 9 N'ola ger ğark-ı hūn olursa devrūñde şehā düşmen
Ki her İskender'üñ °aşrında bes bir Kaydefā geldi
- 10 Zamāna devletüñ yümniyle bezl-i ni°met idelden
Cihāna Yūsuf-ı hūsn-i cemālūñden ğınā geldi
- 11 Şadā-yı şevket-i sidre-serirūñ tutdı āfākı
Yidi iklīm yidi şaf °askerūñdür kapuñıa geldi
- 12 Kudūm-i °izzet-ile mecma°ü'l-bahreyn şehrinde
Şikāra māverā'ü'n-nehre İskender-likā geldi
- 13 Zümürrüd sebze vü şahñ-ı çemen pīrūzesin gülşen
Kudūm-i şāha °arz itsün diyü peyk-i şabā geldi
- 14 Seher pāy-ı semendūñe yüzün ferş eyledi her gül
Şükūfe şāha istikbāle her yirden çıkageldi
- 15 Cihān halkına cān-bağş olalı enfās-ı °İsī-dem
Muvāfiķ rūzigār u mu°tedil bir hoş hevā geldi
- 16 N'ola rüy-ı cihāñı hūsn-i mir'ātinde seyr itseñ
Ki bir İskenderī āyīne-i °ālem-nümā geldi
- 17 Şehā rehne koyacak nesnesi olmadı Bālī'nūñ
Ayağuñ tozını çeşminde koyup tūtiyā geldi
- 18 Sözüñ Cāmasb-ı hikmet olduğın derd ehline didüm

¹⁵⁴ İran ve Türk edebiyatlarında klâsik mesnevi konusu olan bu aşk hikâyesini ilk defa Unsûrî mesnevi biçiminde yazmıştır. Türk edebiyatında ise *Vamık u Azra'*yı ilk kez Behiştî kaleme alır. Daha geniş bilgi için bkz. İskender Pala, *a.g.e.*, s.407-408.

¹⁵⁵ Fars ve Türk edebiyatlarında bu isimde yazılmış pek çok mesnevi vardır. Ümmî İsa ve Gelibolulu Âlî *Mihr ü Vefā* mesnevisi olan iki şairimizdir. Daha geniş bilgi için bkz. İskender Pala, *a.g.e.*, s.282-283.

18/13 şabā: hebā Y

18/18 olduğın: olduğıyçün Y

Cihān-şāh-ı zamān vaşfinda güyā Bulķiyā¹⁵⁶ geldi

- 19 Ziyāde eylesün Hāķķ devlet ü °ömr-i şehinşāhı
Zebān-ı hāmeve evvel ķalemnden bu du°ā geldi
- 20 Şadefden ayrılup lü'lü' gibi dürr-i yetīm olmuş
Bir iki bende-zādeñ var şehā luţfuñ umageldi

19

Ü17a Mersīyye-i Müteveffā-(y)ı Ahālī-i Edirne der-Ṭā°ün-ı Ekber
mef °ü lü fā °i lā tü me fā °i lü fā °i lün
- - . / - - . . / . - - . / - - .

- 1 Hayfā ki hāķķa tır-i ķazāyı üşürdiler
Bağrın delüp cevāhiri hāke düşürdiler
- Y18a 2 Bu ķār °anāşır ādeme bir ķardaķ iken
Ķomadılar yir evine hāķķı göçürdiler
- 3 Her hāķsārı bād-ı fenā öfine ķatup
Cārüb-ı rüzigār-ile hāķķı süpürdiler
- 4 Olmağ-ıçün şikār ecel şāh-bāzına
Ṭabl-ı figānla °arşada çok cān uçurdılar
- 5 Güm güm cihānı nāleler ifilettiler yāhūd
Mevtāya kūs-ı rihlet-ile nevbet urdılar
- 6 Tutuşdı küşt-gır-i ecelle yigit yigli¹⁵⁷
Yir oyunu-y-la arķa(y)ı yire getürdiler

¹⁵⁶ Bulkiya, Camasb-nāme'yi oluşturan iç içe geçmiş hikâyelerden birinin adıdır. Daha geniş bilgi için bkz. Mustafa Erken, "Camasb-nāme", *TDV İslām Ansiklopedisi*, c. 7., s.43-45.

19/1 hāķķa: hāķķa zamāne Y

¹⁵⁷ Bu sözcük metinde *yeñil* ya da *yiniil* şeklinde yazılmıştır; ancak taranan sözlüklerde *yigit* sözcüğü ile kalıplaşmış bir şekilde kullanılan ve 'gerek sıhhatte, gerek hasta (?)' anlamı verilen *yigili* olarak okunmuştur.

- 7 Tā ḥaṣr dek uyumağa Aṣḥāb-ı Kehf-ile
Ġār-ı mezāra maḥmil-i cismi götürdiler
- 8 Göz yumdılar cihāndan u koyup tevābi^cin
Gün görmez ehli zīr-i zemīnde oturdılar
- 9 Şatup bu cānı derd alalı ḥalk Bāliyā
Kār-ḥāne-i zamānenüñ işin bitürdiler

20

Ḥazānīye

fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lūn

...- / ...- / ...- / ...-

- 1 Berg-i rengīn ile zeyn oldı ser-ā-ser eṣcār
Bir güzeşte güzele döndi hemān köhne bahār
- 2 Sebzezāruñ yüzine sepdi şovuk şu şeb-nem
Şeheri buzluğa döndürdi ḥabāb-ı¹⁵⁸ enhār
- 3 Gül-i nesrīn n'ola dökülse saçılma yāra
Kesdi yaprakdan aña şarı filorī eṣcār
- 4 Verd-i nesrīn mi ki her berg-i ḥazānı şecerüñ
Naḥl-bend eyledi her şāḥını yā nergiszār
- Ü17b 5 Noḥūdī ḥayme olupdur her ağaç şahrāda
Dürdi çadır çiçeğin çünki sipāh-ı ezhār
- 6 Virdi bārid nefesi serve şabānuñ lerze

19/6 oyunu-y-la: oyunu ile Y. Bu kelime Ü nüshasında da ilk olarak *oyunu ile* şeklinde yazılmış ancak vezni bozduğu için sonra müstensih tarafından düzeltilmeye çalışılarak *oyunu la* şeklinde yazılmıştır. Kelimenin *oyunıyla* biçiminde doğru olarak düzeltilmemesi, metinde müsaide yer olmamasına bağlı olmalıdır.

158

Bu kelime metinde *ḥabābı* şeklinde yazılmıştır; ancak mısraın anlamı gereği bu şekilde okunmasının daha doğru olacağı düşünülmüştür.

Ṭurdu ditremege gör berg-i ḥazānı nā-çār

- 7 İ'tibār-ı şecer-i naḥl-i şerefden düşeli
Didiler ḥālet-i her berg-i ḥazāna düşvār
- Y18b 8 Yemyeşil baḥr idi deryā-yı çemen gülşende
İrdi yaprakdan aña bād-ı ḥazān āḥir-i kār
- 9 Sünbül ü bûy-ı gülün şemme-i āşārından
Kalmadı rāyiḥa götürdi koḫuyı °aṭṭār
- 10 Şatmağa gülşene kâseyle karanfüllerini
Yıl da bir kerre gelür ḥ^vâce-i esbāb-ı bahār
- 11 Şaldı bir uğrı gibi bād-ı ḥazānı bāğa
Cümle eşcārı kefensüz kodı çarḥ-ı ğaddār
- 12 Rūzigār-ile şabā gibi hoş idi başı
Berg ü bārın yile virdi bu hevāda kühsār
- 13 Şaḥn-ı °ālem ruḥ-ı nev-ḥaṭṭ gibi iken Bālī
Çemenün rīşi ağardı yağıcak üstine qar

[GAZELİYYĀT]

Ġazel be-Kāfiye-i Elif¹⁵⁹

1

fe °i lā tün me fā °i lün fe °i lün

...- - / .- .- - / ...-

- 1 Her dem ādem nefesledür gūyā

20/8 Yemyeşil: Bir yeşil Y

20/9 koḫuyı: koḫu Y

159

Metinde yalnızca 'elif kafiyesi' için başlık vardır; bundan sonraki kafiye başlıkları tarafımızdan konulmuştur.

Bir nefes oğlıdur görüñ Ğİsā

- 2 Nefħa-i kudret oldu ehl-i nefes
Mürde zinde ider Mesīħāsā
- 3 Nefesüñ didiler ki var cānı
Olur Ğālem duĞā ile iħyā
- 4 Ney ki ehl-i nefesle hem-demdtür
Nāğmesine semāĞ ider monlā
- 5 Bālī n'ola müferriħ olsa nesīm
Nefes-i Ğālem oldu bād-ı şabā

2

me fā Ğī lün me fā Ğī lün me fā Ğī lün me fā Ğī lün
.---/.---/.---/.---

- Ü18a 1 Yüz üzre var yirüñ iy turre-i müşkīn niķābāsā
Cihān ħalkına gün göstermemek itme seħābāsā
- 2 İti yanınca şalınmak dilerseñ ol sehī-ķaddüñ
Aşılmağı başılmağı ķabül eyle rikābāsā
- 3 Hevā-yı Ğışķ-ile başuñ pür olsuñ dirseñ iy dīde
Yüri şu üzre iz gösterme kimseye ħabābāsā
- 4 Vücüduñ nüsha-i cāmīĞ durur bir levħ-i ķudretsin
Bu terkībünde maĞnāyı nihān eyle kitābāsā
- 5 Hemān şābit-ķadem ol işiginde Bāliyā yāruñ
Göñül geh açılır geh ķapanursa n'ola bābāsā

3

mef Ğū lū fā Ğī lā tū me fā Ğī lū fā Ğī lün

---/---/---/---

- Y19a 1 °Ar°ar çemende hayli alay çekdi tuş duşa
Hem-sāye oldı serv-ile kaşd itdi tūruşa
- 2 Gül-gūn ruḥuñ sipāhīsi Şeb-dīz zūlf-ile
Meydān-ı ḥūsne geldi ikişer қоşa қоşa
- 3 Tоқunmadı lebinden itūñ dişlerine қan
Şaldı o seg raқıbi gözi āhū oş oşa
- 4 °Uşşāķı didüm öldürüben eyleseñ ḥalāş
Bīmārī çeşmi ḥastelerin şaldı hoş hoşа
- 5 Nāz uyқusına Bālī döner ḥ^vāb-ı çeşm-i baḥt
Göz açmaz ol ki dīde-i mest-ile uyuşa

4

fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lūn
...--/...--/...--/...--

- 1 Nālesiyle yire göge şıgamaz ehl-i fenā
Ki yaşı baḥr-i muḥīṭ oldı vü göñli deryā
- 2 Merğzāruñ seḥerī şīt ü şadāsın n'idelüm
Nāle vü zār-ile bülbul ise ḥāzır-ğavgā
- 3 İki gözüm arasında ayağūñ tozın alur
Tоpraқ uғrusı mıdur bād-ı şabā hey cānā
- 4 Göñül uğurladugında o ḥarāmī çeşmūñ
Merdüm-i dīdeme topraқ dōkelüm didi şabā
- 5 N'ola gencīne-i ḥūsn olsa Edirne Bālī
Ki tılısmı var anuñ şu gibi üç ejderhā

5

fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lūn
 ...--/...-- /...--/...--

- Ü18b 1 Nakş-ı kemhâ gibidür sînede her yâre baña
 Tenümün şerhası geydürdi hezâr pâre baña
- 2 Üstüme göz dikeli sen gül için bunca hezâr
 Çeşm-i bûlbûl durur egnümdeki âvâre baña
- 3 Âh-ı serd-ile şovuk sözlerün ebr [ü] zülfün
 Karyâğdı geyürür ay bigi seyyâre baña
- 4 Bu yalın-ķat bedenüm sâye durur egnümde
 Mâ'î reng-ile yaşum mevci yiter hâre baña
- 5 O siyeh-çerde mehün kârgil-i şeb rengi gibi
 Bâliyâ zülf-i siyâhı geyürür kıara baña

6

fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lūn
 ...--/...-- /...--/...--

- Y19b 1 Nacağ-ile şıdı dil sâğarın ol bî-hem-tâ
 Bir kuloğlı meded ayağuma urdı balta
- 2 Perde-sâz itdi hevâlarla beni nâğme-i °ışķ
 Oldı evtâr-ı urûķ-ile vücûdum şeş-tâ
- 3 Bir per-i murğ-ı eceldür tenüm üf diseñ uçar
 Bu yalın-ķat bedenüm sâyeveş oldı yek-tâ
- 4 Ne girer çıkar eyâ serv-ķadüm yanuñdan
 Âb-ı tîğün n'ola dil-teşneye aķsa vaķtâ

- 5 Yalnız saña degül °ahde tehallûf Bālī
°Āşıkā va°de-i ferdāları ferdē

7

mef °ū lū fā °i lā tū me fā °ī lū fā °i lūn
---./---./---./---

- 1 Āh itdüm aqđı gözyaşı virdi keder şitā
Güçdür be-ğāyet ādeme yağar eser şitā
- 2 Zāl-i zamāne qahr-ile ağarsa n'ola kim
Berd-i °acūz-ı dehr-ile ülfet dutar şitā
- 3 Sādāta öykünür diyü aldı yeşillerin
Tağ başlarına ser-te-ser aqlar şarar¹⁶⁰ şitā
- 4 Kar helvāsını itdi toñup öliceq raķīb
Tutdı °adūyı qarţopına bī-ħazer şitā
- 5 Mevcūñi sūtūri şafha-i āb üzre Bāliyā
Aħkām-ı berfdür ki buz üzre yazar şitā

8

mef °ū lū fā °i lā tū me fā °ī lū fā °i lūn
---./---./---./---

- Ü19a 1 Bir demde qanlar aqladıñ iy dīde biñ yaşa
Derd-i ser eksük olmadı her şağ olan başa
- 2 Mihr-i cemālūñ uyara bir meş°al-i münīr
Kim şubh-ı şādık-ile seħergāh tañlaşa
- 3 Devlet cihānda ħüsn-i maħabbetdür °ışk-ile
Dirlerse n'ola °āşık u ma°şūka beg paşa

160

Y nüshasında bu kelime okunamayacak bir şekilde yazılmıştır.

- 4 Toldurdu merğzârı figân-ile °andelîb
Zâğ u kelâğ-ı düşmene düşmege kargâşa
- 5 °Arz itdi Bâlî hüsnuñi sengîn dilüñe âh
Ferhâd şanki Şîrîn'i¹⁶¹ naqş eyledi taşa

[Gazel be-Ḳāfiye-i Bâ']

9

mef °ü lü fâ °i lâ tü me fâ °i lü fâ °i lün
- - . / - - . / - - . / - - .

- Y20a 1 Cānāna dalbınursa eger cān degül °aceb
Yârı talebde yüregüm eyler talab talab
- 2 °Ālem derildi yâr-ile ortama girmedi
Göñlüm ulaşdı göñline halk oldu kalbe kalb¹⁶²
- 3 Haṭṭ-ı ruḥuñı çıkalı içerden sipāhîveş
Ol cim-i zülfüñ-ile leb oldu şehā celeb
- 4 Dil-ber şalā-yı hüsni maḥabbet ider yine
Halk çıkdılar mināreye yir yir¹⁶³ ez-an sebeb
- 5 Bâlî'(y)i çekdi bağladı bir zengîdür saçuñ
Yağdı cihānı hâl-i ruḥuñı uğrı bir °Arab

¹⁶¹ Kelime metinde شیرینی şeklinde yazılmıştır.

8/2 Ferhâd şanki Şîrîn'i naqş eyledi: Ferhâd şanki naqş eyledi Şîrîn'i Y

¹⁶² Diğer beyitlere bakıldığında (talab/celeb/sebeb/°Arab) bu kelimenin uyak gereği *qaleb* ya da *kuleb* gibi okunması beklenirken bu sözcüklerden *kuleb* lügatlerde bulunamamış, 'dudağı bükme' anlamına gelen *qaleb* de beytin anlamına uygun düşmemiştir. Ayrıca *kalbe* *qaleb/kuleb* şeklindeki bir okuma vezni de bozacaktır. *Ḳalb kalb* şeklindeki okuma da yine vezni ve uyağı bozacağından yanlıştır. *Ḳalb-be-Ḳalb* olarak okumak vezni bozmasa da kafiye uymamaktadır. Dolayısıyla gerek vezin gerek uyak gerekse anlam açısından bir sonuca ulaşılamadığından kelimeler metinde görüldüğü gibi alınmıştır.

¹⁶³ Bu kelime *bir bir* olarak da okunabilir.

10

fā °i lā tūn fā °i lā tūn fā °i lā tūn fā °i lūn

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Rūzigār-ile hevā kesb eyleyelden mevc-i āb
Şu yüzinde şöyle kim yilden düğüm düğdi ḥabāb
- 2 Mekteb-i ḥüsn içre yārı gör eyā kāmīl-naẓar
Men re'yinden bir sebaḳ al “°indehū °ilmü'l-kitāb”¹⁶⁴
- 3 Hālesi dāyire taḥşīl ideli pergārveş
Başını eflāke ırgürdi meh-i rif°at-me'āb
- 4 Olalı vech-i ḥüsünde °anberīn-ḥaṭṭ perdedār
İtdi mūdān yüzine her nāzenīn müşkīn niḳāb
- 5 Bālī-i dil-ḥaste geçdi yārdan ağyārdan
Vāşıl-ı Ḥaḳḳ oldu mānend-i du°ā-yı müstecāb

11

fā °i lā tūn fā °i lā tūn fā °i lā tūn fā °i lūn

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- Ü19b
- 1 Mübtelāyuz dīde-i ḥūn-bāra bir ben bir ḥabāb
°Aşıkuz bir gözleri ḥammāra bir ben bir ḥabāb
 - 2 Yile inanduk aşar şuya dayanduk bilmedük
Bu hevāda ḳalavuz elvere(?) bir ben bir ḥabāb
 - 3 Dāğlar seyyārelerdür zaḥm-ı tūrūf dīdeler
Beñzedük çeşm-i ülü'l-ebşāra bir ben bir ḥabāb
 - 4 Ḥaymedür her bir ḥabāb eşkümde °aks-i yār içün
Sū-be-sū uyduk hevā-yı yāra bir ben bir ḥabāb

¹⁶⁴

“(Ve) men °indehū °ilmü'l-kitāb (Yanımda -ilahi- kitabın bilgisi bulunanlar.)” (Ra'd, 13/43).
Daha geniş bilgi için bkz. Mehmet Yılmaz, *a.g.e.*, s.123.

- 5 Cur[°]aveş cām-ı şafādan daşra düşdük Bāliyā
Çıkduk ayakdan gezer āvāre bir ben bir ḥabāb

12

fā °i lā tūn fā °i lā tūn fā °i lā tūn fā °i lūn
- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- Y20b 1 Cāme-i zer-beft idinmiş derme çatmadan rakīb
Yaraşur ḥil[°]at geyürse çüb-ı te'dīb aña şīb
- 2 Ni[°]met-i vaşlı nigāruñ şofra-i takdīrde
Kaşugumda çıka düşmen körlüğine yā naşīb
- 3 Şöyle °ālī himmeti var devlet-i °ışk ehlinüñ
Dil-ber-i °ālī cenābı sevmek ister eñ ğarīb
- 4 İktirān-ı kevkebümnden māh-ı °ālem-tābuma
Umaram ola karīb olmak müyesser °an-karīb
- 5 Şerbeti şāfī gerek Bālī leb-i dil-ber gibi
El uciyla nabzını dil-ḥastenüñ tutar ṭabīb

[Ġazel be-Ḳāfiye-i Tā']

13

fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lūn
.. - - / .. - - / .. - - / .. -

- 1 Çeşm-i maḥmūruñ ayılmadı yürür dāyım mest
Mey-i bākī mī şunupdur aña ol cām-ı elest
- 2 Kendümi ben unudup kalmış-idüm añdı nigār

12/2 körlüğine: gözlüğine Y. Genellikle harf noktalarını koymayan müstensih bu kez fazladan bir nokta kullanmıştır.

12/3 eñ: el Y. Kef harfinin keşidesinin unutulması sonucu yapılan bir hatadır.

Aldadı göñlümi aldı dimek-ile yād-est

- 3 Görđi derd-i sere düşdüm o sipāhī gözi
Başımı bağıladı kim ide tīmārūm ser-best
- 4 °Aks-i teb-ḥāle-i sākī gibi meyde görinür
Cām-ı Cem gibi ḥabāb olalıdan bāde-perest
- 5 Bāliyā kaldı kalem kaşınıñ altında ḥaṭı
Nāme taḥrīr olıcaḵ lā-būd olur zīr-i dest

14

fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lūn
...- / ...- / ...- / ...-

- Ü20a 1 Şaḥn-ı gülzāra yayıldı yine ehl-i °işret
Yine bülbul gül-ile eyledi kūy kūy şöḥbet
- 2 Birümüz biñ biñümüz bir dise n'ola °ārif
Bir durur lā-būd elif elf raḵamda elbet
- 3 Bir teroḡlanı durur cebhe-i ḥüsnüñde °arak
Āb-ı rüy-ile n'ola itse yüz üzre ḥıdmet
- 4 Aldı °aqlum elem ü ḡuşşa vü ḡam ḡurbetde
Varımı yaḡmaladı ḡayf ḡürūh-ı ḡurbet
- 5 İki zaḡmuñdur iki sāḡar-ı mey-ālūde
Bāliyā saña iki başdan olupdur ḡürmet

[Ġazel be-Ḳāfiye-i Şā']

15

fā °i lā tūn fā °i lā tūn fā °i lā tūn fā °i lūn
-.- / -.- / -.- / -.-

- Y21a 1 Her sözüñ bāb-ı şifāda itdi Loḳmān-ile baḥş
İdeli la[°]lūñ ḥayāt [°]ilminde her cān-ile baḥş
- 2 N'ola [°]uşşāk-ı dehānuña ricāl-i ḡayb disem
Eyler “[°]allāmu'l-ḡuyūb”¹⁶⁵ ol sırr-ı pinhān-ile baḥş
- 3 Oldı ḥaṭṭuñla dehen ḥalka şebistān-ı ḥayāl
İtmege ehl-i mu[°]ammā [°]ilm-i [°]irfān-ile baḥş
- 4 Mū-miyānuñ diḳḳatinde bir kılı kırk yardılar
Ortalıḳ faşl olmayup itdiler imkān-ile baḥş
- 5 Her Ḥayālī okıyan irmez ḥayāle Bāliyā
Eylesün şı[°]rūñ ḥayālī her sūḥan-dān-ile baḥş

[Ġazel be-Ḳāfiye-i Cīm]

16

fe [°]i lā tūn fe [°]i lā tūn fe [°]i lā tūn fe [°]i lūn

...--/...--/...--/...-

- 1 Ābnūs oldı şaḥuñ sīne beyāzı aña [°]āc
Yaraşur düde ile naḳş olıcak isfidāc
- 2 Deng [ü] ḥayrānuñ isek de nemüz alur çeşmüñ
Ehl-i [°]ışḳuñ güzelüm sen yükini tut al bāc
- 3 Zīb [ü] ferdür ne ḳadar zīnet iderseñ yaraşur
Kākülūñ boynuña ḳanum gibi şāhum dök şaḥ¹⁶⁶
- 4 Oldı dīdāruñ-ile mazḥar-ı zāt āyinemüz
“Ḳabe Ḳavseyn”¹⁶⁷-i ḳaşuñ şüret-i Ḥaḳḳ'da mi[°]rāc

¹⁶⁵ “Gizlileri çok iyi bilen Allah.” Bu ifade *Kur'ân*'da dört kez geçer: Maide, 5/109 ve 116; Tevbe, 9/78; Sebe, 34/48. Ayrıca daha geniş bilgi için bkz. Mehmet Yılmaz, *a.g.e.*, s.20.

¹⁶⁶ Diğer beyitlerde Farsça ve Arapça sözcüklerle kafiye yapılmasına rağmen bu beyitte Türkçe bir sözcükle kafiye yapılmıştır. Dolayısıyla bu sözcük *c* değil *ç* harfiyle okunmuştur.

- 5 Bāliyā oldu rakīb il gibi küfrü'n-ni'ce
Hācī disem kime koyunda çıkar lā-büdd hāc

[Gazel be-Ḳāfiye-i Çim]

17

fe °i lā tün fe °i lā tün fe °i lā tün fe °i lün
...--/...--/...--/...--

- Ü20b 1 Leb-i sāḳiye müşābih ola mı dünyede hīç
Şatma engürü bize şūfī yūri şık şuyın iç
- 2 Şey degüldür bu rakīb alma hisāba elemin
Ölür-ise hiçe şay sen anı la'net bir hīç
- 3 Zū'l-fikār'uña iki dillü dimişdür cānā
Bir kez öldürmek-ile ḳoma rakībi iki biç
- 4 Pāyimāl eylediler sāyesini gülşende
Servler olduğu için şalınana şağdıç
- 5 Haylice terleyüben daşdı köpürdi Bālī
Ḳolını ardını dutunca kenārında Meriç¹⁶⁸

[Gazel be-Ḳāfiye-i Hā']

18

Naẓīre-i Bākī

fe °i lā tün fe °i lā tün fe °i lā tün fe °i lün
...--/...--/...--/...--

- Y21b 1 Yine dolana çeküp meclis-i mestānı ḳadeh

¹⁶⁷ “İki yay aralığı kadar” (Necm, 53/9). Daha geniş bilgi için bkz. 93. dipnot.

¹⁶⁸ Şair bu beyitte yaptığı söz oyunuyla *Meriç*'ten başka *Tunca* (dutunca) ve *Arda* (ardanı) nehirlerine de gönderme yapmıştır.

Ṭavf-ı meclis ḥarem oldı gül-i ḥandānı ḳadeḥ

- 2 Devr-i gülde leb-i mey-gūnı ile sākīnūñ
Meclis-i ḥüsn ḥatı cāḥ¹⁶⁹-ı zeneḥdānı ḳadeḥ
- 3 Āşiyān meclis-i ʿışk oldı ser-i Mecnūn'a
Nāḳa-i Leylī'nūñ izi deve tabanı ḳadeḥ
- 4 Halka¹⁷⁰-i meclisi ḥam ḳāmetidür ʿuşşākuñ
Nālesi nağme-i ney dīde-i giryānı ḳadeḥ
- 5 Ḳaynadı ḳanı yine yārelerūñ meclisde
Bāliyā diñ yumasun ḳan-ile her ḳanı ḳadeḥ

19

fe ʿi lā tūn me fā ʿi lūn fe ʿi lūn

... - - / . . . - - / . . . - -

- 1 Olmağa ḳıl ü ḳālī ḥatṭuñ eşaḥḥ
Ḳıl ḳalem yazdı aña ḳayd-ı saḥḥ¹⁷¹
- 2 Didiler zıkr-i ʿayşa nısf-ı ʿayş
Bir taşavvur durur ḥisāb-ı feraḥ
- 3 ʿĀrıẓı ise zevḳi terkībūñ
Bir ḥoş-āmed durur şafā-yı ḳadeḥ
- 4 Mihr ü meh āsumān-ı ḥüсне ruḥuñ
Oldı yā ḳaşuñ aña ḳavs-i ḳuzah
- 5 Bāliyā yārumuz melāḥatde

¹⁶⁹ Bu kelime her iki nüshada da *cāḥ* şeklinde yazılmıştır.

¹⁷⁰ Bu kelime her iki nüshada da *halka* şeklinde yazılmıştır.

¹⁷¹ Y nüshasında, yazma eserlerde saḥḥ işaretinin nasıl yazıldığını göstermek amacıyla konmuş olabileceğini düşündüğümüz bir saḥḥ işareti bulunmaktadır.

19/3 ise: ile Y

Şehd ü şekkerle kāmudan emlah

20

fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lūn

...-- / ...-- / ...-- / ...--

- Ü21a 1 Kūfl-i dil açmağa vaşf-ı ruḥı şerḥ-i Miftāḥ¹⁷²
 °İlm-i Maḳşūd'a¹⁷³ °ömür şarfı Merāḥü'l-ervāḥ¹⁷⁴
- 2 Mū-miyānuñ mütevassıṭ olana Kāfiye'dür¹⁷⁵
 Oldı bir şem° ruḥuñ zav aña şerḥ-i Mişbāḥ¹⁷⁶
- 3 Levḥa-i berg-i güle yazdı Bahāristān'ı¹⁷⁷
 Neş'e-i °İlm-i ma°ānī ola cümle elvāḥ
- 4 Mantıku't-Ṭayr¹⁷⁸ osa n'ola süḥan-ı ehl-i kelām
 Feyleşof-ı dile °aḳl itdi her °ilmi ilḥāḥ
- 5 Cān idi cānumuza Bālī o rūḥ-ı şānī
 Gelmedin °ālem-i ecsāda gürūḥ-ı ervāḥ

[Ġazel be-Kāfiye-i Ḥā']

¹⁷² Dil öğrenirken yapılacak tercüme ve meselelerin halledilmiş şekillerini gösteren kitaptır. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 15. bs. (Ankara: Aydın Kitabevi, 1998), s.644.

¹⁷³ Medreselerde okutulan Arapça gramer kitabının ismidir. A. Talât Onay, *a.g.e.*, s.298.

¹⁷⁴ *Merah*, Ahmed bin Ali bin Mesud'un yazdığı Arapça sarfa dair bir medrese kitabıdır. *a.g.e.*, s.298.

¹⁷⁵ İbn-i Hacib'in Arap gramerine ait meşhur eseridir. Hulûsi Kılıç, "Kafiye", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.24., s.153.

¹⁷⁶ Şeyh Burhânüddin bin Ebü'l-Mekâyim Abdü's-Seyyid bin Ali Ebü'l-Feth Mısır-ı Razî'nin eseridir. Nahivden bahistir. A. Talât Onay, *a.g.e.*, s.296.

¹⁷⁷ Abdurrahman Câmî'nin manzum ve mensur karışık olarak kaleme aldığı, küçük latife ve hikâyelerden oluşan tasavvufî içerikli Farsça eseridir. İskender Pala, *a.g.e.*, s.56.

¹⁷⁸ Feridü'ttin Attar'ın tasavvufî alegorik eseridir. A. Talât Onay, *a.g.e.*, s.296.

21

fā °i lā tūn fā °i lā tūn fā °i lā tūn fā °i lūn

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- Y22a 1 Her seher bād-ı şabādan olsa kākül şāh şāh
Kendüyi eyler çemen şahnında sūnbül şāh şāh
- 2 Bir nihāl-i tāzenüñ destinde gördüm goncalar
Şahn-ı gülşende açılmış şanasın gül şāh şāh
- 3 Yāsemenveş kol kola şarılmağ ister °āşıkuñ
N'ola ger gülşende seyrān itse bülbul şāh şāh
- 4 Sūnbül ü güllerle zeyn olmuş boyuñdur naḥl-bend
Ruḥlaruñ n'ola aña daḡsa ḡaranfül şāh şāh
- 5 Ḳaddüñe el ḡavşurup her serv ḡursun ḡıdmete
Bālī şimşād ü şanavber daḡı kol kol şāh şāh

[Ġazel be-Ḳāfiye-i Dāl]

22

mef °ü lū fā °i lā tū me fā °i lū fā °i lūn

- . . / - . . . / / - . -

- 1 Luḡfina ol nigārumuñ olmayayın mı şād
Mektüb-ı °ışḡa yazdı beni ez°afü'l-°ibād
- 2 Her şīve okı düşdüğü yirde ḡoparsa toz
Toz ḡoparana tīr-i müjeñ ḡor birer ziyād
- 3 Cānā kemerde āb-ı murād oldu ḡançeruñ
Gözden ḡeçürdi cısr-i dil anı alup murād

21/1 sūnbül: bülbul Y

21/4 daḡsa: daḡsam Y

21/5 şimşād: şemşir Y

- 4 Gitmez yabana per açuban sîneye konar
Bir murğ durur okuñ kim açar iki üç kanad
- 5 Bālī cihānda ad eridür silk-i nazm-ile
Efkār bīkr-i ma°nāya olalı nā-mezād

23

mef °ü lü fā °i lā tū me fā °i lü fā °i lün
- - . / - - . / . - - . / - - .

- Ü21b 1 Yāruñ şovukluğıdur efendi şitā vü berd
°Uşşāka rūzigār-ı belādur hevā-yı serd
- 2 Zülfüñ ruhuñda göstereli şekl-i i°tidāl
Sünbül-hevāya başladı bu çarḥ-ı lāceverd
- 3 Kōmaz şerār-ı kevkeb-i evc-i semāda fer
Gün gibi oldı şu°le-i āhum felekde ferd
- 4 Āh ol ṭabīb-i cāna bu dil-ḥastelerle biz
Dermān diyü çağırduk işidüp didi ki derd
- 5 Gül gül olup kızarur utanmaqla goncamuz
Şundukça verd-i nesrīn aña Bālī rüy-ı zerd

[Ġazel be-Ḳāfiye-i Zāl]

24

fā °i lā tün fā °i lā tün fā °i lā tün fā °i lün
- - . - / - - . - / - - . - / - - .

22/4 açar: uçar Y

23/3 kevkeb: kevākib Y

23/4 dil-ḥastelerle: dil-ḥaste Y

- Y22b 1 Hālet-i nez[°]inde var mı hāsteye cāndan lezīz
İşıcağ helvā-yı düşmendür meger andan lezīz
- 2 Teşne-i dil-hāsteye añılmasun mā'-i [°]asel
Şerbet-i la[°]lūñ olupdur āb-ı rummāndan lezīz
- 3 Sükkerī iy gonca-fem bir gül şarābıdur lebūñ
Şīr-i hūrmā olmaya ol la[°]l-i cānāndan lezīz
- 4 Ney-şeker kaddūñle bostān-ı halāvetdür yirūñ
Olmaya tūtīye şahñ-ı şekkeristāndan lezīz
- 5 Bāliyā biryān-ı [°]ışk olalı sözüñ puhtedür
Çeşm-i mest-i yāra olmaz tāze biryāndan lezīz

[Gazel be-Ḳāfiye-i Rā']

25

Nazīre-i Zātī

fā [°]i lā tūn fā [°]i lā tūn fā [°]i lā tūn fā [°]i lūn

-. - - / -. - - / -. - - / -. -

- 1 Kıymetī taş-ile zerrīn-sāz içün od çağdılar
Micmer-i hūsn-i şalāḥ-ı şehde [°]ūdı yağdılar
- 2 Olmaya ehl-i hevānuñ koltuğında perde-sāz
Zecr içün çeng-i şikestūñ burnına kıl dağdılar
- 3 Nüh felekle yārda(?) olmağın ehl-i dāyire
Bir tabancayla defī def[°]ī aradan kağdılar
- 4 Bend [ü] bāğ içre her [°]uzvından delikler açdı göz
Bir nefesde ney neye uğraduğına bağdılar

- 5 Şāh-ı deryā-dil demiyle Bāliyā pākiyyete¹⁷⁹
 Āb-ı rüy-ı neng ü nām ehli şu gibi aqdılar

26

Ü22a

Nazīre-i Hayālī

mef °ü lü fā °i lā tū me fā °i lü fā °i lün

---/---/---/---

- 1 Şahrā-yı ışk-ı sīne başum kūhsārıdur
 Her yāre kanlu şu ile başlu bīnārıdur
- 2 Bārū-yı haṭṭ ki baḥr-i melāḥat kenāresi
 Şan şāh-ı şehr-i ḥüsne Sitanbul ḥişārıdur
- 3 Bülbül yuvasın alalı bir ser-nihāl-i gül
 Ğonca serīr-i bāğ-ı ḥüsün tācdārıdur
- 4 Bağrına başsa yārelerüm dil °aceb degül
 Bir kolı kanlu pek güzelüñ yādigārıdur
- 5 Koñ sū-i zannı ter düşüren her sūḥanveri
 Bālī-i bī-dilüñ ğazel-i ābdārıdur

27

fe °i lā tün me fā °i lün fe °i lün

...-/...-/...

- Y23a 1 Ḥüsni ruḥsār-ile diyār alınur
 İki şāhidle bir ḥişār alınur

179

Şair, Farsça bir kelime olan *pāk* sözcüğüne Arapça bir ek ilâve ederek Agâh Sırrı Levend'in "Lisan Yanlısları" dediği ve Divan şairleri tarafından sıklıkla başvurulmuş bir yanlış yapmıştır. Agâh Sırrı bu tür bir kullanıma *germiyyet* sözcüğünü örnek olarak verir. Daha geniş bilgi için bkz. Agâh Sırrı Levend, *Divan Edebiyatında Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Meftumlar* (İstanbul: Enderun, 1980), s. 623-624.

- 2 Alıcı şāh-bāz çeşmi görüp
Dil-i ʿuṣṣāk-ı bī-ķarār alınur
- 3 Kāpdılar şāh-ı hūsni kūyında
Ġāfilen¹⁸⁰ şehir ü şehriyār alınur
- 4 Disem ak akçemüz kara gün için
Yüzde ol haṭṭ-ı müşk-bār alınur
- 5 Bālī bir çeşmi şāh-bāzı sever
Yavri şāhinle çok şikār alınur

28

fe ʿi lā tūn fe ʿi lā tūn fe ʿi lā tūn fe ʿi lūn

...--/...--/...--/...--

- 1 Āb-ı tūġūñ yaķar içürdüġini keskindür
Mest-i nāz oldu gözüñ tīr-i müjeñ geķkindür
- 2 Virüp aġız aġıza yār-ile vaşl olsaķ olur
İki mīm bir yire lā-büdd geliceķ mümkündür
- 3 ʿİşve ger şīvede olmaz hareketden hālī¹⁸¹
Kāmeti elfi mülāyim güzelūñ sākındür
- 4 Başına doķunan añladı cefā lezzetini
Kıymetī taş didüġūñ yārda dil-i sengīndür¹⁸²
- 5 Bedenüm gāhī mey-ālūda gehī ķana boyar
Bāliyā tāze gülūñ şīveleri rengīndür¹⁸³

¹⁸⁰ Bu kelime metinde tenvinle deġil nun harfi ile yazılmıştır; ancak anlam bakımından *ġāfilin* yerine, 'gafil olarak' anlamını verdiġini düşündüğümüz *ġāfilen* sözcüğü daha doġrudur.

28/3 hareketden: dikenden Y

¹⁸¹ Bu kelime metinde *hālī* şeklinde yazılsa da anlam gereġi bu şekilde okunmuş ve hatanın müstensihin noktaları koymama temayülünden kaynaklandığı düşünölmüştür.

¹⁸² Metinde bu kelime *sengin* şeklinde yazılmıştır.

¹⁸³ Bu kelime metinde *rengin* şeklinde yazılmıştır.

29

mef °ü lü fā °i lā tū me fā °i lü fā °i lün
 ---/---/---/---

- Ü22b1 Ne peyk-i bûy-ı zülfüne bād-ı seher yiter
 Ne seyr-i mihr-i hüsnuñe devr-i kamer yiter
- 2 Her ne kadar kaçarsa o Şeb-dîz zülfini
 Gör bād-pây-esb-i şabâyı arar yiter
- 3 İy gaflet-ile peyk-i ecelden nişân uman
 Bir kıldan al ki rîş-i beyâzuñ haber yiter
- 4 Nergis mübaşşır olmamağa cām-ı la°lüne
 Bâde habâbı dîde-i şâhib-nazar yiter
- 5 Kân deldi Bālî nazm-ı dürer-bār-ile bugün
 Şarrâf-ı dehr olana eyü söz güher yiter

30

fā °i lā tün fā °i lā tün fā °i lā tün fā °i lün
 ---/---/---/---

- Y23b 1 Haşre dek yollarda iy sengîn-dil olmuş intizâr
 Saña mermer şâhî dülband-ile her ehl-i mezâr
- 2 Bendeñ olmağa yemîn itmiş silahdâr-ı müjeñ
 Kul osa n'ola yemîn-ile her erbâb-ı yesâr
- 3 Perde çekdi kaşra dil-ber girmeye nâlem diyü
 Âh [u] zâr-ile der ü dîvârın anuñ tutdı zâr
- 4 N'ola çalkansa hevâ-yı hüsni-ile şimşâdveş
 Başı yillü bir güzeldür bâğda serv [ü] çenâr

- 5 Gird-bād-ı āhumuz serv-i hevā-baḥşuñladur
 Qadd-i bālā başuma Bālī belā-yı rūzigār

31

me fā °ī lūn me fā °ī lūn me fā °ī lūn me fā °ī lūn
 .---/.---/.---/.---

- 1 Hārāmī çeşmüñ °uşşākı yıkar zülfüñ iner bağlar
 Görüñ ol turre-i bıkı-i ḥasen meydānda er bağlar
- 2 Olursa mün°akis tīgüñde n'ola kelle-i ḥurşīd
 Ki şemşīrūñ dilāverdūr keser yanına ser bağlar
- 3 Göñüller açsa n'ola gülşen-i eş°ār-ı ehl-i dil
 Ki nazm-ı naḥl-bendi tāze güllerden dizer bağlar
- 4 Kemend-i °ışk olalı kākülüñ ser-bendi °uşşāka
 Hevā-yı zülf-ile başum belāda derd-i ser bağlar
- 5 Göñüller bend olalı turre-i müşkīnine Bālī
 Kemend-i zülf ipin gāhī uzadur geh çeker bağlar

32

fā °ī lā tūn fā °ī lā tūn fā °ī lā tūn fā °ī lūn
 -.-.-/-.-.-/-.-.-/-.-.-

- Ü23a 1 Her kimüñ destinde şāhin gözlü bir şeh-bāzı var
 Devlet anuñ kim şikār olmuş hümā-pervāzı var
- 2 Ka°be-i kūyuñda gayrīler yiter inşāfdur
 Bir iki yüz sürdiler üçünci ḥacī gāzī var
- 3 Zaḥm-ı tīgüñ her sipāha bir kılıç tīmārdur
 Ğamzeñüñ dirlik temām itmege derd-efrāzı var

- 4 N'ola ger serdār olursa meh sipāh-ı encüme
Zeyn için eflāki Maḥmūd-ı şebūñ Ayāz'ı var
- 5 Merd-i ʿışka nev-ʿarūs-ı¹⁸⁴ çarhı gör virmez murād
Cevri çok dil-ber gibi Bālī'ye ʿizz ü nāzı var

33

fe ʿi lā tūn fe ʿi lā tūn fe ʿi lā tūn fe ʿi lūn
...- / ...- / ...- / ...-

- Y24a 1 O sipāhī güzeli zümre-i ḥūbuñ begidür
Tuğ-ı zūlf-ile livā-ḳadd-ile begler begidür
- 2 Zümre-i ehl-i dile ḥüsn-ile ser-ʿasker olup
Zūlfı serdār-ı¹⁸⁵ sipāh-ı ḡam-ı ʿışk dırnegidür
- 3 Merdüm-i dāde gibi hıç aña şānī olmaz
Rūy-ı dehrūñ güzelüm ḡāl-i ruḡuñ bir begidür
- 4 Bende-i kemteriyüz eski ḡulıyuz ammā
Derdümüz devlet-i ḡüsni gibi her gün yeñidür
- 5 Ḳoyalum lāf [u] ḡüzāfı güzelüm Bālī'nūñ
Şi'ri taḡḡıḡ-ı kelām-ile sözüñ gerçegidür

34

mef ʿū lū fā ʿi lā tūn mef ʿū lū fā ʿi lā tūn
... / ... / ... / ...

- 1 Tolu-yı cām-ı ʿışkı her kim ki dāyim eyler
Şevḡ-ile şem ʿ-i bezmi meclisde ḡāyim eyler

¹⁸⁴ İzafet kesresi metinde ʿ ile gösterilmiştir.

32/5 murād: emān Y

¹⁸⁵ Bu kelime metinde *serdārı* şeklinde yazılmasına rağmen anlam gereği izafetli okunmuştur.

- 2 Âşûb-ı rûzigârum müjgân-ı fitne-engîz
Devr-i zamâne gibi dürlü °alâyim eyler
- 3 Râm oldu çeşm-i sâķī mestâne ehl-i bezme
Keyfiyyet-i mey-i nâb yarı mülâyim eyler
- 4 Vâz geldi ehl-i °işret °ayş ü şafâ-yı müliden
°İyd-i ümîd-i vuşlat °uşşâķı şâyim eyler
- 5 Ağladuġuña Bâlî yârân terahhûm itdi
Ĥayvân rakıtbûñ işin ancak bahâyim eyler

35

me fâ °ī lün me fâ °ī lün fe °ū lün

.---/.---/---

- Ü23b 1 Gözi °ayn-ı °Alî'dür ĥaţţı Kānber
Beñi °abd-i Ĥabeşdür nāmı °Anber
- 2 Bir ādem oġlıyuz cānā senüñle
Bu cān Yūsuf'ına kıyma birāder
- 3 Nuķūd-ı¹⁸⁶ sīm-i eşküñ devletüñde
Degül eksük hele aķmazsa ĥamlar
- 4 İçüp geydüñ içerden cāme-i surĥ
Şeralu bir kumaşdur meyle sāġar
- 5 İki cānibde Bâlî beñzemez mi
Kirāmen Kātibine ĥaţţ-ı dil-ber

36

mef °ū lü fâ °i lā tū me fâ °ī lü fâ °i lün

--./--./--./--

- Y24b 1 Qays'uañ ki °aks-i nāqa-i Leylī gözinde var
 Qanlı yaşını eyledi deve dişi enār
- 2 Cānān vücūdı meyvesidür koydı koynına
 İki gül-ābī sīb-i şeker-rīz ü müşk-bār
- 3 La°l-i lebinde dirmedi bir meyve-i murād
 Şeft-ālüzüzlük-ile yidi qaysı inkisār
- 4 Yāruñ ğamına göñlümüz alçaqda diyeli
 Yār-ı belāyı gör ki yükin yukaru yıgar
- 5 Bal mūmı ile Bālī mehi ne oqur şihāb
 Mīhrūñ yanında düğüne varmaludur nigār

37

Nazīre-i Bākī

fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lūn
 . . . - / . . . - / . . . - / . . . -

- 1 Teb [ü] tāb-ı ruḥ-ı cānānla dil ü cān dītrēr
 °İşk bir zelzeledür °aşık-ı nālān dītrēr
- 2 Şevkūñ-ile n'ola mevc ursa yaşum kaṭreleri
 Cemreler şa°şa°a-i mīhr-ile yeksān dītrēr
- 3 Bir perī-rūy¹⁸⁷ degül baña beden lerzeleri
 Yüregüm ḥavf-ı ğam-ı hecr-ile her ān dītrēr
- 4 Baḥr-i zībağ gibi çalkandı hevāñ-ile göñül
 Rūzigār-ile ḥazān bergi perīşān dītrēr
- 5 Serd-rū göstereli Bālī'ye berd-i sitemūñ
 °İşk ābdālī kalendar gibi °üryān dītrēr

187

Bu kelime metinde پري ريوي şeklinde yazılmıştır; ancak sözlüklerde böyle bir kelime yoktur. Anlaşılamayan bu ifadenin *perī-rūy* olabileceği düşüncesiyle böyle bir düzeltme yapılmıştır.

38

fā °i lā tūn fā °i lā tūn fā °i lā tūn fā °i lūn

-. - - / -. - - / -. - - / -. -

- Ü24a 1 Göreli la°lüf zülâlin âb kendinden gider
Düşdi teng vādilere seyl-âb kendinden gider
- 2 °Aksidür yâ kaşuñuñ eflâkde kavş-i kuzah
Pertevüñden mihr-i °âlem-tâb kendinden gider
- 3 °Aks-i hattıñdan görindi münhasif cānâ kamer
Hüsni bedr-i tām için meh-tâb kendinden gider
- 4 Sâkiyâ rāh-ı hüsünde çeşmi maḥmûrum benüm
Tāze mest-i nāz olup yap yap kendinden gider
- 5 Bāliyâ lâzım degül da°vet aña şeydaları
Ol periyi göricek aḥbāb kendinden gider

39

mef °ü lū fā °i lā tū me fā °i lū fā °i lūn

-. - / -. - - / -. - - / -. -

- Y25a 1 Nev-reste yārum alalı göñlüm kaçır yürür
Şol tıfl-ı şūḥa döndi ki °aşık kapar yürür
- 2 Şemşîr-i yāra yarum ağız açsa n'ola kim
Teşnedür âb-ı tîğ-ile zaḥmum kanar yürür
- 3 Olalı rūzigāra görümlü hevāñ-ile
Bir yıl degirmeni gibi yaşum döner yürür
- 4 Qand-i lebūñle birlige yetdügi-çün bugün
La°lüñi ney-şekerden il °âlem şorar yürür
- 5 Bālî cemende bülbüli dellâl-ı °ışk idüp

Gül Yūsuf'ına ḥüsn-i kelāmın şatar yürür

40

Nazīre-i Zātī

mef[°]ū lū fā[°]i lā tū me fā[°]ī lū fā[°]i lūn

---./---./---./---

- 1 La[°]l-i nigāra [°]āşıkı bildi ki āl kıurar
Dil şokmağıyçün ol perī gör ağzumuz arar
- 2 Şarılmasını şöyle kolay şanmañ ol mehüñ
Dülbendini de şarmada cānān burar şarar
- 3 Sengīn-dil-i nigāra igen itme i[°]timād
Şakın cihānda sezmedüğüñ taş baş yarar
- 4 Olup havāle gerçi kem itdüñ taqdīmi¹⁸⁸
Olmaz kadīm-i şer[°]de iy müdde[°]ī zarar
- 5 Şakla efendi ḥaңcer-i bürrānı Bālī'den
Ölümlü ḥaste gibi o düşmege yir arar

41

Ü24b

Nazīre-i Bākī

mef[°]ū lū fā[°]i lā tū me fā[°]ī lū fā[°]i lūn

---./---./---./---

- 1 Kürkini nāfe günine göre geyer geçer
Baḥr-i fenā Nesīmī'sidür ki yüzer geçer
- 2 Uḥrāya irtihālını güç şanmasun göñül
Bu cıs-r-i mevti her kişi gözün yumar geçer

40/3 yarar: yorar Y

188

Vezni bozuk olan bu mısraya anlam verilememiştir. Mısrada *kem* olarak okunan kelime, anlama göre *güm* olarak da okunabilir.

- 3 Gördükçe tutar oğa müjeñ baña rahm idüp
Her tiri sîne kanını şöyle siler geçer
- 4 Ol bağbân-ı hüsni gör âb-ı hayât-ile
Bâğçe şuvarmak oynını gâhî ider geçer
- 5 Bâlî felekde şu^{le} virenler degül nücüm
Pervânelerdür âhum odından yanar geçer

42

Nazîre-i Bâkî

me fâ ğ lün me fâ ğ lün me fâ ğ lün me fâ ğ lün

.---/.---/.---/.---

- Y25b 1 Mu^{an}ber kâkülünden bu dil-i dīvâne bend ister
Esîr-i ğışk olan zencîr-i zülfünden kemend ister
- 2 Ten-i zerdümle hem-pehlû olur yâr ictinâb itmez
Gör ol sîmîn-beden ra^{nâyı} zerrîn-sîne-bend ister
- 3 Kâmu dil-hasteye hecrüñ belâsı semm-i kâtilken
Tabîbüm tecrübeyl'öldürmege¹⁸⁹ bir derdmend ister
- 4 Hoş-âmed sözlerine yâr illerüñ iy dil¹⁹⁰
Gör ol nev-ḥaṭṭ güzel dâyim hemân bir rîş-hand ister
- 5 İgen hüsni cihân-efrûzına yâr olmasun garra
Ki Bâlî lâ'übâlî bî-tekellûf şâh-levend ister

43

fâ ğ lâ tün fâ ğ lâ tün fâ ğ lâ tün fâ ğ lün

¹⁸⁹ Bu sözcükler metinde *tecrübeyle öldürmege* şeklinde yazılmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

¹⁹⁰ Mısram vezni hatalıdır.

42/4 hemân: meyl ider Y

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Şoyunup dil-ber şuya girdükçe eşküm ter düşer
Kaatreves üstine anuñ cemreler dıtrrer düşer
- 2 İy melek-rū çatlamasun mı hasedden ra^cd u berķ
Mihr-i ^cālem-tābuñ üstine felek gürler düşer
- 3 Serd-rū gösterdi dil-ber düşdügince gözyaşı
Lā-cerem artar burūdet her kaçan Ülker düşer
- 4 Zevķümüz var dāyimā vaşf-ı leb-i dildār-ile
Ne ağızdan la^cl-i yār elden ne hūd sāgar düşer
- 5 Bālī yüz sürsün hevāñ-ile ķo hāk-i pāyuña
Rūzigār-ile yire berg-i hāzān iner düşer

44

mef^cū lū fā^ci lā tū me fā^cī lū fā^ci lūn
- . - / - . - / - . - / - . -

- Ü25a 1 Kāndilli¹⁹¹ seyrine geleli mäh-pāreler
Āteş kuşandı şevķ-ile kāt kāt mināreler
- 2 Seyyāre şanma ^caks-i kånādīli her gice
Sen mähı gökde mūm-ile arar şerāreler
 - 3 Āteş yaķalı başına ol meh minārenūñ
Gögūñ geyürdi egnine oddan sitāreler
 - 4 İzhār-ı ferr ü şevket-i İslām içün tırup
Kaldurdu yine şevķ-ile barmaķ mināreler
 - 5 Bālī mināre kendüye meftül-zer daķup
La^clīn¹⁹² kånādīl oldu aña gūşvāreler

¹⁹¹

Metinde *Kāndili* şeklinde yazılmıştır.

45

mef[°]ū lū fā[°]i lā tū me fā[°]i lū fā[°]i lūn
 ---/---/---/---

- Y26a 1 Şāhum kapuñda sīne sarāyuñ ovasıdur
 Aķan o  e mesārı ya um m -cer sıdur
- 2 Ne v [ ] nem -yı g l en-i   lem durur sir  k
 B d-ı  ab b te nelere  u hev sıdur
- 3 Dartılsa n'ola misk-ile z lf-i mu anberi
 K ymetde   li bir  ara o lan bah sıdur
- 4 A dum o serve  u ile yild m  ab  ile
   r de g  l m egleyen  b u hev sıdur
- 5 Sidre-ser r-i   huma B l  zam nede
  a r-ı Edirne evc-i  eref m nteh sıdur

46

fe[°]i l  t n fe[°]i l  t n fe[°]i l  t n fe[°]i l n
 ...--/...-- /...--/...--

- 1 Be ler   misk-i H    k k l-i g l-b    n'd r
   r      b  ile t rreler   M   n'd r
- 2 H b-im   kebg-i h r m-ile tezervi t tatum
 G r o  eh-b z  ki   hin g zi bir l   nd r
- 3      ser-  nesine kelle ge  p ba  olanı
 Get r r  arb  m je  t  i  eh  ser-  nd r
- 4 Tekyeg h-ı   m-ı      da n'ider c rmi olan
 G   l  bd l  kesilmez o ne key h r  ndur

- 5 Kevkebüm atınuñ ayağına düşdi şandum
Na°linuñ mihı ucı Bālī meger perçindür

47

Ü25b Nazīre-i Necātī
fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lūn
...--/...--/...--/...--

- 1 Be güzeller be ala gözlüler āhū begler
°İşkuñuza tolu bir cām-ile yāhū begler
- 2 Ğarķ idüpdür gözümüñ merdümini hūn-ı sirişk
Ğāfil olmañ şakınuñ kanludur ol şū begler
- 3 Zahm urup başuma seng-i ğamı deldi tepemi
Āhumuñ çıķmak içün tütüni toĝru begler¹⁹³
- 4 Ele girmez göñül uğrusına diñ şāh-ı hūsn
Pek durur dünyede tutulmaduķ uğru begler¹⁹⁴
- 5 Bālī'ye hāk-i derüñ Hākķ karārı ola mülk
Naķd-i cānı virelüm ol şehe tapu begler

48

fe °i lā tūn me fā °i lūn fe °i lūn
...--/...--/...--

193

Y nüshasında bu beyit yerine şu dizeler bulunmaktadır:

Cur°alar sākīnuñ ayağına düşdi cümle

Vaķt olur kim düşürür ādemi kayĝu begler

Şu da belirtilmelidir ki Ü nüshasına da önce bu beyit kaydedilmiştir; ancak daha sonra bu dizelerin üstü çizilerek yan boşluĝa, metinde verilen beyit yazılmıştır.

194

Bu beyit yerine Y'de şu dizeler kayıtlıdır:

Gāh şeb-büy şacı geh ğam-ı zūlf-i gül-bū

Ne belādur bu benüm başuma o bū begler

47/5 ol: o Y

- Y26b 1 Gör o ʿİsī-nefesde hoş-dem var
Cism-i dil-berde biñ biñ ʿālem var
- 2 Gitdi nakd-i hayāt varlıktan
ʿÖmrümüñ varı ancak ölmem var
- 3 İki arkaludur elüñdeki tığ
Seyf-i kâṭiʿ ölürsem arkam var
- 4 İsmiñi gizler ol perī gerçi
Cümle esmāya mazhar ādem var¹⁹⁵
- 5 Gözyaşıdur akan miyānı için
Benüm ortada Bāliyā nem var

49

mef ʿū lū fā ʿi lā tū me fā ʿi lū fā ʿi lūn
-- ./-- ./-- ./--

- 1 Peykān ucu ki sīne delüp bir yaña çıkar
Her kanda olsa bir ucu öñ soñ baña çıkar
- 2 Ser-hadd-i hüsn ucında durur zülf-i kāfirüñ
Anuñ için dilāver olan çaḡ uca çıkar
- 3 Çıkısa ʿaceb mi lā demek aḡzından ol mehüñ
Yār lām-ı zülf ḡaddi elif olsa lā çıkar
- 4 Kaşdı miyān-ı ʿāşıḡa toḡunmadur begüm
Ḥançerlerüñ ki sivrilüben ortaya çıkar
- 5 Aldurdu nāfe büyını Bālī hevālara
Misk-i Ḥıṭā-yı zülf için elden Ḥıṭā çıkar

195

Bu gazelde; “Ve Allah bütün eşyanın ismini Âdem’e bildirdi.” (Bakara, 2/31) ayetine telmih yapılmaktadır.

49/4 ḡançerlerüñ: ḡançerüñ Y/ ki sivrilüben: sivrilüben Y

50

fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lūn
 ...- / ...- / ...- / ...-

- Ü26a 1 Zahm-ı sīnem göz olup dīde-i bīnāya bakar
 Revzen-i kaçır-ı Sitanbul gibi deryāya bakar
- 2 Gözleri dilde hayāl-i ruhına düş oldu
 İki cādū şanasın āyinede aya bakar
- 3 Rezm-i ıṣkuñda başına gelecegi görünür
 Küşte kim kaçır-ı nazar tīg-i mücellāya bakar
- 4 Koyuban seyr ü şafāyı dem-i vuşlat gözedür
 Dīde-i ehl-i nazar °ālem-i kübrāya bakar
- 5 Sāde elfāzı n'ider deyr-i cihānda Bālī
 Qalbi mir'āti anuñ şüret-i ma' nāya bakar

51

mef °ü lū me fā °ı lū me fā °ı lū fe °ü lūn
 --. / .--. / .--. / .--.

- Y27a 1 Seyrāna gelüñ meykedeler āb u hevādur
 Elde gül ü mül şahñ-ı çemen seyr-i şafādur
- 2 Çekdüklerüm acılığı şehd eyledi la°lūñ
 Bal-ı lebüñ ālāmı begüm tatlu belādur
- 3 Emsemle lebüñ eyledi dil-ḥasteye tīmār
 Emrāz-ı ḥaṭuñ yazma durur yā okımadur
- 4 Gamgīn olıcak kararur-ise n'ola agyār
 Rengi ḥaṭuñ ol rū-siyehe kara boyadur

- 5 Düşde aña vaşl olmak işāret mi ki Bālī
Hayra yoruñuz vākī[°]a(y)ı yum yoradur

52

fā °i lā tūn fā °i lā tūn fā °i lā tūn fā °i lūn

-. - - / -. - - / -. - - / -. -

- 1 Saña a servüm bu med kaçuñı ser-med çekdiler
Ol elif kıaddüñi ortaya ser-āmed çekdiler
- 2 Hep elüñdendür ezel tahrır olan hicrān baña
Ser-güzeştüm defter-i kısmetde °an-yed çekdiler
- 3 Nāleye kat kat kuşak kuşanmadı nāy olmayan
Her miyān-besteñ gama bil bağladı şedd çekdiler
- 4 Cān-ile ortadan ayrılmağa iklīm-i beden
Tığüñi bu kara başum üzre ser-ħadd çekdiler
- 5 Bāliyā her bir nihāl-i tāze kıaldurdu °alem
Dil-rübālar hep ser-efrāz¹⁹⁶ oldılar kıadd çekdiler

53

fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lūn

.. - - / .. - - / .. - - / .. -

- Ü26b 1 Kucagında dil-i āşüfte ki cānān götürür
Leb-i cān-bahşına imrense n'ola cān götürür
- 2 Yār hazz itmeyicek kanlu yaşumdan didi kim
Çok çok ağlama şakın yohsa seni kan götürür

52/4 Tığüñi: Tığüñ Y

52/5 her bir: bir Y

196

Bu kelime metinde *ser-firāz* olarak yazılmıştır; ancak vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.

- 3 Kātı çok gūşesi var vefk-i haṭ-ı cānānuḡ
Belki şīrīnlık içün mühr-i Süleymān götürür
- 4 Cān virür haste gönül bulmasa tiryāk-ı lebūḡ
Ehl-i keyfiyyeti gör ʿāriyetī cān götürür
- 5 Yār itdi götüri ḡusn-i metāʿin bāzār
Bālī cān virse bahā yirine yārān götürür

54

Nazāre-i Āhī

fā ʿi lā tūn fā ʿi lā tūn fā ʿi lā tūn fā ʿi lūn

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- Y27b 1 Derd-i ʿışk ehli ile şunlar ki ḡāldāş oldılar
Lā-cerem Ferhād Mecnūn-ile adaş oldılar
- 2 Şanma Ferhād-ile Mecnūn'dur qarīn-i ʿışk olan
Ol qarında cümle ʿışk ehli qarındaş oldılar
- 3 Nevbet-ile ʿarşa-i eflākde gizlenmege
Birbiriyle mihr ü meh oynında bādāş oldılar
- 4 Dir ḡayāl-i zılde gören cām-ı dest-i sākī(y)i
Sāyeler ʿışk ehline ancak ayakdaş oldılar
- 5 Zümre-i ser-pā-bürehne Bālī olmaz serseri
Yitdiler ayakda ammā ʿışk-ile baş oldılar

55

mef ʿū lū fā ʿi lā tū me fā ʿi lū fā ʿi lūn

- . . / - . . . / . - - . / - . -

- 1 Kaşrında revzenini ki cānān açar kapar

Görüp cinānda ravza(y)ı Rıdvān açar kapar

- 2 Bir dil-şikesteyem ki ğamuñ göñlümüz açar
Bir hasteyem ki hücremi yārān açar kapar
- 3 Cānān gözetmez olalı vīrāne göñlümüz
Hān-ı hārāba döndi ki mihmān açar kapar
- 4 Merdümleürüm ki ol şehüñ ānına kul iken
Şırça sarāy-ı dīdemi her ān açar kapar
- 5 Kutlu kapu açılsa n'ola Bālī üstüne
Devlet kapuların şeh-i devrān açar kapar

56

fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lūn
...--/...--/...--/...--

- Ü27a 1 Kaşlarum bir güzelüñ sāye-i ebrūsı mıdur
°İşk ser-nāmesinüñ başdağı yazusı mıdur
- 2 Yan kesici mi ki tīg-i müje cān nakdın alur
Ol hārāmī gözi yāhūd göñül uğrusı mıdur
- 3 Dirhem-i eşkümi biñ biñ yine vezn eylemege
Keffe-i dīdelerüm akçe terāzūsı mıdur
- 4 Gün gibi doğduğı her bir güzelüñ °uşşāka
Mıhr-i ser-pençesinüñ kuvvet-i bāzūsı mıdur
- 5 H'āb-ı nāzı gözünüñ Bālī'ye bir şīve mi yā
Dīde-i baht-ı siyāhuñ Oğuz uykusu¹⁹⁷ mıdur

¹⁹⁷

Oğuz uykusu, Türk hikāye ve destanlarında özellikle de *Dede Korkut*'ta çok sık görülen bir motiftir. Bu hikāyelerde Oğuz beyleri yedi gün uyurlar. *Kanturalı Hikāyesi*'nde "Ol zamanda Oğuz yiğitlerine ne kaza gelse uykudan gelürdi." denilmektedir. Bugün de Anadolu'nun kimi yörelerinde, 'Oğuz uykusuna yatmak' deyimini kullanılmaktadır. Altay Türkleri'nin

57

Nazîre-i Şemsî Paşa

mef'û lû fâ'î lâ tû me fâ'î lû fâ'î lûn

---/---/---/---

- Y28a 1 Kavs-i kuzah ki emr-ile çarha nişan çeker
Bir pehlevāna döndi iki kat kemān çeker
- 2 Serdār olalı av-ile baş gösterür nişan
Dehre huṭṭ-ı asker-i emn ü emān çeker
- 3 Çekdi çevirdi çenber-i çarhı nişan için
Tuğrañ eliflerini aña keh-keşan çeker
- 4 Ünvān kaşuñdur ehl-i berāta muḥassenāt
Tevkî-i çîn-i zülfüñi ol hüsn [ü] ān çeker
- 5 Tîr-i murādı urmağa Bālî nişāneye
İtman kepādesini kadüñ çok zamān çeker

58

me fâ'î lûn me fâ'î lûn me fâ'î lûn me fâ'î lûn

----/----/----/----

- 1 Güneş gibi cihānda gül yüzüñ hüsn-i kıyāmetdür
Nigārum çeşm-i fettān-ile şehre şöhret-āfetdür
- 2 Efendi kâni'üz bir şîvesine gūşe-i çeşmüñ
Vefā resmi güzeller içre vuşlatdan ibāretdür

kahramanlık destanı olan *Alıp Manaş*'ta da kahraman, dokuz aylık uzun ve ağır bir uykuya yatar. Daha geniş bilgi için bkz. *Dedem Korkut Kitabı*, Haz. Orhan Şaik Gökyay (İstanbul: MEB, 1973), s. CCCI-CCCI.; *Alıp Manaş*, Metin Ergun (Ankara: Kültür Bakanlığı, t.y.), s.143-147.

57/2 emn ü: emn (atıf vavı unutulmuş) Y

58/1 cihānda: cihānla Y

- 3 Şaçuñ cān maḥşeridür biz niçün ḥaşr olmazuz cānā
Gedālar kāmēt-i servūñsüz ölmek ḥod kıyāmetdür
- 4 Te'erruk eyleyüp ehl-i selāmetden selām almaz
Yürür ol pek güzel °örfine ider °örf izāfetdür
- 5 Toyurdı ḥün-ı ḥüsnüñ Bālī'(y)i iy Yūsuf-ı şānī
Cemālūñ zümre-i °uşşāka hep ni°met gānīmetdür

59

fā °i lā tūn fā °i lā tūn fā °i lā tūn fā °i lūn
-.-.-/-.-.-/-.-.-/-.-.-

- Ü27b 1 Ol hilāl ebrūlaruñuñ mihr ü meh kurbānıdur
°İyd-i ḥüsnüñde şafaḥ gūyā ki kurbān kanıdur
- 2 Ol ḥümā şalındugınca döndi ten şalıncağa
Uçur Allāh'um uçur ol ehl-i °ışkuñ cāmıdur
- 3 Döne döne oynamağıyçün semend-i nāz-ile
Sīne ḥālūñ atluḫaracasınuñ meydānıdur
- 4 İndi etḫāl-i nücūm-ile yire dolāb-ı çarḥ
Mihr ü meh bayram yirinūñ āfet-i devrānıdur
- 5 Şehr-i ḥüsnüñ zīnetiyle şöhetin gör Bāliyā
Nām-ile Bayram bugün bir ḥüb şehr oğlanıdur

60

mef °ü lū fā °i lā tū me fā °i lū fā °i lūn
-.-./-.-.-./-.-.-./-.-.-

- Y28b 1 Abdāl-ı °ışka dāğ-ı maḥabbet nişānedür
Şanma güzāf °ışkı ulu āsitānedür

- 2 Her lutf-ı bî-dirîğine ol bî-bahānenüñ
Biñ cān bahā didükleri ancak bahānedür
- 3 İnce bilini katı der-āgūş ider kemer
Bilmez anı ki müy-ı miyānı miyānedür
- 4 Zībā-yı rüy-ı gülde vü bûlbûlde yok beķā
Hoş gör bahār-ı hûsnî zamānda zamānedür
- 5 Eglence oldı ʿāleme Bālî gazelleri
Erbāb-ı ʿışķa sözleri hep ʿāşıkānedür

61

Nazîre-i Bākî

mef ʿü lü fā ʿi lā tû me fā ʿî lü fā ʿi lün
- - . / - - . . / . - - . / - - .

- 1 Yanuñda hāle ile eyā mihr-i bî-naẓîr
Gölge ḥarāmîsine dönüpdür meh-i münîr
- 2 Vir ḥüsnüñüñ zekātın eyā ḥ ʿāce-i cemāl
Mektûb-ı ʿışķa yazdı beni derdüñ el-fakîr
- 3 Āyînesinde rüy-ı cihān olsa mün ʿakis
Olmaz umûr-ı mülk-i Sikender ḥalel-peẓîr
- 4 Gündüz gelürdi revzen-i dildāra korkmadın
Tutuldı eve girdi diyü ḥāver-i münîr¹⁹⁸
- 5 Bir biñ güzel esîri durur yine Bālî kim
ʿİşk-ile itdi cümle dil-i nev-civānı pîr

198

Y'de bu beyit yerine şu dizeler bulunmaktadır:

İler tutarı kalmadı didüm vücūdumuf

Şad-pāre gördi cāme-i cismi yamadı bir

Ü nüshasına da önce bu dizeler yazılmıştır; ancak daha sonra müstensih tarafından bunların üzeri çizilerek metinde verilen beyit gazelin altına yan bir şekilde eklenmiştir.

61/5 itdi cümle: itdi Y

62

mef[°]ü lü me fâ[°]î lü me fâ[°]î lü fe[°]ü lün
 ---./---./---./---

- Ü28a 1 Peykānuñı añlayımadı kimse ne dildür
 Yārum gibi her tîri birer ağız kızıldur
- 2 Tārı saçuñuñ inceden ince ise cānā
 Ol mūy-ı miyānuñ kıl-ile çaķ kıla kıldur
- 3 °Uşşākı şalındur aşılup kıala rakībūñ
 İki kişi zūlfūñe aşılmaķ bir aşıldur
- 4 İtse ğazelüm murğ-ı hoş-elhān¹⁹⁹ n'ola taķsīm
 Āvāze-i bülbul daķı bir başķa faşıldur
- 5 Bālî ķo yaşum hāk-i reh-ile ola taķmīr
 Ādem didüğūñ dünyede bir āb-ile gildür

63²⁰⁰

mef[°]ü lü fâ[°]i lā tū me fâ[°]î lü fâ[°]i lün
 ---./---./---./---

- Y29a 1 Kayırmaz öldüğünü şular kim belā çeker
 Bir yār-ı bākî diyü her °aşık fenā çeker
- 2 Teslīm olurken eblehi gör °ömri defterin
 Devrān resīde başlasa ol bāķiyā çeker
- 3 Deryā-yı eşküm üzre bu cismüm sefīnesin
 Dil yelkeni hevā bulıcaķ çok yaña çeker

¹⁹⁹ Bu kelime her iki nüshada da *hoş-elhān* olarak yazılmıştır; ancak vezin ve anlam gereği böyle bir düzeltme yapılmıştır.

62/4 faşıldur: sebaķdur Y

²⁰⁰ Her iki nüshada da bu gazelin mahlas beyti yoktur.

- 4 Gözyaşı hâke meyl ider âhum feleklere
Tırmaz biri yukaru biri aşğa çeker

64

fâ °i lâ tün fâ °i lâ tün fâ °i lâ tün fâ °i lün
- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Her kaçan ğam bafîa zehr-âlûde bir sāğar şunar
Meşrebini gör meyûñ cām-ı şafâ-perver şunar
- 2 Gösterür âyîne-i °âlem-nümâ şeklin göñül
Kâlb-i şâfi kişîye mir'ât-i İskender şunar
- 3 °Aks-i hüsni-yâr-ile şevk irişür âyîneye
Mihr-i °âlem-tâbdur kim mâha nûr u fer şunar
- 4 Mün°akis olalı kevkeb her kenâr-ı âbda
Şuda °aks-i rûy-ı zerd ol serve nîlüfer şunar
- 5 °Âşıkâne Bâlî'nüñ eş°arı fûrkat-nâmedür
Anuñ-içün her birin bir dil-bere yazar şunar

65

mef °ü lü fâ °i lâ tû me fâ °i lü fâ °i lün
- - . / - . - . / - . - . / - - -

- Ü28b 1 Ney ki efendi °âşıkûña ğayr şanmalar
Doyınca görmedük seni ne bu uşanmalar
- 2 Çevġân-ı zülfe başumuz °âlemde top iken
İller öñüñde niçeye dek yuvalanmalar
- 3 °Âşık kolından âh muqaddem midür kuşak
Kollayup ince bilüñi ney ki dolanmalar

- 4 Her ağızı egri devşiri midür dile alup
Biñ biñ yalan-ile lebün için yalanmalar
- 5 Döndürdi bir habāba hevā ile Bālī'(y)i
Deryā-yı hüsni çalkanubanı bulanmalar

66

mef[°]ü lü fā[°]i lā tū me fā[°]i lü fā[°]i lün
---/-.../.../---

- Y29b 1 Şimşek degül zamāne yoluñda kılıç şalar
Tīgüñ şu[°]ā[°]ı şevk-ile ardın öñin çalar
- 2 Şayduñ öñüñde cān uçuraldan şahinlerüñ
Kebg [ü] tezervi dipdiri yirlerdi bulsalar
- 3 Zeyn eyledükde piste-dehen bezm-i hüsni
Sībi zekānda sīnede kōmıř turuncalar
- 4 Kādrüñ şebinde ney gibi nālān olur göñül
Bir Mevlevī-i rūze durur kim saħūr çalar
- 5 Çok lāf uçurdı Bālī o kebgē rakīb-i zāğ
Şeh-bāz-ı çeşme dām olımaz ol uçurmalar

[Gazel be-Ḳāfiye-i Zā']

67

Nazīre-i Necātī

fe[°]i lā tūn fe[°]i lā tūn fe[°]i lā tūn fe[°]i lün
...-/-...-/-...-/-...

- 1 Göricek yārını ağlar kişi kendin yeñemez

66/3 piste: püşte Y

66/5 kebgē: kebg Y

Ser-i zülfe dolaşan nâle kemendin yeñemez

- 2 Yakdı vü yıkdı gönül milketini hâl [ü] haıuñ
Şâh-ı hüsn °askerinüñ kimse levendin yeñemez
- 3 Çıkdı Ye'cüc-ı haıı diyü aıar seyl-i sirışk
Bu şunuñ sedd-i Sikender daıı bendin yeñemez
- 4 At şaldı ruıı Gül-günına Şeb-dîz şacı
Şeh-süvârum çeküben nâz semendin yeñemez
- 5 Bir başı yillü güzeldür feraıından şalınur
Sâyeler şaın-ı gülüñ serv-i bülendin yeñemez

68

mef °ü lü fâ °i lâ tû me fâ °i lü fâ °i lün
- - - / - - - / - - - / - - -

- Ü29a
- 1 Engüruñ ābın istese şüfiye virmezüz
Minnet de itse zâhide korus şıdırmazuz
 - 2 Kaıma kenāra gelmeden iy serv-i lāle-ıadd
Şaınma leblerüñi öperken ısırmazuz
 - 3 Ger pārelerse sīneleri nāıun-ı belā
°Alemdede etle tırnaı arasına girmezüz
 - 4 Çaldı çağırdı nālelerüm ehl-i sāz-ile
Tabl-ı fiğānla kimseye nevbet degürmezüz
 - 5 Ser-ıalka-i semā °-ı maıabbetdür ehl-i °ışk
Devr-i şafāda Bālī güzāfın²⁰¹ esirmezüz

69

fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lūn
 ...- / ...- / ...- / ...-

- Y30a 1 Mezenmege çemen bergini her °işret-sāz
 Salaṭa sebzelerüñ rīşine toğradı piyāz
- 2 Muṭribā çeng-ile kânūna iki elle yapış
 Bir meşeldür bu ki virmez yalınız el āvāz
- 3 Zūlf için sīne(y)i şad-çāk idüben sūnbüller
 Didiler elde piyāz iy yüzi gül dilde niyāz
- 4 Ka°be-i ḥüsni yüzün örter-ise zūlf-i siyeh
 Rūm'dan Şām'a varup eyleyelüm °azm-i Hicāz
- 5 Gonca mecmū°asını açdı gülistānda şabā
 Yaz geldi gazelüñ Bālī gül evrākına yaz

70

mef °ū lū fā °i lā tū me fā °i lū fā °i lūn
 ... / ... / ... / ...

- 1 Bilmem n'idem ki geçdi günüm māh-pāresüz
 Oldum cihānda yıldızı yok bir sitāresüz
- 2 Sengīn-dilüñ belāsı didüm taşlar altına
 Altında kaldı taşuñ elüm āh çāresüz
- 3 Ağladuğumca dehri muḥīṭ oldu gözyaşı
 Servüm kenāra gelmedi baḥrüm kenāresüz²⁰²

202

Bu beytin yerine Y nüshasında şu beyit bulunmaktadır:

Gül şehriyārı bakmadı bī-nāle bülbüle

Hic şāh-ı kişver ola mı ṭabl u neķāresüz

Ü nüshasında da önce bu dizeler kayıtlıyken daha sonra müstensih tarafından karalanıp metinde belirtilen beyit yazılmıştır.

- 4 Dāyim mübārizān-ı rezim pārenmede
Olur mı kim dilāver-i ʿışk ola yāresüz
- 5 Şevküm şu^{ʿā} Bālī derūnum ziyāsıdur
Dāğum kararmış oda dönüpdür şerāresüz

71

fe ʿi lā tūn fe ʿi lā tūn fe ʿi lā tūn fe ʿi lūn
...- / ...- / ...- / ...-

- Ü29b 1 Kuhl-i hāk-i reh-i yār-ile açıldı gözümüz
N'ola bir luṭf-ı şafā-baḥş-ile gülse yüzümüz
- 2 Kevkebüm şöyle karīn oldu o sa'd-aḥtere kim
Ne kadar kaçışa māhum barışur yılduzumuz
- 3 Rūzigāra ne döyer zerre-i ḥurşīd gibi
Gün ola görmeyiser bād-ı şabāda tozumuz
- 4 Görüp eṭfāl-i çemen zīnetini boyun eger
Şaḥn-ı gülşende benefşe mi ki öksüzümüz
- 5 Var osun zerrece Bālī'ye tebessüm itdi
Hüsni içinde dehen-i dil-bere yokdur sözümüz

72

fā ʿi lā tūn fā ʿi lā tūn fā ʿi lā tūn fā ʿi lūn
-...- / -...- / -...- / -...-

- Y30b 1 Seyr iden ruḥsār-ı²⁰³ yārı her güle zībā dimez
Gonca-i bī-nāṭıka dil yār-ı müsteṣnā dimez

70/5 şu^{ʿā}: شعا قى Y

²⁰³ İzafet kesresi metinde ى ile gösterilmiştir.

72/1 her güle: هو كله Y

- 2 Kākülüñ tevķi°inüñ hūkmi begüm baş üstine
İy elif-ķadd lām-ı zūlf emrine kimse lâ dimez
- 3 Her nazarda çeşm-i āşūbuñ çok istiğnā ider
Kāra gözlüm göñlümi kimse gözüñ ala dimez
- 4 Kanda ķansun ķand-i la°lüñ şerbetin nūş itmeyen
Teşne-i dil-ķasteye āb-ı lebüñ bir mā dimez
- 5 Mihr-i hūsni Bāliyā bir meş°ale uyardı kim
Şeb-čerāğ-ı māha kimse şem°-i cem°-ārā dimez

73

fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lūn

...- / ...- / ...- / ...-

- 1 Zār ider bülbul-i ser-mesti o gül tek tırmaz
Goncalar anuñ için gülşene kuş uçurmaz
- 2 Ay gün ruhları ile beñi seyyārelerüñ
Yūsuf-ı hūsni gören yaramaz düş görmez²⁰⁴
- 3 Nakdini hūn-ı sirişküñ şakınur yār ilden
Yaşumuñ akçelerinüñ kızılın gördürmez
- 4 Çift olup yār-ile gezdüm dir-imiş düşde °adū
Kodum uyur anı düş dahı görür tek tırmaz
- 5 Ağladur güle güle söyleyişi Bālī°(y)i
Lebinüñ hāndeleri kimseleri güldürmez

72/2 elif-ķadd: elif Y

73/1 bülbul: bülbuli Ü

204

Bu beyitte Hz. Yusuf'un, rüyasında ay, güneş ve yıldızların kendisine secde ettiğini görmesine telmih yapılmıştır.

74²⁰⁵

fā °i lā tūn fā °i lā tūn fā °i lā tūn fā °i lūn
 - . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Şırça sā°atdūr habāb-ı eşkümüz vaqt beklerüz
Yār-ile haşr olmağa rüz-ı kıyāmet beklerüz
- 2 Dāne-i °ömrin ögütdi ehl-i diller biz dahı
Āsiyāb-ı dehr-i dūn içinde nevbet beklerüz
- 3 Kūy-ı yāri tolayu alduķ kamu °uşşāk-ile
Bir sipāhuz kim otağ-ı şāh-ı devlet beklerüz
- 4 Nevbetinde geçdi Ferhād-ile Mecnūn biz dahı
Āhumuz tablıyla der-bend-i maḥabbet beklerüz
- 5 Mā-sivādan geçmiştüz Bālī şarāb-ı °ışķ-ile
Ḥānkāh-ı dildeyüz keşretde vahdet beklerüz

75

mef °ū lū fā °i lā tū me fā °i lū fā °i lūn
 - . - / - . - - / - . - - / - . -

- Y31a
- 1 Tūnca Meriç Arda durur cūybārumuz
Deryā-yı telḥi kaṭreye şaymaz kenārumuz
 - 2 Gül ruḥlaruñ °araķları her cāna şu seper
Dāyim gül-āb-ı güldür ile ber-güzārūmuz
 - 3 Şeh-bāzumuz şikāridur °Anķā-yı Kūh-ı Kāf
Şāhin yuvasıdur güzelüm kūhsārūmuz
 - 4 Gülzār u gülşen-ile ekālīm-i seb°ada
Heşt-i behişte beñzedi şeh̄r ü diyārūmuz

- 5 Virdüñ cihāna neşv [ü] nemā Bālī çeşm-ile
Ser-çeşme oldı °ālem[e] bu çeşmesārumuz

76

mef °ü lü me fā °ī lü me fā °ī lü fe °ü lün
- - . / . - - . / . - - . / . - -

- 1 Āh eyleyene perde-i nāmūs gerekmez
Yıl mūmı yakan °aşıkā fānūs gerekmez
- 2 °Atıār-ı cihān ol okı gel Mantık-ı Tayr'ı
Kuş dili Süleymān'ına kāmūs gerekmez
- 3 İy şāh-ı kerem hūsn-i kudūmūñle sehergāh
Güm güm döğülür sīne bize kūs gerekmez
- 4 Üftādelertüñ maḥbes-i gamda koma cānā
Āzādelertüñ derd-ile maḥbūs gerekmez
- 5 Bālī okuma meykedeye zāhid-i huşkı
°Uşşāk-ı cihānuz bize sālūs gerekmez

[Gazel be-Ḳāfiye-i Sīn]

77

fā °i lā tün fā °i lā tün fā °i lā tün fā °i lün
- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 İtmezem sīb-i zeḳan bāğ-ı ruḥından iltimās
La°l-i ruḥsār-ı nigārum baña yiter gül kirās
- 2 N'ola ağızından ırağ olanuñ ısrısa gözi
Leblerüñ şeft-ālūsın göz-ile yirler cümle nās
- 3 Mısr-ı hūsnüñ Yūsuf'ı yaşum taşavvur itmege

Nîl-i eşke merdüm-i dîdem durur ümmü'l-kıyās²⁰⁶

- 4 Cism-i yāra cāmdan bakduğı-çün hāmmāmda
Mîhr-ile māhuñ üşürdi nüh felek başına tās
- 5 Zer gibi āyîne-i qalbūmi jeng itmez bu gam
Tab^c-ı Bālī hālîş altundur ki tutmaz hîç pās

[Gazel be-Ḳāfiye-i Şîn]

78

mef^c ü lü fā^c i lā tū me fā^c i lü fā^c i lün
- - . / - - . / - - . / - - .

- Y31b 1 Kebg-i hırāmum eylese biñ nāz-ile revîş
Niçe göñül hîşārın alur işbu yürüyiş
- 2 Beñzetme kendüñ ol şaneme şöyle şüretā
Taşvîr-i deyr-i yārı qo dīvāra var yapış
- 3 At depdi sürdi müdde^cyi aradan bugün
Ol şeh-süvār-ı hüsñ atına öğredür süriş
- 4 Şāhuma eski kûl geçinür bir yeñiçeri
Gitmez o ser-tırāşuñ öñinden hiç ol kayış
- 5 Emsemle kimse la^clūñe cānā qarışmasun
Bālī olursa n'ola lebûñle emiş qarış

79

fe^c i lā tün me fā^c i lün fe^c i lün
- - - / - - - / - - -

²⁰⁶

Mısır Türklerin idaresinde iken, Nîl'in feyezân derecesini gösteren kertiklere verilen ad. Daha geniş bilgi için bkz. A. Talât Onay, *a.g.e.*, s. 361.

- 1 Çok mı yolına virseler niçe baş
Yārumuñ şöyle haqqıdur biñ baş
- 2 Dartalum cevher-ile katı sözüñ
Kopduğı yirde ağır olur taş
- 3 Yazdı mercān du°āsı la°line haññ
Virem ağzı du°āluya cān baş
- 4 Bağlamalu bir ağzı açukdur
Zahm-ı sīne derūnum eyledi fāş
- 5 N'ola ger şehd-i fāyık olsa sözi
Bālī bal-ı lebūñledür adaş

80

me fā °ī lūn me fā °ī lūn me fā °ī lūn me fā °ī lūn
 . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Görüñ pīr-i sipihri şeb-çerāğ-ı dehr uyandurmuş
Yed-i beyzāsına şubhuñ kıızıl altını yandurmuş
- 2 Kōmamış kimsede bir Mevlevī-i zībā şabr nağdin
Semā°-ı şevk-i hūsıninde cihān halkın dolandurmuş
- 3 Gidermiş °ālem-i Leylā'yı °ayninden elem kalmış
Belā-yı °ışk Mecnūn'ı bu °ālemden uşandurmuş
- 4 Hemān Hızr-ı lebūñ āb-ı zülālī nūş ider şanma
Niçe dil-teşne(y)i tīgūñ hayāt ābına kındurmuş
- 5 Bu fāñide beķā zevķini bulduķ diyūben Bālī
Yalan dünyāya kendūsini gerçekler inandurmuş

fā °i lā tūn fā °i lā tūn fā °i lā tūn fā °i lūn
 - . - - / - . - - / - . - - / - . -

- Y32a 1 Yārı arayup demür geydüm ayağa tırveş
 Yir yir āhen-bend iderlerse komam şemşırveş
- 2 Halka halka olduğı duyuldı halka zūlfūññ
 Söyleşüp birbirine uladılar zencırveş
- 3 İy kaşı yā key şaķın nāvek-fikendür āhumuz
 Barmağında döndürür māh-ı nevi zih-gırveş
- 4 İy gözi āhū düşüp izüñfe dil arduñcadur
 Kaçmağ-ile kurtulur mısın °aceb naḥcırveş
- 5 Ğār-ı dilde Bāliyā Aşḥāb-ı Kehf°em °ışķ-ı yār
 Gitmez içümden raķīb endişesi Kıtımırveş

82

fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lūn
 . . - - / . . - - / . . - - / . . -

- 1 Kays u Ferhād-ile Vāmıķ gözi oldı saña şeş
 °Aşık u ma°şūkuñ olursa cihātı ķo düşeş
- 2 Ezelī tıynetümüz ḥāk-i reh-i yār oldı
 N°ola ger cümle mezār ehline dirseñ yirdeş
- 3 Dīdede ḥüsn-i ḥayālūñle seni fark idemem
 °Aks-i taşvırūñ ile āyinede sen de diñeş
- 4 Ayla bir günde toğar şehr-i ḥüsünde o perī
 N°ola hemşehri osa māh-ile yār-ı mehveş
- 5 Bālī teşbīh idemez gül yüzüñfe ay u günü
 Bir siyeh-çerde güzel meh şaruşın ḥüb güneş

[Gazel be-Kāfiye-i Şād]

83

fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lūn

..--/..--/..--/..--

- 1 Günde biñ kez depellersin beni ne bunca kışāş
Kamazam zūlfūñi elden gerek öldür gerek aş
- 2 Kurtulan maḥbes-i gamdan barışur tūrūñle
°ışkda menzil atarsa n'ola ger ehl-i ḥalāş
- 3 İsm-i a°zam gibi nāmın işiden meyl eyler
Lā-cerem ism-ile göñül okıdur ehl-i ḥavāş
- 4 Gelūñüz ḥāliş ü muḥliş kul olalum yāra
Ki mücerreb durur envā°-ı murāda İhlāş
- 5 O perī-rūyı Hudā şaklaya dilden gözden
Korkaram dil degüre Bālī lebine eşḥāş

[Gazel be-Kāfiye-i Dād]

84

fā °i lā tūn fā °i lā tūn fā °i lā tūn fā °i lūn

-.-.-/-.-.-/-.-.-/-.-.-

- Y32b 1 Nāmeye lāzım degül ḥālüm ide cānāna °arz
Nāle eyler bülbulūñ °ışkın gül-i ḥandāna °arz
- 2 Tutdı mektüb-ı hilālī pīr-i çarḥ bir gūşede
Devr elinden ayda bir şunar şeh-i devrāna °arz
 - 3 Ruḥ°a gibi dürdi bükdi gonca(y)ı divşürdi gül
Şunmağiyçün bülbul-i dīvāneden dīvāna °arz

- 4 Bir iki barmak beyāz evrākını zanbak şehir²⁰⁷
Yazdı altun halle şuna şāh-ı ‘ālī-şāna ‘arz
- 5 Bāliyā ‘uşşāk derd-i ‘ışkı yāra söylemez
‘Arz ‘arazdur itmek olmaz degme(y)i sulṭāna ‘arz

[Ġazel be-Kāfiye-i Tā’]

85

fā ‘i lā tūn fā ‘i lā tūn fā ‘i lā tūn fā ‘i lūn
- . - . / - . - . / - . - . / - . -

- 1 Kesre fetha olmadı hāl-i ‘izāruḥa bu ḥaṭ
La-cerem her yirde bī-i‘rāb olur cümle nukaṭ
- 2 Bir hayırdur bilde ḥançer teşneye içürmege
Ehl-i diller didiler “lā ḥayra illā fi’l-vaṣaṭ”²⁰⁸
- 3 Şedde vü cezm [...] ²⁰⁹ dīde vü dendān [u] hāl
Ehl-i tecvīd-i maḥabbet olmayan eyler ḡalaṭ
- 4 Baḥr-i eşkümdür viren ḥüsn-i Sitanbul’uḥa fer
Bā‘iş-i ābād-ı Bağdād oldı lā-büdd nehr-i Şaṭ
- 5 İşbu zīb ü zīnet-i dünyāyı neyler Bālī kim
Yār-ı bī-hem-tā durur maḫşūdı ‘uşşākuḥi faḫaṭ

²⁰⁷ Bu kelimenin yazımı metinde açık değildir; kelime anlam ve vezinden yola çıkılarak bu şekilde okunmuştur.

²⁰⁸ “Hayır ancak ortadadır.” Bu hadis sahih hadis kitaplarında bulunamasa da kaynaklarda hadis olarak geçer. Aynı temaya değinen ayetler de mevcuttur. Bunun için bkz. Furkan, 25/67. Daha geniş bilgi için bkz. Mehmet Yılmaz, *a.g.e.*, s.101.

²⁰⁹ Okunamayan bu kelimenin, *maḥabbet* kelimesiyle ilgili olduğu düşünülmektedir. Zira *maḥabbet* sözcüğü dişe benzeyen şedde ile, göz ya da bene benzeyen cezm işaretlerini ihtiva etmektedir. Okunamayan kelime de muhtemelen bu söz oyununun bir parçasıdır. Ayrıca dizede vezin düşüklüğü de söz konusudur. Müstensih büyük ihtimalle bazı kelimeleri atlamıştır.

[Gazel be-Kāfiye-i Zā']

86

fe °i lā tün fe °i lā tün fe °i lā tün fe °i lün
 ...- / ...- / ...- / ...-

- 1 İtdi āyīne-i dil yāri temāşādan Һaz̤z
 Bülbüle oldı muḳadder gül-i zībādan Һaz̤z
- 2 Lebinüñ olsa zülālī n'ola ger baħr-i muḫīṭ
 Ehl-i diller ide lā-büdd leb-i deryādan Һaz̤z
- 3 Cur°a-i bezm-i elestini nişār itdükde
 Yazdı taḳdīr-i Һudā cām-ı muşaffādan Һaz̤z
- 4 Leb-i sākīye naẓar cāmı Cemün oldı ḫabāb
 Һalka bir nükte durur sāğar u şahbādan Һaz̤z
- 5 Bāliyā levḫa-i berg-i güle yazdı ki bahār
 Bülbül-i °ışḳ ide bir gonca-i ra°nādan Һaz̤z

[Gazel be-Kāfiye-i °Ayn]

87

fe °i lā tün me fā °i lün fe °i lün
 ...- / ...- / ...-

- Y33a
- 1 Vaşf-ı ebruña mäh-ı nev muşra°
 Ҡaşuñ aña naẓīre bir maṭla°
 - 2 Yārda ҟaṭ°ı cevāb seyf-i ҟalem
 Ser-i °uşşāḳı eyledi maḳṭa°
 - 3 Һāk- i pāyuña meyl ider °aşıḳ
 Tıynet-i aşl osa n'ola merca°

4 Hatt-ı müşkîn niķābveş cānā
Eyledi zūlfūñ °anberīn-burķa°

5 Nūşha-i cāmi° olalı Bālī
Oldı mecmū° ma°āniye mecma°

[Ġazel be-Ķāfiye-i Ġayn]

88

me fā °ī lūn me fā °ī lūn me fā °ī lūn me fā °ī lūn
.---/.---/.---/.---

- 1 İrüp gül vaşlına bülbul olupdur hārdan fāriğ
Tesellāsında her vāşıl cihān-ağyārdan fāriğ
- 2 Leb-i cānān gibi dil cān-ı °ālem olanı ister
Göñül deyrinde °ārif şüret-i dīvārdan fāriğ
- 3 Yaşumla dīde şüret buldı °aks-i hūsn-i yārumla
Olur mı āb-ile āyīne hīç dīdārdan fāriğ
- 4 El uciyla tūtaldan nabzını dil-ħaste-°uşşāķuñ
Ṭabībūm °izz ü nāzından yürür bīmārdan fāriğ
- 5 Daķın bir tāze²¹⁰ gonca Bāliyā pejmūrde gülden geç
Ĥazān irişdi bülbul gülşen ü gülzārdan fāriğ

89

mef °ū lū fā °ī lā tū me fā °ī lū fā °ī lūn
---/---/---/---

- 1 Tārik-i °ālem içre olur nūr [u] fer çerāğ

²¹⁰

Metinde bu sözcükten sonra *gül* kelimesi yer almaktadır; ancak vezni bozduğu için metinden çıkarılmıştır.

Rüşen-dil ola dünyede her kim yakar çerāğ

- 2 Gel eksük itme âteşini şem[°]veş dilüñ
Sögünmesün efendi kapuñda yanar çerāğ
- 3 Mihr oldı [...] encüm ışıklar alayıdur
Dervāze-i sipihre götürdi kamer çerāğ
- 4 Ezhārı terbiyeyle şafā-bahş idüp bahār
Şahn-ı çemende nergis-i mesti ider çerāğ
- 5 Deryāda Bālī [°]aks-i kevākib degüldür ol
Bir şāh-ı berr ü bahre tutar nılüfer çerāğ

[Ġazel be-Ķāfiye-i Fā']

90

fe [°]i lā tün fe [°]i lā tün fe [°]i lā tün fe [°]i lün
...--/...--/...--/...--

- Y33b 1 Oldı dış yāreleri gerden-i cānān şaf şaf
Şanki boynına dizer la[°]l-i Bedehşān şaf şaf
- 2 Baħr-i ħūnīn-i sirişkūmde kıızıl bayraklar
Dīdemūñ dizdi donanmasına müjgān şaf şaf
 - 3 Ķalbe toķunmağa meydān-ı ħūsūnde müjesi
Çār ebrūdan alay baēladı cānān şaf şaf
 - 4 İy kemān ebrū tenüm olmağa ta[°]līm-ħāne
Dizdi pehlūlarımı yā gibī devrān şaf şaf
 - 5 O sipāhī güzeli Bālī daķındukda bilük
Pür ider dil şadefin nāvek-i hicrān şaf şaf

[Gazel be-Kāfiye-i Kāf]

91

fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lūn
 ...- / ...- / ...- / ...-

- 1 Dahı kundağda tūfeng idi yabana atacak
Öykünür na°relerüm topına ol çatlayacak
- 2 Nazarın irdi nigāruñ aña göz degmekle
Komadı dīdelerüm hālūme bir yir bakacak
- 3 Yāra bakmağa çıkar dīdeleri agyāruñ
Göz diker bir bakacağumuza iki çıkacak
- 4 Başdan tīgini şavdum diyü fahr eyler-imiş
Ser-i sevdā-zedenüñ başına var tokınacak
- 5 °İydde hadd-i °arağ-rīz-i²¹¹ gül-āb-ile bugün
Yār osa bārī göñül naqdini Bālī alacak

92²¹²

fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lā tūn fe °i lūn
 ...- / ...- / ...- / ...-

- Ü30a
- 1 Mūdde°i suhte vü efruhtesiyem dir babak
Diş biler la°line bir suhtedür ammā toñuzak(?)
 - 2 Sāgara derd-i derūnını şurāhī ne döker
Şakın iy sākī ki çatlamaya başuñda kabak
 - 3 Yār merdāne geçer zahm-ı ser-i °āşıkda
Rāstı hayli hünerdür er olup baş yarmak

²¹¹ Metinde izafet kesresi ı ile gösterilmiştir.

²¹² Bu gazel Ü nüshasının 74. gazelidir.

- 4 Kılıcuñ āb-ı hayâtını içen biñ yaşadı
Ol sebebdendir didiler tığüñe kırk yıl yarak
- 5 Yüzde sultānı beñüñ şāh-ı Habeş'dür diyeli
Serverā hāl-i ruḥuñ ney ki bize kararmak
- 6 Şalsa bir cām-ı şafā didüm o mestāne gözün
Didi keyfiyyet-i mey kimseye şaldurmaz ayak
- Y34a 7 Bellüdür gamzesinüñ fitnelerinden Bālī
Āfet-i devr-i zamānda olıcaḳ bir olacaḳ

[Gazel be-Ḳāfiye-i Kāf]

93²¹³

fe °i lā tün fe °i lā tün fe °i lā tün fe °i lün
...- / ...- / ...- / ...-

- 1 Sāz [u] söz ehli ile karşı kulağın buruñ
Ravza-i yāra durur yeltemesi tanbūruñ
- 2 Beni bir büselige iden esir-i şehnāz
Nağme-i tarz-ı hevā-bahşı durur mähūruñ
- 3 İli biz n'idelüm elsüz çalalum çağıralum
Teni şeş-hānesini bozuğa boz mehcūruñ
- 4 Ergānūn-ı dil-i °uşşākı nevā-sāz eyler
Söz-ile nağme-i kânünveşi(?) şantūruñ
- 5 Şūr-ı āh °āleme gülbāng-ı fenā nağmesidür
Şavt-ı şūrīsi durur Bālī nefir ol şūruñ

94²¹⁴mef[°]ü lü fâ[°]i lâ tû me fâ[°]î lü fâ[°]i lün

---/---/---/---

- Ü30b 1 Bezm-i şafâda sâkî olan işveger gerek
Çeşmi habâb-ı mey gibi şâhib-nazar gerek
- 2 Berg-i gül olsa bûlbûl-i ışkâ n'ola kefen
Kim şivesine²¹⁵ ölüsi anuñ deger gerek
- 3 Başı göge irişdi tütalum şanavberüñ
Servüm bülend-i himmete elde hüner gerek
- 4 Her h^vâce-i cihân geçenüñ dürr degül sözi
Şarrâf-ı dehr olanda efendi güher gerek
- 5 Hâk-i belâ vü gamda yatan gözi yaşluya
Bâlî cihânda luğf-ı şeh-i baħr ü berr gerek

95²¹⁶mef[°]ü lü fâ[°]i lâ tû me fâ[°]î lü fâ[°]i lün

---/---/---/---

- Y34b 1 Yüz buldı uydı zülf-i siyekhâra beñlerüñ
Sen mâha oldı seb[°]a-i seyyâre beñlerüñ
- 2 Yağmada mülk-i hüsnuñüñ üftâde dillerin
Şaçma segirdim eyledi ruhsâra beñlerüñ
- 3 Yakdı bahûr-ı Meryem'i hâl-i mu[°]anberüñ
Misk-i Hıfâ'da nâfiye ol kâra beñlerüñ

²¹⁴ Bu gazel Ü nüshasında 76. gazeldir.

²¹⁵ Bu kelime metinde *şive neyine* gibi yazılmıştır; ancak beytin anlam ve vezni göz önünde bulundurulduğunda kelimenin *şivesine* olarak okunması daha doğrudur.

94/4 dürr degül sözi: sözi dürr degül Y

²¹⁶ Bu gazel Ü nüshasında 77. gazeldir.

- 4 Teskîn iderse dāğ-ı derûnum odın n'ola
Derdine kâra bağrumuzuñ çâre beñlerüñ
- 5 Eglenmez oldu dāğ-ı ğam-ı ıışk-ı yâr-ile
Bālî'(y)i şöyle eyledi âvâre beñlerüñ

96²¹⁷

Nazîre-i Bākî

fe 'i lâ tûn fe 'i lâ tûn fe 'i lâ tûn fe 'i lûn

...- / ...- / ...- / ...-

- 1 N'ola iy merd-i sipihr artar-ise nûr [u] ferüñ
Mihr ü meh iki çerâğıdur elüñde bir erüñ
- 2 Yed-i beyzâ-yı şeh-i hüsni olalı mihr-ile meh
Bir eli gölgesidür hâle sipihre kamerüñ
- 3 Şar ciger zahmını gel sîne-i kâfûruñ ile
Hoş durur haste-dile şarması cânâ cigerüñ
- 4 Ol perî tutar elümdür diyü fahr itmez-idüñ
Olmasa iy dil-i dīvâne senüñ bir tutaruñ
- 5 Cân nişâr itme hemân va'ce-i vaşla Bālî
İhtimâli olıcağ şıdka vü kızbe haberüñ
- 6 Akdeñiz Karadeñiz didügi ağ [u] kâra
Var mı akdan karadan kaçrece hiç bir haberüñ²¹⁸

97²¹⁹

²¹⁷ Bu gazel Ü nüshasında 78. gazeldir.

96/5 Cân : Cânâ Y

²¹⁸ Bu beyit Y nüshasında yoktur; Ü nüshasında ise mahlas beytinden sonra gazelin altına yan bir şekilde eklenmiştir.

²¹⁹ Bu gazel Ü nüshasında 79. sırada yer almaktadır.

me fā °ī lūn me fā °ī lūn me fā °ī lūn me fā °ī lūn
 .---/.---/.---/.---

- Ü31a 1 Bugün yarın diyü biz va°de-i dīdāra eglendük
 Göñül eglencesi ārām-ı cān bir yāra eglendük
- 2 Cihān deyrinde taşvīr-i vefāsuz yāra meyl itdük
 Dirīgā hayf naķş-ı şūret-i dīvāra eglendük
- 3 Hayālūñle derūn-ı dilde olduk “iz hümā fi°l-gār”²²⁰
 Biz ol Aşhāb-ı Kehf°üz hālet-ile gāra eglendük
- 4 °Ömür ser-haddine her rüz [u] şeb gitmekdeyüz cānā
 Yol ehli şandılar kim ara gitdük ara eglendük
- 5 Dolaşmaz murğ-ı dil Bālī belā-(y)ı bendine hāruñ
 Cihān bāğında bülbulveş gül-i gülzāra eglendük

98²²¹

fā °i lā tūn fā °i lā tūn fā °i lā tūn fā °i lūn
 -.-.-/-.-.-/-.-.-/-.-

- Y35a 1 Kākülūñ başdan esīr-i °işka ser-bend eyledūñ
 Zülf-ile deryā-yı hūsnūñde °aķıl-bend eyledūñ
- 2 Şehd-i la°lūñ vaşfi düşdi ehl-i diller ağızına
 Micmer-i dehrūñ dehānında °asel-bend eyledūñ
- 3 Tāzelense kanı ger bağrum kebābınuñ n’ola
 Zülf-i pūr-çīnūñle beñizüm şekl-i rāvend eyledūñ
- 4 Yağmalar kimse geçürmez uğrın uğrın baķısuñ

²²⁰ “Onlar (Sevr Dağı’nın tepesindeki) mağaradaydılar.” (Tevbe, 9/40). Mısrada, uzun bir ayetten yapılan bu iktibasla Hz. Peygamber’in Hicret esnasında Hz. Ebû Bekir ile Sevr mağarasına sığınmasına telmih yapılmıştır.

²²¹ Bu gazel Ü nüshasında 80. gazeldir.

Ol Һarāmī gözlerüñle dehri der-bend eyledüñ

- 5 Dāyimā mīh-ı nücüm üstinde döner rahş-ı çarh
Bāliyā aña kemend-i āhı peyvend eyledüñ

99²²²

Nazāre-i Bākī

fe °i lā tün fe °i lā tün fe °i lā tün fe °i lün

...- / ...- / ...- / ...-

- 1 Bende-i muķbiliyem ehl-i dil-i maķbülüñ
Yūsuf-ı hūsn-i ķabülüñ osa n'ola ķuluñ
- 2 Rāh-ı °ışķ-ile göñül vuşlat-ı cānāna iriş
Bilmek oldur kişi kendüye çıkarın yoluñ
- 3 Sākīyā söyleme söz pīr-i muğān fevķinde
Geçme üstinden eger köpri olursa uluñ
- 4 °Aşıkā dime şafāñ var mı vefādan cānā
Eyü söze ne danışak yiridür ma°ķülüñ
- 5 Hāşılı hırmen-i hūsninde öğütüm [...] ²²³
Bāliyā dāne-i hāl-i ruķıdur maķşülüñ

100²²⁴

Ü31b

Nazāre-i Yahyā

fe °i lā tün fe °i lā tün fe °i lā tün fe °i lün

...- / ...- / ...- / ...-

- 1 Gerçi yüz aķlıgıdur geldi ağardı saķaluñ

²²² Bu gazel Ü nüshasının 81. gazelidir.

99/5 hūsninde: hūsninden Y

²²³ Metinde كونه şeklinde yazılan bu kelime okunamamıştır.

²²⁴ Bu gazel Ü nüshasında 82. gazeldir.

Seni şaklamak için penbeye şardı ecelüñ

- 2 Gün gibi şevk-i tecerrüdde degülsin yek-tâ
Hâle-i mâha dönüp sâyeñ olupdur °amelüñ
- 3 Göreyin iki gözüm merdümi çok çok yaşa sen
Âb-ı rüy-ile ki alnuñ teridür mâ-şâsaluñ
- 4 Eglenürse dil ü cân °ışk [u] maḥabbetle n'ola
Cevr [ü] nâzından eyü bir nesi vardur güzelüñ
- 5 Bî-sütün-ı felege Bālî'(y)i taşlatma gönül
Döndürür kışsa-i Ferhād'a bu darb-ı meşelüñ

7. BİBLİYOGRAFYA

Ağaç İşleri Terimleri Sözlüğü. Haz. Nazım Şanıvar. Ankara: TDK, 1968.

Ahdî. *Gülşen-i Şuarâ*. İÜ Ktp. TY. no. 2604.

Ahî. *Ahî Divanı*. Haz. Necati Sungur. Ankara: Kültür Bakanlığı, 1994.

Ahmed Badi. *Armağan: Divan Şiirinde Atasözü ve Deyimler*. Trakya Üniversitesi Araştırma Projesi. Proje Yürütücüsü: Süreyya Ali Beyzadeoğlu. Basılmamış proje, 1999.

Ahmet Vefik Paşa. *Lehce-i Osmânî*. Haz. Recep Toparlı. Ankara: TDK, 2000.

Akdemir, Hikmet. *Belagat Terimleri Ansiklopedisi*. İzmir: Nil, 1999.

Akkaya, Mehmet. *Şemsî Paşa: Hayatı, Sanatı ve Divanı'ndan Seçmeler*. Balıkesir: Alem Basın Yayın, 1995.

Aksoy, Ömer Asım. *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp, 1991.

Aksun, Ziya Nur. *Osmanlı Tarihi: Osmanlı Devleti'nin Tahlilli Tenkitli Siyasi Tarihi*. c.1. İstanbul: Ötüken, 1994.

Arseven, Celal Esad. *Sanat Ansiklopedisi*. c.4. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1952.

‘Âşık Çelebi. *Meşâ’ir üş-Şu’arâ*. Haz. Meredith-Owens. London: Messrs. Luzac and Company Ltd., 1971.

Bakî. *Bâkî Divanı*. Haz. Sabahattin Küçük. Ankara: TDK, 1994.

Bâlî. *Divan-ı Bâlî*. İÜ Ktp. TY. 3496.

-----, *Divan-ı Bâlî*. Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Ktp. Y-1080.

Beyânî Mustafa bin Carullah. *Tezkiretü’ş-Şuarâ*. Haz. İbrahim Kutluk. Ankara: TTK, 1997.

- Bursalı Mehmed Tahir. *Osmanlı Müellifleri*. Haz. Fikri Yavuz ve İsmail Özen. İstanbul: Meral, 1972.
- Büngül, Nurettin Rüştü. *Eski Eserler Ansiklopedisi*. İstanbul: Tercüman Gazetesi, t.y.
- Büyük Osmanlıca-Türkçe Sözlük*. Haz. M. Nihat Özön. 6. bs. İstanbul: İnkılâp ve Aka, 1979.
- Canım, Rıdvan. *Başlangıçtan Günümüze Edirne Şairleri*. Ankara: Akçağ, 1995.
- Cebecioğlu, Ethem. *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. Ankara: Rehber, 1997.
- Ceylan, Ömür. *Tasavvufî Şiir Şerhleri*. İstanbul: Kitabevi, 2000.
- Danışmend, İsmail Hami. *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*. c.2-3-5. İstanbul: Türkiye, 1972.
- Derleme Sözlüğü*. Ankara: TDK, 1978.
- Devellioğlu, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. 15. bs. Ankara: Aydın Kitabevi, 1998.
- Dilçin, Cem. "Gazel". *Türk Dili: Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*. sayı 415-416-417. (1986): 78-247.
- . *Örnekleriyle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: TDK, 1992.
- . *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: TDK, 1983.
- Emrî. *Emrî Divanı*. Haz. M. A. Yekta Saraç. İstanbul: Eren, 2002.
- Ergun, Metin. *Alıp Manaş*. Ankara: Kültür Bakanlığı, t.y.
- Ergun, Sadettin Nüzhet. *Türk Şairleri*. c.2-3. İstanbul: Bozkurt Basımevi, 1936.
- Erken, Mustafa. "Camasb-nâme". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. c.7. Ankara: TDV, 1993.

- Eyüboğlu, Kemal. *13.yy'dan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözü ve Deyimler*. İstanbul: Doğan Kardeş Matbaacılık, 1975.
- Fatih Sultan Mehmed. *Fatih Divanı*. Haz. Saffet Sıtkı. İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi, 1944.
- Gökbilgin, M. Tayyip. *15. ve 16. Asırlarda Edirne ve Paşa Livası: Vakıflar, Mülkler, Mukataalar*. İstanbul: İÜEF, 1952.
- Gökyay, Orhan Şaik. *Dedem Korkut Kitabı*. İstanbul: MEB, 1973.
- Gölpınarlı, Abdülbâki. *Tasavvuf'tan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*. İstanbul: İnkılâp ve Aka, 1977.
- Gümüş, Sadreddin. "Cürcânî, Seyyid Şerif". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. c.8. Ankara: TDV, 1993.
- Hayâlî. *Hayâlî Divanı*. Haz. Ali Nihat Tarlan. Ankara: Akçağ, 1992.
- Hüseyin Kazım Kadri. *Türk Lügati*. Ankara: İstanbul, Maarif, 1943.
- İpek: Osmanlı Dokuma Sanatı*. Haz. Nurhan Atasoy v.d. İstanbul: TEB İletişim ve Yayıncılık, 2001.
- İşkodra Şairleri ve Ali Emiri'nin Diğer Eserleri*. Haz. Hakan Karateke. İstanbul: Enderun, 1995.
- Kalay, Emin. *Edirne İli Ağızları (İnceleme-Metin)*. Ankara: TDK, 1998.
- Kazancıgül, Ratip. *Edirne Şehir Tarihi Kronolojisi (1300-1994)*. Edirne: Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yayınları, 1995.
- Kılıç, Filiz. *17. Yüzyıl Tezkirelerinde Şair ve Eser Üzerine Değerlendirmeler*. Ankara: Akçağ, 1998.
- Kılıç, Hulûsi. "Kafiye". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. c.24. Ankara: TDV, 2001.
- Kılıçoynunu Terimleri Sözlüğü*. Haz. Sait Tayla. Ankara: TDK, 1970.

Kınalı-zâde Hasan Çelebi. *Tezkiretü's-Suarâ*. Haz. İbrahim Kutluk. Ankara: TTK, 1978.

Kiel, Machiel. "Kesriye". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. c. 25. Ankara: TDV, 2002.

Kimya Terimleri Sözlüğü. Haz. Saadet Üneri v.d. Ankara: TDK, 1981.

Koçu, Reşad Ekrem. *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*. Ankara: Sümerbank Kültür Yayınları, 1969.

-----, *İstanbul Ansiklopedisi*. İstanbul: İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat, 1958.

Köksal, M. Fatih. "Nazire Kavramı ve Klâsik Türk Şiirinde Nazire Yazıcılığı." *Diriözler Armağanı*. Haz. Fatih Köksal ve A. N. Baykoca. Ankara: Bizim Büro, 2003.

Köprülü, Fuad. *Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Ötüken, 1980.

Kufralı, Kasım. "Cürcânî". *MEB İslâm Ansiklopedisi*. c.3. İstanbul: MEB, 1963.

Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Meâli Âlisi. Haz. Ömer Nasuhi Bilmen. Ankara: Akçağ, t.y.

Kurnaz, Cemal. *Hayâlî Bey Divanı'nın Tahlili*. İstanbul: MEB, 1996.

Kütüb-i Sitte. Haz. İbrahim Canan. Ankara: Akçağ, 1995.

Latîfî. *Latîfî Tezkiresi*. Haz. Mustafa İsen. Ankara: Kültür Bakanlığı, 1990.

-----, *Tezkiretü's-Su'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*. Haz. Rıdvan Canım. Ankara: Ankara Kültür Merkezi Başkanlığı, 2000.

Levend, Agâh Sırrı. *Divan Edebiyatında Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*. İstanbul: Enderun, 1980.

Mantık Terimleri Sözlüğü. Haz. T. Grünberg ve A. Onart. Ankara: TDK, 1976.

Mehmed Mecdî. *Tercüme-i Şakâ'ik-i Numâniyye: Hadâ'ikü's-Şakâ'ik*. y.y., t.y.

Mehmed Süreyya. *Sicill-i Osmanî-Osmanlı Ünlüleri*. c.2. Haz. Nuri Akbayar. İstanbul: Türk Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996.

Mehmet Tevfik. *Kafî-i Şuarâ*. İstanbul: y.y., 1873.

Miras, Kâmil. *Sahih-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi*. Ankara: TTK, 1984.

Muhammed Riyâzî, *Riyâzu's-Şuarâ*, c.1. Nuruosmaniye no. 3724.

Mutçalı, Serdar. *Arapça-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Dağarcık, 1995.

Mürekkep Zamanlar: 700 Yıllık Süreçte Kalem Medeniyeti. Haz. Şennur Şentürk. İstanbul: YKY, 1997.

Müstakîm-zâde Süleyman Sa'deddin. *Tuhfetü'l-Hattâfîn*. İstanbul: Türk Tarih Encümeni, 1928.

Mütercim Asım Efendi. *Burhân-ı Katı*. Haz. Mürsel Öztürk ve Derya Örs. Ankara: TDK, 2000.

Necatî Beg. *Necatî Beg Divanı*. Haz. Ali Nihat Tarlan. İstanbul: MEB, 1963.

Nev'i-zâde Atâyî. *Hadâiku'l-Hakâik fi-Tekmiletî's-Şakâik*. Haz. Abdülkadir Özcan. İstanbul: Çağrı, 1989.

Okay, Sebahattin. *Trakya Yerli Ağzı: İnceleme-Derleme-Metin*. Ankara: TDK, 1995.

Okyanus Türkçe Sözlük. Haz. Pars Tuğlacı. İstanbul: Pars, 1971.

On Bin Türk Motifi Ansiklopedisi. Haz. Aysel Koyaş v.d. İstanbul: Türk El Sanatları Araştırma Merkezi, 1983.

Onay. A. Talât. *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*. 4.bs. Haz. Cemal Kurnaz. Ankara: Akçağ, t.y.

Özen, Mine Esiner. *Yazma Kitap Sanatları Sözlüğü*. İstanbul: İÜ Fen Fakültesi, 1985.

Öztuna, Yılmaz. *Türk Musikisi Kavram ve Terimleri Ansiklopedisi*. İstanbul: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, 2000.

Pakalın, Mehmet Zeki. *Osmanlı Tarih Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. İstanbul:

Milli Eğitim Basımevi, 1946.

Pala, İskender. *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ, 1995.

Peremeci, Osman Nuri. *Edirne Tarihi*. İstanbul: Edirne ve Yöresi Eski Eserleri

Sevenler Kurumu, 1939.

Püsküllüoğlu, Ali. *Türkçe Deyimler Sözlüğü*. Ankara: Arkadaş, 1995.

Redhouse, James William. *A Turkish and English Lexicon*. 2. bs. İstanbul: Çağrı,

2001.

Saraç, M. A. Yekta. *Şeyhülislâm Kemâl Paşazâde: Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri ve Bazı*

Şiirleri. İstanbul: Risale, 1995.

Steingass, Francis Joseph. *A Comprehensive Persian-English Dictionary*. 6. bs.

London: Routledge and Kegan Paul, 1977.

Storey, C. A. "Teftezân". *MEB İslâm Ansiklopedisi*. c.12. İstanbul: MEB, 1974.

Şemsettin Sami. *Kamus-ı Türkî*. Tıpkıbasım. İstanbul: Çağrı, 1996.

-----, *Kamusü'l-A'lâm*. İstanbul: Mihran Matbaası, 1889.

Şentürk, Ahmet Atillâ. *Osmanlı Şiir Antolojisi*. İstanbul: YKY, 1999.

Şeyhülislâm Mehmed Esad Efendi. *Lehçetü'l-Lûgat*. Haz. H. Ahmet Kırkkılıç.

Ankara: TDK, 1999.

Şükün, Ziya. *Farsça-Türkçe Lûgat: Ferheng-i Ziya, Gencine-i Güftâr*. İstanbul: Milli

Eğitim Basımevi, 1967.

Tarama Sözlüğü. Ankara: TDK, 1963.

Tezcan, Hülya. "On Sekizinci Yüzyılda Osmanlı Kumaş Sanatı ve Kadın Modası." *P*

Dergisi. sayı 8. (1977): 72-85.

-----, *Atlaslar Atlası: Pamuklu, Yün ve İpek Kumaş Koleksiyonu*. İstanbul:

YKY, 1993.

Tezkirelere Göre Divan Edebiyatında İsimler Sözlüğü. Haz. Haluk İpekten v.d.

Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1988.

The Lingua Franca In the Levant. Haz. Henry ve Renee Kahane, Andreas Tietze.

İstanbul: ABC Kitabevi, 1988.

Timurtaş, Faruk K. *Osmanlı Türkçesi Grameri III.* 8. bs. İstanbul: İÜEF, 1997.

Tolasa, Harun. "Divan Şairlerinin Kendi Şiirleri Üzerine Düşünce ve Değerlendirmeleri". *Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*. sayı 1. (1982): 15-46.

-----, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası.* Erzurum: Atatürk Üniversitesi EF, 1973.

-----, *Sehi, Latîfî, Âşık Çelebi Tezkirelerine Göre 16. yüzyılda Edebiyat Araştırmaları.* İzmir: Ege Üniversitesi EF, 1983.

Tökel, Dursun Ali. *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar: Şahıslar Mitolojisi.* Ankara: Akçağ, 2000.

Tuğlacı, Pars. *Osmanlı Şehirleri.* İstanbul: Milliyet Gazetesi, 1985.

Tulum, Mertol. *Tarihî Metin Çalışmalarında Usûl (Menakıbu'l-Kudsiyye Üzerinde Bir Deneme).* İstanbul: Deniz, 2000.

Tuman, Mehmet Nâil. *Tuhfe-i Nâilî.* c.1. Haz. Cemal Kurnaz ve Mustafa Tatçı. Ankara: Bizim Büro, 2001.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi: Devirler, isimler, eserler, tesirler. Haz. Ezel Erverdi v.d. İstanbul: Dergâh, 1977.

Uludağ, Süleyman. *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü.* İstanbul: Marifet, 1977.

Unat, Faik Reşit. *Hicrî Tarihleri Milâdî Tarihe Çevirme Kılavuzu.* 5. bs. Ankara: TTK, 1984.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Osmanlı Tarihi.* c.3. böl.1. Ankara: TTK, 1982.

Ünver, İsmail. “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler.” *AÜDTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Türkoloji Dergisi*. c.11. sayı 1. (1993): 51-89.

Üzgör, Tahir. *Türkçe Divan Dibaceleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı, 1990.

Yahyâ Bey. *Yahyâ Bey Divanı*. Haz. Mehmed Çavuşoğlu. İstanbul: İÜEF, 1977.

Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Yazmalar Kataloğu. Haz. Yücel Dağlı v.d. İstanbul: YKY, 2001.

Yasır, Mahmut Bedreddin. *Medeniyet Tarihinde Yazı ve İslâm Medeniyetinde Kalem Güzeli*. 2. bs. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 1981.

Yıldırım, Selahattin. *Osmanlı İlim Geleneğinde Edirne Dârulhadisi ve Müderrisleri*. İstanbul, Dârülhadis Yayınları, 2001.

Yılmaz, Mehmet. *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler*. İstanbul: Enderun, 1992.

Zanaat Terimleri Sözlüğü. Haz. Orhan Acıpayamlı. Ankara: TDK, 1976.

Zatî. *Zatî Divanı*. Haz. Ali Nihat Tarlan. İstanbul: İÜEF, 1967.

8. İNDEKSLER

8.1. İNCELEME KISMI İNDEKSİ

- Ahdî 6
 Ahî 18, 25, 28
 Akdeniz 38
 Ali Emirî 4
 Allah 47, 48, 50, 51
 alliterasyon 77
 Ankebut Sûresi 48
 Arda nehri 61
 Ashab-ı Kehf 57
 Âşık Bâlî 4
 Âşık Çelebi 3
 At Meydanı 36
 Avnî 32, 33
Bahr-i Nasâyih 2
 Bakara Sûresi 48
 Bâkî 18, 25, 26, 27, 30, 31, 81, 86
 Bâlî Çelebi 1, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 23, 24, 25, 39, 47, 80, 81, 88
Bâlî Divanı 9, 11, 34, 39, 40, 44, 46, 48, 50, 51, 52, 53, 55, 56, 59, 61, 63, 65, 68, 75, 77, 80, 81, 82, 85
 Bâlî İlhamî Efendi 3
Başlangıçtan Bugüne Edirne Şairleri 14
Beyânî Tezkiresi 9
 Bilâl-i Habeşi 53
 I. Selim 4, 10, 13, 17, 80
 Bosnalı Bâlî 4
 Caferî 2
 Camasb 57
Came-şuy-nâme 86
 Cavit Baysun 86
 Cem 55, 56
 Cem Dilçin 62
 Cevherî 3
 cinas 18, 77
 Çorlu 14
 Dârâ 21, 55
 Dergâh Yayınları 1
 Edirne 1, 13, 14, 15, 16, 39, 60, 61, 67, 81
 Edirne Darülhadisî 1, 14
Edirne İli Ağızları 67
 Edirneli Bâlî 1, 5, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 80, 81
 Emin Kalay 67
 Emrî 18, 25, 31, 32, 62
 Enbiya Sûresi 76
Enîsü'l-Müsâmirîn 13, 14
 Fatih Sultan Mehmed 2
 Ferhad 57
Ferhad ile Şirin 56
 Feridun 55
 Ferruh 55
 Goletta Kalesi 38
 Gül-gün 62
Gülşen-i Şuarâ 6
Gülşen-i Ma'ânî 23
Hadâiku'l-Hakâik fi-Tekmileti's-Şakâik 1, 2, 14
 Halkulvad Kalesi 38
 Hayâlî 12, 13, 18, 25, 27, 28, 33, 62, 81
 Haydar 53
 Hayretî 18, 25
 Hibrî 13, 14

Hikmet-nâme 4

Hızır 16, 50, 51, 52

Hüdayi Bey 16

Hulbend/Kulbend Kalesi 38

Hüseyin Baykara 33

hüsn-i talil 74

Hüsrev 21, 56

Hız. Âdem 51

Hız. Ali 53, 140

Hız. Ebû Bekir 52

Hız. İbrahim 51

Hız. İdris 51, 72

Hız. İsa 50, 51

Hız. Meryem 50

Hız. Muhammed 48, 49, 53, 77

Hız. Musa 50, 51, 75

Hız. Nuh 51

Hız. Ömer 52

Hız. Osman 52

Hız. Peygamber 35, 48

Hız. Süleyman 50

Hız. Yusuf 49

İbn Bâlî 4

İbrahim Kutluk 8

iham 18, 72

iham-ı tenasüp 55, 72

İhlas Sûresi 48

II. Abdülhamid 4

II. Bayezid 3, 17

II. Selim 17, 36, 37, 38, 57

iktibas 48, 52, 76

imale 42

İmran 50

İnebahtı Deniz Savaşı 37, 38

İntihâbü't-Tevârîh 24

İran 36, 38, 55, 56

irsâl-i mesel 75

İskender 54, 55

İşkodralı Bâlî: 4

İsmail Ünver 96

İspanya 38

İstanbul 2, 4, 16, 36, 37, 83

İstanbul Üniversitesi (İÜ) Ktp. 2, 8, 83

istiare 71

istifham 73

iştikak 76

Kadı Birgili-zâde Muslihiddin Efendi
3

Kafî-i Şuarâ 10

Kanuni Sultan Süleyman 2, 17

Karun 57

Kaydâfe 55

Kehf Sûresi 52

Keyâniyân 55

Keyhüsrev 55

Kıbrıs 37

Kılıç Ali Paşa 38

Kınalı-zâde Hasan Çelebi 7, 8, 10, 11,
15, 18, 80

Kınalı-zâde Tezkiresi 8, 11, 80

kinaye 73

Kızıldeniz 50, 75

Kur'ân-ı Kerîm 48, 95

Kurşunlu Dergâhı 3

Latîfî 5

Latîfî Tezkiresi 5, 7

leff ü neşr 74

Leyla ile Mecnun 56

Lokman 53

Mahmud Bey 2

Mahmud ile Ayaz 56

Mânî 19

Me'cûc 54

Mecnun 57

Mehmed Tevfik 10
 Mehmet Nâil Tuman 1, 2
 Menteşe 2
 Meriç 61
 Mesih 50
Meşrû'ât 23
 Millet Ktp. 4, 11
 Mısır 4, 13, 49
 mübalağa 76
 Müezzîn-zâde Ali Paşa 38
 Muğlalı Bâlî 2
 Musta'sım 62
 Nahl Sûresi 48
 Necatî 17, 18, 25, 27, 40, 62, 66, 81
 Necef 53
 Nedim 65
 Neriman 55
 Nev'i-zâde Atâyî 14
 Nevayî 33
 nida 77
Nigârîstan 19
 Nîl 49
 Osman bin Abdullah 85, 88, 93
 Osman Nuri Peremeci 13
Pervane Bey Mecmuası 12
 Pir Ahmed Dede 16
 Pişdâdiyân 56
 Piyale Paşa 38
 Ramazan Efendi 3
 Revan 8
 Rıdvan Canım 14, 17
 Riyâzî 9
 Roma 38
 Rumeli 4
 Rumeli Beylerbeyi Siyavuş Paşa 36
 Rumelili Bâlî 5, 6, 7, 8, 9, 12, 13, 80
 Rüstem 55

S. N. Ergun 1, 3, 4, 6, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 61, 80, 81
 Sam 55
 Sarhoş Bâlî 3
 Selim Han 18, 25, 36
 Selimiye Camii 37, 53, 60
 Sevr Dağı/Mağarası 52, 76
 Singin Donanma Harbi 37
Sicill-i Osmanî 2, 4,
 Sofya 2
 Sofyalı Bâlî 2, 3
 Sokullu Mehmed Paşa 38, 55
 Sultan Selim Medresesi 14
 Süleymaniye Ktp 8
 Şeb-dîz 62
Şeh-nâme 55
 Şehzâde Mehmed 35, 58
 Şemsî 18, 25
 Şeyhülislâm Kemâl Paşa-zâde 14, 17, 23, 24
 Taci-zâde Bâlî 2
 Taci-zâde Cafer Çelebi 2
 Taşlıcalı Yahyâ 25, 29, 40
 tecahül-i ârif 73, 74
 tekrar 78
 telmih 49, 51, 53, 54, 56, 72, 75
 tenasüp 49, 70
 teşbih 71
 teşbih-i belîğ 71
 teşhis 72
 Tevbe Sûresi 76
 tevriye 73
 tezat 70
Tezkiretü's-Şuarâ 15, 18
 Tokmak Han 36
 Topkapı 8
Tuhfe-i Hattâtîn 85

Tuhfe-i Nâilî 1, 2, 10

Tunca 61

Tunus 38

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi

1, 4

Türk Şairleri 1, 3, 4, 7, 15, 18, 61

Uhud Savaşı 49

ulama 42

Usturumca 2

Uzun Bâlî 14

Uzun Firdevsî 86

III. Murad 17, 35, 36, 37, 38, 57, 58,

78, 80

Üsküdar 36

Vamık ile Azra 56

Venedik 38

Yakut 62

Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma

Ktp. 86

Ye'cûc 54

Yekta Saraç 62

Zâl 55

Zatî 18, 25, 28, 30, 31, 32

Zigetvar 38

zihaf 42, 43

Zülfikâr 53

8.2. BÂLÎ DİVANÎ'NDA ATASÖZÜ VE DEYİMLER İNDEKSİ

- acıyı bal eylemek G51/2
ad eri G22/5
ad ola N2/4
âdem salmak K3/6
âdemi kaygı düşürür G47/3 (Y)
âdet etmek K12/18
afakı tutmak K12/11
ağız ağza vermek G28/2
ağız biriktirmek K7/3
ağızdan düşürmemek G43/4
ağza düşmek G98/2
ağzı açık G79/4
ağzı eğri G65/4
ağzı kanlı K9/7
ağzı kızıl G62/1
ağzına almak K13/15
ağzını aramak K13/4, G40/1
âh etmek/eylemek G7/1, G76/1
ahde tehallûf etmek G6/5
ak akçe kara gün içindir G27/4
aklı havale eylemek K4/15
aklını almak G14/4
akmazsa damlar G35/3
akranı olmamak K3/3
aktan karadan haberi olmak G96/6
âl kurmak G40/1
âlemlere/cihana dolmak K2/2, K8/2
alın teri/âb-ı rûy (dökmek) K11/20, G14/3, G25/5 G100/3
alıp gelmek K6/4
ameli sâyesi olmak G100/2
an yed çekmek G52/2
anılmak ömr-i sâîndir âsâr-ı hayr ile K8/18
aradan kakmak G25/3
aradan sürmek G78/3
arif olan anlar K1/17
arkası olmak G48/3
arkayı yere getirmek K19/6
arz arazdır G84/5
arz etmek/sunmak K2/29, K12/9-17, K18/7-13, G8/5, G84/1-2-3-4-5
asılıp kalmak G62/3
at depmek G78/3
at salmak G67/4
ateş kuşanmak G44/1
avare eylemek G95/5
avare gezmek G11/5
avaze salmak K4/5
avazı (feryadı) erişmemek K8/10
ayağa düşmek G47/2
ayağına balta vurmak G6/1
ayağına kara su inmek K13/10
ayak altına almak K10/3
ayak saldırmak G92/6
ayak tozu K2/8, K18/17
ayak üzre hizmet etmek K13/10
ayaktan çıkmak G11/5
aylar yıllar geçmek K5/6
bağrına basmak G26/4
bağrını delmek K19/1
bağrını doğramak K7/9
bastığı yerde ot (çemen) bitmek K6/14
baş açık yüğürlük etmek K7/14
baş çekmek K7/15
baş eğmek K11/5
baş göstermek G57/2
baş koşmak K3/11, K16/7
baş olmak G46/3, G54/5
baş üstüne G72/2

baş üstüne tutmak K6/10
 başı belâda olmak G31/4
 başı hoş olmak K20/12
 başı pür olmak G2/3
 başı yelli G30/4, G67/5
 başına dokunmak G28/4, G91/4
 başına od yakmak K5/9
 başına tas üşürmek G77/4
 başında kabak çatlamak G92/2
 başını bağlamak G13/3
 başını eflâke/göğe erdirmek G10/3, G94/3
 başını kaldırmamak K11/9
 başını koymak K14/8
 başını yerden kaldırmak K6/1
 baştan savmak G91/4
 bel bağlamak K3/18, G52/3
 belâ çekmek G63/1
 belli olmak K8/9, G92/7
 beyaza çıkmak N3/4
 bin yaşamak G8/1, G92/4
 bin yaşar bir iyi ad ile cihanda âdem K2/34
 bir âdem oğlu olmak G35/2
 bir ayağıyla bin âdem yıkmak K9/7
 bir cana kalmamak K16/9
 bir içim su K11/18
 bir kolay K17/8
 bir koluyla ser almak K9/8
 bir köşede tutmak G84/2
 birine sâni olmamak K3/3, G33/3
 boğun boğun olmak K13/5
 boynu bağlı K15/14
 boyun eğmek G71/4
 bozuk çalmak G93/3
 bugün yarın G97/1
 bulsa dipdiri yemek G66/3

burnuna kıl takmak G25/2
 buz üzre yazmak G7/5
 can baş vermek G79/3
 can götürmek G53/1-4
 can gözüyle görmek K1/3
 can sunmak K7/3
 can uçurmak K17/11, K19/4, G66/2
 can vermek K17/18, G53/4-5
 cana su sepmek G75/2
 canına can olmak G20/5
 cevap söylemek/vermek K1/17
 cihanı yakmak G9/5
 çekip bağlamak G9/5
 çekip çevirmek G57/3
 چراغ yakmak G89/1
 çift olmak G73/4
 çok çok yaşamak G100/3
 çok iş etmek K8/4
 dağ üstünü bağ eylemek K6/16
 daldan dala kon(dur)mak K16/13
 daşra atar cihanda kabul olmayanı yer K15/8
 daşra düşmek G11/5
 dediğine bakmamak K15/15
 defterini kapamak K6/5
 deniz tutmak K11/9
 derd-i ser G8/1, G13/3, G31/4
 derdine çare olmak G95/4
 dermanı kalmamak K7/4
 didesi (gözü) çıkmak G91/3
 dil değirmek G83/5
 dil dökmek K13/2
 dil sokmak K13/4, G40/1
 dil ucu K13/9
 dil uzatmak K3/21, K12/6
 (Huda) dilden gözden saklamak G83/5
 dile almak K13/3, G65/4

dilinden anlamamak G62/1
 diş bilemek G92/1
 doyunca görememek G65/1
 dökülüp saçılmak K20/3
 döküp saçmak G16/3
 düğün bayram olmak K16/16
 dünya malını neylemek G85/8
 (...gibisi) dünyada olmamak K8/19
 düşmeye yer aramak G40/5
 eceliyle doğmak K16/10
 eğlence olmak G60/5
 eksik etmemek G89/2
 eksik olmamak G8/1, G35/3
 el kavşurmak G21/5
 el ucuyla tutmak K13/14, G12/5,
 G88/4
 el vurmak K4/15
 elde hüneri olmak G94/3
 elde piyaz dilde niyaz G69/3
 elden çıkmak G49/5
 elden düşürmemek G43/4
 elden komamak G83/1
 ele almak K6/17, K12/3, K13/19
 ele girmemek G47/4
 eli taş altında kalmak G70/2
 elsiz çalıp çağırmak G93/2
 eman bulmak K7/10
 eman vermemek G32/5
 emiş karış olmak G78/5
 er bağlamak G31/1
 er olup baş yarmak G92/3
 erkâna riayet etmek K2/12
 etle tırnak arasına girmemek G68/3
 fırsat esiri K15/15
 gafil olmamak G47/2
 gecesi gündüz gibi olmak K11/5
 gelip geçmek K5/5

göğre kemer atmak K4/6
 gölge haramisi G61/1
 gönlü alçakta olmak G36/5
 gönlüne katı gelmek K17/14
 gönlüne ulaşmak G9/2
 gönlünü pak kılmak K4/11
 gönül açmak G31/2, G55/2
 gönül eğlencesi G97/1
 gönül uğrusu G47/4, G56/2
 gönül uğurlamak G4/4
 gönül(ünü) almak G13/2, G39/1,
 G72/3, G78/1
 göremez şeb-pereler mihr-i cihan-ârâyı
 K10/17
 göz açmamak G3/5
 göz değmek G91/2
 (üstüne)göz dikmek G5/2, G91/3
 göz kulak olmak K8/6
 göz yummak K19/8
 gözden geçirmek G22/3
 gözünü yumup geçmek G41/1
 gözle yemek G77/2
 gözü açılmak G71/1
 gözü bağlı K17/22
 gözü ısırarak G78/2
 gözü kanlı K17/11
 gözünde olmak G36/1
 gözüne koyun kurt görünmek K16/13
 gözüne şişler sokmak K7/9
 gözünü bağlamak K2/26
 gül gibi K10/10
 gül gül olup kızarmak G23/5
 güm güm dövülmek G76/3
 gün gibi doğmak G56/4
 gün gibi görünmek K4/16
 gün gibi olmak K10/20, G23/3
 gün gibi ruşen etmek K10/19- 20

gün görmez ehli K19/8
 gün göstermemek G2/1
 gün ola G71/3
 ha bire K17/10
 haber söylemek K1/14
 hacı disem kime koynunda çıkar lâ-
 bûd haç G16/5
 hadd kesmek K9/12
 haddi/pâyânı/gâyeti (sınırı) olmamak
 K2/36, K3/26-28, K7/6, K14/16
 hâkta (toprakta) kalmak K9/18
 hâke düşmek K19/1
 hâlde olmak G54/1
 harf atmak K11/8, K13/6
 hasetten çatlamak G43/2
 hayalini gözlemek K8/11
 hay-huy K17/6
 hayra yormak G51/5
 hayranı olmak K2/25
 hazz etmek K17/7, G86/1-2-5
 hazz etmemek G53/2
 hesaba almamak G17/2
 hevâ-yı yâra uymak G11/4
 hiçe saymak G17/2
 himmet etmek K11/17-19
 hisab-ı ferah G19/2
 hoş hoşla salmak G3/4
 hürmet iki baştan olur G14/5
 içerden çıkmak G9/3
 içinden endişe gitmemek G81/5
 içini (derd-i derûnını) dökmek G92/2
 iki dilli K8/4, G17/3,
 iki elle yapışmak G69/2
 iki göz arasından ayağının tozunu
 almak G4/3
 iki şahit ile bir hisar alınır G27/1
 ilden ile (elden ele) K5/17

iler tutarı kalmamak G61/4(Y)
 ince dikkat K13/3
 iş asmak K12/5
 işini bitirmek K19/8
 işini Hakk'a çıkarmak K11/19
 iyi söz güherdir G29/5
 iyi söze ne danışak yeridir makulün
 G99/4
 (ayak bastığı yerde) iz göstermemek
 K11/4, K13/16
 izine düşmek G81/4
 kalbe dokunmak K12/8, G90/3
 kalbe kalp olmak G9/2
 kalem çekmek K13/13
 kalem parmak (parmaklarını kalem
 eylemek) K13/7
 kalp yarmak K7/7
 kân açmak/delmek K7/16, G29/5
 kan götürmek G53/2
 kan kaşanmak K5/10, K10/1
 kan terletmek K11/20
 kan yutturmak K16/8
 kana boyamak K16/1, G28/5
 kanat açmak G22/4
 kanı kan ile yumak G18/5
 kanı kaynamak G18/5
 kanı tazelenmek G98/3
 kanla sulamak K7/11
 kanlar ağlamak G8/1
 kapısı açık olmak N2/5
 kapısına gelmek K18/11
 kara bağır K13/4, G95/4
 kara baht (baht-ı siyah) N3/4, K7/5,
 G56/5
 kara(lar) giy(dir)mek K3/24, G5/5
 karar etmek K2/12
 kargaşa düşmek G8/4

kartopuna tutmak G7/4
 kaşığında çıkmak G12/2
 katil etmek K7/5
 kavgayı kesmek K10/7
 keder vermek G7/1
 kelle geçmek (?) G46/3
 keman çekmek G57/1
 kenara gelmek G68/2, G70/3
 kendi başını yemek K16/12
 kendini yenememek G67/1
 kendinden gitmek G38/1-2-3-4-5
 kendini unutmak G13/2
 kıl kapmak K13/3
 kıla kıl olmak G62/2
 kıldan (haber) almak G29/3
 kılı kırk yarmak G15/4
 kılıç çalmak G66/1
 kılıç çekmek K5/16
 kıyamete kalmak 7/21
 kimsenin gülünü kokmamak K14/2
 kişi kendine çıkarın bilir G99/2
 kol kanat olmak N2/2
 kol kola sarılmak G21/3
 kolu kanlı G26/4
 konup göçmek K5/5
 korkudan kanı kaçmak K3/20
 kulak burmak G93/1
 kulak çekmek K12/6
 kurbanı olmak K15/9, G59/1
 kuş uçurmamak G73/1
 kuşak (kemer) kuşanmak K2/19,
 K13/5, G52/3
 kuy kuy sohbet etmek G14/1
 kürkünü gününe göre giymek G41/1
 lâf u güzafi komak G33/5
 lâf uçurmak G66/5
 lâzım olmamak G38/5, G84/1

mahrum olmak K12/14
 mala bat(ır)mak K3/12
 mâsivaya yüz yumak K4/18
 mat etmek K16/13
 menzil almak K1/6
 menzil atmak K8/13, G83/2
 meyl etmek/eylemek G83/3, G87/3,
 G97/2
 meyl etmemek K14/3
 misli olmamak K2/2
 mum yakıp aramak K11/6
 mumla aramak G44/2
 murat almak G22/3
 murat üstüne olmak/etmek (ber-
 murad) N2/1, K2/34
 murad(ın) vermek N3/1, K2/35, G32/5
 murada ermek N3/5
 müşkilini halletmek K1/12
 nâre ile inletmek K10/11
 nazarı ermek G91/2
 nefes oğlu G1/1
 neşv ü neva vermek K18/3, G75/5
 neye uğradığına bakmak G25/4
 neyini almak G16/2
 nişan komak /çekmek /salmak K8/1-3-
 12, G57/1
 odu penbeye sarmak/yakmak K12/7-8
 Oğuz uykusu G56/5
 ok gibi doğru geçmek K15/11
 oka tutmak G41/3
 okuna nişan dikmek K8/13
 ortada neyi olmak G48/5
 ortadan ayrılmak G52/4
 ortaya almak K3/14
 ortaya çıkmak G49/4
 ortaya girmek G9/1
 önünden gitmemek G78/4

önüne düşmek K11/21
 önüne katmak K19/3
 parmağında döndürmek/çevirmek
 K2/24, G81/3
 parmak kaldırmak (söğeltmek) K7/15,
 G44/4
 pelenge döndürmek K7/8
 perde çekmek G30/3
 pervane olmak K4/12
 pir etmek G61/5
 ram olmak G34/3
 rehber olmak K12/3
 renk etmek K10/13, K16/1
 rişine piyaz doğramak G69/1
 rûz u şeb gitmek G97/4
 sabır koymamak G80/2
 saçma segirdim eylemek G95/2
 sahur çalmak (?) G66/4
 sakalı (rişi) ağarmak K20/13, G100/1
 saye salmak K4/4, K21/1
 sengîn-dil (dil-i sengîn) K17/14,
 K17/15, G28/4, G30/1, G40/3, G70/2
 serd-rû göstermek G37/5, G43/3
 sezmediğin taş baş yarar G40/3
 sıkıp suyunu içmek G17/1
 sırtına (egnine) giymek K1/8, K10/4,
 G44/3
 sille/tabanca yemek K15/7
 soğukluk etmek K17/9, G23/1
 söz söylememek G99/3
 sözü olmamak G71/5
 su gibi akmak G25/5
 su ile akmak saba ile yelmek G45/4
 su üzre yürüyüp iz göstermemek G2/3
 şemün kesildi barmağı şer'an ağırmadı
 K14/6
 şöhret-afet G58/1

tacını göğse atmak K16/18
 talihi açık olmak 9/19
 tarih etmek K12/11
 taş koptuğu yerde ağır olur G79/2
 taş yatur (kalmak) K17/14
 taşıp köpürmek G17/5
 taşlar altına G70/2
 taşta ot bitirmek K6/7
 tek durmamak G73/1- 4
 tel takınmak K6/6
 tepesini delmek G47/3
 ter düşmek K6/10, G43/1
 teskin etmek G95/4
 toprak dökmek G4/4
 toprak sürmek K12/10
 toz koparmak K10/1, G22/2
 tozunu göğse savurmak K15/10
 tutar eli olmak G96/4
 tutarı olmak G96/4
 tüyünü düzmek K2/15
 ucu ön son bana çıkar G49/1
 uğru gibi salmak K20/11
 ulular köprü olsa üstünden geçme
 G99/2
 üf desen uçar G6/3
 ünvan bulmak K9/16
 üstüne atılmak K10/2
 üstüne dönmek K8/21
 üstüne kutlu kapı açılmak G55/5
 vakt beklemek G74/1
 var olsun G71/5
 varını yağmalamak G14/4
 yâ nasip G12/2
 yabana at(ıl)mak K15/8, G91/1,
 yabana atacak nesnesi olmamak
 K16/11
 yabana gitmemek G22/4

yâd-est demek G13/2
 yaktığı çerağı söndürmemek G89/2
 yalnız el avaz virmez G69/2
 yanından girip çıkmak G6/4
 yâr olmak K1/17, K5/18, G42/5
 yârdan ağıyardan geçmek G10/5
 yarım ağız açmak G39/2
 yel götürmek K3/8
 yele inandık akar suya dayandık G11/1
 yele/bâda vermek K16/6, K20/12
 yerden çıkmak K6/13
 yere geçmek K7/11
 yere göğe sığmamak G4/1
 yere indirmek K10/8
 yıldızı barışmak G71/2
 yıldızı düşmek G46/5
 yıldızı olmamak G70/1
 yol eylemek K11/4
 yol sürmek K8/12
 yollu yolunca K2/12
 yoluna baş vermek G79/1
 yükünü tutup bâc almak G16/2
 yükünü yukarı yığmak G36/5
 yüreği ağızına gelmek K3/22
 yüreği titremek G37/3
 yüz aklığı G100/1
 yüz bulmak G95/1
 yüz sürmek G43/5
 yüz üzre yeri olmak G2/1
 yüzü gülmek G71/1
 yüzüne soğuk su sepmek K20/2
 yüzüne yazmak K10/9
 zahm urmak G47/3
 ziyade eylemek K18/19

8.3. BÂLÎ DİVANI'NDA ÖZEL ADLAR İNDEKSİ

°Acem: K2/8, K15/7

Âdem: N1/11, G62/5

Ahmed-i Muhtâr: K1/13

Akdeñiz: G96/6

°Alî: K8/3, K11/2, K16/4, K16/5, G35/1

Allâh: K1/5, G59/2

°Anber: G35/1

°Ankâ: K12/10, K17/2, G75/3

°Arab: G9/5

Arda: G75/1

Aşhâb-ı Kehf: K19/7, G81/5, G97/3,

°Aşhâb-ı Şuffe: K4/10

At Meydânı: K2/10, K3/11

°Attâr: K1/14, K20/9, G76/2

Ayâz: G32/4

°Azrâ: K18/8

Bahâristân: K2/9, G20/3

Bedeşşân: G90/1

Beytü'l-Harem: K9/15

Bilâl-i Habeş: K4/8

Bulkîyâ: K18/18

Câmasb: K18/18

Cem: K16/19, G13/4, G86/4

Çîn: K2/15, G46/1

Dârâ: K12/9, K16/19

Edirne: G4/5, G45/5

Ferhâd: G8/5, G54/1, G54/2, G74/4, G82/1, G100/5

Ferîdün: G15/9

Firengistân: K10/16, K16/1

Gül-gün: K5/10, G3/2, G67/4

Habeş: G35/1, G92/5

Hakk: N3/1, K1/5, K3/3-4, K5/3, K7/17, K11/19, K12/12, K14/1-2-5-9-11, K18/19, G10/5, G16/4, G47/5

Haydar: K9/14

Hicâz: G69/4

Hüseyn-i Baykara: K18/3

Halil: N1/12

Hıfâ: G46/1, G49/5, G49/5

Hızr: N1/2, K1/12, K16/21, G80/4

Hind: K2/9

Hudâ: N1/1, N1/11, K1/12-13, K2/35, K3/5-25, K4/11, K8/19, K8/21, K10/20, K11/1-19, K12/2, K14/6, G83/5, G87/3

Hüsrev: K5/12

İdris: K6/4

°İsâ: K10/8, K18/15, G1/1

İskender: K5/2-14, K9/2-12, K17/2, K18/9-12-16, G64/2

İspânyâ: K10/14

Ka°be: K4/7, G32/2, G69/4

Qâf (Dağı): K12/10, K17/2, G75/3

Qâfiye: G20/2

Qanber: K5/11, G35/1,

Qandilli: G44/1

Qaradeñiz: G96/6

Qârûn: K3/12

Qâsım: K3/19

Qaydefâ: K18/9

Qays: G36/1, G36/3, G82/1

Keyhüsrev: K12/9

Qıtmîr: G81/5

Qızıl Elma: K10/13, K16/1

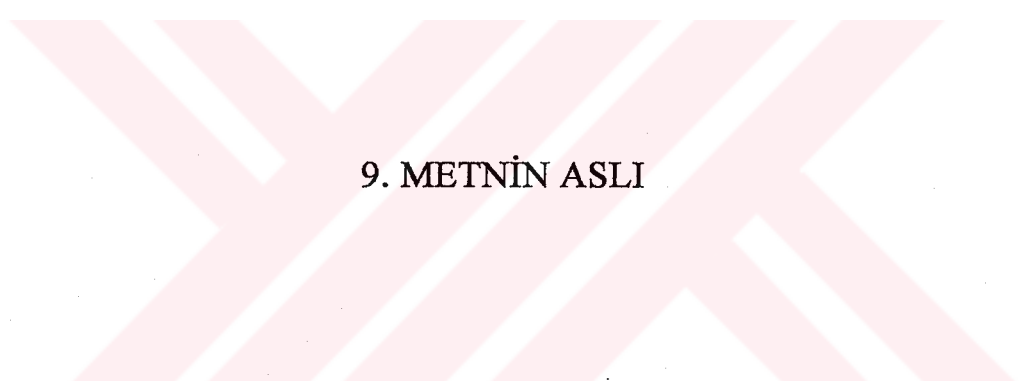
Kirâmen Kâtibîn: G35/5

Qudüş: K4/1

Leylâ: G80/3, G18/3, G36/1

Lokmân: G15/1

- Māçin: G46/1
 Maḥmūd: G32/4
 Mantıku't-Ṭayr: K1/14, G20/4, G76/2,
 Mecnūn: G18/3, G54/1, G54/2, G744,
 G80/3
 Meḥemmed Paşa: K12/14
 Meriç: G17/5, G75/1
 Mesîh: G1/2
 Mısr: K11/2, G77/3
 Mîhr ü Vefâ: K18/8
 Mişbâh: G20/2
 Muḥammed: K4/1, K12/13, K14/3
 Mûşâ: N1/14, K1/12
 Mûşâ-yı Kelîm: K1/12
 Muştafâ: K11/11
 Necef: K16/5
 Nerîmân: K7/10
 Nevâyî: K18/2
 Nîl: G77/3
 Nûh: K3/23, K11/15, K16/8
 Oğuz: G56/5
 °Oşmân: K2/2, K3/5, K8/17
 °Ömer: K8/17, K14/3
 Resûl: N1/1
 Resûl-i Emîn: N1/1
 Rıdvan: G55/1
 Rûm: K6/6, K16/7, G69/4
 Rüstern: K7/10
 Sām: K7/10,
 Selîm: K5/14, K6/14, K11/17, K16/18,
 Şıfâhân: K3/6
 Şıfâhâne: K2/8
 Sikender: K3/1, K3/10, G61/3, G67/3
 Sitanbul: G26/2, G50/1,
 Sultân Murâd: N2/1, K2/35, K17/20
 Süleymân: K1/14, K3/8, K12/10,
 K12/11, K12/12, G53/3, G76/2
 Şâh u Gedâ: K18/7
 Şâm: G69/4
 Şeb-dîz: K5/10, G3/2, G29/2
 Şîrvân: K2/8
 Tatar Hânı: K2/15, K3/9
 Tunca: K18/3, G75/1
 Uḥud: K9/14
 °Uṭârid: K8/15, K14/10
 Ülker: K9/6, G43/3
 Vâmık: K18/8, G82/1
 Venedîk: K10/15
 Yâkût: K13/14
 Ye'cûc: K9/12, G67/3
 Yezdân: K3/1, K12/16, K17/20
 Yûsuf: K11/2, K18/10, G35/2, G39/5,
 G58/5, G73/2, G77/3, G99/1
 Zâl: G7/2
 Zü'l-fikâr: K8/3, K9/14, K16/5, G17/3

9. METNİN ASLI

20

بسم الله الرحمن الرحيم
كل الامور من عند الله

5.

فقد فطمه عن الرضاعة

مرکزیت در جنبه‌ی پستی
و بالا در جنبه‌ی نوریت و کبریا

X-1080

4322

Divan-1 Balu
51 varakatin.

[illegible]

۱. عقیدہ کے ارمہ عالم اور لوہے پا کر شہر ہو کر سو سو زور شہر ہو کر لاھٹ فہ کی بولوشہ اندونڈن قدر لطف افسری سرتا چاہا مگر اروا زربین کل ہو گئے۔
 ۲. حقیقہ کے ارمہ ویر ہو کر لاہوتی لکھ کر اوج سحابہ لڑی ہوئی شہنشاہ راکھ کر۔
 ۳. اہلکے سلیمہ بانی سلیمانچہ پوڑہ پڑے۔
 ۴. ابرہہ کے ارمہ و پیدہ پال آہستہ ہو گئے۔

۵
اینگی سلیمہ بانی سلماچی پوتر و پیر
اברה و ارحہ و پیدار آناشتا هم۔

K-1

۱. فیلسوف و ادب و ستر از اظهار نظر

بابو اسرار بیاضہ لڑائی اضاہ نذر
پیپر ایکس باغ اولاد عمر و طلبہ نذر

ایک خط غویب بر نقش ازلہ بود جو بس

جاءه فطلبه فو رولى طالبه اسرار مندر

و کبریٰ از کلمه نعلی سوره نعلی از سوره نعلی

سند طبعی خط و سبک، اَللّٰهُمَّ فَاذْكُرْنِي

مدرسه انبیا با همی که در آن بود و در آنجا

سیرایشیاد اولاد بر تو و مراد ندر

۵ الحمد لله رب العالمین

و ار، و بری نمی آید الا الله سبحانه و تعالی

میں نے سیرتِ اربعہ عالم کبیر (۲۰ اردو)

لا ممانه سیرت اید به چشم کار نذر

بے نشانہ نہیں لانا کہ وہ کھانا خیر و بر

وزیر تہذیب و ثقافت اور کتب خانہ و اسناد

۱۔ کہہ کر وہ مکتبہ نبوی رضوی سے اہل

تجارت و صنعت و پرکاری

مرکز جلد بخانه - زمزم

وہ وہ ذرا کھینا اور اکی کی طرح خند لہرا

۴۰ بابای زینت و الوی بن زینت و محو لاریه پلنگ

اولدې مېوسا الله له ازور
لکه ارواښه رښتيا مندل
اولدې مېوسا الله له ازور

کھا رو و اے انبیا مداح

اوله و عی کوه او د ابو لاس و

[illegible]

زاد اکرام و رستم علی محمد زاده و سید محمد علی

سَلَامٌ عَلَيْكُمْ اِنَّ اَوْلَىٰ اِلَٰهِيكُمْ اِلَٰهًا وَاحِدًا ۚ وَاعْبُدُوْهُ ۚ وَارْزُقُوْهُ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بسم الله الرحمن الرحيم

252

تہذیب و تمدن کے ارتقاء اور ان کی اصلاح کے لیے

برای هر که که می خواهد

چشمه با قوتی در هر فریاد اوقتی
هم بر زبان بی سواد زبانوار

فاجابني وادني يدك ابي فاجابني (الفه)
 اياه ابي بنو فاجابني فاجابني وادني

دار اور نبی (علیہ السلام) کے

باز و باز چو سی و در کمال او ۱۱

5

بزیر آن جفسید جلّه دلاور را
 نباشد و آلاست و کوی یار دل و یار کور
 بخندد بر آید شاه فی بر آید که حسن
 طوق و دوش بر پشت رطاس بر آید
 سایه سیله بر آید سرو و آید از آید
 سنبه کلک بر آید بر فیل با غنّه
 اولدیز ترک مسهر صا قعه خلق بهار
 بلبل شو بر آید و آید و آید و آید
 پارس کاشن عالم سلیم خانه بهار
 کور کور و لو روضه به صوبه دیر آید
 و آید طایر آید آید آید آید
 بر که سبزه آید آید و صفند شعر با بهار

۱. ویدکر بنی نیا نیکه مر آیتغ لعا نی
نولان و برستغ ایلا ارکون ای ایله قوشما
ایله یان سب تو کلوه و نه اغیز و بلورده
شعیه نه قاجره و لوک شمشیر عر بانی
وما نه ارزوم قنول ایلا اربستغ نی
کشف صوند به اعدا نیکه قوش نیغیکه کانی

در دم را بکنند ما نه در دین تو اندک بد و دشمنی
 خانه نشین تو سر و ما دم تو را بپوشش شش
 شبنم و گلدر کمر کجی شامخ از اول به جانان
 در سفر آید بر این ره نه ماه فک
 بجای کار انداز آنکه از تو خور جای بپوش
 ما هیچ به تو خلق و مطاعه نیستم ما بهانه
 به فرد و تو هم از گداز نمی خور بهیچ
 هر که تو می خواهی و گیر لاله و دست بر در علم
 ما کن باین صیقل را نشو به پوشش تو لا

۱۵
 این کار با به لار نبیند از پشتو به با با
 بار و لا و طغر از تو بپوشد

1 نو باریار و این دنیا اندر دیر بیدار نه سر چو
خوبه بار و کدخدای از عالمی نه خوبه سر منم
زار دعا نکند که برین پیچیدانه سبزه زارها
و بلبلچه عالمه نه که خلق غلغله نو زو ز نه
بر بیدار بهار و دلش سر کوباکه اوله

لفظ را به هم هضمه را بن با به
بحر ابراهیم اول نشه و وران

۲۱۴

۱ کبر سیم باله مایه لید می خاور شکر
بار کوشه عید می کش می کش غنچه ها ل
ایکی برادر پیر کور لاه و د را فلا کد
باشه باش زانچه خد و به که سینه ک
بند کدر شیه شانه شیه لاه اندر مک
اول می عید فلام اول خفا ده می خفا
حظا لیدر شانه بشن می فرقه ده لیدر ک
بر قولا یی بوز لیدر می خفا ده لیدر
بار قولا لیدر کوبی ده لاه و می و می و
اول اندر و لیدر شیه کاه یی مایه لیدر
۱۰ جانا و جوی و سیم لاه و سیم لاه و سیم
داره طفا بندر نه لاه و سیم لاه و سیم
ایم و لاه و سیم لاه و سیم لاه و سیم
یانه سیم لاه و سیم لاه و سیم لاه و سیم

۱۵ طاش توکله خنده سیم کاه و لاه و لاه و لاه
اوله و لاه و لاه و لاه و لاه و لاه و لاه
رستم و سیم لاه و لاه و لاه و لاه و لاه
اوله و لاه و لاه و لاه و لاه و لاه و لاه
قنیه و لاه و لاه و لاه و لاه و لاه و لاه
۲۰ قنیه و لاه و لاه و لاه و لاه و لاه و لاه
فرقه و سیم لاه و لاه و لاه و لاه و لاه
اوله و لاه و لاه و لاه و لاه و لاه و لاه
مید که کلا لاه و لاه و لاه و لاه و لاه
اوله و لاه و لاه و لاه و لاه و لاه و لاه

۲۱۸

۱ کبر لاه و لاه و لاه و لاه و لاه و لاه
نورایه و سیم لاه و لاه و لاه و لاه و لاه
کوبی و سیم لاه و لاه و لاه و لاه و لاه
یبه و سیم لاه و لاه و لاه و لاه و لاه
ک کوه و سیم لاه و لاه و لاه و لاه و لاه
ما فرقه و سیم لاه و لاه و لاه و لاه و لاه

نوعاً و بولاً پیدار و پنهانی بوجور و یار
جاریه روزگار خفا و بوجور و یار
طبیعتاً و صحتاً و بوجور و یار
موتاً و بوجور و بوجور و یار
پیدا و پنهان و بوجور و یار
خار و زار و بوجور و یار
کوه و کمر و بوجور و یار
صاف و پنهان و بوجور و یار
کهر و ناله و بوجور و یار

۱۲۵

۱. که در نیکو باده بنیاد و پیر سر انجبار
سبز و آزار که بوزیر سپید و صوفی و شبنم
که فرس بر پائین و کوه و صاف و پیر
و رویش بر پائین و کوه و صاف و پیر
که فرس بر پائین و کوه و صاف و پیر
و رویش بر پائین و کوه و صاف و پیر
که فرس بر پائین و کوه و صاف و پیر
و رویش بر پائین و کوه و صاف و پیر

۱۵. زانده و ناله و بوجور و یار
صدای بوجور و بوجور و یار
قد و خم و بوجور و یار
زود و بوجور و بوجور و یار
سوی پای و بوجور و بوجور و یار
بها و بوجور و بوجور و یار
نوا و بوجور و بوجور و یار
شهر و بوجور و بوجور و یار
سوز و بوجور و بوجور و یار
زبان و بوجور و بوجور و یار

۱۲۱۹

۱. حیف و بوجور و بوجور و یار
بوجور و بوجور و بوجور و یار
بوجور و بوجور و بوجور و یار
بوجور و بوجور و بوجور و یار

بر سر کلاه صحنه عظمه هر جا بنده بگش
 ای عظمه العیوب اوله سربها بنده بگش
 انکه از سقا علم کز فانیله بگش
 روز اولی قصه از ویلوی ایلیا انکه بگش
 بر صفا به اروی فیه از مرقی صفا به بایله
 ایسوه شغور کهنه به صی سکنه از بنده بگش
 مویا نگر و قشدر بر خلی قریه بار وایله

بر استخرو و ده از ملافتی و ریجی و اسفید
 و هشت شعله که در میان کوبن طوطی آید
 کما که در کوبن شکله فانی شایع می آید
 قافیه می باشد و هشت شعله در استخرو
 از بوی و اولی و چنان سینه بنام آن ها
 و در فیه از آن اسفید و در او شعله
 زین و در فیه از آن اسفید و در او
 اولی و در او کما که در فیه از آن

بانی اولاد پر رقبہ ایسی ایک کٹر انتہا

۵۸۰۱ و بعضی کہ مؤیدین حضرت عیسیٰ علیہ السلام

بہر ساقی بہ منشا بہ اور مجھ کو نہ تھا
 سنی و کلمہ تو نہیں آدھا بہ افس
 تو را فقرا و کز آنکی و تو و کشتہ جا نہ
 با بہا بہ اہل ہمارے سنی کشتہ نہ نہ

فیضیہ ترمذیہ میں وراثت کی کتب پر لکھی ہوئی ہے

جاءت زنبیرت ایرتیش هر دم جانان فانی
دغیت و میل کندی که صحرای غنچه
شود عالم ایته پرتو و دلست غنچه لاله
ایتر آه که لجه فانی عالم

سیرتین شایع کر کہ پادشاهی و غیر
الہ اور جمعیہ بنیضین و کی نہ نکلے تو طبیعت

[illegible]

باین قالین قلہ کا شمشک اس لئے عجب
نہ کہ کر اور بھی لایا اور اور تیرہ سو

صحیح کھانا ان باطلہ میں پیدا ہوا ہے نہ اس میں شکر ہے
 بلکہ بہتر یہ کہ بر ویر خواہاں
 بر ویر (خواجہ) درویش ہے حنظلہ
 راہیہ تعلیم الم فضیلت و شکر ہے
 ایک زنگی راہیہ ساختہ
 بانیہ ساکنہ ایک بائندہ اوپر محرم

کند ز باریک جوی می کشند سید بن شافعی شافعی
می کشند سید بن شافعی شافعی
نور که هست سید سیرا شافعی
رفا که بود لا ارفا و اشهر قریه شافعی
سید بن شافعی شافعی
نور که بود لا ارفا و اشهر قریه شافعی
سید بن شافعی شافعی

باج شمشیر و مستور و لای قی قی شافعی

کستو محبت نیت باز جوی بی باضعف العباد
نور که بود لا ارفا و اشهر قریه شافعی
نور که بود لا ارفا و اشهر قریه شافعی
نور که بود لا ارفا و اشهر قریه شافعی
نور که بود لا ارفا و اشهر قریه شافعی
نور که بود لا ارفا و اشهر قریه شافعی

باج شمشیر و مستور و لای قی قی شافعی

کستو محبت نیت باز جوی بی باضعف العباد
نور که بود لا ارفا و اشهر قریه شافعی
نور که بود لا ارفا و اشهر قریه شافعی
نور که بود لا ارفا و اشهر قریه شافعی
نور که بود لا ارفا و اشهر قریه شافعی
نور که بود لا ارفا و اشهر قریه شافعی

طوبی مجلسی که اولی که بنده ای قدس
مجلسی که بنده ای قدس
نور که بود لا ارفا و اشهر قریه شافعی
نور که بود لا ارفا و اشهر قریه شافعی
نور که بود لا ارفا و اشهر قریه شافعی
نور که بود لا ارفا و اشهر قریه شافعی

باج شمشیر و مستور و لای قی قی شافعی

کستو محبت نیت باز جوی بی باضعف العباد
نور که بود لا ارفا و اشهر قریه شافعی
نور که بود لا ارفا و اشهر قریه شافعی
نور که بود لا ارفا و اشهر قریه شافعی
نور که بود لا ارفا و اشهر قریه شافعی
نور که بود لا ارفا و اشهر قریه شافعی

باج شمشیر و مستور و لای قی قی شافعی

باج شمشیر و مستور و لای قی قی شافعی

کستو محبت نیت باز جوی بی باضعف العباد
نور که بود لا ارفا و اشهر قریه شافعی
نور که بود لا ارفا و اشهر قریه شافعی
نور که بود لا ارفا و اشهر قریه شافعی
نور که بود لا ارفا و اشهر قریه شافعی
نور که بود لا ارفا و اشهر قریه شافعی

لاکړه شاپه لمر به همدار لیسو
 حور و سدر لمر بار لیسو
 لای شاپه چشمتی کوو و ب
 ولایت شاپه فرار لیسو
 غافل شاپه و شاپه یار لیسو
 قاید لای شاپه کوو و ب
 ویدم ارق لای شاپه لای کوو
 بوزها اوله خط مستقیم لایو

بای بر جی شاپه لای و

بای وری شاپه لای و

آب تیغ شاپه لای و
 دیو و لای شاپه لای و
 عینه کوشه و لای و
 با شاپه و لای و
 مستی لای و لای و
 لای و لای و
 قاتی لای و لای و
 قاتی لای و لای و

بای وری شاپه لای و

بای وری شاپه لای و

نویس لای و لای و
 هم و لای و لای و
 لای و لای و
 لای و لای و
 لای و لای و
 لای و لای و
 لای و لای و
 لای و لای و

لای و لای و
 لای و لای و
 لای و لای و
 لای و لای و

لای و لای و
 لای و لای و
 لای و لای و
 لای و لای و
 لای و لای و
 لای و لای و
 لای و لای و
 لای و لای و

لای و لای و

لای و لای و

لای و لای و
 لای و لای و
 لای و لای و
 لای و لای و
 لای و لای و
 لای و لای و
 لای و لای و
 لای و لای و

لای و لای و

لای و لای و

لای و لای و
 لای و لای و
 لای و لای و
 لای و لای و
 لای و لای و
 لای و لای و
 لای و لای و
 لای و لای و

لای و لای و
 لای و لای و
 لای و لای و
 لای و لای و

سوقه طفله شوقه و دندونکي عاشق پي پور
شسته در ارب پيشه در فتح پور
بر پير و کي من کي با شوقه و دندون
فيله بشقه بر لکه بند و پيچ پور
باني چنده بيللي و لاله عشق لبر و ب

همه کي خياله من هست پور

لعل کي غلبي بلدي ال فخر
صا لکسي پي شوقه لاله صا لک لاله
سنگي و دندونکي ايلکي لاله اعشار
اولو صا لکه کي لاله کي لاله
صا قلله افندي غلبي باري با ليله

اولو صا شوقه کي دود و شوقه پور

کي کي غلبي و کي کي کي کي
اولو کي لاله کي کي کي کي
کوره کي کي کي کي کي کي
اولو کي غلبي کي کي کي کي
باني چنده شوقه و دندونکي
بر و داند لکه و داند لکه پور

39

40

41

فتو با شوقه بلدي و دندونکي لاله
لکي کي غلبي شوقه و دندونکي
شفاه لونه لکي پي پي پي
بار لکي کي کي کي کي کي
باله صا لاله باجه و دندونکي

لله و دندونکي و دندونکي و دندونکي

بني تا پير و دندونکي و دندونکي
شوقه کي لاله و دندونکي و دندونکي
بر لکي کي کي کي کي کي
کي کي کي کي کي کي کي

س و دندونکي باجه و دندونکي

کون پي دندونکي لاله و دندونکي
عکس پي دندونکي لاله و دندونکي
عکس پي دندونکي لاله و دندونکي
ساقه راجه دندونکي لاله و دندونکي
باني لاله و دندونکي لاله و دندونکي
اولو کي کي کي کي کي کي

36

37

38

اشقار و چشمه صاری با شمع باکی از سبدر
 به جوی نشسته که میوه جوی از سبدر
 جمعه نه فاجه برقی از کلاه با سبدر
 سفرید که کوه کلم از کلهای آب و میوه کبر
 سحره سر شام با به زنده نه

شعری از ورنه ارو به شرف مستی سبدر

بهار که مسکنه فطرها که طبع وینا در
 خوشی کیشی از ایستاد تندر و لی طوطی
 عشق سوفا نه شده عکاس کجوب بائی اروا
 نیکه ها و غمغشته غله نه پندرس جو نه لاله
 کو کیم از انشای ایاخته و و شنه هسانم

تغذیه سنجی از و بی با به که بر جوی در

به کوزه به از لاکو ز لور از رهو کجاک
 غصه ایدرس که کوز کیشی و دینه فو نه کیشی
 بکوه از ساقه کیشی از ایاخته و و شنه جمله
 که نه بین بوی کیشی که غمغشته و و شنه کجاک
 به کلاه و بوی کیشی از شمع از و بک
 با به نه فاکه و رکه می از راه اور کجاک

45

46

47

معمول کاهلر نه بوه و لوز نه از ستر
 تاز و لاه هم پهلوی اولو بار ایاخته از ستر
 فو و شنه کجاک که با سبدر قانکلی
 خونی از سحر ز لوز نه بار ایاظه کاهلر
 ابکی صحنه نه از ورنه بار ایاظه غمغشته
 که با به لا و با به نه نه کاهلر شانه لوز نه از ستر

42

43

44

صحنه نه بوی و لوز نه از ستر
 لاه کاهلر و لاه هم پهلوی اولو بار ایاخته از ستر
 کوه و لوز نه بوی و لوز نه از ستر
 فو و شنه کجاک که با سبدر قانکلی
 خونی از سحر ز لوز نه بار ایاظه کاهلر
 ابکی صحنه نه از ورنه بار ایاظه غمغشته
 که با به لا و با به نه نه کاهلر شانه لوز نه از ستر
 صحنه نه بوی و لوز نه از ستر
 لاه کاهلر و لاه هم پهلوی اولو بار ایاخته از ستر
 کوه و لوز نه بوی و لوز نه از ستر
 فو و شنه کجاک که با سبدر قانکلی
 خونی از سحر ز لوز نه بار ایاظه کاهلر
 ابکی صحنه نه از ورنه بار ایاظه غمغشته
 که با به لا و با به نه نه کاهلر شانه لوز نه از ستر

51

سید ایزد فخر می کند از آب و هوا در
از هر که در میان می آید سیر صفای
بالا بلند از آسمان به نظر آید و در
از هر که در میان می آید سیر صفای
بالا بلند از آسمان به نظر آید و در
از هر که در میان می آید سیر صفای
بالا بلند از آسمان به نظر آید و در

52

سازد از هر که در میان می آید سیر صفای
بالا بلند از آسمان به نظر آید و در
از هر که در میان می آید سیر صفای
بالا بلند از آسمان به نظر آید و در
از هر که در میان می آید سیر صفای
بالا بلند از آسمان به نظر آید و در

53

تو جانم و دل از دستم از آید سیر صفای
بالا بلند از آسمان به نظر آید و در
از هر که در میان می آید سیر صفای
بالا بلند از آسمان به نظر آید و در
از هر که در میان می آید سیر صفای
بالا بلند از آسمان به نظر آید و در

48

کور او چشم به نفعی و نفعی و نفعی
کست به نفعی و نفعی و نفعی
از هر که در میان می آید سیر صفای
بالا بلند از آسمان به نظر آید و در
از هر که در میان می آید سیر صفای
بالا بلند از آسمان به نظر آید و در

49

سازد از هر که در میان می آید سیر صفای
بالا بلند از آسمان به نظر آید و در
از هر که در میان می آید سیر صفای
بالا بلند از آسمان به نظر آید و در
از هر که در میان می آید سیر صفای
بالا بلند از آسمان به نظر آید و در

50

تو جانم و دل از دستم از آید سیر صفای
بالا بلند از آسمان به نظر آید و در
از هر که در میان می آید سیر صفای
بالا بلند از آسمان به نظر آید و در
از هر که در میان می آید سیر صفای
بالا بلند از آسمان به نظر آید و در

چلگر بر بار خه و بو مو عاشق فنا
دور در زنده سپید با شند او له با قبا چلگر
دل پلکته هو ابو یحیی بوخ بوخ یقنا
طور مرکز بر ی بو که و بر ی ارشفا چلگر

قادر من از دل و کوچه نشو که کرم با چلگر
سنت لیم از دل و کمن از لایه کمن و کمن و کمن
و بر با به اشک از دل و کمن و کمن و کمن
کو ز با شی عا که می لایه ر اعم خلک کده

63

مش درین لور میله ها هم صفا و در صورت
قلب ها به پیش می که از اسکندر صو ز
هر عا کمن بد که هم ها نور و نور و نور
صوف عا کمن و دی ز در و در و در و در و در

هم چی خج با که ز هم از لور ها سا خ صو ز
کو ستر ازین عا کمن نا شکله کمن و کمن
عا کمن صو پا به شی عا کمن ازین و
منگی او لایه کو کمن و کمن و کمن و کمن

64

عاشقانه با لیتش اشعار ی فرشت نا دور

صوف

لبنجوه هم بر ی به و لبر به بار

و و بنج لور کمن و کمن و کمن و کمن و کمن
دینا که از کمن و کمن و کمن و کمن و کمن
چو کمن و کمن و کمن و کمن و کمن و کمن
عاشق و کمن و کمن و کمن و کمن و کمن
هم ازین و کمن و کمن و کمن و کمن و کمن

65

در ندر و ی بر صبا به هم از لایه با ی
و بر با چی عا کمن و کمن و کمن و کمن و کمن

صا ندر افلاک عشق ی ابو لور است نادر
بیک طایفه با و بر کمال ی از کمن و کمن و کمن
بلر از ی که صو ی صبا ی صبا ی صبا ی صبا ی
موش کمن و کمن و کمن و کمن و کمن و کمن
زین با و ی کمن و کمن و کمن و کمن و کمن و کمن

60

از بار بخت صو ز که صبا ی شفا نادر

نخ لک ی

بانه با لار با مهر ی نظیر
و بر صو کمن و کمن و کمن و کمن و کمن و کمن
ازین و کمن و کمن و کمن و کمن و کمن و کمن
ایا طو تا ی قبا به ی و و و و و و و و و و و و

61

بر یک کوزله اسیر ی و رینه با ی هم

عنه قیل اند ی و ل نو جو لایه بیک

پیک کمن و کمن و کمن و کمن و کمن و کمن
تار به صو کمن و کمن و کمن و کمن و کمن و کمن
عشق ی صا ندر از صلو به قبا و رینه ی
رسته غم کمن و کمن و کمن و کمن و کمن و کمن

62

با چی صو ی شیم عا کمن و کمن و کمن و کمن
آوم و بر کمن و کمن و کمن و کمن و کمن و کمن

کفر و کفر الیہ میں نہ تو ریش
باز نہ لکھنا تو اول صفحہ شہیلہ صحرنا
ان کو پر سو سو بی ٹوٹی پر ان کو نہ کو نہ
شاہو داسکی قول کچھ نہ رہ۔ بکھر بی

یاد اے ادرابوں و مویرید را با خدایت و ش
صلت خلق و لوری و ولولہ کی فتنہ زلفکش
ای قسبی یا چه صاف تا و غافلہ را ہمیت
ای کو زنی احواد و شوخ با و دلداران کجور

[illegible]

یوزر لودی اودی زلفی سیدان بھلکہ
بغات علی خنک ایش و لاکرین
باقی بخیر مری خالہ معنیر کہ
سکینا ایستہ داغ و روغ داوین خوا

زلفه و ریا چو کله که در قفسش را بیدار
 حجر و کوه را نماند و بیدار بیدار
 زلف بر چشمتان بگر و مشکس راوند را بیدار
 را که از رجا کوز او ملک مهری و بیدار را بیدار

ملک شاهان شرف را بیدار بیدار
 شهسواران و شرف را بیدار بیدار
 تا نماند خانه که بفرم و بیدار بیدار
 بیدار که بفرم و بیدار بیدار

ولے با بیج جو مرار و کشتن و درختی پور
بانی از کشتن ای بیو نہ را یلہ

بنیامینی بر سر حال معبودانش
دراهم شعله کو کفر و صفت جانان از ایشان
ساقا بسویای سوزین بر صفای فو قند
حکمت علیه صفای کار و رای و فایان

صاحبی فرماں روا کہتے ہیں کہ

سخی ہا خلاص کن، کچھ تو بے بیس صد روپی افلاک
 پاؤ نہ اس دے تو سر پہنچا ادا بیدار کلاک
 زب زب سیکھ کر لکھ کر تیرا ہر ماہ صلاک
 جو نہ تیرا لے لو بے برسی دے اور کھو لک
 نہی ہو رطل چندر لکھ دے اگر وہی سہ سلاک
 کہ نہ ہو تو کڑو تو کھلن کینا
 کون میں کہی تو زور لے رہو پھول جو وہ پینا
 اکلوت و لہ وید و کھنکھنا کھنکھ لا

با پنج جودها لغت را با تینا لغت را کسل
قند مکرر لب لبینا تر از زل
وزوئی پنج کلدن را زین لب لبینا
از او انفع غم را بر سر شری فکله
کچینا او عطف و میرم بنده کر که
و داد تو عکس کله وید به یو بی وار یقل

با هم شولان عکله کلدی قافه قره
فانسان لغت و فکله کلدی کو زل

عنا کله بر بان و جسته اوله روسی کو زل
چار کدر یاد کلدن کوفه کسدی کو زل
بر صخره و دیار و اوله لغت و یو کوزل
یو کسدی با بر کسدی با رفعت و یو کوزل
رو بی و دیار و اوله لغت و یو کوزل

بر کلدن وینا با یو با یو و یو کچ
کو کلدی لغت و با یو کلدن کو زل

کو کلدی و یو کلدن و اوله لغت و یو کلدن
فان کلدن با یو کلدن با یو کلدن
لغت و یو کلدن با یو کلدن با یو کلدن
کلغت و یو کلدن با یو کلدن با یو کلدن
بلک و اوله لغت و یو کلدن با یو کلدن

از یاری با یو کلدن کلدن با یو کلدن
یو کلدن و یو کلدن با یو کلدن

کلدی یار اینه خانه اوله لغت و یو کلدن
اوله لغت و یو کلدن با یو کلدن با یو کلدن
مور و یو کلدن با یو کلدن با یو کلدن
و یو کلدن با یو کلدن با یو کلدن

کر کلدن یو کلدن با یو کلدن
با یو کلدن با یو کلدن با یو کلدن

با یو کلدن با یو کلدن با یو کلدن
با یو کلدن با یو کلدن با یو کلدن
با یو کلدن با یو کلدن با یو کلدن
با یو کلدن با یو کلدن با یو کلدن

سایه زلفی شبنم خانه
لا یو کلدن با یو کلدن با یو کلدن

با یو کلدن با یو کلدن با یو کلدن
با یو کلدن با یو کلدن با یو کلدن
با یو کلدن با یو کلدن با یو کلدن
با یو کلدن با یو کلدن با یو کلدن

با یو کلدن با یو کلدن با یو کلدن
با یو کلدن با یو کلدن با یو کلدن

بر لمر بر نردن چن بر لکیش و کس
 عشق طوطو شکسته اغیار کز نظر
 ویدم سگداری بر ی حق نظر کر
 ست و نشو بر تو قولد بر کس کاکلن

جانه بو که سینه با نه باز لیدی عشق آه و کس
 رگلا بر نشو که کمر او قور با نرد و کس
 باشم و سینه فخر زار نه لکس و کس
 ناخوشه کله و فاده اهر آشه دی کس
 جو فیه و در اکر و داند سوسو کس
 زلفی زاننده هوید اکر فی که جیه کس

هر فاده ی بار نین ایلار کلن کس
 با نه و لکلن ن پارت اکر کس
 چون غصه دار با نینده فاده و در و کس
 زلف خن فخر ن او کلن بلا و کس
 آلا هم لوی زلف و در و کس
 مکه بهار لاندن کانه نیم و کس

بو کوزه اول چشمنی غازی جلجله لدر
 مبر با یغ سله سا چه اکر اکر بری ار
 فوشو برین رضی و بی مکر کس
 بان فاده و بر مکله وصله لبر و کس

وید و ده و در لوی جی خانه با نغ
 کله بری بی غازی اود نه خانه و کس
 بیت معمور لبر پسر نو لای و لبر لوی
 اود ترک و لوی کله نرد و کس

طاعتی اکر فخر کس نه قلدرم بلدر
 طوسه نینده سا نه لدر اکر کس صفه لبر
 بو فیه خانه کس غازی فانه لدر
 مانع اکر لیدی کس غازی فانه لبر

زلفاں سے ملدہ مسئلہ برنا مہ یازم
 شہنشاہ کا نام لادہ مارا نہ بہا کر
 رات کا بکری بچا لودہ بی رحمہ قتل
 جنت پر بار نہ محو غم تلخ آنکھ آنکھ نہ
 بہہ بہکوی غم لالہ سا چہ کہہ چہ نہ کر کہ
 کھلے دل غرق اداسی بحر مراد لہ
 اصر غم اور قوم غم کو نہ بکوش باجی
 تان ہو اور غم پر بارہ لادہ مارا نہ مہ یازم

[illegible]

کورنه صند کي کوکړ او دوی تر څو ډر ورسره وځي
 د امر سره سره څو ورځې هلېا نه کړي ځکه
 پوځونه بهر ته ننوتل او پرې د کورنه بهر ته لاړه
 بهر ته نور کي لاړه او کورنه ورسره وځي
 پورته ورسره وځي او د کورنه بهر ته لاړه
 د امر سره سره څو ورځې هلېا نه کړي ځکه
 پوځونه بهر ته ننوتل او پرې د کورنه بهر ته لاړه
 بهر ته نور کي لاړه او کورنه ورسره وځي

کفن و خجسته گه نه جانای کوسه توروم
 کشتن لیبی کمری کافانو کو نر کو کور جو لنگ
 بنی کور و کور کد شندن ایللی یار شکر اولور
 فنا علم اولور یی چهره کنی کوزینه کوستم
 کفن رکی سوه ده خیمه کی فطایع بلده یاج
 نه هم ایله یارب نه اندم کفری کوستوروم

جلسه در نشانی ایرودینا سخی محمد
 ریس اندای یوئی زلفی با و هو و یو
 قدح از چایله ارفا به بن لیکن
 صحنه کی کو رسیده ای که کو کلک
 بانی یو خوشه بار و و لی و و نه ناز اهل
 ایلو بر یو در سق کفله هر مثلده م

منه اولدي كوردك ايل و نه سغيرين
 ايلستك ايله نو لا خياللا سغيرين
 هر غلظه ايل لم بينه غلظلا سغيرين
 سر جو ايلغيتو رب مغيجه كرك بزم
 سخر ايلكه بر نه قيو دورو اعلا
 قيله صر خند و نه يلم باي او فاه

ما جيلكه ر ايلير كعبه علي سغيرين

ايلچين يكلو قنبله يولونو يور و ايلو
 حست ايلغيتي يولكه نه لانه
 چفته چفته كلكلر يور بينه ها نه يور
 بار و ايلش و ر و نيزين قنبله و و ايلينين
 قلده نه هنته يني قنبله ر و ر و ايلو

باي ايل او ايلو فطله معبر او ايل
 اولسه كر ايليه ايلستك يرك ايلو

و ظيفه ايل لا ايل ايل ايل ايل و نه
 قنبله قنبله ايل ايل ايل ايل و نه
 فلو ايل ايل ايل ايل ايل ايل و نه
 ايل ايل ايل ايل ايل ايل ايل و نه
 ايل ايل ايل ايل ايل ايل ايل و نه

صدا مجموعي سندن بو ايل و نه
 قنبله ايل ايل ايل ايل ايل و نه

بو ايل و نه ايل و نه ايل و نه ايل و نه
 بو ايل و نه ايل و نه ايل و نه ايل و نه
 بو ايل و نه ايل و نه ايل و نه ايل و نه
 بو ايل و نه ايل و نه ايل و نه ايل و نه
 بو ايل و نه ايل و نه ايل و نه ايل و نه

بو ايل و نه ايل و نه ايل و نه ايل و نه
 بو ايل و نه ايل و نه ايل و نه ايل و نه

بو ايل و نه ايل و نه ايل و نه ايل و نه
 بو ايل و نه ايل و نه ايل و نه ايل و نه
 بو ايل و نه ايل و نه ايل و نه ايل و نه
 بو ايل و نه ايل و نه ايل و نه ايل و نه
 بو ايل و نه ايل و نه ايل و نه ايل و نه

بو ايل و نه ايل و نه ايل و نه ايل و نه
 بو ايل و نه ايل و نه ايل و نه ايل و نه

بو ايل و نه ايل و نه ايل و نه ايل و نه
 بو ايل و نه ايل و نه ايل و نه ايل و نه
 بو ايل و نه ايل و نه ايل و نه ايل و نه
 بو ايل و نه ايل و نه ايل و نه ايل و نه
 بو ايل و نه ايل و نه ايل و نه ايل و نه

بو ايل و نه ايل و نه ايل و نه ايل و نه
 بو ايل و نه ايل و نه ايل و نه ايل و نه

کویو ز نیرد بیرونه در آری لاله
 یار یا سوره با نخی قوت کن دل و لوسو ناله
 ویرنه قافه حوالا ای طالع فضا
 سایه قافه سن ساقدر عرصه کی بی لاله
 بجز کویو ستر و کیر نواله ص با ناله
 بجز کویو فر بهار را نه صفا نگر بخشی
 و دم ویرنه صفا نگر کی جز کیمی
 آری ای کویو قافا کهنه دل صر سدا لیم

بابا لیا ولہ شمشیر بیکس و کمری (پیکوہ)

روايتي بحسب هذا خلافتي لم لا عجايبه

الہدیہ الیٰ ہمدرد و ہمدردانہ نیک لطفانہ
 ہمدردی کا یہی علم سنیہ عربی انہی لطفانہ
 اپنی انور آنکھ لائے لکھنے لطفانہ
 قانہ بویا رالہ یوسف کشف نیک لطفانہ
 نور موعودا کا وہ راز ہے زلفی نیک لطفانہ
 صحت پر بیعتا ہی لکھنے نیک لطفانہ
 صید لکھنے ہی لکھنے نیک لطفانہ
 صید لکھنے ہی لکھنے نیک لطفانہ

ہائے غلہ کھرجی فوجی ریلدکم

قانون اولہ کی بقا ساقی عہد و در انزل لند

[illegible]

ہارڈوار کمپیوٹر کی کوکھ میں غنی باجے

مدرسة جوارب در في (مكتبة) او جندة

ابرو و روم دلزن با نغمه صفت آسمان به
 سبزه و گلزار خندان دلانه به
 محو فانی یا چه شد دلدار و فرقت زین
 نطع بھاجے سیر ایدرم خانه خانه به
 اور و روم زو و عفتی بر آستان به
 بیکد چو فغان سر زشتہ معصوم گلزار به
 نزل طاشی ادر نیری بلو انکسار غم زار به
 فرزانہ ز غانہ میرا و آستان صفا به

تاجی ابو ملک معینہ بیہ علام (دولون)

شاہد کریم نظامی کوٹہ ضلع وارانی

[illegible]

بالتالي يا راجعنا صوره واطلعه ويريها

دایو و مرارت علی مثلہ نو فی سیر و بیامدہ

و زباغهم بسو لا سندن عالمانه زارنده
فخایه های اولان سندن خلق می کشند
که سبب صده قویار بارانده و سندن
سجده دار و دیوار داران را زنجیر بارنده

وہی جانتی باجی صلفا لیدم جائے

ہوئے جاں مندر آلوں کی کلاں میں نہ

ارواڤي شفق تاراڻي هار بر علي
 سو جو پير وافرني کوئي سخن سنو
 هر فضيلتي نائن و تان نو به
 گزافي سخا و مهر آيا و ارو
 ارواڻي جي ڪرڻ اُهو ڀلا ڪجهه نه
 منهنجي نياڻي وڃي ڀلا اولهه زري
 هر ڀلا ڀڄي ويو ڀلا نه
 اچيڻ جي ڀاڱو ڀلا ڀاري ڪلور وڃو
 ڀاڙو وڃو ڀلا ڀاڙي
 ڀاڙو ڀاڙي ڀاڙي سو

زہر قہر چھتر اور ورا کشفہ
 بھوبتی قویلائی اچھوتان کھنڈیاں کبری
 حسن ویدارنہ ریشہ کہی کھنڈ کھنڈ
 با قوی کھنڈ کھنڈی مطیع قادیان کھنڈ
 زہر قہر چھتر اور ورا کشفہ
 بھوبتی قویلائی اچھوتان کھنڈیاں کبری
 حسن ویدارنہ ریشہ کہی کھنڈ کھنڈ
 با قوی کھنڈ کھنڈی مطیع قادیان کھنڈ

فقد نه قلہ سوسیلہ کن اوتو ناری کی بجائے
ارو کو ستر آچے سو زلو غولانہ باجے
لڑنے جا کر لڑا کھلے نہ زلف سے کھلے
زخم رنمیں اکبر ان پچھو فدا زینج سوزنی

کورا از ان کاغذ ها که در قفسه ها
 پیدا اوز و نه اوز و نه قفسه ها
 به کف کف از تر خا صا هم بر نه اوز
 اوز از لکه سحر کف اوز و نه اوز

سوز و دوز و دوز و دوز
 سوز و دوز و دوز و دوز

سوز و دوز و دوز و دوز
 سوز و دوز و دوز و دوز
 سوز و دوز و دوز و دوز
 سوز و دوز و دوز و دوز

سوز و دوز و دوز و دوز
 سوز و دوز و دوز و دوز
 سوز و دوز و دوز و دوز
 سوز و دوز و دوز و دوز

سوز و دوز و دوز و دوز
 سوز و دوز و دوز و دوز

سوز و دوز و دوز و دوز
 سوز و دوز و دوز و دوز
 سوز و دوز و دوز و دوز
 سوز و دوز و دوز و دوز

سوز و دوز و دوز و دوز
 سوز و دوز و دوز و دوز

سوز و دوز و دوز و دوز
 سوز و دوز و دوز و دوز
 سوز و دوز و دوز و دوز
 سوز و دوز و دوز و دوز

سوز و دوز و دوز و دوز
 سوز و دوز و دوز و دوز
 سوز و دوز و دوز و دوز
 سوز و دوز و دوز و دوز

سوز و دوز و دوز و دوز
 سوز و دوز و دوز و دوز

چون اتردي نه بغير سڳي ڪو نه
بڪه بگهه ي تر بنه شڪر ڪنه
قئي ايتڙ اکر سڳي جي ڪر سڳي
ڪر ه چنڊي ري سڳي ڪر نه اوه ڪسور

۸۵۴
 ویدار و دیان شیویدله بویسه
 خطه کنه پوزمه حفظه کنه ارور
 وار و ولفه ایان صفا لسم
 ایکی صوفی می فونه نی زنی

هڪ ڀار اولي ه لڙا لکي اسڪاڻي
 وڌيڪو ٻاڻڪه ٻين ه لڙا ڏي وڌيڪه ٻي
 خودڪم رڳو نه پيو ٻي وڌيڪه ٻي
 قطره ڪر وڌيڪه لڙا ڏي وڌيڪه ٻي

ٻاڻڪه ٻي وڌيڪه ٻي
 قتي اڳي ٻي وڌيڪه ٻي

سرو وڌيڪه ٻي وڌيڪه ٻي
 دوشن اسو ٻي وڌيڪه ٻي
 برنو سا ٻي وڌيڪه ٻي
 نه وڌيڪه ٻي وڌيڪه ٻي

لڙا ڏي وڌيڪه ٻي

هڪ وڌيڪه ٻي

لڙا ڏي وڌيڪه ٻي
 ٻاڻڪه ٻي وڌيڪه ٻي
 ٻاڻڪه ٻي وڌيڪه ٻي
 ٻاڻڪه ٻي وڌيڪه ٻي

سول يا ٻي وڌيڪه ٻي
 لڙا ڏي وڌيڪه ٻي
 خوش وڌيڪه ٻي
 ڪور وڌيڪه ٻي

لڙا ڏي وڌيڪه ٻي

لڙا ڏي وڌيڪه ٻي
 لڙا ڏي وڌيڪه ٻي
 لڙا ڏي وڌيڪه ٻي
 لڙا ڏي وڌيڪه ٻي

لڙا ڏي وڌيڪه ٻي

لڙا ڏي وڌيڪه ٻي

لڙا ڏي وڌيڪه ٻي
 لڙا ڏي وڌيڪه ٻي
 لڙا ڏي وڌيڪه ٻي
 لڙا ڏي وڌيڪه ٻي

صورت و نام

تاریخ

محل

مهر و امضاء

مهر و امضاء

۱۹۵

از طرفی که در این مورد

مهر و امضاء

مهر و امضاء

مهر و امضاء

مهر و امضاء

مهر و امضاء

مهر و امضاء

مهر و امضاء

مهر و امضاء

مهر و امضاء

مهر و امضاء

مهر و امضاء

مهر و امضاء

مهر و امضاء

مهر و امضاء

مهر و امضاء

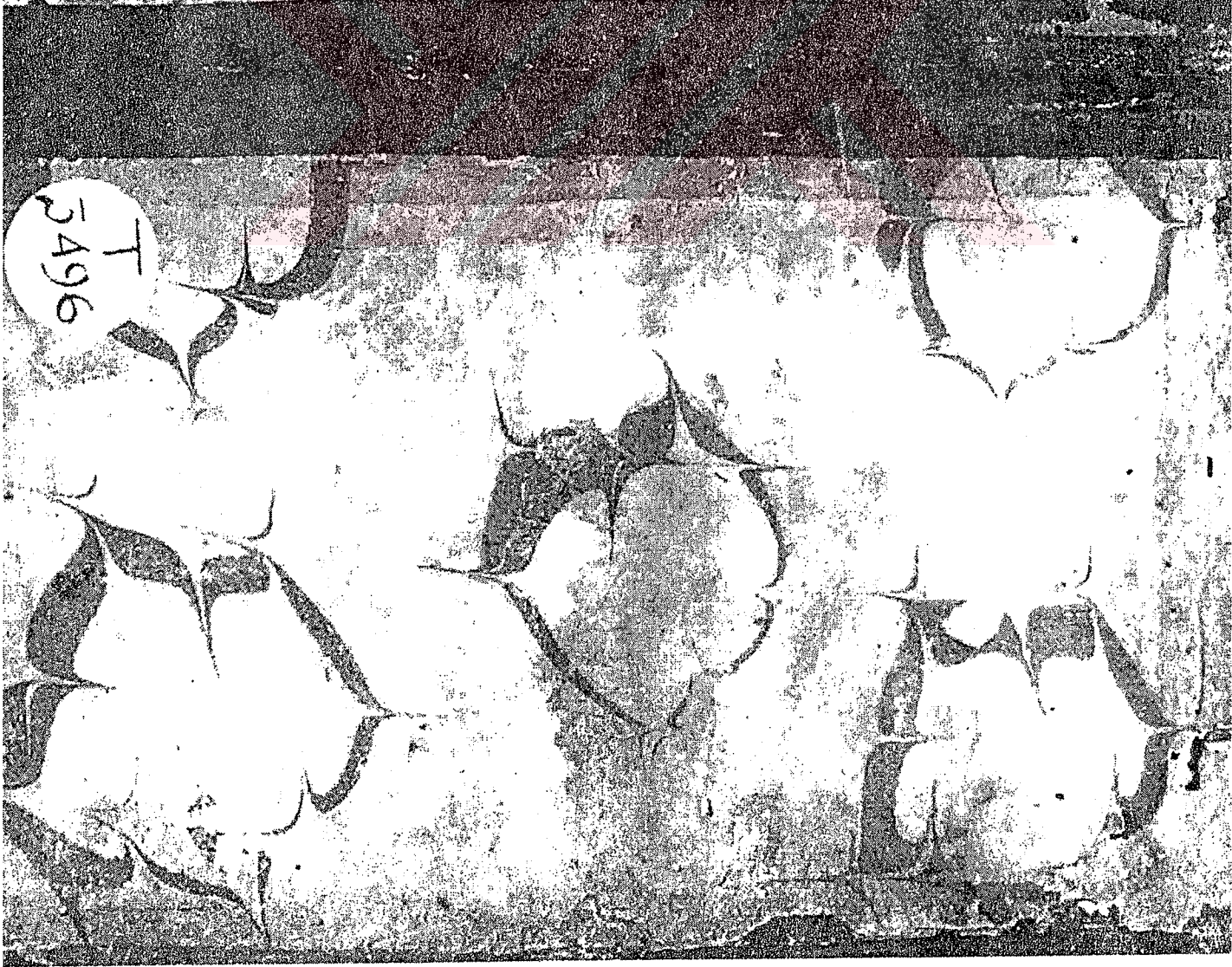
مهر و امضاء

مهر و امضاء

مهر و امضاء

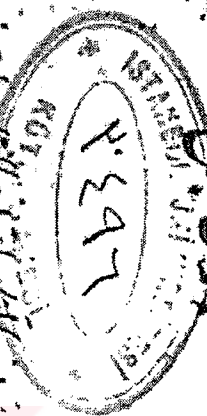
مهر و امضاء

100-100000

一

بسم الله الرحمن الرحيم

الحافظ الله نعم لنا صبر الله نعم لنا وادع

76047
76047
61219

مجلسه ۱۳۱

Handwritten signature: *John H. ...*

11/11/11

1000

بسم الله الرحمن الرحيم

۱۳ هیت جیاده ای مدینه ایلمی عی ویا ریج بر ای صیای که یک لطفش کماله فله

- ۱ فلک یزد و در قفس کسب نای
- ۲ کجک وید و در جش وید وید
- ۳ ظاهر فطوح و در جی وید
- ۴ از عتار و در عتار وید
- ۵ و در ای وید وید
- ۶ وید وید وید
- ۷ وید وید وید
- ۸ وید وید وید
- ۹ وید وید وید
- ۱۰ وید وید وید

- طوبه و خنده و کمالی و خیر و نای
- ۲۰ غیبه و کمال و کمال و کمال
 - ۲۱ وید وید وید
 - ۲۲ وید وید وید
 - ۲۳ وید وید وید
 - ۲۴ وید وید وید
 - ۲۵ وید وید وید
 - ۲۶ وید وید وید
 - ۲۷ وید وید وید
 - ۲۸ وید وید وید
 - ۲۹ وید وید وید
 - ۳۰ وید وید وید

[illegible][illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم

منظور از او اینست که هر چه در این کتاب است

۲۸- تصدیق بر ادیان نبی است

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمین
والصلاة والسلام على من لا نبي بعده
وبعد
فان الله قد جعل في هذا الكتاب
مناجاة لكل من اراد ان يتقرب
الى ربه في كل وقت
والله اعلم بالصواب

۲۷- تصدیق بر اینست که هر چه در این کتاب است

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمین
والصلاة والسلام على من لا نبي بعده
وبعد
فان الله قد جعل في هذا الكتاب
مناجاة لكل من اراد ان يتقرب
الى ربه في كل وقت
والله اعلم بالصواب

45 جبرار و کربل که اولی بخود نشیند

برخیزد و رفت و با ملائکت با او ملائمت
ایجاد کردی پادشاه و مهابت پادشاه
از حق او هیچ پندش را نمی بیند
و اولی که با او ملائمت یافت طاعت
و در حق او را برده بود و در حق او نشیند

20 جبرار و کربل که اولی بخود نشیند
برخیزد و رفت و با ملائکت با او ملائمت
ایجاد کردی پادشاه و مهابت پادشاه
از حق او هیچ پندش را نمی بیند
و اولی که با او ملائمت یافت طاعت
و در حق او را برده بود و در حق او نشیند

4 جبرار و کربل که اولی بخود نشیند

برخیزد و رفت و با ملائکت با او ملائمت
ایجاد کردی پادشاه و مهابت پادشاه
از حق او هیچ پندش را نمی بیند
و اولی که با او ملائمت یافت طاعت
و در حق او را برده بود و در حق او نشیند

4 جبرار و کربل که اولی بخود نشیند

برخیزد و رفت و با ملائکت با او ملائمت
ایجاد کردی پادشاه و مهابت پادشاه
از حق او هیچ پندش را نمی بیند
و اولی که با او ملائمت یافت طاعت
و در حق او را برده بود و در حق او نشیند

20 جبرار و کربل که اولی بخود نشیند
برخیزد و رفت و با ملائکت با او ملائمت
ایجاد کردی پادشاه و مهابت پادشاه
از حق او هیچ پندش را نمی بیند
و اولی که با او ملائمت یافت طاعت
و در حق او را برده بود و در حق او نشیند

4 جبرار و کربل که اولی بخود نشیند

برخیزد و رفت و با ملائکت با او ملائمت
ایجاد کردی پادشاه و مهابت پادشاه
از حق او هیچ پندش را نمی بیند
و اولی که با او ملائمت یافت طاعت
و در حق او را برده بود و در حق او نشیند

[illegible][illegible]

[illegible]

بابی کہ علم فضائل خاص تو اس دور
میں ہو گیا اور ان اطفال ارباضیائی نے

15 K

۱. طاعت بسیار و تقوی و نیابت و انصاف و
از کتب نجفی چون و بکمال محبت و ارادت
به این پدر و از قریب بیست و هفت سال
دختران و فرزندان و کرامت شریف

10 بَلِّغُوا إِلَيْنَا مَقَرَّكُمْ وَمَصِيرَكُمْ
 صَحِيحًا وَلَا تَشَاءُ جَنَّةَ فِيهَا كَمَا تَهْتَدُونَ
 كَيْفَ تَكُونُونَ فِيهَا وَلَا تَسْأَلُونَ اللَّهَ عَنَّا
 عَرَفْتُمْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ اللَّهِ حُجْرًا مَكِينًا
 يُخَوِّضُ فِيهِ الْفُلُوكَ مَكِينًا وَمِثْلَهُ
 لَمَّا كُنْتُمْ فِيهَا تَخْتَلِفُونَ
 وَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلْيَكْفُرْ
 وَأَمَّا السَّاعَةَ فَلْيَمْسِكْ
 وَتُكْفَىٰ هُنَا الْأُكُوفُ
 وَمَا لِلْكَافِرِينَ مِنْ
 فَاعِلِينَ

فصل فی اخلاقیات و سیرت
K114

[illegible]

مَرْيَمُ ۝ وَتِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ ۝ K19

سنة ١٢٨٠ هـ

برجی صراطی و سیرت و اخلاق

[illegible]

اولاً: في قوله تعالى: "وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ" (الذين آمنوا وعملوا الصالحات)، فإن الصالحات تشمل جميع الأعمال الجليلة، بما في ذلك الصدقة.

১৯৩৬-৩৭

مفتی محمد رفیع الرحمن صاحب

ناشر: دار الفکر

روز بروز انظار و در روز شنبه (۱۳۵۲)

۱۰۸

W

19

وہی ہے جس نے ان کو اپنا

۱۰۸

١٥٨٠ / مودودي / مؤلف

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کتابخانه عمومی

سید محمد علی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

صباحه (الجمعة) ١٠٠٠

١٠٥٨

— ۱۵۰ —

مَدَنِي وَنَوَاحِيهَا فِي سَنَةِ ١٢٨٥ هـ

Figure 6

وہی ہے جس نے ان کو

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

بسم الله الرحمن الرحيم

مجلس شورای اسلامی

THE

پیش از این

تغشایا سپید شده عریان گشت
 از سحر و زکریا که در آن می بود
 از سحر و زکریا که در آن می بود
 از سحر و زکریا که در آن می بود
 از سحر و زکریا که در آن می بود

باین زلف بی بی که در قافه کج

بجمله حبیب و لاله ای که در دست
 از سحر و زکریا که در آن می بود
 از سحر و زکریا که در آن می بود
 از سحر و زکریا که در آن می بود
 از سحر و زکریا که در آن می بود

باین زلف بی بی که در قافه کج

باین زلف بی بی که در قافه کج

از سحر و زکریا که در آن می بود
 از سحر و زکریا که در آن می بود
 از سحر و زکریا که در آن می بود
 از سحر و زکریا که در آن می بود
 از سحر و زکریا که در آن می بود

باین زلف بی بی که در قافه کج

باین زلف بی بی که در قافه کج

باین زلف بی بی که در قافه کج

ورود و آمد و رفت و آمد و رفت
 از سحر و زکریا که در آن می بود
 از سحر و زکریا که در آن می بود
 از سحر و زکریا که در آن می بود
 از سحر و زکریا که در آن می بود

باین زلف بی بی که در قافه کج

باین زلف بی بی که در قافه کج

باین زلف بی بی که در قافه کج

باین زلف بی بی که در قافه کج

باین زلف بی بی که در قافه کج

باین زلف بی بی که در قافه کج

باین زلف بی بی که در قافه کج

باین زلف بی بی که در قافه کج

باین زلف بی بی که در قافه کج

باین زلف بی بی که در قافه کج

باین زلف بی بی که در قافه کج

باین زلف بی بی که در قافه کج

باین زلف بی بی که در قافه کج

باین زلف بی بی که در قافه کج

باین زلف بی بی که در قافه کج

باین زلف بی بی که در قافه کج

بسم الله الرحمن الرحيم

مجلس الادارة العامة

اربابوہ شہر لاہور کے سرخ راہ کے

بسم الله الرحمن الرحيم

عبد الوكيل بن محمد بن عبد الله

مجلسه اول در تاریخ ۱۳۰۲/۱۰/۲۵

بسم الله الرحمن الرحيم

لا ارجو ان يغضبوا في منظر من طبعه

عالم فاضل و آقا فاضل

فما خلت ارجلهم الى باب المورز، وادخلوه

تاریخ اسلام و احوال اهل بیت علیهم السلام

بالتصميم والصنعة والارادة والاعمال والافعال

باز هم از آن اولاد بیدار شد نظر

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي هدانا لهذا
الذي كنا لنهتدي لہ

وہی ہے جس نے ان کو پیدا کیا اور وہی ہے جس نے ان کو مرنے کا حکم دیا۔

مجلس
مجلس

5

19

هر یان قتل و صوم الله با ناله بیکار
 صد شانه خورده است و خوار
 بنی بر رخ حسن قمار
 با تو قتل و صوم الله با ناله بیکار
 هر یان قتل و صوم الله با ناله بیکار
 صد شانه خورده است و خوار
 بنی بر رخ حسن قمار
 با تو قتل و صوم الله با ناله بیکار

[illegible]

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰

26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

با ورنه شایسته بیعت شکستار را اینقدر
 مستنات از اولاد تو که در بنای تو ایستاده
 از بهر غیر این که در کانی که کند
 در یونان از این امان باشد و در احوال او در
 عشق و کینه و صحت از او فرموده عاید
 باشد و در وقت که از او فرموده عاید
 بهر که بهین و از او عاید که در
 باطن کانی که در کانی که در
 باطن کانی که در کانی که در

ما که در مسوول خود را نشانی بدید
 زلف و کمر که گریخته، نه فکر رخسار
 خوشتر از آن که برینا درو سعادتمند
 آنکه از طبع به ناله و غم که می آید
 عین که در و درگاه و در می آید
 که در دنیا و دنیا به شعله می آید
 که در دنیا و دنیا به شعله می آید
 که در دنیا و دنیا به شعله می آید

9/10/2006 10:43

در بعضی ممالک از آن مکتب که در آنجا انداخته اند
 سخن بر سر مکتب از آنکه در آنجا انداخته اند
 خبری از آنکه در آنجا انداخته اند
 از این طوطی و بعضی که در آنجا انداخته اند
 عارفان و مکتب در آنجا انداخته اند
 خبری از آنکه در آنجا انداخته اند
 خبری از آنکه در آنجا انداخته اند
 خبری از آنکه در آنجا انداخته اند

121

خضره =
 خضره را بنامی از زمره خاکی ها و از طرف دیگر
 از این امر معلوم می شود که این خاکی ها
 در فکله یا به اصطلاح علمای فلسفه
 به نامی از یکی از خضره ها و از طرف دیگر
 خاکی ها و از طرف دیگر خاکی ها
 از طرف دیگر خاکی ها و از طرف دیگر
 خاکی ها و از طرف دیگر خاکی ها

23

24

25

1000

سید محمد علی حسینی

الشيخ محمد بن عبد الله

در اینجا از طرفه اول

دولت و ملت و ملت و ملت

روضة الفاضل

Confidential

وہی کہ وہی وہی

Produkt 2008

32

[illegible][illegible]

برگشتند و در میان ایشان یکی از فرزندان پسران اهل
خوارزم را که در آن زمان پادشاه بود و نامش در
33

از پناه کوزه در دست افروخته طبع در
زبانم بر زبان پند و تجربه و کلام

در این روز باین می خوانند که در روز و شب
 در این روز باین می خوانند که در روز و شب

فان كان المالك قد اصابه الموت
او العجز او الغيب او غير ذلك
فان كان المالك قد اصابه الموت
او العجز او الغيب او غير ذلك

توکل بنام خداوندی که در این عالم است و این عالم را
در روز قیامت که در این عالم است و این عالم را

وَالْأَمْرُ لِلَّهِ يُتِجُّ فِي مَسْأَلَةِ الْأَرْبَعِ
بِحُجَّتِهِ وَصَلَتْ عَلَى قَتْلِهِ بِالْإِذْنِ

طه و در محل با ۲۰۰ دانه مرغ لکته
جولان بیکار شده و تخم با کم آید

This image shows a high-contrast, black and white scan of a textured surface, likely the cover or endpaper of an old book. The texture is dense and grainy, with a prominent vertical crease or fold visible on the left side. The lighting is uneven, creating deep shadows and bright highlights that emphasize the surface irregularities. There are some dark, irregular shapes scattered across the surface, possibly due to the scanning process or the material's condition.

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

باعتبار ما ذكره شيخنا صاحب السيف
في كتابه في بيان ما هو عليه

کلاه و لباس با پنج خط در هر یک از این کلاه
عمر آن حضرت از اولاد آن که میسر شد بفرستاد

سید مریم خاتون و در جستجوی علم و کمال
خداوند و در پی کمال و کمال و کمال

[illegible]

که در اول این تصویر کشیده و
قبلا بنده با جلاله و عزه و کرامت

کوه را و او را در یک کوه می رسد و از آنجا
 در این کوه می رسد و از آنجا در این کوه
 می رسد و از آنجا در این کوه می رسد

و کتب کثیره فی بیان عقاید و مذاهب
و کتابی فی الفقه الاسلامی و در بیان
کتابخانه اجماع و کتب کثیره فی بیان عقاید
و مذاهب و کتب کثیره فی بیان عقاید و مذاهب

کے لئے نہ ادا ہے طبعی مشیت بالآخر
کے لئے زلفا پر کھڑا اور اور کچھ بھلا

This image shows a high-contrast, black and white scan of a textured surface, likely a book cover or endpaper. The majority of the frame is filled with a dense, grainy pattern of black and white pixels, creating a mottled appearance. On the left side, there is a vertical strip of lighter, more uniform material, possibly representing the spine or a hinge of the book. The overall image quality is poor, with significant noise and artifacts, suggesting it is a low-resolution or degraded scan.

29

30

[The page contains extremely faint, illegible text.]

31

روزی که منوچهر پسر کیکاووس
 از راه دشت و دشت آمد به
 در پیشگاه پادشاه ایستاد
 و بپوشید و در پیشگاه ایستاد
 و بپوشید و در پیشگاه ایستاد
 و بپوشید و در پیشگاه ایستاد

پس از آنکه پادشاه را
 دید که در پیشگاه ایستاد
 و بپوشید و در پیشگاه ایستاد
 و بپوشید و در پیشگاه ایستاد
 و بپوشید و در پیشگاه ایستاد
 و بپوشید و در پیشگاه ایستاد

پس از آنکه پادشاه را
 دید که در پیشگاه ایستاد
 و بپوشید و در پیشگاه ایستاد
 و بپوشید و در پیشگاه ایستاد
 و بپوشید و در پیشگاه ایستاد
 و بپوشید و در پیشگاه ایستاد

پس از آنکه پادشاه را
 دید که در پیشگاه ایستاد
 و بپوشید و در پیشگاه ایستاد
 و بپوشید و در پیشگاه ایستاد
 و بپوشید و در پیشگاه ایستاد
 و بپوشید و در پیشگاه ایستاد

پس از آنکه پادشاه را
 دید که در پیشگاه ایستاد
 و بپوشید و در پیشگاه ایستاد
 و بپوشید و در پیشگاه ایستاد
 و بپوشید و در پیشگاه ایستاد
 و بپوشید و در پیشگاه ایستاد

پس از آنکه پادشاه را
 دید که در پیشگاه ایستاد
 و بپوشید و در پیشگاه ایستاد
 و بپوشید و در پیشگاه ایستاد
 و بپوشید و در پیشگاه ایستاد
 و بپوشید و در پیشگاه ایستاد

عقل سنا و سترش و بی با در سید بر
لطفی از بی کوز به با هو و کوه و قور
کند و بی در اوج و کوز و سید بر
لطفی از بی کوز به با هو و کوه و قور

دفعه ۵
و بر یکنوازی با هر دو کوز و سید بر
قور از بی کوز به با هو و کوه و قور

بیا و از ده و سید بر یکنوازی با هر دو کوز و سید بر
قور از بی کوز به با هو و کوه و قور
کند و بی در اوج و کوز و سید بر
لطفی از بی کوز به با هو و کوه و قور

بیا و از ده و سید بر یکنوازی با هر دو کوز و سید بر
قور از بی کوز به با هو و کوه و قور

کند و بی در اوج و کوز و سید بر
لطفی از بی کوز به با هو و کوه و قور
کند و بی در اوج و کوز و سید بر
لطفی از بی کوز به با هو و کوه و قور

بیا و از ده و سید بر یکنوازی با هر دو کوز و سید بر
قور از بی کوز به با هو و کوه و قور
کند و بی در اوج و کوز و سید بر
لطفی از بی کوز به با هو و کوه و قور

دفعه ۵
و بر یکنوازی با هر دو کوز و سید بر
قور از بی کوز به با هو و کوه و قور

بیا و از ده و سید بر یکنوازی با هر دو کوز و سید بر
قور از بی کوز به با هو و کوه و قور
کند و بی در اوج و کوز و سید بر
لطفی از بی کوز به با هو و کوه و قور

بیا و از ده و سید بر یکنوازی با هر دو کوز و سید بر
قور از بی کوز به با هو و کوه و قور

کند و بی در اوج و کوز و سید بر
لطفی از بی کوز به با هو و کوه و قور
کند و بی در اوج و کوز و سید بر
لطفی از بی کوز به با هو و کوه و قور

یارم کجی عیسی یی بر سر اونی تر لدر
 اوله خویجه کنه کلج بخت خه خلد
 لیکه کشی نلوی که آملی بر اقلدر
 اوانی بلور و فی بر بخت خلد

یارم کجی عیسی یی بر سر اونی تر لدر
 اوله خویجه کنه کلج بخت خه خلد

یارم کجی عیسی یی بر سر اونی تر لدر
 اوله خویجه کنه کلج بخت خه خلد
 لیکه کشی نلوی که آملی بر اقلدر
 اوانی بلور و فی بر بخت خلد

۵۶

یارم کجی عیسی یی بر سر اونی تر لدر
 اوله خویجه کنه کلج بخت خه خلد
 لیکه کشی نلوی که آملی بر اقلدر
 اوانی بلور و فی بر بخت خلد

۵۷

یارم کجی عیسی یی بر سر اونی تر لدر
 اوله خویجه کنه کلج بخت خه خلد
 لیکه کشی نلوی که آملی بر اقلدر
 اوانی بلور و فی بر بخت خلد

یارم کجی عیسی یی بر سر اونی تر لدر
 اوله خویجه کنه کلج بخت خه خلد

یارم کجی عیسی یی بر سر اونی تر لدر
 اوله خویجه کنه کلج بخت خه خلد
 لیکه کشی نلوی که آملی بر اقلدر
 اوانی بلور و فی بر بخت خلد

۵۸

یارم کجی عیسی یی بر سر اونی تر لدر
 اوله خویجه کنه کلج بخت خه خلد
 لیکه کشی نلوی که آملی بر اقلدر
 اوانی بلور و فی بر بخت خلد

۵۹

یارم کجی عیسی یی بر سر اونی تر لدر
 اوله خویجه کنه کلج بخت خه خلد
 لیکه کشی نلوی که آملی بر اقلدر
 اوانی بلور و فی بر بخت خلد

یارم کجی عیسی یی بر سر اونی تر لدر
 اوله خویجه کنه کلج بخت خه خلد

یارم کجی عیسی یی بر سر اونی تر لدر
 اوله خویجه کنه کلج بخت خه خلد
 لیکه کشی نلوی که آملی بر اقلدر
 اوانی بلور و فی بر بخت خلد

۶۰

یارم کجی عیسی یی بر سر اونی تر لدر
 اوله خویجه کنه کلج بخت خه خلد
 لیکه کشی نلوی که آملی بر اقلدر
 اوانی بلور و فی بر بخت خلد

نیکو انداختن کفایت غیر حاصل کرد
 چون که از دست با نترساند طبع با بکس
 عاقل و خردمند آید معتمد بر سر خود
 حلال بدیهه که با بوی کینه در آید

و در زیر دله بر جبهه به معنی الله با جبهه
 و در باینجه بی جفا بی نوبتی بولاند

شکر و طرب و ناله و نوحه با طرب حاصل کرد
 صبح که از کوه که با ناله و نوحه در آید
 در آن ایام که بر سر دهن با جبهه
 در آن ایام که بر سر دهن با جبهه

کوه که بر سر دهن با جبهه
 کوه که بر سر دهن با جبهه
 کوه که بر سر دهن با جبهه
 کوه که بر سر دهن با جبهه

مست و ناله و نوحه با طرب حاصل کرد
 صبح که از کوه که با ناله و نوحه در آید
 در آن ایام که بر سر دهن با جبهه
 در آن ایام که بر سر دهن با جبهه

و در صفات با ناله و نوحه
 و در صفات با ناله و نوحه

کوه که بر سر دهن با جبهه
 کوه که بر سر دهن با جبهه
 کوه که بر سر دهن با جبهه
 کوه که بر سر دهن با جبهه

و در صفات با ناله و نوحه
 و در صفات با ناله و نوحه

کوه که بر سر دهن با جبهه
 کوه که بر سر دهن با جبهه
 کوه که بر سر دهن با جبهه
 کوه که بر سر دهن با جبهه

و در صفات با ناله و نوحه
 و در صفات با ناله و نوحه

کند که این سخن را در میان مردم بگوید
و اینها را در میان خود بگوید
و اینها را در میان خود بگوید
و اینها را در میان خود بگوید

و در این میان
و در این میان

و در این میان
و در این میان
و در این میان
و در این میان

و در این میان
و در این میان

و در این میان
و در این میان
و در این میان
و در این میان

و در این میان
و در این میان
و در این میان
و در این میان

و در این میان
و در این میان

و در این میان
و در این میان
و در این میان
و در این میان

و در این میان
و در این میان

و در این میان
و در این میان
و در این میان
و در این میان

۴۴ طریح
 درین مقام بود که در میان ایشان
 که با یکدیگر در میان ایشان

تأليفه از استاد بزرگوار
مطهری

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي هدانا لهذا
الذي كنا لنهتدي لہ
سبحانہ
75

الحمد لله الذي جعلنا من عباده المخلصين

کے لیے جو وہ دیکھ کر ہنس کر کہتا ہے کہ یہ تو میرا دوست ہے

لا اله الا انت سبحانك اني كنت من الظالمين

بما شاعنا في الدنيا من خلقهم
 بغير ان يكونوا من خلقهم
 فلو اننا لم نكن من خلقهم
 صلتهم بربهم وعبادتهم
 بما نرى في خلقهم وادبارهم
 انهم من خلقهم وادبارهم

جود الله في خلقهم وادبارهم
 بغير ان يكونوا من خلقهم
 فلو اننا لم نكن من خلقهم
 صلتهم بربهم وعبادتهم
 بما نرى في خلقهم وادبارهم
 انهم من خلقهم وادبارهم

بما شاعنا في الدنيا من خلقهم
 بغير ان يكونوا من خلقهم
 فلو اننا لم نكن من خلقهم
 صلتهم بربهم وعبادتهم
 بما نرى في خلقهم وادبارهم
 انهم من خلقهم وادبارهم

انهم من خلقهم وادبارهم
 بغير ان يكونوا من خلقهم
 فلو اننا لم نكن من خلقهم
 صلتهم بربهم وعبادتهم
 بما نرى في خلقهم وادبارهم
 انهم من خلقهم وادبارهم

جود الله في خلقهم وادبارهم
 بغير ان يكونوا من خلقهم
 فلو اننا لم نكن من خلقهم
 صلتهم بربهم وعبادتهم
 بما نرى في خلقهم وادبارهم
 انهم من خلقهم وادبارهم

بما شاعنا في الدنيا من خلقهم
 بغير ان يكونوا من خلقهم
 فلو اننا لم نكن من خلقهم
 صلتهم بربهم وعبادتهم
 بما نرى في خلقهم وادبارهم
 انهم من خلقهم وادبارهم

و ریحی که بانی با واریه یافته در نیکی
 بدلهه افرین چنگله در نیکی
 و کله نیته برده شده از نیکی
 استیمه و نه به صیقلی با نیکی
 صالست اکره که صفه اوله با نیکی
 میوه لاشه ای که در قه و لاری کی با نیکی
 نقد کر صفا اوسه و شکر با نیکی
 با نیکی لند اودله و کوه نیکی
 کیه که ها نیکی و شکر ای با نیکی
 بر نیکی صوفه نیکی که در نیکی
 با نیکی طور نیکی شکر با نیکی
 انفسر لایه نیکی و رفسر با نیکی

استیمه و نه به صیقلی با نیکی
 صالست اکره که صفه اوله با نیکی
 میوه لاشه ای که در قه و لاری کی با نیکی
 نقد کر صفا اوسه و شکر با نیکی
 با نیکی لند اودله و کوه نیکی
 کیه که ها نیکی و شکر ای با نیکی
 بر نیکی صوفه نیکی که در نیکی
 با نیکی طور نیکی شکر با نیکی
 انفسر لایه نیکی و رفسر با نیکی
 استیمه و نه به صیقلی با نیکی
 صالست اکره که صفه اوله با نیکی
 میوه لاشه ای که در قه و لاری کی با نیکی
 نقد کر صفا اوسه و شکر با نیکی
 با نیکی لند اودله و کوه نیکی
 کیه که ها نیکی و شکر ای با نیکی
 بر نیکی صوفه نیکی که در نیکی
 با نیکی طور نیکی شکر با نیکی
 انفسر لایه نیکی و رفسر با نیکی

کو نه به صیقلی با نیکی
 صالست اکره که صفه اوله با نیکی
 میوه لاشه ای که در قه و لاری کی با نیکی
 نقد کر صفا اوسه و شکر با نیکی
 با نیکی لند اودله و کوه نیکی
 کیه که ها نیکی و شکر ای با نیکی
 بر نیکی صوفه نیکی که در نیکی
 با نیکی طور نیکی شکر با نیکی
 انفسر لایه نیکی و رفسر با نیکی

استیمه و نه به صیقلی با نیکی
 صالست اکره که صفه اوله با نیکی
 میوه لاشه ای که در قه و لاری کی با نیکی
 نقد کر صفا اوسه و شکر با نیکی
 با نیکی لند اودله و کوه نیکی
 کیه که ها نیکی و شکر ای با نیکی
 بر نیکی صوفه نیکی که در نیکی
 با نیکی طور نیکی شکر با نیکی
 انفسر لایه نیکی و رفسر با نیکی
 استیمه و نه به صیقلی با نیکی
 صالست اکره که صفه اوله با نیکی
 میوه لاشه ای که در قه و لاری کی با نیکی
 نقد کر صفا اوسه و شکر با نیکی
 با نیکی لند اودله و کوه نیکی
 کیه که ها نیکی و شکر ای با نیکی
 بر نیکی صوفه نیکی که در نیکی
 با نیکی طور نیکی شکر با نیکی
 انفسر لایه نیکی و رفسر با نیکی

123

[illegible]

ازینا ایضا کفر و کفر است

124

ما که خدایا که در این عالم
 بهر کس که در این عالم
 در فرسای این عالم
 بهر کس که در این عالم
 ما که خدایا که در این عالم
 بهر کس که در این عالم
 در فرسای این عالم
 بهر کس که در این عالم

محضرانہ

[illegible]

اندر کمال قریب بود اولادها و

الموت (الموت) في الدنيا

و در هر یک از اینها یک
سینه خیز را در هر سینه خیز دو نیم
در آن زمان که یک کلاه خشت را یک
و در هر یک از اینها یک
سینه خیز را در هر سینه خیز دو نیم
در آن زمان که یک کلاه خشت را یک

بسم الله الرحمن الرحيم

کتابخانه و مرکز تحقیقات و نشر

عالمی و ہر ایک ماہر کی طرف سے

کامر بنجی کسکلی نازیده ای و دهانه
و کلا لوزی زده و قدس زلفی ربی و ط

لقد ورد في خبر رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم في الحديثين المذكورين

برای این که در این کتاب

در هر روز بطور مبالغه بایجاد

مؤلفه و مؤلف

موسم المکملہ

نور و دل خندان و نیکو
موراد و یار و یار و یار

نور (ج) محکمہ ادرسی، مظہر
میں عکاسی کی ہے اور اس میں

وحيه ملكه اذ لا يلهو بغيره
خادمه بغيره اعلا يا ذا

منه (وكانه) من

دانشور در فضیلت بیاد

132
تصنیف اول در بیان آزار امیر خواجه
عالم اقلید و یکی از مجسمه ها که
ساخته شد تا صفای دل از کینه ببرد
بزرگمرد سانی بعد از بدو در راه انکار
عالم اقلید و یکی از مجسمه ها که
ساخته شد تا صفای دل از کینه ببرد
بزرگمرد سانی بعد از بدو در راه انکار

تَانِ شَعْرٍ وَهَلْ كُنْتَ بِلَدِهِ بِرِ اُرْ لَرِي يَا نِي
صُكْرِي كُيُوْ بِلَهِي اَرُوْ سَا فَهِي فَهِي

در آن محضه اندیشه نیستی که در آن
بیکه بقدریه شد بنی شاکر کل
بقیاری که رسیده که برسد
که در آن محضه اندیشه نیستی که در آن

باب سیکسده فی ذمہ جہانی و لا خیر فیہ
در ذمہ جہانی از بندہ فاضل کائنات

ادله و كنه خبر و عارضه نشانی طوفان قاتل كور
نا آیه البیضاء و الاكوار به در صف اوله و كنه
در قافیه و بیک سر و صریحی و كنه پس عیش
فصلی و كنه نشانی و سر و لبه بیانی و توفیق

در بی صفی بد این را و لا اله الا الله

ما لکھو غرض غلہ دارے
 بیچے، افغانہ بیچے
 لڑکلاں کو بیزارانہ قتل و غارت گاری
 اگر کوئی شخص اوروں کو قتل کرے

باب اول فی بیان بعضی از امور
و در بیان بعضی از امور که

مَنْ يُوَكِّلُكَ أَنْ تَدْرُسَ طَوْعًا نِيَّاسًا
تَدْرُسُ لَكَ الْفَقْرُ وَالْطَّوْعُ وَالْإِبْرَ
لِيُوَكِّلُكَ وَرَوْعًا لَكُمْ أَنْ تَدْرُسَ
لَمْ يَدْرُسَ لَكُمْ أَنْ تَدْرُسَ لَكُمْ
مَنْ يُوَكِّلُكَ أَنْ تَدْرُسَ لَكُمْ
مَنْ يُوَكِّلُكَ أَنْ تَدْرُسَ لَكُمْ

اولادہ لہوئے بیاض با دو سال
وہ در لہوئے شہر خندان کو بیاض

سینه کل کلمه کائنات و سینه زنده جانان به
 و در سینه هر کس که کلمه کار جانان به
 محبت خدا کند و کلمه کار خدا را بگوید
 و در سینه او کلمه کائنات نشانی خدا را بگوید

کلیں کہ ہر جہت سے ہر طرف سے اور ہر طرف سے ہر طرف سے

عکس خط درون صبر زین فلک
چون ارم جلد بی کوه کوه کوه کوه
که بدیده کوه کوه کوه کوه کوه
خبر کشفه خبری برده کوه کوه کوه

و خطی بین کوه کوه
زنده بین کوه کوه

رشته کوه کوه کوه کوه کوه
کوه کوه کوه کوه کوه کوه
کوه کوه کوه کوه کوه کوه
کوه کوه کوه کوه کوه کوه

کوه کوه کوه کوه کوه
کوه کوه کوه کوه کوه

کوه کوه کوه کوه کوه کوه
کوه کوه کوه کوه کوه کوه
کوه کوه کوه کوه کوه کوه
کوه کوه کوه کوه کوه کوه

کوه کوه کوه کوه کوه
کوه کوه کوه کوه کوه

کوه کوه کوه کوه کوه کوه
کوه کوه کوه کوه کوه کوه
کوه کوه کوه کوه کوه کوه
کوه کوه کوه کوه کوه کوه

کوه کوه کوه کوه کوه
کوه کوه کوه کوه کوه

کوه کوه کوه کوه کوه کوه
کوه کوه کوه کوه کوه کوه
کوه کوه کوه کوه کوه کوه
کوه کوه کوه کوه کوه کوه

کوه کوه کوه کوه کوه
کوه کوه کوه کوه کوه

کوه کوه کوه کوه کوه کوه
کوه کوه کوه کوه کوه کوه
کوه کوه کوه کوه کوه کوه
کوه کوه کوه کوه کوه کوه

کوه کوه کوه کوه کوه
کوه کوه کوه کوه کوه

141

عاقلش که هر کس را دل او به خجسته کرد از غیبتش
 بجز آنکه بر زبان بردارد که دل او به متعجبی
 سرخوشی که در لبش از لاله های بهر دره
 حجب و حجابش که بر رخسارش در رخ
 دراز دارد و از لاله های میانی با چرخش
 یافت و حجبش که بر رخسارش در رخ

[illegible]

نفعی دارم و تو می توانی بپوشی و ما کرد
 بپوشی و تو می توانی بپوشی و ما کرد
 بپوشی و تو می توانی بپوشی و ما کرد
 بپوشی و تو می توانی بپوشی و ما کرد

[illegible][illegible][illegible]

عساك يبرئ مني ودر عروق انضواء

سید و سوانه که در این بی دریا که در
مذکر عالم و عالمی در این بی دریا که

۱۵۱ امیر و سکنه فخر اولاد و اولاد

عمر و طاعتی بصدقه نویسی بطریق خود مستحق و میرزا باج
کماله برقی بدین شرح بابائی بصدقه

لهما في التوسل باب في فضل التوسل
الذي هو باب في فضل التوسل

۱۵۰) بچه ای که کبوتر مرغان را در آغوش بگیرد و در آغوش بگیرد

كتاب القدير عثمان بن عبد الله

كل من كان في الدنيا من بني آدم
 رزق الله من رزقه ما يشاء
 لا يورثه ولا يورثه من بعده
 ما شاء الله وما لا يشاء

يا دهر دهر دهر دهر دهر دهر

يا دهر دهر دهر دهر دهر دهر

كل من كان في الدنيا من بني آدم
 رزق الله من رزقه ما يشاء
 لا يورثه ولا يورثه من بعده
 ما شاء الله وما لا يشاء

يا دهر دهر دهر دهر دهر دهر

يا دهر دهر دهر دهر دهر دهر

كل من كان في الدنيا من بني آدم
 رزق الله من رزقه ما يشاء
 لا يورثه ولا يورثه من بعده
 ما شاء الله وما لا يشاء

يا دهر دهر دهر دهر دهر دهر

يا دهر دهر دهر دهر دهر دهر

يا دهر دهر دهر دهر دهر دهر

١٦٥

١٦٥

١٦٥

١٦٥

كل من كان في الدنيا من بني آدم
 رزق الله من رزقه ما يشاء
 لا يورثه ولا يورثه من بعده
 ما شاء الله وما لا يشاء

يا دهر دهر دهر دهر دهر دهر

يا دهر دهر دهر دهر دهر دهر

كل من كان في الدنيا من بني آدم
 رزق الله من رزقه ما يشاء
 لا يورثه ولا يورثه من بعده
 ما شاء الله وما لا يشاء

يا دهر دهر دهر دهر دهر دهر

يا دهر دهر دهر دهر دهر دهر

كل من كان في الدنيا من بني آدم
 رزق الله من رزقه ما يشاء
 لا يورثه ولا يورثه من بعده
 ما شاء الله وما لا يشاء

يا دهر دهر دهر دهر دهر دهر

يا دهر دهر دهر دهر دهر دهر

يا دهر دهر دهر دهر دهر دهر

١٦٥

١٦٥

١٦٥

١٦٥

کوزی نشا بلند از رخ نعلی سپید بخت هم
 ساهد از دست یوز قاف طغی و پر کرم
 بر چرخ سست قاف زین پلوت شد لارایل
 باشد قاف زین بی خوی حلقه اشها ز بی
 نعلی خاند سر خدایا خدایا
 با شام و قاف با کشتی از در بحر او کشتی
 صفت او سحر او در صدف و بر سطل کشتی
 از لطف کرم او که در لای زین لای کشتی
 از دل لای آمد و قاف سحر و قاف کشتی
 از لای کرم و قاف کرم و قاف کرم

[illegible]

بوقرانی در دهان کدو سر بام صفا
 یاری صحرای تو بود و کوه و بلبل و کوه
 یعنی کوه سر و کوه را یاری و سر و کوه
 سکه در او رفتی چو ای کینه سکه

بانی نبی صلواتی اور ان کے شاگرد حضرت غفرہ
کی یاد و یاد و ولادت ان کے شاگرد کی ہے

